

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი
არქიტექტურის, ურბანისტიკისა და დიზაინის ფაკულტეტი

არქიტექტურისა და ქალაქთმშენებლობის
თანამედროვე პრობლემები

სამეცნიერო-ტექნიკური ჟურნალი № 3, ISSN 2233-3266

2013

არქიტექტურისა და ქალაქთმშენებლობის თანამედროვე პრობლემები

სამეცნიერო - ტექნიკური ჟურნალი

მთავარი რედაქტორი

გოჩა მიქიაშვილი

მთავარი რედაქტორის მოადგილეები:

გია ნაცვლიშვილი,

ბადრი გორგილაძე

სამეცნიერო - სარედაქციო კოლეგია:

დავით აბულაძე, ნოდარ ამაშუკელი, კონსტანტინე ამირეჯიბი, გიგა ბათიაშვილი, ლევან ბერიძე, ვახტანგ დავითაია, ნანული თევზაძე, ნინო იმნაძე, ზურაბ კიკნაძე, მზია მილაშვილი, გიორგი სალუქვაძე, ნანა ქუთათელაძე, ნიკოლოზ შავიშვილი, გია შაიშმელაშვილი, ნინო ხაბეიშვილი.

ნომრის მომზადებაში მონაწილეობდნენ:

ტექსტის რედაქტირება
კომპიუტერული უზრუნველყოფა

ლია მამალაძე
ირინა დავითაშვილი,
ბადრი გორგილაძე

პასუხისმგებელი მდივანი ირინა დავითაშვილი

საკონტაქტო ტელ: 62-60; 2 33 71 63

E-mail: arch@gtu.ge

რედაქციის მისამართი 0175, თბილისი, მ.კოსტავას 77

Современные проблемы архитектуры и градостроительства

Научно - технический журнал

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Г. МИКИАШВИЛИ

ЗАМ. ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА :

Г.НАЦВЛИШВИЛИ, Б. ГОРГИЛАДЗЕ

НАУЧНО-РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ :

Д. АБУЛАДЗЕ, Н. АМАШУКЕЛИ, К. АМИРЕДЖИБИ, Г. БАТИАШВИЛИ, Л. БЕРИДЗЕ;
В. ДАВИТАИА, Н. ТЕВЗАДЗЕ, Н. ИМНАДЗЕ, З. КИКНАДЗЕ, М. МИЛАШВИЛИ,
Г. САЛУКВАДЗЕ, Н. КУТАТЕЛАДЗЕ, Н. ШАВИШВИЛИ, Г. ШАИШМЕЛАШВИЛИ, Н.
ХАБЕИШВИЛИ.

ОТВЕТСТВЕННЫЙ СЕКРЕТАРЬ: И. ДАВИТАШВИЛИ

КОНТАКТНЫЕ ТЕЛЕФОНЫ :62-60; 2 33 71 63; *E-mail:* arch@gtu.ge

Адрес редакции : Грузия, 0175, Тбилиси, ул. Костава 77

Modern problems of Architecture and Town Planning

Scientific and Technical Magazine

EDITOR-IN-CHIEF

G. Mikiashvili

DEPUTY OF EDITOR-IN-CHIEF:

G.Natsvlishvili, B. Gorgiladze

MEMBERS OF SCIENTIFIC-EDITORIAL BOARD :

D. Abuladze; N. Amashukeli; K. Amirejibi; G.Batiashvili; L. Beridze; V.Davitaia;

N. Tevzadze; N. Imnadze; Z. Kiknadze; M.Milashvili; N.Kutateladze; N.Shavishvili;

G.Shaishmelashvili, N. Khabeishvili.

Executive secretary I.

Davitashvili

Tel: 62-60; 2 33 71 63; *E-mail:* arch@gtu.ge

Address of editorial office : 77, Kostava Str. 0175, Tbilisi, Georgia

შინაარსი

1. აბაშიძე ნ. დედაქალაქის პერსპექტიული განვითარების გენერალური გეგმა და ქ.თბილისის საერთაშორისო აეროპორტის ასაფრენ-დასაფრენი კორიდორის შეზღუდვის ზონები	5
2. აბულაძე დ. არქიტექტორთა პროფესიული ეთიკა და უმაღლეს სკოლებში მისი სწავლების საკითხი	23
3. ბერიძე კ. გლდანის საცხოვრებელი რაიონის ქალაქგეგმარებითი ანალიზი.....	32
4. ბერეკაშვილი ქ. ახალი ნაგებობები ძველი თბილისის ურბანულ სივრცეში.....	39
5. ბურჭულაძე ზ. ქვეყნის ტერიტორიული ერთეულების, მუნიციპალიტეტების სივრცითი მოწყობის „ახალი თაობის“ მოთხოვნების შესაბამისი დოკუმენტაციის შემუშავების ძირითადი ასპექტები.....	49
6. ბზეკალავა გ. ინდივიდუალური პასიური მზის სახლის პროექტირების მარტივი მეთოდი	59
7. კიკნაძე ზ., ჩიგოგიძე თ. პროექტის აქსესუარების ფორმირება CAD სისტემებში	76
8. მაისურაძე მ. მოქალაქის ყოფითი არეალი და თანამედროვეობა (ქ.თბილისის მაგალითზე)	82
9. მელქაძე მ., ქურდიანი ა. განწყობის როლი არქიტექტურაში	92
10. მიქიაშვილი გ., გიორგაძე ვ. მდგრადი განვითარების არქიტექტურის პრობლემები სამშენებლო კონსტრუქციების და თბოეფექტური მასალების ურთიერთგანლაგების ცვალებადობისას	103
11. სალუქვაძე გ. ეკოლოგიური ჰუმანიზმის პრინციპები	114
12. ქოჩლაძე ნ. დიზაინის ახალი მიმართულება – ფსიქოდიზაინი	124
13. ჩაჩავა ნ., თავდუმაძე ნ. მცირე ქალაქების მნიშვნელობა ქვეყნის ურბანულ განვითარებაში	134
14. ჩიგოგიძე ტ. არქიტექტურისა და დიზაინის არსის გაგებისათვის	145
15. ჩხეიძე ნ., ჭალაგანიძე ნ. თანამონაწილეობითი დაგეგმვის პრობლემები ქართულ ქალაქთმშენებლობაში	156
16. შაიშმელაშვილი გ. სულიერი და კულტურული ფასეულობების მსხვერვა ტოტალიტარული რეჟიმების ფონზე	171
17. ყიფიანი გ. საქართველოში ქალაქგეგმარების დარგში არსებული მდგომარეობა. საბჭოთა და გერმანული ანალოგების ანალიზი	183
18. ჯავახიშვილი მ., თინიკაშვილი ზ. არქიტექტურა გარემოს ესთეტიკური სრულყოფის ხელოვნება	195
19. ხვედელიძე ლ. განათლებისა და შრომის ბაზრების კვლევა – განათლებისა და დასაქმების სააგენტო	205

დედაქალაქის პერსპექტიული განვითარების გენერალური გეგმა და ქ.თბილისის საერთაშორისო აეროპორტის ასაფრენ-დასაფრენი კორიდორის შეზღუდვის ზონები

ნ.აბაშიძე

სტუ. არქიტექტურის, ურბანისტიკისა და დიზაინის ფაკულტეტის დოქტორანტი

ქალაქ თბილისის საკრებულოს 2009 წლის 5 ივნისის №6-17 გადაწყვეტილებით დამტკიცდა „დედაქალაქის პერსპექტიული განვითარების გენერალური გეგმა“ იგივე „მიწათმოწყობის გენგეგმა“. როგორც თვით სახელწოდება გვამცნობს პერსპექტიული განვითარების გენგეგმა გაიგივებულია მიწათმოწყობის გენგეგმასთან, რაც, რა თქმა უნდა, ნონსენსია, მსგავს განმარტებას სივრცითი მოწყობის კანონშიც კი ვერ ვხვდებით. ქ.თბილისის პერსპექტიული განვითარების გენგეგმაში მოქმედი საქართველოს კანონით „სივრცითი მოწყობისა და ქალაქთმშენებლობის საფუძვლების შესახებ“, განსაზღვრული უნდა იყოს ქალაქის მომავალი განვითარების ძირითადი პარამეტრები, საცხოვრებელი, საწარმოო და საზოგადოებრივი ზონები, მოსახლეობის მინიმალური და მაქსიმალური რაოდენობები, ახალი ინფრასტრუქტურის ობიექტების განვითარების: გზების, ხიდების, გვირაბების, ესტაკადების ჩვენებით. ასევე უნდა განისაზღვროს აუცილებელი შეზღუდვების ზონები, სადაც დაუშვებელია ამა თუ იმ სახის სამშენებლო განვითარება, რაც მომავალში შეზღუდავს ქალაქგეგმარებით განვითარებას და ა.შ..

არასრულყოფილმა ქალაქგეგმარებითმა დოკუმენტმა მისი დამტკიცების შემდგომ არაერთი გაუთვალისწინებელი საზოგადოებრივი, საცხოვრებელი თუ ინფრასტრუქტურული ობიექტის მშენებლობა გამოიწვია, მაგალითად, ვერეს ხეობაში საგზაო მაგისტრალი, იპოდრომის გვირაბი, ხიდები და ესტაკადები მტკვრის მარჯვენა სანაპიროზე, საჯარო რეესტრის შენობა მტკვრის სანაპიროზე და ა.შ.

გენერალური გენგეგმის თანახმად საცხოვრებელი და საზოგადოებრივ-საქმიანი ახალი ბირთვი მტკვრის მარცხენა სანაპიროზე უნდა განვითარებულიყო, ქალაქის შემოსავლელი რკინიგზის მშენებლობის დამთავრების შემდგომ სარკინიგზო ინფრასტრუქტურის გაუქმების შედეგად გამოთავისუფლებულ ტერიტორიებზე, შესაბამისი ჩანაწერი, შეზღუდვის ზონები და ზონალური განვითარების არეებიც ამ გადაწყვეტილების შესაბამისად იქნა განსაზღვრული.

ამჯერად ჩვენ არ შევუდგებით ზემოთ ჩამოთვლილი საკითხების უფრო ღრმა განხილვას, ჩვენი ინტერესის თემას ქ.თბილისის საერთაშორისო აეროპორტის თვითმფრინავების ასაფრენ-დასაფრენი კორიდორის საკითხი წარმოადგენს.

პირველი, და რაც ალბათ მთავარია ამ საკითხზე საუბრისას აღვნიშნოთ, არის ის, რომ თბილისის ტერიტორიაზე არის განთავსებული სამი სხვადასხვა სიმძლავრის აეროპორტი თავისი ინფრასტრუქტურით, ასაფრენ-დასაფრენი კორიდორებითა და დაცული ზონებით.

ესენია: ქ.თბილისის საერთაშორისო აეროპორტი, საავიაციო ქარხნის, ე.წ. 31-ე ქარხნის, ასაფრენი ბილიკის დაცული ზონა და ვაზიანის სამხედრო აეროპორტის შეზღუდვის ზონები. გარდა დაცული შეზღუდვის ზონებისა, აეროპორტებს აქვთ ხმაურის ზონებიც, რომელთა შიგნითაც შეზღუდულია საცხოვრებელი და საზოგადოებრივი ნაგებობების განთავსება. ამ აეროპორტებიდან ქ.თბილისის პერსპექტიული განვითარების გენგეგმაში მხოლოდ საერთაშორისო აეროპორტის ასაფრენი კორიდორის შეზღუდვის ზონაა დატანილი, ორი სხვა აეროპორტი საერთოდ არაა არანაირად განხილული, რაც გენგეგმის მნიშვნელოვან ნაკლად უნდა ჩაითვალოს.

ქ.თბილისის პერსპექტიული განვითარების გენგეგმის განაშენიანების შეზღუდვის ზონა ასაფრენ-

დასაფრენი კორიდორის ქვეშ

საქართველოს კანონმდებლობა ადგენს სპეციალური და განსაკუთრებული კატეგორიების დაცვის ტერიტორიებს. კერძოდ, საქართველოს კანონი „ტექნიკური საფრთხის კონტროლის შესახებ“ იძლევა

„განსაკუთრებული სამშენებლო რეგულირების ზონის“ და „მშენებლობის განხორციელების სპეციალური რეჟიმის ზონის“ აქტუალურ დეფინიციებს. სწორედ ამ კანონის მოთხოვნები სრულიად არის უგულვებელყოფილი ქ.თბილისის პერსპექტიული განვითარების გენგეგმით, აეროპორტებთან მიმართებით.

პერსპექტიული განვითარების გენგეგმის აღნიშნული ნაკლი გამოვლინდა ე.წ. „ჰუალინგის თავისუფალი სავაჭრო ზონის და საცხოვრებელი რაიონის“ სამშენებლოდ ქ.თბილისის მერიის არქიტექტურის სამსახურის მიერ გაცემულ გრგ-ს საპროექტო დავალებაში. ჯერ სამშენებლო ტერიტორიები 420.0 ჰა მიწა ქ.თბილისის ქონების მართვის დეპარტამენტის მიერ გაიყიდა ისე, რომ საერთოდ არავინ ჩაიხედა ქ.თბილისის პერსპექტიული განვითარების გენგეგმაში. მიყიდული ტერიტორიების 40%-ზე მეტი აღმოჩნდა აეროპორტის ასაფრენ-დასაფრენ დაცულ კორიდორში, სადაც თვით გენგეგმაზე აწერია, როგორც სპეციალურ შეზღუდვის ზონას, რომ **„ქ.თბილისის აეროპორტის ასაფრენ-დასაფრენი დაცულ კორიდორში აკრძალულია საცხოვრებელი შენობა-ნაგებობების მშენებლობა ყენის მთამდე. ყენის მთის იქით დასაშვებია საცხოვრებელი ნაგებობების მშენებლობა, თუმცა მოსალოდნელია ზედმეტი ხმაური“**, ამის შემდგომ, თავის მხრივ, მერიის არქიტექტურის სამსახურმა „არ გაითვალისწინა“ აღნიშნული ტერიტორიული შეზღუდვა. რაც მთავარია, შეზღუდვის ზოლში დაწყებულია 2015 წლის ოლიმპიური საბავშვო სპორტული თამაშობების მრავალსართულიანი შენობების მშენებლობა, რაც პრაქტიკულად კანონით შეუძლებელია განხორციელდეს. აღნიშნული „ოლიმპიური სოფლის“, როგორც პირველი რიგის მშენებლობის გრგ, შეითანხმა არქიტექტურის სამსახურმა, მაგრამ არქიტექტორთა კავშირში შექმნილი საექსპერტო ჯგუფის დასკვნის საფუძველზე არ დაამტკიცა ქ.თბილისის საკრებულომ და 07/1345 წერილით 12.04.2013 წელს უკან დაუბრუნა მერიას, მოთხოვნით **„შეთანხმონ მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად აერონავიგაციის უსაფრთხოების სამსახურთან და საქართველოს ოლიმპიურ კომიტეტთან“**. აღნიშნული მოთხოვნა დღემდე უგულვებელყოფილია არქიტექტურის სამსახურის მიერ, ვინაიდან აერონავიგაციის სამსახურთან წინასწარი შეთანხმების გარეშე, ქ.თბილისის პერსპექტიული განვითარების გენგეგმის

შეზღუდვის ზონაში შესაბამისი ცვლილებების შეტანის გარეშე, რაც ამ სამსახურის მოვალეობაა, 02.05.2013 წელს გასცა მეორე რიგის გრგ-ს დამუშავების უფლება #738330 გადაწყვეტილებით, მიუთითა მხოლოდ:

- **“დაცული იქნას საჰაერო სანავიგაციო ნორმები გადაფრენის ზოლთან მიმართებაში. საჭიროების შემთხვევაში წარმოდგენილი იქნას ცნობა/თანხმობა შესაბამისი სამსახურიდან”.**

საქართველოს არქიტექტორთა კავშირის საექსპერტო ჯგუფმა მივმართეთ აერონავიგაციის სამსახურს თხოვნით, განემარტათ ასაფრენ-დასაფრენი კორიდორის დაცული ზონის მნიშვნელობა და მასში საცხოვრებელი ნაგებობების განთავსების შესახებ, რაზეც გაიცა მოთხოვნა შეთანხმებულიყო თითოეული ნაგებობის სამშენებლო პარამეტრები. როგორც გაირკვა საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს დაკვეთით 2012 წელს ფრანგული საპროექტო კომპანიის მიერ დამუშავდა თბილისის სართაშორისო აეროპორტის ახალი ასაფრენ-დასაფრენი ბილიკი მაღალი კლასის თანამედროვე თვითმფრინავების მისაღებად და გადმოგვეცა შესაბამისი პროექტის დაცული კორიდორის მასალები და ხმაურის ზონის მონაცემები. აღნიშნული მასალები გადავეცით როგორც საავტორო ჯგუფს, ისე არქიტექტურის სამსახურს. სამწუხაროდ, არ იქნა გათვალისწინებული ეს მასალები რეალურ პროექტირებაში.

აეროპორტის ICAO-ს ნორმებით განსაზღვრული შეზღუდვის ზონები

საჰაერო ნავიგაციის ღრმა სპეციფიკის გამო ქვევით გადმოგცემთ მხოლოდ მის გრაფიკულ ნაწილს და უშუალოდ დადგენილ ტერიტორიულ-სივრცით შეზღუდვებს. ადამიანების უსაფრთხოებასა და უძრავი ქონების შენარჩუნებას ემსახურება განვითარების შეზღუდვის საჰაერო-სანავიგაციო კომპონენტი, რომელიც აქტუალურია ქალაქგეგმარებითი გადაწყვეტების მიღებისას, მათ შორის ქ.თბილისის საერთაშორისო აეროპორტის მიმართ.

აეროპორტის ფუნქციონირებით გამოწვეული ხმაურის გავლენა განხილულია ქვემოთ, პირველ ეტაპზე განვიხილეთ საჰაერო მიმოსვლის სივრცით-გეგმარებითი მოთხოვნები და მასთან დაკავშირებულ საფრთხეები.

ზოგადად, აეროდრომის ფუნქციონირების სივრცით პარამეტრებს ადგენს ფუძემდებელი დოკუმენტი „Manual of Standards for Aerodromes“ ე.წ. ICAO- ს ნორმები და კოდები. ამ დოკუმენტის თანახმად, აეროდრომის უსაფრთხო ფუნქციონირებისათვის განსაზღვრას ექვემდებარება დაბრკოლებების შეზღუდვების შემდეგი ზედაპირები:

- გარე ჰორიზონტალური ზედაპირი;
- კონუსური ზედაპირი;
- შიდა ჰორიზონტალური ზედაპირი;
- მიახლოების ზედაპირი;
- გარდამავალი ზედაპირი;
- აფრენისას სიმაღლის აკრეფის ზედაპირი.

საჰაერო ნავიგაციის უსაფრთხოება აყენებს გარკვეულ მოთხოვნებს აეროდრომის მიმდებარე ტერიტორიის განაშენიანებისა და განვითარების მიმართ. უსაფრთხოების შეუსაბამო დაბრკოლებები გამოვლენილ უნდა იქნას; აეროდრომებში უნდა არსებობდეს მონაცემები იმ დაბრკოლებების (ობიექტების) ადგილმდებარეობისა და სიმაღლეების შესახებ, რომლებიც წარმოადგენს საფრთხეს ფრენის განხორციელებისათვის და რომელთა მიმართაც ხორციელდება კონტროლი.

გამოვლენას ექვემდებარება დაბრკოლებები, რომელთა სიმაღლე აღემატება:

- ა) ასაფრენი ზოლის ფარგლებში, მიწის დონის გარდა, საშუქნიშნე განათების სისტემის, კურსის მანიშნებელი რადიოშუქურის მაკონტროლებელი ანტენის, დასაფრენი რადიოლოკატორების კუთხურა ამსახველებს, რომლებსაც აქვთ მსუბუქი და ადვილად მსხვრევადი კონსტრუქცია;
- ბ) 0,8%-იანი დახრილობის ზედაპირის სიმაღლის მონაკვეთები. ზედაპირის სიმაღლის საწყის დონეს წარმოადგენს რელიეფის სიმაღლე ასაფრენ-დასაფრენი ზოლის ღერძულა ხაზის საფრენი ზოლის გაგრძელების ბოლო წერტილში;
- გ) ზედაპირის სიმაღლეს 2%-იანი დახრილობით ასაფრენი და დასაფრენი კორიდორების მონაკვეთებზე. ზედაპირის სიმაღლის საწყის დონეს წარმოადგენს ასაფრენ-დასაფრენი ზოლის

ღერძის ან მისი გაგრძელების, ასაფრენი ზოლის ფარგლებში, პროფილის უახლოესი წერტილის სიმაღლე;

დ) 50 მ-ის ასაფრენ-დასაფრენი ზოლის ყველაზე დაბალი ზღურბლის მიმართ გარე წრიულ ან ელიფსურ ნაწილში;

ე) 100 მ-ს ასაფრენ-დასაფრენი ზოლის ყველაზე დაბალი ზღურბლის მიმართ 50 კმ-იანი რადიუსის წრის საზღვრებში, აეროდრომის დაბრკოლებების შეზღუდვების ზედაპირებს ადგენს აეროდრომის ოპერატორი.

ქ.თბილისის საერთაშორისო აეროპორტის შეზღუდვის ზონა “ჰუალინგის თავისუფალი ეკონომიკური ზონა” გრგ-ს გენგეგმასთან მიმართებით

კონსორციუმმა “ჰუალინგის თავისუფალი ეკონომიკური ზონა და საცხოვრებელი რაიონი” შეიძინა 2012 წლის აპრილში თბილისის ზღვის მიმდებარედ 420.0 ჰა ტერიტორია მინიმალურ ფასად - 12 000 ლარად. ამ კონსორციუმში გაერთიანებულია სამი კომპანია. თითოეულს აქვს თავისი წილი მიწის ნაკვეთი, კერძოდ:

- ს.ს. “ჰუალინგ სპეციალ ეკონომიკ ზონეს” აქვს 253.33 ჰა ტერიტორია;

- ს.ს. “რუილონგ ინდუსტრიალ ინვესტმენტს” აქვს 133.33 ჰა ტერიტორია;

- ს.ს. “ფანდ ინვესტმენტს” აქვს 33.34 ჰა ტერიტორია.

სააქციო საზოგადოებები ტერიტორიების შეძენამდე სულ რაღაც 2 კვირით ადრე დარეგისტრირდნენ ქ.თბილისში, პირველი ორი კომპანიის მენეჯმენტი არის ჩინური, ხოლო მესამესი - ქართული. სწორედ ჩინური კომპანიების ტერიტორიები მოყვა აეროპორტის ასაფრენ-დასაფრენი კორიდორის ქვეშ.

საცხოვრებელი და სავაჭრო ნაგებობების მშენებლობა დაიწყო ისე, რომ არც განაშენიანების ნებართვა იყო გაცემული და არც პროექტი შეთანხმებული.

მოგვიანებით 2012 წლის ოქტომბერში ქ.თბილისის არქიტექტურის სამსახურში შეტანილი იქნა გრგ-ს პროექტი, რომლის თანახმად ტერიტორიაზე უნდა გავრცელებულიყო ქალაქთმშენებლობა,

“საზოგადოებრივ-საქმიანი ზონა – 2”-ის (სსზ-2) პარამეტრებით ანუ 420.0 ჰა ტერიტორიაზე $k_2=4,6$ კოეფიციენტით. ნაგებობების საერთო ფართი გარე პერიმეტრზე განისაზღვრა 19.320 ათასი კვ.მ-ით. პროექტი იყო იმდენად ჰიპერტროფირებული, რომ სამსახურმა 31.12.2012 წელს არ შეითანხმა, თუმცა ოლიმპიური სოფლის და სავაჭრო პავილიონების მშენებლობაზე გასცა წინსწრებითი ნებართვა, რაზეც ზემოთ გვქონდა საუბარი. საბოლოოდ წარმოდგენილ გრგ-ს ესკიზის მიხედვით, რასაც დაეფუძნა 2013 წლის მაისის II-რიგის გრგ-ს დავალება პროექტით შენდება უკვე ცალ-ცალკე რამდენიმე რეგულირების ზონაში (??) 4.0 მლნ კვ მეტრი საერთო ფართის ნაგებობები გარე პერიმეტრზე ($k_2=1.0$), მათში 2.0 მლნ საცხოვრებელია და 2.0 მლნ - საზოგადოებრივ-საქმიანი. ჩემი ღრმა რწმენით მსგავსი პროპორციის ქალაქგეგმარებითი წარმონაქმნი, ჰიპერტროფირებული საზოგადოებრივ-საქმიანი ზონით უკვე მშენებარე რაიონს აძლევს ლეგალიზაციის უფლებას და შემდეგომში შესაძლებლობას ტოვებს ცალკეული ზონების გადაგეგმარებით კვლავ გაიზარდოს განაშენიანების სიმჭიდროვე.

კანონი მსგავს ერთიან დაგეგმარებით ერთეულს არ იცნობს.

პროექტით გათვალისწინებულია გრგ-ს გეგმარებითი გადაწყვეტა აეროპორტის ასაფრენ-დასაფრენ შეზღუდვის ზონის გრაფიკული მასალის ჩვენებით "ფ-18". პირდაპირ შეიძლება ითქვას, რომ ეს მასალა არ ითვალისწინებს აეროპორტის ასაფრენი ზოლის გაფართოების პროექტის მონაცემებს. მაგალითად, ასაფრენი ბილიკის 0.000 ნიშნული ხელოვნურადაა აწეული, ის ფრანგული პროექტის მიხედვით შეესაბამება $m=478.90$ -ს ზღვის დონიდან, ხოლო პროექტით ნაჩვენებია 495.32, რაც საშუალებას აძლევს პროექტანტებს ამტკიცონ, რომ საცხოვრებელ რაიონში 6.0 კმ-ის მანძილზე ასაფრენი ბილიკიდან, მიწის ზედაპირიდან 60 მ-ის სიმაღლეზე გადის ასაფრენი ზონის ქვედა ზღვრული ნიშნული მაშინ, როცა ის 15-20 მეტრით ნაკლებია და 45-40 მ-ს შეადგენს მხოლოდ, ამის შემდგომ გადადის ჰორიზონტალურ სიბრტყეში 15.0 კმ-მდე მანძილზე მაშინ, როცა რელიეფის აბსოლუტური ნიშნული იწევს მაღლა და განაშენიანების კიდეზე სულ რაღაც 15-20 მეტრს აღწევს მინიმალურ დასაშვებ ხაზთან.

მნიშვნელოვანია ისიც, რომ ნორმებით ე.წ. “კოდებით” განსაზღვრული დაცული ზონა მართლაც არ იძლევა საშუალებას, მის ქვეშ გაშენდეს საცხოვრებელი რაიონები, ვინაიდან არაერთი შემთხვევაა დაფიქსირებული ლაზერული ფარნის სხივებით პილოტების დაბრმავების ან საცხოვრებელი ბინებიდან გამოსული, ან არეკლილი მკვეთრი შუქით. სიმაღლებრივი შეზღუდვა შეეხება ისეთ საინჟინრო ნაგებობებს, როგორცაა მაღალი ძაბვის ელექტროანძმები, წყლის დამწნევი ავზები, რადიო სარელეო-სატელევიზიო ანძები და კომუნიკაციები, რომელთა ზუსტი განლაგების და სიმაღლეების კოორდინატები გადანომრილი და დაფიქსირებული აქვს სანავიგაციო სამსახურს და მორიგე დისპეტჩერი გადასცემს მფრინავი ობიექტების პილოტებს თითოეული აფრენა-დაფრენის მომენტში.

ყოველივე ზემოთ ჩამოთვლილი პირობების გარდა, ქ.თბილისის საერთაშორისო აეროპორტს ახასიათებს კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი პირობა. აეროპორტის ასაფრენ-დასაფრენ ბილიკზე ზემოქმედებს ჰაერის ნაკადები, რომლებიც მაქსიმუმს აღწევენ ჩრდილო-დასავლეთ და სამხრეთ-აღმოსავლეთ მიმართულებებიდან, რაც, თავის მხრივ, საშუალებას იძლევა ასაფრენი ზოლი გამოყენებული იქნეს ორივე მხრიდან თვითმფრინავების ასაფრენად და დასაფრენად. დასაფრენი ზონის ნიშნულები კი 50.0 მეტრით უფრო დაბალ კორიდორს მოითხოვს ვიდრე აფრენისასაა საჭირო, შესაბამისად საცხოვრებელი განაშენიანება პრაქტიკულად გამორიცხავს ძირითადი ასაფრენი ზოლის დასაფრენად გამოყენებას, რაც, თავის მხრივ, აეროპორტის ნავიგაციისათვის მნიშვნელოვანი დანაკარგია. არის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მომენტიც, ავარიათა 90%-ზე მეტი აფრენა-დაფრენის მომენტში ხდება, ამიტომ არაა მიზანშეწონილი ამ კორიდორის ქვეშ იქნეს განთავსებული ფართო განაშენიანებები. საავარიოდ აუცილებლობის შემთხვევაში თვითმფრინავის დასაჯდომად შესაძლებელია თბილისის ზღვის წყალსატევის გამოყენებაც, ამ მიზნით ზუსტადაა დამთხვეული ახალი ასაფრენი ბილიკის ღერძი ზღვის ღერძს.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი ასაფრენ-დასაფრენ კორიდორების ქვეშ შენობა-ნაგებობების განთავსების შეზღუდვის არის გაძლიერებული ხმაურის დონე. ჩვეულებრივ მაქსიმალურ დასაშვებ ხმაურად საცხოვრებელ უბნებში დღის რეჟიმში ითვლება 55 დეცბ, ხოლო ღამისაში - 45 დეცბ.

ფრანგების მიერ დამუშავებული პროექტით ხმაურის ელიფსოიდი საცხოვრებლად დაუშვებელი 55-70 დეციბელიანი მონაცემებით მთლიანად ფარავს ოლიმპიური სოფლის და ზღვის მიმდებარე საცხოვრებელი მკ/რაიონის ტერიტორიებს. ამ ზონაში დაშვებულია საოფისე და საზოგადოებრივი ნაგებობების განთავსება შესაბამისი ხმის ჩამხშობი ღონისძიებების ჩატარებით, როგორცაა ორმაგი შემიწვა, კედლების სისქის მომატება, ან კედლებზე ხელოვნური ჩამხშობი მასალების გაკვრა, რაც მასიური მშენებლობისას სამშენებლო ღირებულებების გაუმართლებელ გაზრდას იწვევს.

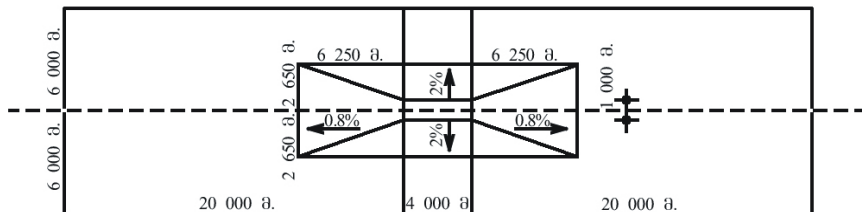
დასკვნა

ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი პირობები გვაძლევს საშუალებას დავასკვნათ, რომ მაღლივშენობებიანი საცხოვრებელი რაიონის განთავსება ასაფრენ-დასაფრენი მკაცრად დაცული კორიდორის ქვეშ დაუშვებელია მოქმედი ნორმებითა და წესებით, აღნიშნული დარღვევა უნდა იქნეს შეთანხმებული საქართველოს ავიაციის აერონავიგაციის სამსახურთან, როგორც ამას ითხოვს საკრებულოსა და თვით ამ სამსახურის მიმართვები.

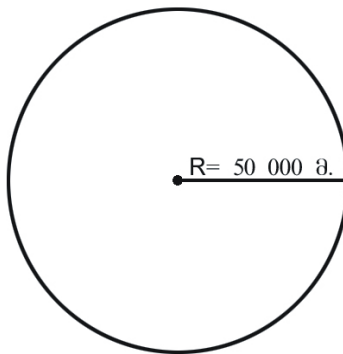
არქიტექტურის სამსახურმა უნდა გააუქმოს მის მიერ გაცემული გრგ-ს დავალებები და ჯერ დააკორექტიროს, შეიტანოს ცვლილება ქ.თბილისის პერსპექტიული განვითარების გენგეგმაში, სადაც დააფიქსირებს ახალი ასაფრენ-დასაფრენი კორიდორის გაბარიტებს, დაამტკიცებს აღნიშნულ ცვლილებას ქ.თბილისის საკრებულოში და ამის შემდგომ, ამ გადაწყვეტილების თანახმად, გასცეს ახალი გრგ-ს დავალება მასში მკაცრი შეზღუდვის ზონის მოთხოვნების დაფიქსირებით.

ქ.თბილისის პერსპექტიული განვითარების გენგეგმის კორექტირებისას აუცილებელია დაფიქსირდეს კიდევ ორი აეროპორტის, ავიასამშენებლო ქარხნის და ვაზიანის სამხედრო აეროპორტების ასაფრენ-დასაფრენი კორიდორების შეზღუდვის ზონებიც, რომ აღარ მოხდეს შემდგომში მსგავსი უთანხმოებები გენგეგმასა და გაცემულ დავალებებს შორის.

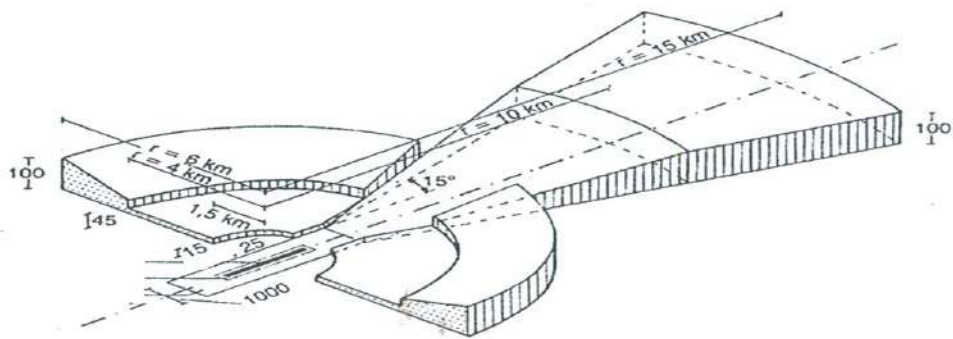
ღაბრკოლეების გამოსავლენი ზონები და ზედაპირები

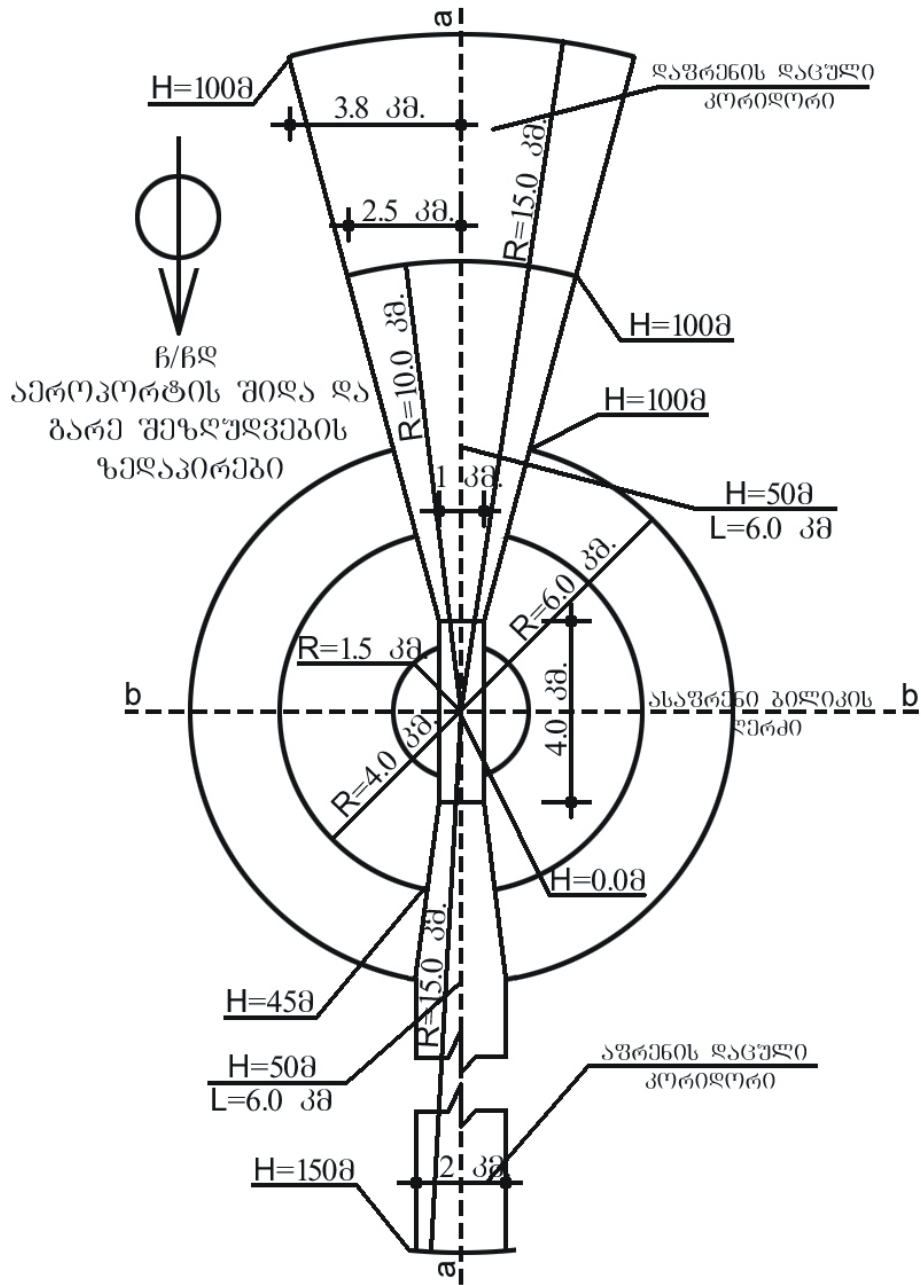

აეროდრომის საკონტროლო წერტილი

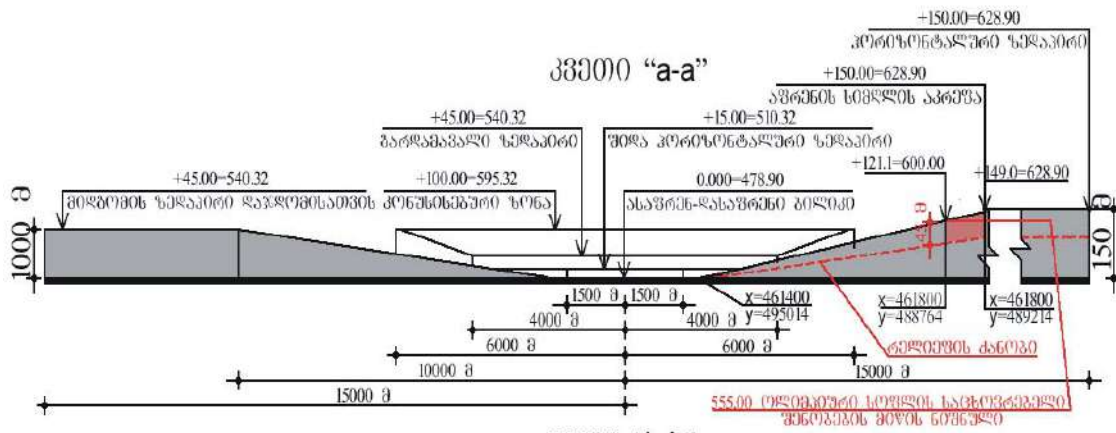

ასავრენი ზოლის შეზღუდვის კვეთები

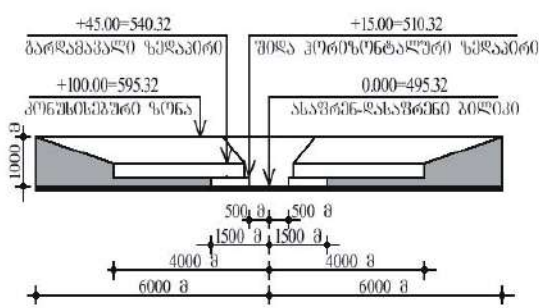

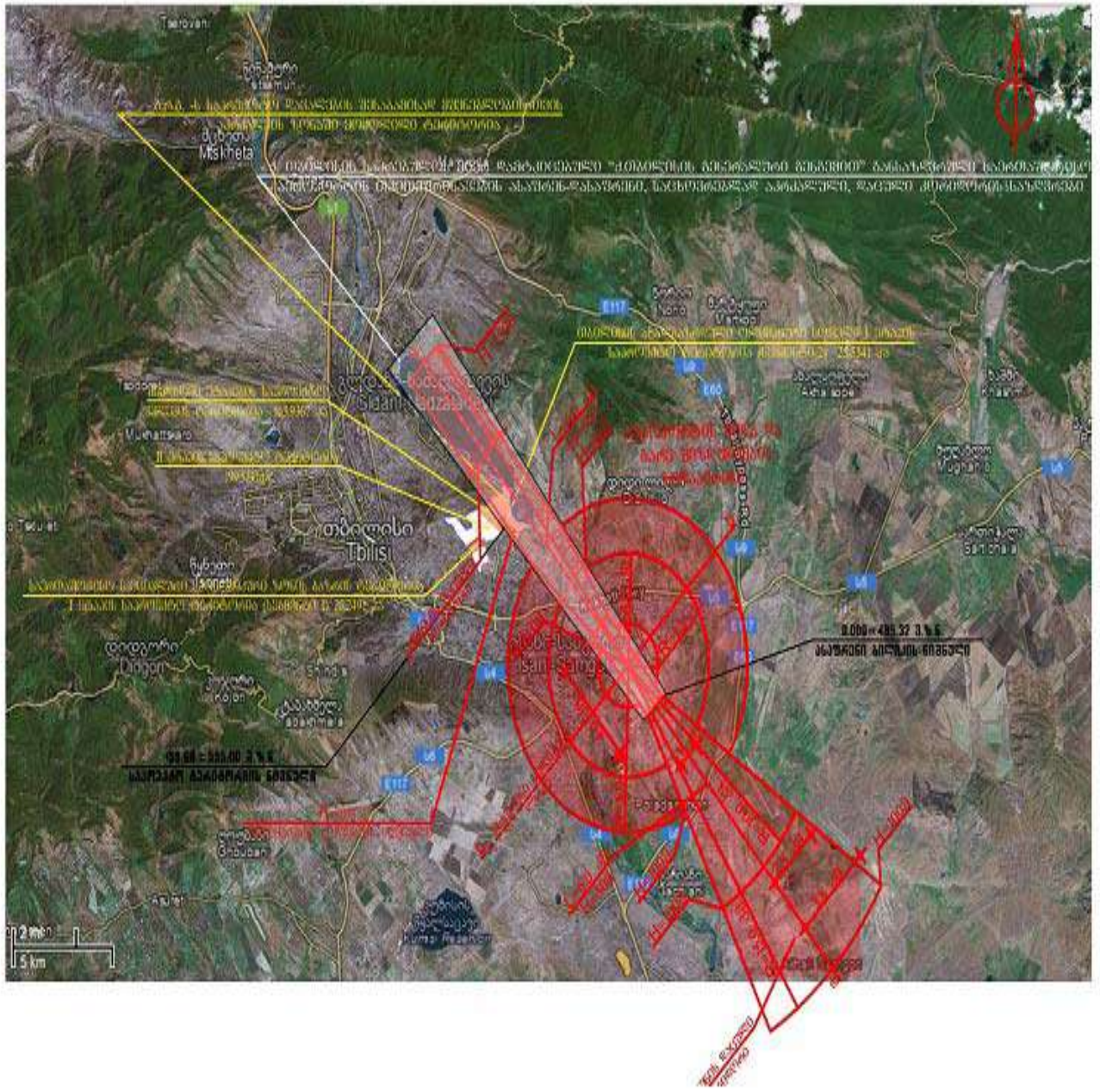
ძ. თბილისის საერთაშორისო აეროპორტის
 ასაფრენ-დასაფრენი შენობის ზონების კვეთები

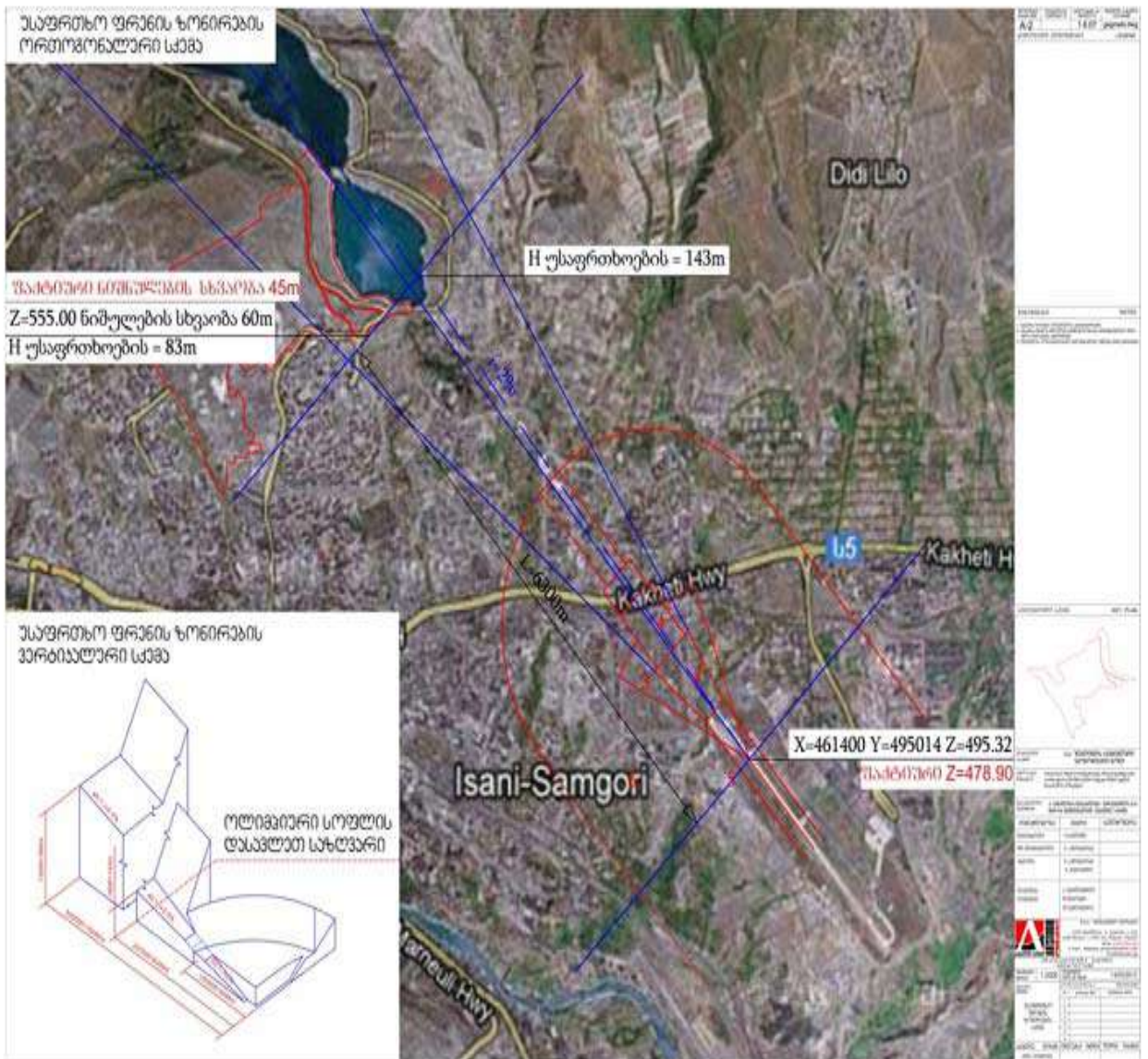

კვეთი "b-b"

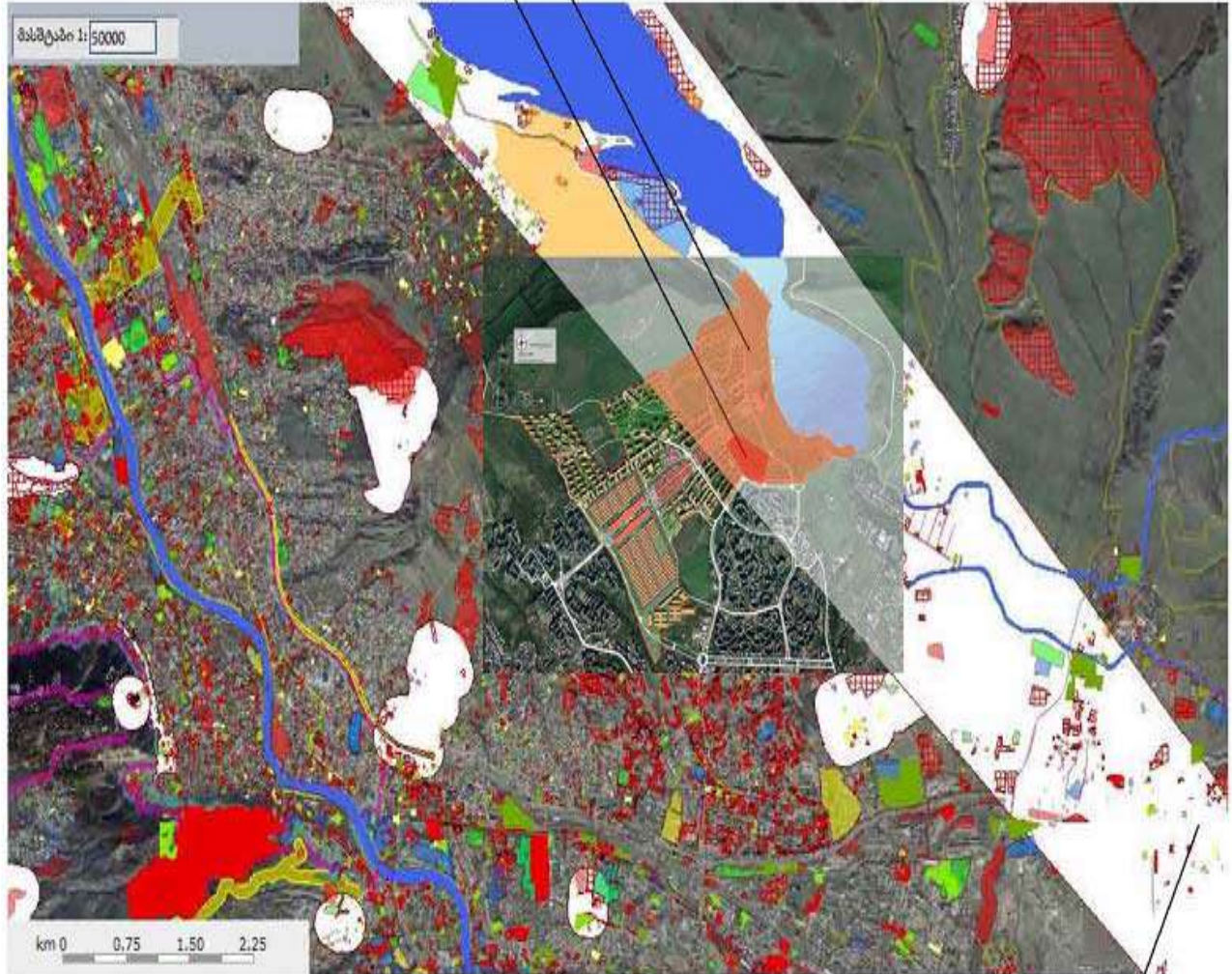

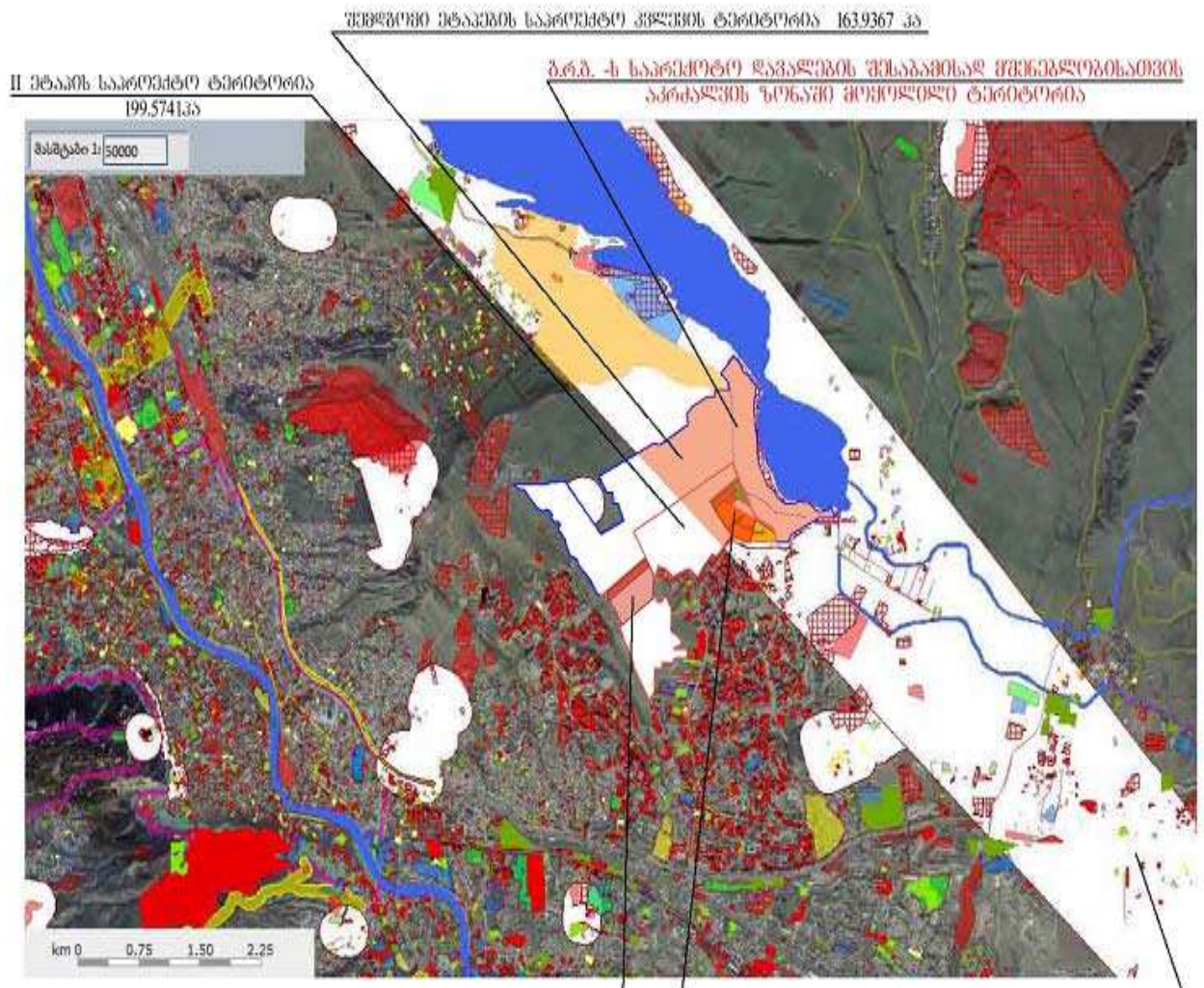

ოლიმპიური სოფლის ტერიტორია

ბ.რ.ბ. -ს შესაბამისად გეგმავლობისათვის აკრძალვის ზონებში მყოფი ტერიტორია

ქ. თბილისის სამრეწველო აეროპორტის მიმდებარე ადგილის საზღვრი დაწესებული კოორდინატების საზღვარი

შენიშნული მხარეების საპროექტო კვლევის ტერიტორია 1639367 კა

II მხარეის საპროექტო ტერიტორია
199.57413ა

ბ.ტ.ბ. -ს საპროექტო დავალებებს შესაბამისად ქვენიშნულებისათვის
აპროექტის წონისში მოქმედებით ტერიტორია

შასტახი 1:50000

km 0 0.75 1.50 2.25

სამრთავრობო სპეციალური პროექტი წინის პაზის ტერიტორია
I მხარეის საპროექტო ტერიტორია (სამხმნბი-1) 25.2491 კა

თბილისის ახალგაზრდული ოლიმპიური ხეივანი I მხარეის
საპროექტო ტერიტორია (სამხმნბი-2) 25.5341 კა

ბ. თბილისის საქონელოს მიერ დამტკიცებული "თბილისის გენერალური გეგმაში" განსაზღვრული სამრთავრობო
აპროექტის თვითმფრინავების ახსენ-დახსენი, საცხოვრებლად აპროექტული, დანული კორიორის სავაშვები

General plan for the future development of the capital and restricted zone take - off and landing corridor of Tbilisi International Airport.

N. Abashidze

Resume

In the scientific monograph discusses questions unaccounted for general plan of development of the capital - "the master plan land use of prospective Tbilisi" restricted zone of take - off landing corridor Tbilisi International Airport.

The general plan of development of Tbilisi monoparental dimensions of limitations considered only the take-off of the international airport corridor, fully ignored the restricted zone of the circular and planting corridors. Besides in the above-mentioned general development plan is not fully developed the restricted zone of two airfields, aircraft factory and military, near Vasiani, in the territory of the city.

The monograph issued by specific instructions on up-dating the general plan of development of Tbilisi and recommendations to suspend the construction of a residential area on the shore of "Tbilisi Sea" and the buildings of the European Youth Olympic Games, which are conducted within the limits protected corridor.

генеральный план перспективного развития столицы и зоны ограничения взлётно-посадочного коридора международного аэропорта г.Тбилиси

Абашидзе Н.

Резюме

В монографии рассмотрены вопросы, не учтённые генеральным планом перспективного развития столицы - "Генпланом перспективного землеустройства Тбилиси" - зоны ограничения взлётно-посадочного коридора международного аэропорта г.Тбилиси.

Генпланом перспективного развития Тбилиси не полно учтены габариты ограничения строительства только взлётного коридора международного аэропорта Тбилиси, полностью игнорированы зоны ограничения кольцевого и посадочного коридоров. Кроме вышеуказанного, генпланом развития полностью не разработаны зоны ограничения ещё двух аэродромов, авиастроительного завода и военного, в районе Вазиани, находящихся на территории города.

В монографии даны конкретные указания по корректировке Генерального плана перспективного развития г.Тбилиси, а также рекомендации приостановить строительство жилого района на берегу Тбилисского моря и построек для европейских молодёжных олимпийских игр, которые ведутся в пределах ограничения защищённого коридора.

არქიტექტორთა პროფესიული ეთიკა და უმაღლეს სკოლებში მისი სწავლების

საკითხი

დ. აბულაძე

საქართველოს არქიტექტორთა კავშირის თავმჯდომარე

სტუ, არქიტექტურის ურბანისტიკის და

დიზაინის ფაკულტეტის დოქტორი

არქიტექტურა, როგორც დარგი, ორიენტირებულია ადამიანის ფუნქციონირების უფლებებზე, რომელიც განაპირობებს საზოგადოების კულტურულ-ზნეობრივი ფორმით არსებობას, ჯანსაღი საარსებო გარემოს ჩამოყალიბებას, ცხოვრების სრულფასოვნების და მაღალ ხარისხის ხელშეწყობას; ამიტომაც მისი, როგორც პროფესიის მნიშვნელობა განსაკუთრებულად გამორჩეულია.

არქიტექტორთა პროფესიული უნარები და ქცევები შთაგონებული და დამყარებული უნდა იყოს ეთიკურ საფუძვლებზე; რის გამოც, მათი სპეციფიკური ცოდნა და აქტივობები უპირველესად წარმოქმნის პროფესიული ეთიკის ვალდებულებებს. ამავე დროს არქიტექტორთა აზროვნება და ქმედებები განუყოფელი უნდა იყოს ეთიკისაგან; ამგვარი შერწყმა-ერთიანობა უზრუნველყოფს ადამიანთა მისწრაფებებს, გადაასხვაფერონ და გაამდიდრონ ბუნებრივი გარემო უკეთესი ცხოვრებისათვის – ეს არის არქიტექტორთა პროფესიული ეთიკის არსი არქიტექტურაში.

თანამედროვე გამოწვევებისას, როდესაც სახეზეა მსოფლიო კლიმატური ცვლილებებით დაახალი ტექნოლოგიებით გამოწვეული გლობალური პრობლემები, არქიტექტურა, როგორც ამ პრობლემის დაძლევის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრევენციული საშუალება, კიდევ უფრო განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ამ სფეროში მოქმედი სპეციალისტები აღჭურვილნი უნდა იყვნენ არა მარტო მაღალი პროფესიული კვალიფიკაციით, არამედ მაქსიმალურად გააზრებული უნდა ჰქონდეთ პროფესიული ეთიკაც, რათა მათი გადაწყვეტილებები და ქმედებები შთაგონებული იყოს ზნეობისა და მორალის მაღალი კატეგორიებით. დამოუკიდებელი არქიტექტურული პრაქტიკის განხორციელების უმნიშვნელოვანესი კომპონენტია პროფესიული ეთიკა, ამიტომ სტატიაში, საკითხის განხილვისას, ფართოდ შევხებით არქიტექტურული ეთიკის მრავალმხრივ ასპექტებს, მათ შორის, ნათლად წარმოვაჩინთ არქიტექტურისა და ეთიკის განსაკუთრებულ ურთიერთკავშირს.

არქიტექტორი ინდივიდუალური პერსონაა, მაგრამ ამავე დროს იგი პროფესიული კლასის წარმომადგენელია, რომლის წევრები თვლიან, რომ მათ საზოგადოების ინტერესების მომსახურებაზე დადეს გარიგება და რომლის შესრულება, შესაძლოა, ზოგჯერ საკუთარი ინტერესების ხარჯზეც კი მოუხდეთ, რადგანაც საზოგადოებას ამგვარი საკითხების რეგულირების მიმართ აქვს გარკვეული უპირატესობები. საზოგადოება თვლის, რომ პროფესიონალმა უნდა შეძლოს, გააუმჯობესოს ცხოვრების საერთო სარგებელი და ამავე დროს კარგად განჭვრიტოს, ამ საკითხების მიმართ საზოგადოების ინტერესი და მოთხოვნები.

არქიტექტორი პროფესიული მოვალეობის შესრულებისას ვერ უგულებელყოფს მორალურ პასუხისმგებლობებს, განურჩევლად იმისა, ამგვარი ვალდებულებები, კონკრეტულ შემთხვევაში, მისი მოქალაქეობრივი რაობის შედეგია, თუ გამომდინარეობს მისი პროფესიული საქმიანობიდან. წინააღმდეგ შემთხვევაში შეუძლებელია არქიტექტორის მოტივები, ქცევები, მორალური ფასეულობანი და უნარები პატივისცემას და ნდობას იმსახურებდეს. ამავე დროს, არქიტექტორმა, რომელსაც არ აქვს სათანადო პასუხისმგებლობა, ცოდნა და ეგოისტურადაა მოტივირებული, შეუძლებელია უზრუნველყოს საზოგადოებრივი მოვალეობის შესრულება და მისი ინტერესების დაკმაყოფილება. შესაბამისად, პირი, რომელსაც არ ძალუძს გაერკვეს, მისი

ქმედებებიდან გამომდინარე, როგორია საზოგადოებრივი სარგებელი, არ შეიძლება მოხსენიებული იყოს პროფესიონალად. არქიტექტორთა პროფესიული უნარები, ქცევები და ქმედებები, შთაგონებული და დამყარებული უნდა იყოს ეთიკურ საფუძველზე, ამიტომაც მათი სპეციფიური ცოდნა და აქტივობები უპირველესად წარმოქმნიან ეთიკურ ვალდებულებებს, მათ შორის ვალდებულებას - იყო კარგი დიზაინერი, რაც, არქიტექტურის ეთიკის ამოსავალი წერტილია და არქიტექტურული ეთიკის განზომილებაა.

ცხოვრების გაუმჯობესება, ჩვენი გადაწყვეტილებების შედეგად, არის ცნება „კარგის“ ეთიკური მოთხოვნა. ამიტომ არქიტექტორის მხრიდან მრავალი აქტივობა მოითხოვს მსჯელობას, პატივისცემას და ნდობას იმ ადამიანების მიმართ, რომლებიც მისი დიზაინის ზემოქმედებას განიცდიან. ეს საკითხები ეთიკური საკითხებია, რომლებიც კონტრაქტებში და თუნდაც კანონებში შესაძლოა ნათლად არ იყოს ჩამოყალიბებული.

არქიტექტორის მოქმედების არეალში არსებობს მისი მოვალეობები ადამიანებთან, პროფესიასთან, ბუნებრივ გარემოსთან მიმართებით. არქიტექტურის ეთიკური ბუნების ასპექტები დაკავშირებულია არქიტექტორებსა და არქიტექტურასთან, არქიტექტურულ პროცესებთან და საკუთრივ შენობებთან. თანამედროვე მსოფლიოს გამოწვევებმა კიდევ უფრო მეტი საჭიროება გააჩინა ეთიკური რეფლექსიისა და მათ შორის, განსაკუთრებით, ისეთი პროფესიის მიმართ, როგორცაა არქიტექტურა, რადგანაც არქიტექტურა ეხება ადამიანთა იმ ფასეულობებს, რომელიც დაკავშირებულია ახლანდელი და მომავალი თაობების წინაშე პასუხისმგებლობასთან.

არქიტექტორთა პროფესიული საქმიანობა, მიუხედავად მისი მნიშვნელობისა, ვერ ქმნის თავისთავად უფრო მეტ ფასეულობას, ვიდრე მორალური და ზნეობრივი ღირებულებებია, ამიტომ მორალურ მოსაზრებებს ვიწრო პროფესიულ მოსაზრებებთან მიმართებით, უპირატესობა

გააჩნია. ასეთ ვითარებაში განსაკუთრებულად აქტუალურია არქიტექტორთა პროფესიულ – ეთიკური კოდექსები.

იდეალური გაგებით, პროფესიული ეთიკური კოდექსები იმით არის მნიშვნელოვანი, რომ იგი, ერთი მხრივ, განსაზღვრავს ურთიერთობების ნორმებს, მეორე მხრივ – ცალკეულ პროფესიონალთა იმ სპეციფიურ მოვალეობებს, რითიც ისინი ორდინალური ადამიანებისგან გამოირჩევიან.

ასევე მნიშვნელოვანია ის, რომ ეთიკის კოდექსები უნდა მოიცავდეს მორალური ნორმების შესრულებაზე მუდმივ ინსპექტირებას, რადგან კოდექსების ბრმად გაყოლა ვერ ჭრის პროფესიონალთა ეთიკურ პრობლემებს, ეთიკური ქმედების მთელი სიმძიმე თვითონ პროფესიონალთა შეგნებაზე და მათში არსებული ღირებულებების წყობაზე დამყარებული. ამიტომ უმნიშვნელოვანესია არქიტექტორთა მორალური და ზნეობრივი ხედვები, ამ ხედვების გააზრება და მისი საზოგადოებაში კულტივირება.

არქიტექტორმა უნდა იცოდეს ყველაფერი არა მარტო შენობებთან მიმართებით, არამედ ისიც, რაც სახეზეა გარემოს პრობლემებთან დაკავშირებით.

ადამიანის როლი, მიწასთან და ზოგადად გარემოსთან მიმართებით ექსპლოატატორის ნაცვლად, მისი მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობებით უნდა ჩანაცვლდეს. განსაკუთრებით კი იმ თანამედროვე გამოწვევებისა და პლანეტის საფრთხეების ფონზე, რომლის წინაშეც კაცობრიობა დიდი ხანია დგას. სპეციფიკური ცოდნით დახელოვნებულმა არქიტექტორმა თავისი აქტივობებით უნდა შეძლოს, ერთი მხრივ, გეგმარებით და ტექნიკურ პრობლემებზე, მეორე მხრივ, რესურსების საუკეთესოდ გამოყენებასა და დიზაინთან დაკავშირებულ ყველა კითხვაზე პასუხის გაცემა. ასევე, საკითხის სათანადოდ გათვითცნობიერების თვალსაზრისით, უმნიშვნელოვანესია დიზაინზე კლიენტთან კომუნიკაცია, რადგან კლიენტის სურვილებით და იდეებით იწყება არქიტექტორის სამუშაო. კლიენტი-არქიტექტორის და

მშენებლობის კონტრაქტორთან ურთიერთობა არის არქიტექტორის საქმიანობის ძირითადი არეალი. ამიტომ იყო კარგი არქიტექტორი, არ ნიშნავს უბრალოდ გქონდეს პროფესიული ან ბიზნესის უნარები, ეს უპირველესად ეთიკური მანდატია, რომელშიც პროფესიული ღირსებები იგულისხმება. იყო კარგი დიზაინერი არქიტექტურული ეთიკის განზომილებაა.

ეთიკური სტანდარტი გვებმარება გავერკვეთ, თუ რა არის კარგი, სწორი ან მართებული გადაწყვეტილება და მიხვიდე დასკვნამდე – შენობა რომ კარგი და მშვენიერი იყოს, შესაძლებელია მხოლოდ მსჯელობით და ამ მსჯელობისას სათანადო სტანდარტების გამოყენებით, სტანდარტების, რომელთა საფუძველზე შესაძლებელია თანამედროვე ფუნქციური, ესთეტიკური, სასიამოვნო დიზაინის არქიტექტურული ნაწარმოების შექმნა.

არქიტექტორების საქმიანობა დაკავშირებულია ცხოვრების ფართო არეალთან, რომელიც განაპირობებს მის მოვალეობებს, ქცევის ნორმებს და რეგულირდება სპეციალური კანონებით, რომლებიც ადგენს მოქმედების მინიმალურ სტანდარტებს, ხოლო ეთიკა გვთავაზობს უფრო მაღალ, ღირსებით მოტივირებულ, სახელმძღვანელო პრინციპებს:

- როგორ უნდა მოეპყროს არქიტექტორი თავის მოქმედების არეალში სხვა ადამიანებს თუ პროფესიონალებს;
- როგორ უნდა დაეხმაროს არქიტექტორი საზოგადოებას ალტერნატიული დიზაინის ძიებაში;
- როგორ უნდა გადაწყვიტოს დავა არქიტექტორმა კონტრაქტორთან;
- როგორ ითვალისწინებს არქიტექტორი თავისივე შექმნილი დიზაინით აგებული შენობის ზემოქმედებას გარემოზე.

როგორც დავინახეთ, არქიტექტურული ეთიკა, რომელიც სათავეს იღებს ადამიანთა შორის ურთიერთობებიდან და მოვალეობიდან, აგრეთვე მოვალეობებიდან ბუნებრივ გარემოსთან

მიმართებით. შესაძლებელია, გარკვეულწილად, ესთეტიკური პრობლემები, ყოველდღიურ ცხოვრებაში ეხება ყველას, მაგრამ ეს არქიტექტურული ეთიკის სპეციფიკური საკითხებია და დაკავშირებულია იმ პროფესიულ აქტივობებთან, რომელიც გარემოს ფორმირებას ეხება, ამიტომაც იგი წარმოშობს განსაკუთრებულ პროფესიულ პასუხისმგებლობებს, მათ შორის არქიტექტურის ეთიკას.

არქიტექტურას უბრალოდ და მარტივად არ ემატება ეთიკა, არქიტექტურა/ეთიკა ეს ერთიანი ცნებაა, სადაც მოიაზრება ადამიანთა მისწრაფებები: გადაასხვაფერონ, გაამდიდრონ გარემო და ლანდშაფტი უკეთესი ცხოვრებისათვის.

ეთიკა და არქიტექტურა ფართო სწავლებაა, იგი მიეკუთვნება გამოყენებით ეთიკას და გულისხმობს, თუ როგორ მივეყენოთ ერთმანეთს არქიტექტურაში ეთიკური მსჯელობები და ეთიკური თეორიები. ამისათვის საჭიროა გავერკვეთ, სად არის ეთიკის და არქიტექტურის კვეთა, სად სჭირდება არქიტექტურას ეთიკის გამოყენება და როგორია ის ჩარჩო, რომელიც მოიცავს არქიტექტურული ეთიკის საკითხების შეფასებებს.

არქიტექტურა, სოციალურ-კულტურულ-ეკონომიური მნიშვნელობის მოვლენაა და ემყარება რთულ კონცეფციებს, როგორცაა ტექნოლოგიების პრაქტიკული დანიშნულება, ისტორია, კულტურული მემკვიდრეობა. ამ სფეროში საქმიანობა წარმოადგენს სპეციფიკურ ინფორმირებულ პროცესს და არა უბრალო პრაქტიკას.

არქიტექტორის პრაქტიკას განეკუთვნება არქიტექტორსა და მრავალ მხარეს შორის ურთიერთობები, როგორცაა კლიენტები, კონტრაქტორები, მასალების მომწოდებლები, კონსულტანტები, ინტერიერის და ლანდშაფტის დიზაინის თანამშრომლები, სხვადასხვა ადამიანები, რომლებიც დიზაინის შექმნის და მშენებლობის პროცესში არიან ჩართულები. ზოგ ურთიერთობას კონტრაქტი განსაზღვრავს, ზოგ ურთიერთობას კანონი არეგულირებს, ზოგს კი სამშენებლო კოდექსების შესრულება.

არქიტექტორების ფორმალური და არაფორმალური ურთიერთობები სხვა ადამიანებთან, შესაბამის ცოდნასა და უნარებში დახელოვნება, კვლევა და სწავლება, კომპეტენციების დაუფლება და მათი პრაქტიკაში გამოყენება, დიზაინის ხარისხის განსჯა, არქიტექტურასთან და მასთან დაკავშირებულ პროცესების მართვა, დიზაინის და შენების პროცესი, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ჩართულობა ის ურთიერთობებია, რომლებიც არქიტექტორების ეთიკურ ვალდებულებებს წარმოიქმნიან და ხშირ შემთხვევებში არა მარტო ის უნდა გავათვითცნობიეროთ, რომ არსებობს ეთიკური განსჯის აუცილებლობა, არამედ ისიც, თუ როგორ უნდა მოვახდინოთ ეთიკური განსჯა. ეთიკური განსჯა არჩევანის თვალსაზრისით მკაცრად შეზღუდულია, რადგანაც ყველა კითხვა გადის კარგის და ცუდის, სწორის და არასწორის, სამართლიანის და უსამართლოს შორის გამოსავლის მოძებნის აუცილებლობაზე და წარმოქმნის ეთიკის უპირველეს და უმთავრეს კითხვებს არქიტექტურასთან დაკავშირებით.

არქიტექტორების საქმიანობასთან დაკავშირებით ეთიკური საკითხები მნიშვნელოვანია არა მარტო იმიტომ, რომ მათი გადაწყვეტილებები ზემოქმედებს ადამიანთა კეთილდღეობაზე, არამედ იმიტომაც, რომ ჩვენი საერთო პროფესიული პასუხისმგებლობაა, გავხადოთ ეს სამყარო უფრო მნიშვნელოვანი.

ნაშრომში გაანალიზებული საკითხების საფუძველზე შესაძლებელია დავასკვნათ და მივიჩნიოთ, რომ არქიტექტორებისათვის, მათი კარიერის დაგეგმვის ყველა ეტაპზე, განუზომლად დიდია პროფესიული ეთიკური ღირებულებების მუდმივი სწავლა-სწავლება და სათანადო წვრთნა, რისთვისაც საჭიროა უმაღლესი განათლების სამივე საფეხურის გავლა რათა მომავალმა არქიტექტორებმა თავიდანვე გაათვითცნობიერონ თავიანთი ვალდებულებები საზოგადოების, კლიენტების, შენობების მომხმარებელთა და, ზოგადად, პროფესიის მიმართ.

ამდგვარი მიდგომა მომავალ არქიტექტორებს საშუალებას მისცემს, თავიანთი პრაქტიკული საქმიანობისას განახორციელონ გააზრებული, მაღალკვალიფიციური

პროფესიული სერვისები, რათა თითოეული ადამიანი და ზოგადად საზოგადოება
გარანტირებული იყოს უკეთესი მომავალით.

ლიტერატურა:

1. არქიტექტორთა საერთაშორისო კავშირი – ძვა –ს მორალის კოდექსი;
2. საქართველოს არქიტექტორთა კავშირის პროფესიული ეთიკის კოდექსი;
3. **Thoughts on the ethical dimension of architecture ,By Simon Longstaff A version of this article was first published: Architecture Australia - November 1999**
4. **Moral Vision & the Landscape of Engineering Professionalism _ Part II Elizabeth D. Gee. Ed.D vxUniversity**
5. **The Moral Foundations of Professional Ethics Alan Coldman. ARCHITECTURE & PHILOSOPHY: THOUGHTS ON BUOLDING. (Institute is Destination Architects and Designers. 2003.**
6. **The philosophy of professional ethics Timo Airaksinan Institute of Helsinki, Finland (Professional Responsibility and Ethics Copyraight 2005© Bruce W.Hauptli).**

Professional Ethics of Architects and Issue of its Teaching in High Schools

D. Abuladze

Resume

There is considered characteristics of architecture professional ethics of architects and necessity of ethics teaching at all level of architectural education.

Профессиональная этика архитекторов и аспекты обучения в высших учебных заведениях

Абуладзе Д.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены особенность и важность профессиональной этики архитекторов, необходимость преподавания на всех этапах высшего архитектурного образования.

გლდანის საცხოვრებელი რაიონის ქალაქგეგმარებითი ანალიზი

კ. ბერიძე

სტუ. არქიტექტურის, ურბანისტიკის და დიზაინის
ფაკულტეტის დოქტორი

„გლდანის საცხოვრებელი რაიონი“ – ეწოდებოდა 1971 წ. შექმნილ დეტალური დაგეგმარების პროექტს, რომლის მიხედვითაც ხდებოდა თითოეული მიკრორაიონის განაშენიანების და ხაზოვანი საზოგადოებრივი ცენტრის კომპლექსების პროექტირება, რაც ედებოდა საფუძვლად მთლიანად რაიონის მშენებლობას.

აღნიშნული განაშენიანების ძირითადი ქალაქგეგმარებითი მახასიათებლებია:

- 1.საცხოვრებელი განაშენიანების მიკრორაიონული დაგეგმარება.
- 2.ცალმხრივი მოძრაობის სატრანსპორტო მაგისტრალებს შორის განთავსებული საზოგადოებრივი ხაზოვანი ცენტრი.
- 3.სატრანსპორტო და ფეხით მოსიარულეთა მთავარი ნაკადების გადაკვეთების გადაწყვეტა ორ დონეში ფეხით მოსიარულეთა ხიდების და ხიდი შენობების საშუალებით.
- 4.აღნიშნულ ორდონიან კვანძებში ხაზოვანი ცენტრის ორივე მხარეს განლაგებული მიკრორაიონების გამაერთიანებელი საზოგადოებრივი კომპლექსები.
- 5.ხაზოვანი ცენტრის მთელ სიგრძეზე ფეხით მოსიარულეთა გადასასვლელი სისტემა, რაც ყოველ 500 მ-ში ზემოთნახსენებ კვანძებში უკავშირდება მიკრორაიონების შუა ზოლში ფეხით მოსიარულეთა ხეივნებს და აერთიანებს ფეხით მოსიარულეთა სტრუქტურას საცხოვრებელი რაიონის მასშტაბით (ნაწილობრივ განხორციელდა).
- 6.მიკრორაიონების განმსაზღვრელი ქუჩები ყოველ 500 მეტრში ერთვის ხაზოვანი ცენტრის მაგისტრალს და ქმნის სატრანსპორტო მოძრაობის ერთიან სისტემას.

7.ამრიგად, გლდანის საცხოვრებელი რაიონი დაპროექტებული იყო როგორც სისტემური დაგეგმარების ერთიანი ურბანული სტრუქტურა, რაც ნაწილობრივ არის განხორციელებული.

შენიშვნა: ქალაქგეგმარებით თეორიაში პირველ ურბანისტად ჩათვლილია ლეონარდო დავინჩი, რომელმაც დააპროექტა ქალაქი ორდონეში, გადაწყვეტილი ქვეითად მოსიარულეთა და სატრანსპორტო მოძრაობით.

ამრიგად, ურბანული დაგეგმარება, განსხვავებით უბრალო ორგანოზომილებიანი დაგეგმარებისაგან, წარმოადგენს სივრცულ, სამგანზომილებიან დაგეგმარებას, რისი პრინციპის ნატურაში განხორციელების მცდელობაა გლდანის საცხოვრებელი რაიონი. გლდანის საცხოვრებელი მიკრორაიონების ქალაქგეგმარებითი მახასიათებლები.

დეტალური დაგეგმარების პროექტი შეთანხმებულია 1971 წელს. მშენებლობა დაიწყო 1969 წელს წინასწარ შედგენილი I და II მიკრორაიონების კომპლექსური პროექტით, რაც, თავის მხრივ, დაპროექტდა წინმსწრები საპროექტო წინადადებით.

გლდანის საცხოვრებელი რაიონი შედგება 8 მიკრორაიონისაგან, რომელთა საშუალო გაზარიტებია 500X500 მ-ზე, ანუ მოსახლეობის საშუალო რაოდენობა 12000 მაცხოვრებელი, ხოლო მთელი საცხოვრებელი რაიონის მოსახლეობის საერთო საპროექტო რაოდენობაა 147 ათასი მაცხოვრებელი. მანამდე განხორციელებულ საბურთალოს (ახალი), დიდმის (ძველი) განაშენიანებებში, როგორც ზემოთ ვთქვით, მიღებული იყო მიკრორაიონების დახურული სისტემები – მიკრორაიონის პირველადი საზოგადოებრივი მომსახურების ობიექტით (ვაჭრობა, საყოფაცხოვრებო მომსახურება, მცირე სამაყურებლო დარბაზი და სხვა.) სკოლა და ბაგა-ბაღები განთავსებული იყო მიკრორაიონის შუა, გამწვანების ზოლში და ირგვლივ შემოზღუდული იყო მიკრორაიონების განმსაზღვრელი სატრანსპორტო გზებისაკენ ტორეცებით განლაგებული საცხოვრებელი სახლების ჯგუფებით.

განსხვავებით ზემოთ აღწერილი მიკრორაიონებისაგან გლდანის მიკრორაიონები წარმოადგენენ ღია სისტემებს: მიკრორაიონის შუა ზოლი დათმობილი აქვს ფეხით მოსიარულეთათვის განკუთვნილ

მწვანე ზოლს საშუალოდ 100X500 მ. რაც მიმართულია მიკრორაიონის გამაერთიანებელ, ხაზოვან ცენტრში განთავსებულ საზოგადოებრივი კომპლექსებისაკენ.

ხაზოვანი ცენტრის 100 მ სიგანის ზოლი განთავსებულია სარაიონო მაგისტრალის ცალმხრივი მოძრაობის გზებს შორის 25 კმ-ის სიგრძეზე.

იმ დროს, როდესაც სხვა განხორციელებული საცხოვრებელი რაიონებისთვის მთავარი სატრანსპორტო მაგისტრალი წარმოადგენს გამყოფ საზღვარს მიკრორაიონების დაჯგუფებისათვის, გლდანის შემთხვევაში მიკრორაიონებიდან საზოგადოებრივი ხაზოვანი ცენტრის ბირთვებში გადასვლა ხდება ქვეითად მოსიარულეთა ხიდების ან ხიდის შენობების საშუალებით, ხოლო საზოგადოებრივი მომსახურების კომპლექსები და სხვა საზოგადოებრივი ობიექტები წარმოადგენენ ქვეითად მოსიარულეთა ერთიან სისტემას ხაზოვანი ცენტრის მთელ სიგრძეზე.

აღსანიშნავია, რომ ხაზოვანი საზოგადოებრივი ცენტრის მთელ სიგრძეზე ყოველ 500 მ-ში ქვეითად მოსიარულეთა მოძრაობა და ტრანსპორტის მოძრაობა გაყოფილია, ანუ ხდება ორ დონეში (გადასასვლელი ხიდები, ხიდი შენობები, მიწისქვეშა გადასასვლელი, როგორც გამონაკლისი დასაწყისში, მეტრო ახმეტელის სადგურის ამოსასვლელთან).

ამრიგად, გლდანის საცხოვრებელი რაიონი წარმოადგენს სისტემური დაგეგმარების მაგალითს, სადაც ხდება განსხვავებული ფუნქციის უწყვეტი სტრუქტურების ურთიერთგადაფარვა და ორ დონეში გადაწყვეტილი კვანძებით ერთ სისტემაში მოქცევა.

მიკრორაიონებში აგრეთვე პრინციპულად განსხვავდება საცხოვრებელი სახლების დაგეგმარება ადრე განხორციელებულ საბურთალოს, დიდმის, თემქას და სხვა მიკრორაიონების დაგეგმარებისაგან. თუკი ადრე საცხოვრებელი სახლები, ე.წ. თავისუფალი დაგეგმარების პრინციპით, ისმებოდნენ როგორც ცალკე მდგომები, ანუ არ ქმნიდნენ განსაზღვრული ფუნქციის საცხოვრებელ გარემოს (ერთი შენობის სადარბაზოებიანი და ლოჯიებიანი ფასადი უყურებდა მეზობლის საძინებელი ოთახების ფასადს და ა.შ.). გლდანის მიკრორაიონის შემთხვევაში, საცხოვრებელი სახლებით შემოზღუდულ სივრცეებს მიეცა განსაზღვრული ფუნქცია:

1. სადარბაზოებთან მისასვლელი სამანქანო გზების სისტემური კვანძი, მიწისქვეშა ავტოსადგომებით, რომელთა სახურავზე ეწყობოდა სპორტული მოედანი, ანუ ეწყობოდა ორდონიანი ეზო, შენობათა საპირისპირო ფასადები, სადაც გამოდის საძილე ოთახები, მიმართულია აგრეთვე შემოზღუდული, გაბატონებული ქარებისაგან დაცული სივრცისკენ, სადაც დაგეგმარებულია საბავშვო ბაგა-ბაღები. საცხოვრებელი სახლების სტრუქტურებს შორის ფეხით მოსიარულეთა გამწვანებული ხეივნის ორივე მხარეს მოწყობილია სპორტული მოედნების კომპლექსი. სკოლები გადატანილია მიკრორაიონის საზოგადოებრივი ხაზოვანი ცენტრის საპირისპირო, განაპირა მხარეს. სკოლაში მიმსვლელები, ისევე, როგორც ცენტრისკენ, გადაადგილდებიან ზემოთ ნახსენები ქვეითათვის განკუთვნილი მწვანე ხეივნის საშუალებით.

ამგვარად, მიკრორაიონის ფარგლებში მანქანებისა და ქვეითთა გადაადგილების დინამიკა საპირისპირო მიმართულებისაა: მანქანების – მიკრორაიონის განსაზღვრული ქუჩებისაკენ, ხოლო ქვეითთა – გამწვანებული ხეივნისაკენ.

აქვეა აღსანიშნავი გლდანის საცხოვრებელი რაიონის მიმდებარედ განხორციელებული ორი მიკრორაიონი გლდანულას და გლდანის მე-3^ა მიკრორაიონების სახით, სადაც საცხოვრებელი კორპუსები ქმნიან კვადრატულ ეზოებს, ანუ აქ არის მცდელობა, გათვალისწინებულ იქნეს თბილისური კვადრატული ეზოების ტრადიცია. საცხოვრებელი სახლებით შემოზღუდული კვადრატული ეზოები სხვადასხვა სიდიდისაა – მცირე გათვალისწინებულია მხოლოდ მშვიდი დასვენებისათვის, მცირეწლოვანი ბავშვების, მათი მშობლებისა და მოხუცებისათვის სათამაშო ბაქნებით და მცირე ამფითეატრებით, ხოლო დიდ ეზოებში მოწყობილია აგრეთვე სპორტული ბაქნები.

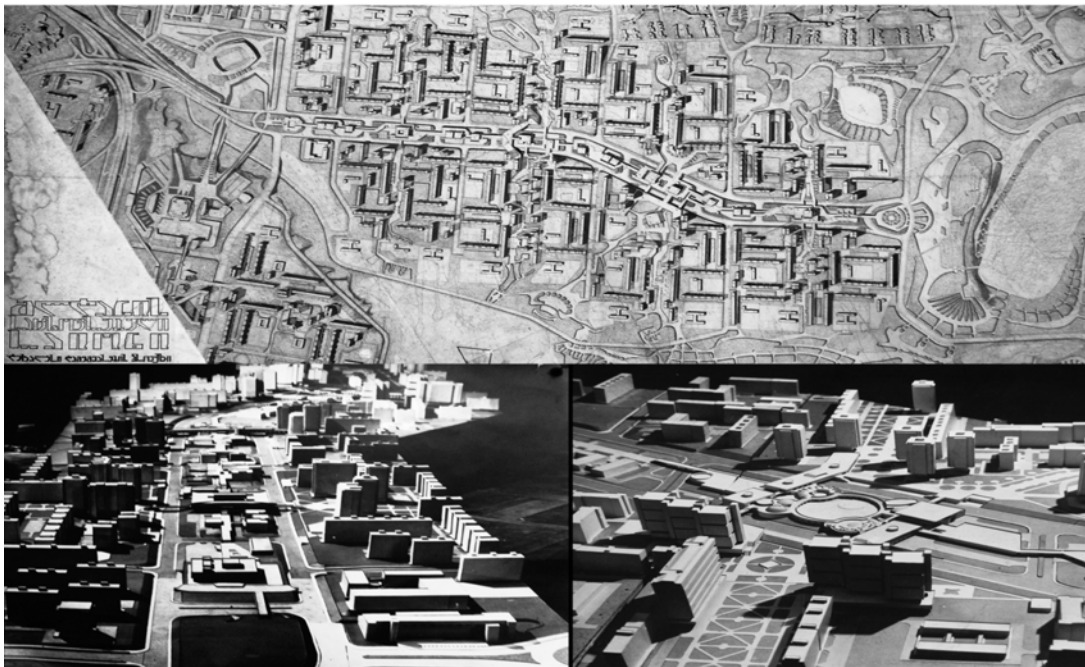
საცხოვრებელი ეზოების შიდა კვადრატები ქმნიან მშვიდი ხასიათის უმანქანო საცხოვრებელ გარემოს. სამანქანო გზები საცხოვრებელ კვადრატებს გარედან, ირგვლივ უვლიან. მათ გასწვრივ, გზის მეორე მხარეს, არის საშუალება ავტოფარეხების კომპლექსის მოწყობისა, ყოველთვის ეს ქმნის დინამიკური ხასიათის ხმაურიან გარეთა სივრცეს, რომელ მხარესაც მიმართულია დღის სამყოფი ოთახები.

სივრცითი კომპოზიცია შექმნილია აღნიშნული კვადრატული ეზოების შემქმნელი 9-სართულიანი, მსხვილბლოკიანი საცხოვრებელი სახლებით და 14-სართულიანი საცხოვრებელი სახლების აქცენტებით მიკრორაიონის შუაში და ნაპირებზე.

მიკრორაიონის შუა ზოლი იკვეთება ქვეითა გასასვლელით, რომლის ერთ მხარეს, მაღლივი 14 -სართულიანი სახლების კომპლექსთან ერთად, აშენებულია საზოგადოებრივი ცენტრის კომპლექსი, ხოლო მეორე მხარეს მოწყობილია სპორტული მოედნის კომპლექსი.

მიკრორაიონი უზრუნველყოფილია სკოლით, საბავშვო ბაგა-ბაღების ნორმატიული კომპლექსებით.

გლდანის მიკრორაიონებში მოხდა ტერიტორიის დიფერენცირება ფუნქციური თვალსაზრისით. გამოიყო სახლების ჯგუფი მანქანების მისადგომით და დაინიშნა მიწისქვეშა ავტოსადგომების ნაკვეთები, რომელთა თავზეც უნდა მოწყობილიყო მცირე სპორტული მოედნები (არ განხორციელებულა). სახლების ჯგუფებს შორის განთავსდა საბავშვო ბაგა-ბაღები, გაკეთდა სპორტული მოედნის კომპლექსები, სკოლები გატანილ იქნა მიკრორაიონის მიმდებარე პერიფერიულ ზონაში.

City planning analysis of the Gldani`s residential district

K. Beridze

Resume

Gldani residential area project was drawn up in the second half of 20th century due the world-renowned urban creative solutions mixture with Soviet urban planning norms, that which in turn is characterized by human position. The project has experimental character, but in the practical implementation process of necessary condition was the application of existing construction industry products, as - large-panel structures (so-called Moscow project) and large-block construction (so-called Czech project) typical 9-storey houses and public buildings application of IIS-04 precast structural systems. It was also possible to application of typical (precast) and re-employment (monolithic), 16-storey residential buildings.

Due the the palette of construction facilities, in the initial stages, successfully was carried out implementation of the pilot urban idea. However, in subsequent periods, especially in the conditions on transition from centralized-socialist social system on a private ownership has occurred the failure of a development unified urban project system:

1. There was not performed the linear center main (III) complex, that broke the linearity.
2. There was not performed in micro regions an underground collective garages.
3. The performed public complexes premises were sold separately, as private ownership objects, that doomed the basements storage – utility, economic, trade and other objects.
4. Located in the linear center sectors facilities were privatized and fenced, that are lost the pedestrian passage bridge`s destination.

Thus, there is failed the urban multi-functional system. As a remedy, it is possible to say, to restore of unique urban planning system, in order to save it, as a monument, would be appropriate due to the involvement of state governmental bodies and local authorities efforts to manage with accordingly commercial activities (transition of fragmented as separate objects multi-functional complexes to one owner) and by stimulating other necessary constructional works, with engaging the author of planning carry out Gldani this particular urban system`s restoration.

Резюме

Проект жилого района Глдани был создан во второй половине XX века творческим слиянием известного урбанистического решения с нормами советского градопланирования, что, со своей стороны, характеризовалось гуманистической позицией.

Проект носил экспериментальный характер, однако в процессе практического осуществления ставилось обязательное условие: использовать продукцию современной строительной индустрии, а именно, крупнопанельные (так называемые, московские) и крупноблочные (так называемые, чешские) типовые 9-этажные дома и системы сборных конструкций ИИС-04 для общественных зданий. Также возможно было применить типовые (сборные) и повторного использования (монолитные) 16-этажные жилые дома.

С этой палитрой строительных средств на исходном этапе успешно претворялась в жизнь экспериментальная урбанистическая идея. Но в последующие периоды, особенно в условиях перехода от общественно-социального строя централизованно-социалистического управления к частной собственности, разладилась единая урбанистическая идея проектной застройки:

1. Не был осуществлен главный (III) комплекс линейного центра, что прервало линейность.
2. В микрорайонах не были построены коллективные подземные гаражи.
3. В отдельности распроданы помещения общественных комплексов в качестве объектов частной собственности, что оставило без функций подвалы – складские, хозяйственные, торговые и др. объекты.
4. Оказавшиеся в секторах линейного центра объекты обособились и оградились заборами, от этого была утрачена функция пешеходных переходных мостов.

Таким образом, как отмечено, разладилась единая многофункциональная урбанистическая система. Можно сказать, что для исправления положения, для восстановления уникальной урбанистической планировочной системы, как для сохранения памятника, предпочтительным было бы вмешательство государственных правительственных структур и усилиями местного управленческого органа, осуществлением соответствующих коммерческих мероприятий (передачей раздробленных на отдельные объекты многофункциональных комплексов одному собственнику) и стимулированием других необходимых строительных работ, с привлечением автора планирования постараться осуществить восстановление этой особенной урбанистической системы района Глдани.

. ახალი ნაგებობები ძველი თბილისის ურბანულ სივრცეში

ქ. ბერეკაშვილი

სტუ, არქიტექტურის ურბანისტიკის და დიზაინის ფაკულტეტის

ასისტენტ პროფესორი. Ketevan.berekashvili@mail.ru

თბილისი ერთ-ერთი უძველესი ისტორიის და კულტურის მქონე ქალაქია, რომელიც საუკუნეების განმავლობაში ჩამოყალიბდა. ამიერკავკასიაში იგი ყოველთვის უმნიშვნელოვანეს ცენტრს წარმოადგენდა. ამ რეგიონში ყველაზე ევროპული სახის მატარებელი იყო და არის დღემდე. როგორც ვიცით XIX-XX საუკუნეების განმავლობაში თბილისი საგრძნობლად გაიზარდა, მაგრამ მან მაინც შეინარჩუნა თავისი განუმეორებელი თვითმყოფადი სახე. მოგეხსენებათ ქალაქი მკაცრ კანონზომიერებაზე დაფუძნებული დინამიკური სახის მატარებელი ცოცხალი ორგანიზმია, რომელიც სივრცეში და დროში ვითარდება, ამის გამო ისტორიის გარკვეულ მონაკვეთებში პერიოდულად იცვლება მისი საზღვრები, ფუნქციური ზონები, გეგმარებითი სტრუქტურა, მოცულობით-სივრცითი სახე. იმისათვის, რომ ახალი სიცოცხლე შევიდეს ძველი განაშენიანების ურბანულ სივრცეში, აუცილებელია გათვალისწინებული იყოს ტრადიციულად ჩამოყალიბებული ქალაქური მასშტაბი და გამოყენებული იქნას ყველა საშუალება, რომლებიც უზრუნველყოფენ ძველისა და ახლის ორგანულ კავშირს.

თავის მხრივ, ახალი ფუნქციური დატვირთვის მქონე ნაგებობების შეტანა ძველი ქალაქის ურბანულ სივრცეში თითქმის გარდაუვალია. მსგავსი გზით ხდებოდა მსოფლიოს ისტორიული ქალაქების უწყვეტი განვითარება და შენარჩუნება, რომელიც დღემდე გრძელდება. ასეთი ურთულესი ამოცანის გადასაწყვეტად საჭიროა ოპტიმალური ორმხრივი კომპრომისული ხერხების გამოყენება, რომლებიც უზრუნველყოფენ ძველისა და ახლის ორგანულ კავშირს, თუმცა ზოგიერთ გამონაკლის შემთხვევაში არსებობს სრულიად განსხვავებული სტრატეგიული მიდგომაც ამ საკითხისადმი ანუ შესაძლოა აბსო-

ლუტურად საწინააღმდეგო კონტრასტული მეთოდიც იქნეს გამოყენებული, რომელიც გარკვეულად წესიდან გადახვევა იქნება, მაგრამ ანალოგიურ შემთხვევაშიც აუცილებელია ტრადიციულად ჩამოყალიბებულ არსებულ გარემოსთან კავშირის გათვალისწინება. სწორედ მსგავს მაგალითს წარმოადგენს ძველი თბილისის ურბანულ სივრცეში ბოლო წლებში განხორციელებული ისეთი მნიშვნელოვანი ნაგებობები, როგორც არის: იუსტიციის სახლი, მშვიდობის ხიდი, რიყის ტერიტორიაზე მშენებარე მუსიკის და დრამის თეატრი, საგამოფენო დარბაზი და სხვ.

მტკვრის სანაპიროს ის მონაკვეთი, სადაც იუსტიციის სახლი მდებარეობს, სწორი რელიეფით გამოირჩევა. შენობა მდინარის სანაპირო ხაზთან მეტად ახლოს არის აგებული. თბილისის ბუნებრივ-ლანდშაფტურ გარემოში თავისი კომპოზიციური მდებარეობით, მასშტაბით და კონფიგურაციით ეს ნაგებობა, თავის მხრივ, თითქოს აქცენტირებას უკეთებს სანაპირო ზოლის მიმდებარე ტერიტორიას. შენობის საერთო სილუეტი მონუმენტურ სახეს ატარებს. მისი მასიური სიბრტყობრივი საფასადო ფრონტი თავისებურად კეტავს მტკვრის გასწვრივ არსებულ სივრცეს და ამით ზღუდავს მტკვრის მარცხენა სანაპიროს უკანა ზოლზე განფენილ ძველი ჩუღურეთის განაშენიანების სიღრმისეულ პანორამულ აღქმას.

სასურველია, რომ მსგავსი მოცულობით-სივრცითი კომპოზიციის აგების დროს უმთავრესი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს სწორად მოძებნილ ადგილმდებარეობას და მასშტაბს მის გარემომცველ შენობა-ნაგებობებთან და ბუნებრივ-ლანდშაფტურ პირობებთან მიმართებით. იუსტიციის სახლი 27 ჰექტარზეა განთავსებული. მისი საერთო მოცულობა 32000 მ²-ია. პროექტის ავტორი იტალიელი არქიტექტორი მასიმილიანო ფუქსასია. შენობა ფუტურისტულ ნაგებობას წარმოადგენს, რომელსაც ბიო-ფორმა აქვს საფუძვლად დადებული. სტრუქტურულად იგი 7 ბლოკისაგან შედგება. თითოეული ბლოკი ოთხსართულიანია. ყველა ეს სართული სხვადასხვა დონეზე მდებარეობს. მათში განთავსებულია სხვადასხვა დანიშნულების მქონე ოფისები და კაბინეტები. შენობის შემადგენლობაში შემავალი ყველა ბლოკი განთავსებულია ნაგებობის ცენტრალური ატრიუმის ერთიანი მასშტაბური სივრცის გარშემო. ოფისებს და ბლოკებს შორის კავშირი მათ შორის გადებული ჰორიზონტალური ხიდების საშუალებებით ხორციელდება, რომლებიც სხვადასხვა დონეზე ასიმეტრიულად კვეთენ ერთმანეთს. ფუქსასმა შენობის მხატვრული გამომსახველობის გასამდიდრებლად გამოიყენა ბიოფორმის გადახურვა სხვადასხვა დონეზე განთავსებული აბსტრაქტული ფოთლების სახით. მისი ძირითადი კონსტრუქციები ხის ვარჯების მსგავსი სახსრული შეერთებებით განტოტვილი კარკასული სვეტებია, რომელსაც უჭირავს ზემოაღნიშნული განსხვავებულ ნიშნულზე ერთმანეთის მიმართ ასიმეტრიულად განფენილი დიდი ბიოფორმის კონტურის მქონე ლითონის ანაკრები ფოთლები. თითოეული გადახურვის გარსი, თავის მხრივ, აწყობილია სხვადასხვა ზომის მრუდხაზოვანი ლითონის პანელებისაგან, რომელიც შენობას საინტერესო და თავისებურ მხატვრულ-პლასტიკური ფორმის განვითარების საშუალებას აძლევს.

ასევე საყურადღებოა იუსტიციის სახლის წინ მდებარე მსუბუქი კონსტრუქციის მქონე მრუდხაზოვანი პლასტიკის და ნახევარწრიული ფორმის ხიდი, რომელიც ქვეითად მოსიარულეთათვისაა განკუთვნილი და საჭირო მიმართულებით მოკლე მანძილზე გადასადგილებლად შეუფერხებელ კავშირს უზრუნველყოფს. იგი გამოიყენება არა მხოლოდ რეკრეაციული მიზნით, არამედ ფუნქციურადაც აუცილებელია, რადგან მდინარის გასწვრივ არსებული სატრანსპორტო მაგისტრალური კვანძის

არსებობის გამო შეზღუდულია იუსტიციის სახლსა და მტკვრის მარჯვენა სანაპიროს მიმდებარე ტერიტორიებთან კავშირი.

აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ის ფაქტი, რომ ამ ხიდის შემადგენელი კიბეების პარამეტრები აბსოლუტურად შეუსაბამოა სტანდარტულ ნორმებთან. მასში დარღვეულია საფეხურების პროპორციული თანაფარდობები. სახელდობრ, მისი შემადგენელი ყველა საფეხურის სიმაღლე და სიგანე განსხვავებული ზომის არის. ასეთი მკვეთრი სხვაობა გადაადგილების პროცესში ადამიანის ვესტიბულარული აპარატის ფიზიოლოგიურ დისკომფორტს იწვევს, უზღუდავს მას გამართულ მოძრაობას და უხერხულობას უქმნის სიარულის პროცესში. როგორც ვიცით, კიბის პარამეტრულ მონაცემებს მკვეთრად სტანდარტული წესები გააჩნია. იგი ემყარება ადამიანის ფიზიოლოგიურ მონაცემებს. იუსტიციის სახლის წინ მდებარე ხიდის შემთხვევაში კი ეს ნორმები უხეშად და უხერხულად არის დარღვეული, რაც საკმაოდ უარყოფით გავლენას ახდენს ფეხით მოსიარულებთა ფიზიკური და ფსიქოლოგიური მდგომარეობის პროცესებზე.

მნიშვნელოვანია ის საკითხი, რომ თბილისი და მტკვრის ფუნქციურ-გეგმარებითი ურთიერთმიმართების განვითარების ფუნდამენტალური პრინციპები მყარად უნდა ეყრდნობოდეს თანამედროვე ურბანისტული პოლიტიკის ღრმა ანალიზს. მოგეხსენებათ, რომ რიყის უბანი თბილისის ისტორიული ნაწილის სახელმწიფო დაცვითი ზონის საზღვრებში შედის, ამიტომ აღნიშნულ ტერიტორიაზე ყოველგვარი ახალი ფონური განაშენიანება ძალზე დიდ სიფრთხილეს მოითხოვს, რადგანაც ამ ტერიტორიული გარემოს ძირითად მაფორმირებელ აქცენტებად მეტეხის ტაძარი, სიონი, ანჩისხატი, ნარიყალა, აბანოთუბანი და ძველი თბილისის საცხოვრებელი უბნის ფრაგმენტები გვევლინება, რომლებიც ჰარმონიულად არის შერწყმული არსებულ ბუნებრივ პირობებთან, მტკვართან და მის მიმდებარე პლასტიკურ რელიეფთან, რომელიც გამოირჩევა თავისი ესთეტიკური და დინამიკური ხასიათის მქონე მასშტაბებით. ამიტომ ძალზე ფრთხილად და თავშეკავებულად უნდა განხორციელდეს მოცემულ ისტორიულად მდგრად პანორამულ სილუეტში ჩარევა, დაახლოებით ქირურგიული ხერხები უნდა იქნეს

ხუროთმოძღვრის მიერ გამოყენებული. ჩვენს შემთხვევაში სრულიად საწინააღმდეგო კონტრასტული ხერხები გამოიყენეს იტალიელმა არქიტექტორებმა მიქელე დე ლუკამ და მასიმილიანო ფუქსასმა, როდესაც მათ ამ სივრცეში პრეზიდენტის სასახლის გუმბათის რეკონსტრუქცია, მშვიდობის ხიდი, მუსიკალური თეატრი და საგამოფენო ცენტრის პროექტები განახორციელეს, რომლებიც აბსტრაქტული და მკვეთრად დისონანსური ფორმებით გამოირჩევიან.

განვიხილოთ თუნდაც მშვიდობის ხიდი. იგი ბარათაშვილის და მეტეხის ხიდებს შორის საპატრიარქოსთან ახლოს მდებარეობს. განსაზღვრულია ფეხით მოსიარულეთათვის და ერთმანეთთან აკავშირებს ერეკლე მეორის ქუჩას რიყის პარკთან. თბილისის ამ ისტორიულ ზონაში ახალი ხიდი თავისებური დომინირებული აქცენტით გვევლინება, იგი, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საქვეითო განივი კავშირის ფუნქციას ასრულებს და აკავშირებს საპატრიარქოს მიმდებარე ტერიტორიას რიყის ტერიტორიის გასწვრივ განაშენიანებულ ახალ პარკთან.

ამ ნაგებობის კონცეპტუალური ესთეტიკა საზოგადოებაში თავიდანვე იყო ფართო და მძაფრი დისკუსიების საგანი. ხიდი შედგება 156 – მეტრიანი გადახურვის მეტალის კარკასისაგან, რომლის

თაღს ტალღისებური პლასტიკური ფორმა აქვს. იგი მთლიანად მინით არის დაფარული. ხიდის მთლიანი კონსტრუქცია 4 საყრდენს ეფუძნება და პარაბოლური სახის პლასტიკური ფორმა გააჩნია. როგორც აღვნიშნეთ მისი ავტორია იტალიელი არქიტექტორი მიქელე დე ლუკა, რომელმაც ასევე პრეზიდენტის ავლაზრის რეზიდენცია ააგო. ოფიციალურად ხიდი 2010 წლის 6 მაისს გაიხსნა. მშვიდობის ხიდი აგრეთვე გამოირჩევა თავისი ფრიად საინტერესო ურბანული განათების საინჟინრო სისტემით. განათების პროექტის ავტორია ფილიპო მარტინო. LED განათება შედგება 30 000 მკვეთრი ნათურისაგან, ღამის განმავლობაში ეს ნათურები 240 სენსორის საშუალებით აქტიურდება. ყველა ეს ნათურა შეერთებულია ერთიან ინტერაქტიულ განათების სისტემაში. საინტერესოა ის ფაქტი, რომ ამ სისტემაში ავტორს გამოყენებული აქვს მორზეს ანბანი და ხიდის ორივე პარაპეტზე ყოველი საათის განმავლობაში ჩნდება შეტყობინება, რომელიც მოიცავს მენდელეევის ტაბულის მიხედვით ადამიანის ორგანიზმში შემავალ ქიმიურ ელემენტებს. ამ პროექტის მთავარ კონცეფციას წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ სამყაროში ყველა ადამიანი ერთია თავისი მრწამსის და ნაციონალობის მიუხედავად.

ახალი ხიდი თავისი დინამიკური გეომეტრიით თითქოს კომპოზიციურად კრავს მდინარის მიმდებარე ტერიტორიების ხაზობრივ მონაკვეთს და გარკვეულ კავშირს ამყარებს ძველ თბილისში მტკვრის მარჯვენა სანაპიროს გასწვრივ მდებარე კულტურულ ცენტრსა და მარცხენა სანაპიროზე განთავსებულ ახალ დასასვენებელ ზონებს შორის. ერთ მხარეს გვევლინება ისტორიული და რელიგიური დანიშნულების ძეგლები, ხოლო მეორე მხარეს კი – ახლად ტრანსფორმირებული, საკმაოდ კეთილმოწყობილი საზოგადოებრივ-გასართობი რიყის პარკის ვრცელი ტერიტორია. ახალი ხიდი თავისი დანიშნულებით არა მხოლოდ ესთეტიკური და ფუნქციური დატვირთვის მატარებელია, რომელიც ტურიზმისა და დასვენების მოხერხებულ სისტემას ავითარებს, არამედ არის მცდელობა, რომ ამ ხიდის საშუალებით მიღწეული იქნეს ორ ეპოქას შორის, ანუ წარსულის ისტორიულ-რელიგიურ და კულტურულ ღირებულებებსა და თანამედროვე მხატვრულ-ესთეტიკურ ღირებულებებს შორის, ისტორიული კავშირი, რაც, თავის მხრივ, უზრუნველყოფს დროში უწყვეტობას და მემკვიდრეობითობის შენარჩუნებას ძველსა და ახალს შორის.

ასევე კონტრასტული მეთოდის გამოყენებით მიმდინარეობს რიყის ტერიტორიაზე მუსიკისა და დრამის თეატრის და საგამოფენო დარბაზის აბსტრაქტული და მკვეთრად დისონანსური გიგანტური მინის და მეტალის კარკასის კონსტრუქციის მიღების ფორმის მქონე ნაგებობების მშენებლობა. ამ ნაგებობების კონცეპტუალური ესთეტიკა საზოგადოებაში თავიდანვე ფართო და მძაფრი დისკუსიების საგანი გახლდათ. ქართველი ხელოვნებამცოდნეების და არქიტექტორების ნაწილი ფიქრობს, რომ ეს ახალი ნაგებობები უცხო სხეულივით არის შეჭრილი ძველი თბილისის ისტორიულ ნაწილში და ამიტომ ამ სადავო ობიექტების გადატანა უნდა მოხდეს დედაქალაქის სხვა რაიონებში. კონცეპტუალური თვალსაზრისით ეს ორი შენობა სტილიზებული დოქის ფორმას წარმოადგენს. საქართველოს ისტორიული წარსულიდან გამომდინარე იგი სიმბოლური ხასიათისაა და ტრადიციულად ღვინის საშობლოს და შესაბამისად ღვინის შესანახი ჭურჭლის ანუ დოქის კონფიგურაციის მქონე სიმბოლურ ფორმას ატარებს.

ეს დოქები, თავის მხრივ, გვერდულად გადაწვენილია რიყის ქანობიანი რელიეფის გასწვრივ და გადადის რიყის პარკის ტერიტორიაზე. იგი ნაწილობრივ ეფარება აბანოთუბანს, მეტეხს და ნარიყალას. რა თქმა უნდა, არ არის რეკომენდებული არსებული განუყოფელი პანორამების გადაფარვა, ამიტომაც, როდესაც ძველი თბილისის ურბანული სივრცის ფარგლებში მსგავსი ნაგებობები კონტრასტული მეთოდის გამოყენებით შენდება, ასეთმა უხეშმა ჩარევამ და არაკორექტულმა მიდგომამ ადვილად შე-

იძლება დაარღვიოს საუკუნეების განმავლობაში ჩამოყალიბებული არქიტექტურული გარემო. სწორედ ამ მიზეზიდან გამომდინარე კულტურის სამინისტრო სერიოზულად ფიქრობს მუსიკალური თეატრის და გალერეის შემდგომ ბედზე, თუ თბილისის რომელ სივრცეში არის შესაძლებელი ამ ორი ნაგებობის გადნაცვლება და ხელმეორედ აგება.

როგორც მოგეხსენებათ, კულტურული მემკვიდრეობა ეს ის ნაწილია, რომელიც საზოგადოების განვითარების პროცესში დამკვიდრდა, შეინარჩუნა ფასეულობის მნიშვნელობა და თაობიდან თაობას გადაეცემა. სწორედ ასეთ კულტურულ მემკვიდრეობას მიეკუთვნება ბუნებრივი ლანდშაფტის ისეთი ნიმუში, როგორც თბილისისთვის ცნობილი რიყის ტერიტორია გახლავთ. როგორც მოგეხსენებათ, წლების განმავლობაში რეგულარულად ტარდებოდა კონკურსები, მაგრამ წინა ხელისუფლება ძალზე ფრთხილად ეკიდებოდა ამ საპასუხისმგებლო საკითხს, ვიდრე უცხოელმა არქიტექტორმა მასიმილიანო ფუქსასმა ახალი მთავრობის ხელშეწყობით ასე გაბედულად და ხელადებით არ განახორციელა მშენებლობა ძველი თბილისის უმნიშვნელოვანეს კულტურულ ლანდშაფტზე. „საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის შესახებ“ კანონში (თავი III, მუხლი 23¹) წერია, რომ ისტორიული დასახლების, მისი ურბანისტული ძეგლების და ისტორიული გარემოს დაცვის მიზნით საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული სახელმწიფო ორგანოები ადგენენ ქალაქთმშენებლობითი რეგულირების განსაკუთრებულ წესს, რომელიც წარმოადგენს ისტორიული დასახლების და მისი ურბანული გარემოს დაცვის თანამიმდევრულ და ურთიერთდაკავშირებულ ღონისძიებათა სისტემას. თავის მხრივ, უნდა არსებობდეს ისტორიულ-კულტურული საყრდენი გეგმა, რომელიც უნდა მოიცავდეს (იხ. ზემოაღნიშნული კანონი, მუხლი 23²):

ვ) იმ განაშენიანების და ცალკეული შენობა-ნაგებობების დაფიქსირებას, რომლებიც არღვევენ დასახლების ისტორიულად ჩამოყალიბებულ სტრუქტურასა და სივრცობრივ ორგანიზაციას, ზღუდავენ ურბანული გარემოს აღქმის პირობებს, საფრთხეს უქმნიან მათ შენარჩუნებას.

ზ) ურბანისტული ძეგლის გარემოსათვის მიუღებელ ახალმშენებლობათა შეზღუდვას ან აკრძალვას, ცალკეულ შენობა-ნაგებობათა მასშტაბის სტრუქტურისა და პროპორციების დადგენასთან დაკავშირებული ქალაქთმშენებლობითი ურბანისტული რეგლამენტაციის შემუშავებას.

ქალაქის გარემო წარმოადგენს არქიტექტურული კომპოზიციის ვიზუალურ სახეს, რომელსაც გააჩნია კონკრეტული სივრცობრიობა, სადაც ყალიბდება ადამიანის არსებობისა და მოღვაწეობისთვის აუცილებელი პირობები. ამ ფაქტიდან გამომდინარე ქალაქის არქიტექტურული გარემო უშუალოდ ასახავს საზოგადოების ტექნიკური საშუალებების, ესთეტიკური გემოვნებისა და სოციალური ვითარების დონეს. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ქალაქის გარემო მუდმივად ცვალებადია. ეს გარდაუვალი პროცესია, მაგრამ ცვალებადობა არ უნდა იყოს დამოკიდებული მდარე გემოვნებასა და უხარისხო შესრულებაზე.

ლიტერატურა

1. ვ. აფციაური; გ. ბერიძე; „თბილისის ქალაქთმშენებლობითი განვითარების მეთოდოლოგიური პრობლემები“ (ნაშრომთა კრებული). თბილისი, 2003 წ.
2. საქართველოს კანონი კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ: თბილისი, 2007 წ.
3. Livable Environments and Architecture 3rd international Congress. Trabzon, Turkey. July 5-7, 2007.
4. მუზეუმების შესახებ კრებული საქართველოს კულტურისა და ძეგლთა დაცვის სამინისტრო. 2006 წ.

The new creations in urban space of old Tbilisi

K. Berekashvili

Resume

There is considered at the last year realized design projects in urban space of old Tbilisi. There is ascertained, that it's possible to create the new buildings in the old historical settling space, but it needs to be used the optimal compromise methods, which will be guaranteed functional synthesis of new and old.

Новые постройки в урбанистическом пространстве старого Тбилиси

Берекашвили К.

Резюме

Представлено рассмотрение новых построек, которые осуществились за последние годы в урбанистическом пространстве старого Тбилиси. Выявлено, что для территориального благоустройства исторической части города возможно применить так называемый «контрастный» метод в виде новых построек, но при решении такой сложнейшей задачи обязательно надо использовать оптимальные компромиссные методы, которые обеспечат функциональный синтез старого и нового.

ქვეყნის ტერიტორიული ერთეულების, მუნიციპალიტეტების სივრცითი მოწყობის „ახალი თაობის“ მოთხოვნების შესაბამისი დოკუმენტაციის შემუშავების ძირითადი

ასპექტები

(აჭარის ავტონომიური რასპუბლიკის სივრცითი მოწყობის სქემის მაგალითზე)

ზ. ბურჭულაძე

სტუ, არქიტექტურის, ურბანისტიკის და დიზაინის ფაკულტეტის დოქტორანტი

მნიშვნელობა

ბოლო წლების განმავლობაში, ქვეყნისა და რეგიონების სხვადასხვა სექტორების სწრაფი ტემპით განვითარებამ გამოიწვია მათი სივრცით – ტერიტორიული სტრუქტურის გადახედვის აუცილებლობა როგორც ნაციონალურ, ასევე რეგიონულ და მუნიციპალურ დონეებზე.

აქტუალური გახდა სივრცითი მოწყობის დოკუმენტაციის შედგენის აუცილებლობა არა მარტო ურბანული ან/და განსახლების საკითხების, არამედ სხვა მნიშვნელოვანი სექტორების (ეკონომიკა, ჯანდაცვა, ტურიზმი, გარემოს დაცვა, სოფლის მეურნეობა, თავდაცვა და სხვ.) დაგეგმილი ურთიერთქმედების უკეთ ორგანიზებისა და არსებული პრობლემების გადასაწყვეტად.

ქვეყნისა და მისი ნაწილების ტერიტორიების სივრცითი მოწყობა, ქალაქგეგმარება, იძლევა ეკონომიკის, პირველ რიგში, მიწათსარგებლობასთან კავშირში მყოფი, ყველა სექტორის მდგრადი ფუნქციონირების, ინფრასტრუქტურისა და საცხოვრისის პრობლემატიკის გადაწყვეტის საშუალებას, წყვეტს გრძელვადიანი ტერიტორიული პროგნოზირების საკითხებს და ქმნის მოსახლეობის ცხოვრებისათვის კომფორტულ გარემოს. ტერიტორიული ერთეულების მდგრადი განვითარება მხოლოდ საზოგადოების ბიზნესისა და ყველა მოქალაქის კონსესუსითაა შესაძლებელი და ეს უზრუნველყოფილი უნდა იყოს სახელმწიფოს მიერ ყველა დონეზე.

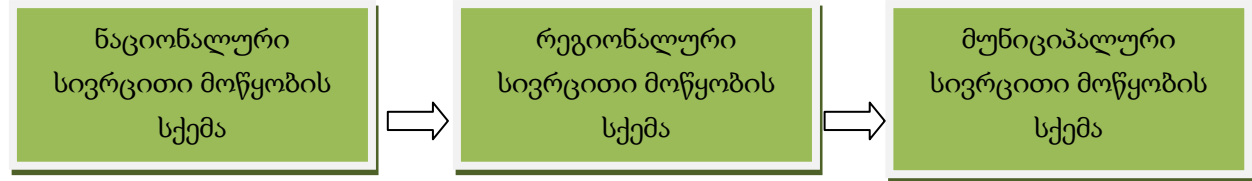
ქვეყნის განვითარების სოციალურ-ეკონომიური ბაზისის, ურბანიზაციისა და განსახლების პრინციპულმა ცვლილებებმა, გამოიწვია რთული პრობლემების გაჩენა. ეს არის:

- სოციალურ-ეკონომიკური ერთიანობის დაკარგვა;
- ქალაქებისა და ტერიტორიების სტაგნაცია;
- დასახლებული პუნქტებისა და ქალაქების არათანაბარი განვითარება, ხშირ შემთხვევებში გამოუსწორებელ დეგრადაციაში გადასული;

- მიგრაციული მოქცევა პერიფერიიდან ცენტრისკენ;
- დეპრესიული ტერიტორიებისა და დასახლებული პუნქტების რიცხვის ზრდა,
- განსახლების პოლარიზაცია;
- მოსახლეობის ნახევარზე მეტი ცხოვრობს ძირითად აგლომერაციებში, მათგან 80% - ქალაქებში;
- გამოიკვეთა საცხოვრებელი ფონდის გაძვირება;
- სატრანსპორტო და კომუნალური ინფრასტრუქტურის, ეკოლოგიის პრობლემები;
- განაშენიანების კომერციულობა, რაც თავისთავად მწვავე სოციალურ კონფლიქტებს იწვევს;

სივრცითი მოწყობის დოკუმენტაცია უნდა ითავსებდეს საპროექტო – გეგმარებით (ტერიტორიულ-ქალაქგეგმარებით) ყველა სახეობას სხვადასხვა დონეზე. ესენია ქვეყნის სივრცითი მოწყობის გენერალური სქემა, სივრცით-ტერიტორიული მოწყობის სქემები რეგიონებისათვის, რაიონებისა და აგლომერაციებისათვის, მუნიციპალური წარმონაქმნების გენერალური გეგმები, რაიონების, ზონებისა და მსხვილი ტერიტორიების დაგეგმარების პროექტები. ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდება დეტალიზაციის მაშტაბით, მოცულობითა და განხორციელების ვადებით.

სივრცითი მოწყობის დოკუმენტაციის იერარქია

განსაკუთრებით, მუნიციპალურ დონეზე მოხდა ქალაქთმშენებლობითი პარადიგმის ცვლილება, რამაც ისტორიულად ჩამოყალიბებული დაგეგმვის გადახალისების აუცილებლობა გამოიწვია. თუ ადრე ქალაქები მეტად დამოკიდებული იყო განვითარების პროგრამების სახელმწიფო დაფინანსებაზე, ამჟამად სულ უფრო დამოკიდებული ხდება კერძო ინვესტიციებზე, კონკრეტულ ობიექტთან ან ტერიტორიასთან მიმართებით. ამით აიხსნება ხშირი კონფლიქტი საზოგადოებრივ გეგმარებასა და კერძო ინვესტიციებს შორის, რასაც გარკვეულ ჩიხამდე მივყავართ.

სივრცითი მოწყობის დოკუმენტაციის მრავალდარგოვნობიდან გამომდინარე აუცილებელია სისტემური მიდგომა, სხვადასხვა დარგის სპეციალისტების ერთობლივი მუშაობის ორგანიზება.

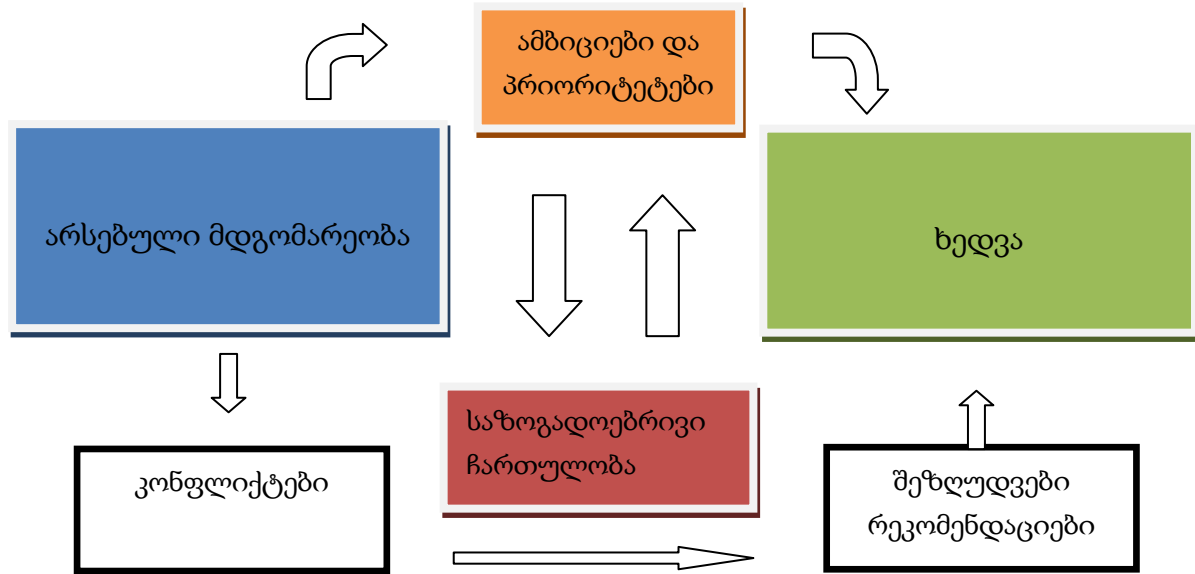
სტრუქტურა

საქართველოში შემუშავდა რამდენიმე ტერიტორიული ერთეულის (მუნიციპალური) სივრცითი მოწყობის სქემა და ერთი რეგიონული დონის აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სივრცითი მოწყობის სქემა, რომელიც ნიდერლანდების სამეფოს წარმომადგენლების დახმარებითა და კონსულტაციებით, ასევე მონტენეგროს სივრცითი მოწყობის გამოცდილების გაზიარებით დამუშავდა.

ამავდროულად უნდა აღინიშნოს რომ, დღესდღეობით არ არსებობს სივრცითი მოწყობის შემუშავების ერთიანი მეთოდოლოგია,

„ახალი თაობის“ სივრცითი მოწყობის სქემის სტრუქტურა ეფუძნება არსებული მდგომარეობის ანალიზს და სქემის ხედვით ნაწილში მის შედეგად გამოვლენილი პრობლემატიკის გადაწყვეტას.

სივრცითი მოწყობის დოკუმენტაციის სტრუქტურა

ქვეყნის დემოკრატიული განვითარების კურსიდან გამომდინარე არანაკლებ მნიშვნელოვანი როლი ეკისრება საზოგადოებრივ ჩართულობას, რაც „სქემის“ ფორმატში სხვადასხვა ინტერესთა ჯგუფების მოსაზრებებისა და რეკომენდაციების გაანალიზება-გათვალისწინებას გულისხმობს.

არსებული მდგომარეობის ანალიზი

მუნიციპალიტეტების სივრცითი მოწყობის არსებული საინფორმაციო ბაზა და მონაცემები ერთგვარი საყრდენი პლატფორმაა რეგიონის შემდგომი განვითარების არელებისა და მიმართულებების განსასაზღვრად. იგი იძლევა სქემის ძირითადი, ხედვითი ნაწილის შემუშავებისათვის უფრო ნათელ საერთო სურათს.

არსებული მდგომარეობის შესწავლისას, სექტორების მიხედვით, უაღრესად მნიშვნელოვან ფაქტორს წარადგენს, სხვადასხვა ტიპის არსებული სექტორთშორისი კონფლიქტების გამოვლენა-გაანალიზება, სისტემატიზაცია და მათი შემდგომი გადაწყვეტის გზების დასახვა სქემის ხედვით ნაწილში შეზღუდვებისა თუ სხვა ღონისძიებების სახით.

მაგ. (აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის სივრცითი მოწყობის მაგალითზე):

სატრანსპორტო – ურბანული კონფლიქტი ქ.ბათუმის აეროპორტსა და მიმდინარე განაშენიანების ინტენსივობას შორის.

სატრანსპორტო – ტურისტული რკინიგზის ხაზობრივი ნაგებობის არსებობა ზღვის სანაპირო ზოლში (განსხვავებით საავტომობილო მაგისტრალისაგან, სადაც ანალოგიური კონფლიქტი გვარდება ამრიგი გზის მშენებლობით).

ადმინისტრაციული დელიმიტაცია-დემარკაციის სამუშაოების ჩატარებისას აღმოჩნდა სადავო ტერიტორიები როგორც თემებს, ასევე მუნიციპალიტეტებსა და რეგიონებს შორისაც.

არსებული მდგომარეობის ასახვისთვის ანალიზთან ერთად საჭიროა ერთიანი პირობითი ნიშნების სისტემის ჩამოყალიბება, ყველა იერარქიული დონის (ნაციონალური, რეგიონული და მუნიციპალური) სივრცითი მოწყობის სქემებისთვის, რაც ამ სახის დოკუმენტების ორგანულ კავშირს კიდევ უფრო მყარს გახდის და გააიოლებს მათ აღქმას.

საზოგადოებრივი ჩართულობა

როგორ უკვე აღინიშნა, „ახალი თაობის“ სივრცითი მოწყობის სქემის განუყოფელ ნაწილად გასათვლისწინებელია საზოგადოებისა და დაინტერესებულ მხარეთა მაქსიმალური ჩართულობა სივრცითი დაგეგმვის პროცესში.

იგი იძლევა საშუალებას არა მარტო საზოგადოების მაქსიმალური ინფორმირებისა, არამედ „სქემის“ შემუშავებასთან დაკავშირებული ალტერნატიული იდეებისა და მოსაზრებების გამოვლენის შესაძლებლობასაც.

მოსახლეობის ჩართულობა, თავის მხრივ, ხელს უწყობს გადაწყვეტილების მიღების პროცესის დახვეწას, მის სანდოობას, დაინტერესებული ჯგუფების (მუნიციპალიტეტების მოსახლეობა, ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლები) ინფორმირებულობისა და თანამშრომლობის გაძლიერებას, საკომუნიკაციო არხების შექმნას, რომელთა მეშვეობითაც შესაძლებელია ადგილობრივი

ინტერესების ადვოკატირება ცენტრალური ხელისუფლების წინაშე (რეგიონული დონის სივრცითი მოწყობის სქემის შემუშავებისას).

საზოგადოების ჩართულობის შედეგად „სქემის“ შემუშავების სხვადასხვა საკითხებთან დაკავშირებით შესაძლებელია გამოიკვეთოს გარკვეული წინადადებები და ალტერნატიული ხედვები. ასევე გამოავლინდეს (აჭარის სივრცითი მოწყობის სქემის მაგალითზე):

- პროექტის განხორციელების რისკები;
- პროექტის მუდმივი განახლებისა და ციკლურობის აუცილებლობა;
- შემდგომ ეტაპებზე ჩართულობის მეტი ხარისხის უზრუნველყოფის საჭიროება;
- მოსახლეობის გამოკითხვის შინაარსისა და მეთოდოლოგიის დახვეწა;
- სივრცითი მოწყობის სქემასთან დაკავშირებული სამართლებრივი ასპექტების რეგულირების საჭიროება;
- ცვლილებებისა და ალტერნატიული ხედვების მოპოვებისა და დოკუმენტში ასახვის შესაძლებლობები;
- პროექტის სიცოცხლისუნარიანობისათვის საჭირო პოლიტიკური ნების არსებობის აუცილებლობა.

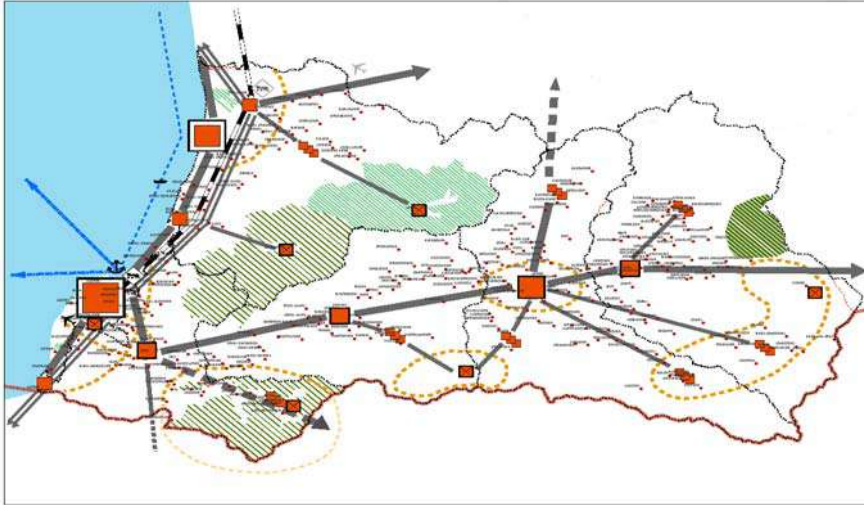
სივრცითი მოწყობის დოკუმენტაციის საზოგადოებრივი ჩართულობის ნაწილის აუცილებელ ატრიბუტს წარმოადგენს დაინტერესებულ მხარეთა ეტაპობრივი ანალიზი, რომლის მიზანია სქემის შემუშავების პროცესში სხვადასხვა დაინტერესებული მხარეების მათი გავლენისა და ინტერესის მიხედვით ჩართულობისა და სქემის შინაარსთან თანხმობის ხარისხის გარკვევა.

ხედვა

ნაციონალური და რეგიონული სივრცითი მოწყობის ხედვითი ნაწილი, როგორც დინამიკურად განვითარებადი ორგანიზმი, გულისხმობს როგორც მთელი სუბრეგიონებისა თუ მსხვილი ზონების, ისე ცალკეული დასახლებების გეგმარებითი სტრუქტურის ცვლილებებს, მათ პასუხს ახლებურ გამოწვევებზე. არსებითია, რომ ზოგი ასეთი ცვლილების შედეგები ამა თუ იმ დასახლების ადმინისტრაციული საზღვრებით იფარგლება, ზოგიც რეგიონის ან სუბრეგიონის მდგომარეობაზე არსებით გავლენას ახდენს.

სწორედ ამ კუთხითაა განხილული ის სავარაუდო თუ სასურველი ფუნქციურ-გეგმარებითი ტრანსფორმაცია, რომელიც აჭარის ურბანული განვითარების ცენტრებს, ფოკუსებს ეხება და სივრცით-ტერიტორიული განვითარების ძირითად გეგმარებით ღერძებთან, მათ ტრანსფორმაციასთან ერთად ახალ სუბრეგიონალურ და მუნიციპალურ ცენტრებს, განვითარების არეალებს მოიცავს.

მთიანი აჭარის განვითარების სტიმულირებისა და ქვეყნის ერთიან ეკონომიკურ სივრცეში მისი ინტეგრაციის ხარისხის გაზრდის მიზნით რეკომენდებულია სუბრეგიონული ცენტრის შექმნა დაბა შუახევში. მუნიციპალური ცენტრის ამგვარი რეორგანიზაცია განპირობებულია მისი დამოუკიდებელი განვითარების სტიმულირებისა და მთიანი აჭარის განსახლების სისტემის გაძლიერების მიზნით. ამ კონტექსტში ახალი სუბრეგიონული ცენტრი, დაბა შუახევი, შეიძენს ურბანული განვითარების ახალ იმპულსებს, რაც აჭარის რეგიონის განსახლების სისტემის გაწონასწორებას განაპირობებს.

აჭარის სივრცითი განვითარების სქემატური რუკა

დაბა შუახევის სუბრეგიონულ ცენტრად ტრანსფორმაციას ხელს უწყობს მისი გეოგრაფიული ადგილმდებარეობა – დანარჩენი ტერიტორიის მიმართ მეტ-ნაკლებად თანაბარი განთავსება, და შესაბამისად, ადვილი ხელმისაწვდომობა როგორც მთიანი აჭარის სხვა მუნიციპალიტეტებისათვის (ქედა და ხულო), ასევე სამხრეთ და დასავლეთ საქართველოს სხვა რეგიონებისათვის (ოზურგეთი - გურია, ადიგენი - სამცხე-ჯავახეთი). უფრო ფართო კონტექსტში, ბათუმზე ჭარბი, ტრანზიტული დატვირთვის მოხსნას ხელს შეუწყობს საქართველოს განსახლების სადღეისოდ პრაქტიკულად ერთადერთი ღერძის მადუბლირებელი ახალი, ურბანული კორიდორის ფორმირება, „სამხრეთის ღერძი“ - ქვემო ქართლი, სამცხე-ჯავახეთი, მთიანი აჭარა (ხულო, შუახევი, ქედა) და ასევე, ახალი სივრცით-ფუნქციური კავშირის განვითარება, იგულისხმება გურიისა და მთიანი აჭარის დამაკავშირებელი საავტომობილო გზის (ოზურგეთის მუნიციპალიტეტთან შუახევი დაკავშირებულია უხარისხო სასოფლო გზით, რომელზეც მოძრაობა მხოლოდ მაღალი გამავლობის ავტომობილითაა შესაძლებელი) სერიოზული რეკონსტრუქცია-მშენებლობა. უდავოა, რომ ზემოთ აღნიშნული სივრცით-ფუნქციური კავშირები ხელს შეუწყობს დაბა შუახევის ახალი როლის განმტკიცებასა და ზამთრის პერიოდში იზოლირებული ტერიტორიების ინტეგრაციას ქვეყნის სტრუქტურულ-ტერიტორიულ სისტემაში.

განვითარების ახალი ცენტრი ფუნქციური დატვირთვის მიხედვით ძირითადად სასოფლო-სამეურნეო პროფილის იქნება და მისი ძირითადი მიზანი ამ დარგის განვითარების ხელშეწყობაა.

შესაბამისად, აქ შეიძლება განთავსდეს სოფლის მეურნეობის სექტორის განვითარებისათვის საჭირო სერვისის სხვადასხვა სახეობა: ფერმერთა გადამზადების ცენტრი, ვეტერინარული კლინიკა, სანერგე მეურნეობა, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის საცავები და გადამამუშავებელი საწარმოები, ავტომობილებისა და სპეც-ტექნიკის სერვისი-ტექნომსახურება, თხევადი საწვავით (დიზელი, ბენზინი, გაზი) გასამართი სადგური, ავტოსადგური, სასტუმრო ტურისტული საინფორმაციო ცენტრით, სავაჭრო სახლი სხვადასხვა სახის პროდუქციის გამოფენა-რეალიზაციისა (სასოფლო-სამეურნეო, თვითნაკეთი ნაწარმი და სუვენირები, ნაციონალურ-ეთნოგრაფიული სამზარეულო) და საყოფაცხოვრებო მომსახურებისათვის, ასევე სასაკლაო და ცხოველთა სამარხი.

განხორციელება

„ახალი თაობის“ სივრცითი მოწყობის დოკუმენტაციისადმი ერთ-ერთ ძირითად მოთხოვნას წარმოადგენს მის ფუნქციონირებაზე მონიტორინგის სისტემის დაგეგმვა. ეს მოთხოვნა, უწინარესად, გულისხმობს „სქემის“ მუდმივ განახლებას დროის რეალურ რეჟიმში, რაც ჩვენში ახლებური, ფაქტობრივად უპრეცედენტო ქმედებების განხორციელებას აუცილებელს ხდის. ამ მიზნით, „სქემის“ განხილვა-შეთანხმება-დამტკიცების პროცედურებს დაუყოვნებლივ უნდა მოყვეს „სქემის“ ადმინისტრირების ერთეულის ჩამოყალიბება, სასურველია დაინტერესებული უწყების სტრუქტურაში, ან მისი ეგიდით.

სივრცითი დაგეგმარება უნდა გახდეს ვალდებულება სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმართველობისათვის, მათი საქმიანობის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი.

ამას ითხოვს ქვეყნის არამართო შიგა, არამედ საგარეო ინტერესებიც, რაც დასტურდება ევროპის ქვეყნებშიორისი სივრცითი დაგეგმარების წარმატებული მაგალითებით.

The main aspects of documentation development in compliance with the requirements of "new generation" spatial planning of territorial units and municipalities.

Z.Burchuladze

Resume

There is considered the need to review and up – date the historically established spatial planning on the basis of the new socio - economic situation.

Spatial planning of territorial units and municipalities should be the responsibility of state and local authorities, one of the most important factors in their work.

Основные аспекты разработки документации в соответствии с требованиями пространственного планирования “нового поколения” территориальных единиц страны и муниципалитетов

Бурчуладзе З.

РЕЗЮМЕ

Рассматривается вопрос о необходимости пересмотра и обновления исторически сложившегося пространственного планирования, исходя из новой социально - экономической ситуации.

Пространственное планирование территориальных единиц и муниципальных образований должно быть обязанностью государственных и местных органов власти, одним из важнейших факторов их деятельности.

ინდივიდუალური პასიური მზის სახლის პროექტირების მარტივი მეთოდი

გ. ბზეკალავა

*სტუ, არქიტექტურის ურბანისტიკის და დიზაინის
ფაკულტეტის დოქტორანტი*

მზის სითბოს წყაროდ გამოყენების შემთხვევაში არაფერია ახალი. ზამთარში შენობაში მეტი მზის სხივის მისაღებად ძველი ბერძნები სამხრეთის ფასადს უფრო მაღალს აშენებდნენ, ხოლო ზამთრის ცივი ქარებისგან დასაცავად ჩრდილოეთის ფასადს - დაბალს. მაშინ, როდესაც ბერძნული სახლი კონვექციური და რადიაციული დანაკარგების ხარჯზე სითბოს ისევე სწრაფად კარგავდა, რა სისწრაფითაც აგროვებდა. რომაელებმა პორტიკი (გალერეა) და სამხრეთის ორიენტაციის ფანჯრები (ლიობები) შემინეს, მზის ენერჯია დაიჭირეს და მიღებული სითბო მთელი დამის განმავლობაში შეინარჩუნეს. ამ მარტივმა ფენომენმა “სათბურის ეფექტის” სახელწოდება მიიღო. დღესდღეისობით სახლს, რომელშიც გასათბობად სათბური ეფექტი გამოიყენება, ჩვენ “პასიური მზის სახლს” ვუწოდებთ.

არსებობს საერთო ემპირიული წესი, რომლის თანახმად სწორად დაპროექტებულ პასიურ მზის სახლს, ტრადიციულად დაპროექტებული იმავე ფართის სახლთან შედარებით (მშენებლობის მხოლოდ 5...10% გაძვირების შემთხვევაში) შეუძლია გათბობაზე დახარჯული ენერჯიის 75%-ით შემცირება. აშშ-ის მრავალ რაიონში პასიური მზის სახლების გათბობა-გაგრილება არავითარ დამატებით ენერჯიას არ საჭიროებს. პასიური მზის სახლის მშენებლობაზე დამატებითი ღირებულება, გათბობაზე მიმდინარე და სამომავლოდ დაგეგმილი ხარჯის გათვალისწინებით, ძალიან სწრაფად ანაზღაურდება. ოფიციალური მონაცემებით (1984 წლისთვის) აშშ-ში აშენებულია 100000 პასიური მზის სახლი, მაგრამ არაოფიციალური წყაროებით ერთი მილიონი შენობა მოიაზრება, რომლებშიც პასიური მზის დიზაინის ესა თუ ის პოზიციას გამოყენებული (ყველაზე ხშირად შენობაზე სამხრეთის მხრიდან მიშენებული სათბურები).

პასიური მზის სახლის მახასიათებლები

პასიური მზის სახლს რამდენიმე საპროექტო განმასხვავებელი თავისებურება გააჩნია:

1. ჩრდილოეთ ნახევარსფეროში მისი ფანჯრების მნიშვნელოვანი ნაწილი სამხრეთისკენაა ორიენტირებული (სამხრეთის ნახევარსფეროში კი - ჩრდილოეთისკენ). მზის გამოსხივება (რადიაცია). ძირითადად მზის სპექტრის ხილული ნაწილი, აღწევს მზეზე ორიენტირებული სახლისა და სათბურების შემინული ფანჯრებიდან და შთაინთქმევა სახლის თბოიზოლირებული გარსის შიგნით არსებული მასალების ზედაპირის მიერ. რამდენადაც ეს გამთბარი ზედაპირი მეორეულად ასხივებს ენერგიას შენობის ინტერიერში, მასში ჰაერის ტემპერატურა იზრდება, მაგრამ სითბო შემინული ფანჯრებიდან უკან აღარ გაედინება, რის შედეგადაც ხდება მზის ენერგიის დაჭერა.
2. იდეალურია მაღალი სიმკვრივის მასალის შიდა ზედაპირები, როგორცაა: ბეტონი, აგური, ქვა, ალიზი. ამ მასალებს თბური ინერციის ეფექტის წყალობით (ენერგიის შთანთქმისა და გარკვეული დროის შემდეგ მისი გაცემის უნარი) შეუძლიათ დააგროვონ თბური ენერგია მისი ნელა გამოფრქვევის მიზნით, რაც შენობაში ტემპერატურული ცვლილებებისა და შიდა ჰაერის გადახურების შესაძლებლობას ამცირებს.
3. XX ს. 70-იან წლებში ადრეულ პასიურ მზის სახლებში არქიტექტორები და მშენებლები ყველანაირად ცდილობდნენ შენობის აღმოსავლეთის, დასავლეთის და ჩრდილოეთის ფასადებზე შეემცირებინათ ფანჯრების ფართობი სამხრეთის ორიენტაციის ფანჯრების ფართობის გაზრდის საპირწონედ. ეს კვლავ საერთო ემპირიული წესია, მაგრამ ეკონომიური და გამოსხივების გარდამქმნელი აპკების (სითბოსშთანთქმელი და სითბოამრეკლი) გამოჩენამ, რომლებიც შემინული ფანჯრის სხვადასხვა მხარესაა განთავსებული, დამპროექტებლებსა და მშენებლებს ამ მკაცრი წესის შერბილების შესაძლებლობა მისცა. ეს სიახლე გამოსადეგია იმ ადგილებისთვის, სადაც, სამხრეთის გარდა, სხვა მიმართულებითაც იხსნება წარმტაცი პანორამული ხედები. დასავლეთის ფანჯრები ზაფხულის პერიოდში გადახურების წყაროა და ზაფხულში აუცილებლად უნდა იყოს დაჩრდილული

(დაბურული). ზოგადად საუკეთესო იქნება აღმოსავლეთ-დასავლეთ ღერძში წაგრძელებული და სამხრეთის ორიენტაციის ფასადის ოპტიმიზაციით დაგეგმარებული პასიური მზის სახლები.

4. პასიური მზის სახლები კარგად თბოიზოლირებულები და მზის ენერჯის შესანარჩუნებლად უმნიშვნელო სავენტილაციო თბოდანაკარგებით უნდა ხასიათდებოდეს.

5. პასიურ მზის სახლებს სამხრეთის ფასადიდან მთელ შენობაში მზის სითბოს გადაადგილებისას თერმოსიფონის ეფექტის შესამცირებლად ხშირად აქვთ გახსნილი გეგმარება (გახსნილი სივრცეები).

დახურული (დანაწევრებული) გეგმარების შენობებში სითბოს გასანაწინებლად ზოგჯერ მცირე ზომის ვენტილატორები გამოიყენება.

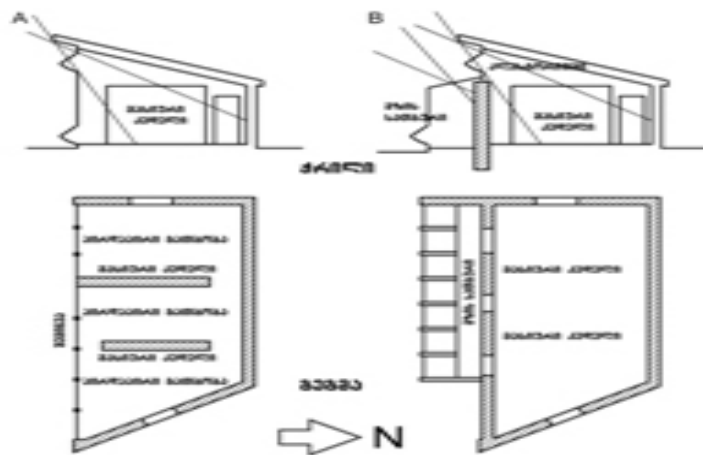
პასიური მზის გათბობის მეთოდები. მზის პირდაპირი გათბობა

პასიური საცხოვრებელი სახლების მიერ მზის ენერჯის მიღების და გათბობის ორი ძირითადი გზა არსებობს, პირდაპირი და ირიბი გათბობა. მარტივ ტიპს მიეკუთვნება სახლები პირდაპირი გათბობით, რომელიც ხორციელდება სამხრეთის ორიენტაციის ე.წ. მზის ფანჯრების მეშვეობით. ისინი შეიძლება იყვნენ ტრადიციული გახსნადი ან ყრუ, სახლის სამხრეთის ფასადზე განლაგებული ფანჯრების სახით, ან სათბურებისა და სოლარიუმებისათვის სტანდარტული საიზოლაციო მინის პანელები. როდესაც სითბოს ნაწილი დაუყონებლივ გამოიყენება, კედლები, იატაკი, ჭერი და ავეჯი იმარაგებს ზედმეტ სითბოს და დღე-ღამის განმავლობაში გამოაფრქვევს სივრცეში. ყველა შემთხვევაში პირდაპირი გათბობის სისტემის ეფექტურობა და შენობის კომფორტულობა გაიზრდება შენობის სივრცეში არსებული თერმული მასის (ბეტონი, ბეტონის ბლოკები, აგური) გაზრდით.

ჩვეულებრივ ეს სისტემა რამდენიმე ქვესისტემადა იყოფა:

- სამხრეთის ორიენტაციის ფანჯრებიდან საცხოვრებლის მზის ენერჯით პირდაპირი გათბობა (direct gain);

• იზოლირებული მოცულობის (სათბურის) გათბობა (isolated gain). ჯ. დუგლას ბალკომბი (J. Douglas Balcomb) და მისი კვლევითი ჯგუფი ლოს-ალამოსის ლაბორატორიიდან მზის პირდაპირი გათბობის სისტემით აღჭურვილი შენობის მთელ ფართობზე თერმული მასის განაწილების რეკომენდაციას იძლევა. უმჯობესია თერმული მასა მზის სხივების პირდაპირ ზემოქმედებას განიცდიდეს (რადიაციული გათბობა), თუმცა სისტემის საერთო ეფექტურობისათვის არანაკლებ მნიშვნელოვანია მზის პირდაპირი სხივების ზემოქმედების მიღმა განთავსებული მასა (ჰაერის კონვექციით გათბობა). მზის სხივების პირდაპირი ზემოქმედების ქვეშ მყოფი სითბოსაკუმულირებადი მასა, რომელიც თავის სითბოს გადასცემს ჰაერის კონვექციურ ნაკადებს, ოთხჯერ უფრო ეფექტურია, ვიდრე, როცა თავად ის თბება კონვექციური ნაკადებით. სითბოსაკუმულირებადი მასისა და სამხრეთით ორიენტირებული შემინული ფართობების რეკომენდებული თანაფარდობაა 6:1. ზოგადად, კომფორტი და მზის გათბობის სისტემის ეფექტურობა იზრდება თერმულ მასის ზრდასთან ერთად და მისი რაოდენობისათვის არ არსებობს ზედა ზღვარი. ისეთი მასალისგან დამზადებული საფარველი, როგორცაა ხის ბოჭკოვანი ფილა, კორპი, ხალიჩა, რომელთა თბოიზოლაციის კოეფიციენტი $R > 5$, თერმულ მასას მზის ენერჯის მიღებისგან ეფექტურ იზოლაციას გაუკეთებს და შეაფერხებს მასში მზის ენერჯის აკუმულირებას. იატაკის, რომელზეც მზის სხივები პირდაპირ ხვდება, კერამიკული ფილები ან აგური მის დასაფარად უკეთეს არჩევანს წარმოადგენს.

ჩრდილო-სამხრეთის ღერძზე ორიენტირებული, მზის გამოსხივების პირდაპირ შეღწევადი სივრცეებს შორის მდებარე სითბოსაკუმულირებადი შიდა კედლები (A) და აღმოსავლეთ-დასავლეთის ღერძზე ორიენტირებული, მზის გამოსხივების პირდაპირ შეღწევად სათბურსა და მისგან ჩრდილოეთით მდებარე ზედა განათბის (ფანრების) მქონე ნაგებობას შორის (B).

ძირითადი მნიშვნელობა აქვს თერმული მასის ზედაპირის ფართობს, რომელზეც ეცემა მზის პირდაპირი გამოსხივება. უფრო ეფექტური ბეტონის 100 მმ თხელი სითბოსაკუმულირებადი ფილებია. სისქის 150 მმ-მდე გაზრდა უაზროა. ხის მასალის ოპტიმალური და ეფექტური სისქე-25მმ-ია. ეფექტურია თერმომასის იმ ორ სათავსოს შორის განთავსება, რომლებიც არიან მზის სხივების პირდაპირი ზემოქმედების ქვეშ, ამ შემთხვევაში სითბოსაკუმულირებადი კედელი ორივე ზედაპირით შეძლებს მზის ენერჯის შთანთქმას.

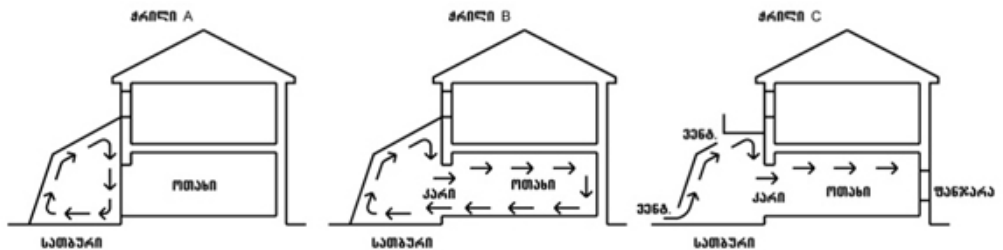
მინის დიდი სიბრტყეებიდან შენარჩუნებული კარგი ხილვადობა მისაღებია სამხრეთით ორიენტირებული ფანჯრებიდან სასიამოვნო პანორამული ხედების შემთხვევაში. სწორედ დაპროექტებულმა პასიურმა მზის სახლმა ზამთარში სითბოთი უზრუნველყოფასთან ერთად, ზაფხულში სიგრილე უნდა შეინარჩუნოს და კარგი ვენტილაცია შექმნას. ზოგ ქვეყანაში საინფორმაციო საშუალებების მიერ გავრცელებულია მცდარი მოსაზრება, ზაფხულში ამ ტიპის შენობების გადახურების შესახებ.

არქიტექტორებმა და მშენებლებმა დაადგინეს, რომ სახლზე მიშენებულ, ზედა ნაწილში და იატაკის მახლობლად სავენტილიაციო გასაღებფანჯრებიან ორსინათლიან სათბურს სახლის ბუნებრივი ვენტილაციით უზრუნველყოფა მთელი ზაფხულის განმავლობაში შეუძლია. მზიან ამინდში, სათბურის ზედა ნაწილში გახსნილი სავენტილაციო ფანჯრებიდან გამოდის გახურებული ჰაერის ნაკადი, შექმნილი დაბალი წნევის შედეგად ქვედა სავენტილაციო ფანჯრებიდან ან სათბურსა და სახლს შორის დამაკავშირებელი ფანჯრებიდან სათბურში გრილი ჰაერი შეიწოვება.

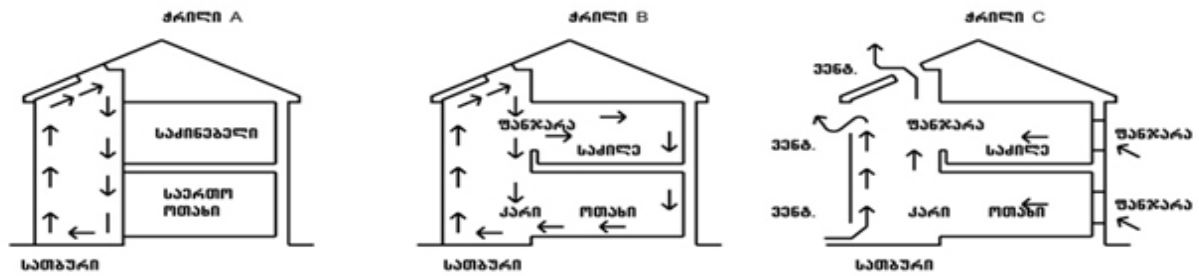
“საკვამლე მილის ეფექტად” წოდებული ამ პრინციპით, რომელიც გამოიყენებოდა ინდიელების მიერ ვიგვამების გასაგრილებლად, საქართველოს ნებისმიერ კლიმატურ რაიონში ვინტილატორებისა და კონდიციონერების გამოყენების გარეშე მთელი ზაფხულის განმავლობაში პასიური მზის სახლების სიგრილით უზრუნველყოფა შესაძლებელია. ამ ფაქტს ხშირად “**მზის მილის ეფექტსაც**” უწოდებენ.

მზის პირდაპირი გათბობის სათბურები

საცხოვრებელ სახლებში მზის პირდაპირი გათბობისთვის ფართოდ გამოიყენება სათბური. სათბურები, რომელთაგანაც პანორამული ხედები იხსნება, მრავალი მესაკუთრისთვის უსაყვარლეს ადგილს წარმოადგენს. სწორი დაპროექტებისა და განლაგების შემთხვევაში სათბურს სახლის სითბოს 50%-ით უზრუნველყოფა შეუძლია. ამ შემთხვევაში საცხოვრებელი ოთახები (მათ შორის საძილეებიც) უმჯობესია შენობის სამხრეთ ნაწილში, სათბურთან მომიჯნავედ იყოს განლაგებული, ხოლო სახლის ჩრდილოეთით განთავსდეს დამხმარე სათავსები, რომლებიც არ საჭიროებენ ბევრ სითბოს. დიდი შენობების ჩრდილოეთ მხარის ოთახების გასანათებლად შესაძლებელია კლერესტორია იქნეს გამოყენებული.

ერთსართულიანი სათბურები: ზამთარი, სათბური სახლისგან იზოლირებულია (A); ზამთარი, ღია კარიდან სათბური ქვედა სართულს ათბობს (B); ზაფხული, სათბური ჩრდილოეთის ორიენტაციის ფანჯრებიდან იწოვს ჰაერს და ქვედა სართულის გაგრილებას ეხმარება (C).
 ორსართულიანი სათბური: ზამთარი, სათბური სახლისგან იზოლირებულია (A); ზამთარი, სათბური სახლის ორივე სართულს ათბობს (B); ზაფხული, სათბური სახლის ორივე სართულის გაგრილებას ეხმარება (C).

პროექტში სათბურის ჩართვის შემთხვევაში წინასწარაა განსასაზღვრი ამ სივრცის (ფართის) ძირითადი ფუნქცია. სასურსათო სათბურის, საცხოვრებელი ფართისა და მზის გამაცხელებლის დამხმარე სათავსოს საპროექტო გადაწყვეტები განსხვავებულია, თუმცა კომპრომისების ხარჯზე შესაძლებელია სამივე ფუნქციის მქონე სათბურის აშენება.

სასურსათო სათბური - ორანჟერეა

ორანჟერეა (ზამთრის ბაღი) პირველ რიგში მცენარეებისთვის უნდა იყოს კომფორტული. მცენარეებს ესაჭიროებათ სუფთა ჰაერი, წყალი, სინათლის დიდი რაოდენობა და ექსტრემალური ტემპერატურისგან დაცვა. ორანჟერეები წყლის აორთქლებისას ენერჯის მნიშვნელოვან რაოდენობას

მოიხმარენ. 1ლიტრი აორთქლებული წყალი - ეს არის დაახლოებით 2,32 მ.ჯოული დაკარგული ენერგია, რომელიც გათბობაზე უნდა დახარჯულიყო. მცენარეებისათვის საკმაო სინათლის მისაღებად საჭიროა ზედა შემინული განათების მოწყობა, რაც სათბურის მოწყობასა და მომსახურებას ართულებს, და გვერდითი კედლების (ტორეცების) შემინვა, რაც თბოდანაკარგის გაზრდას იწვევს. მეზღვრისათვის იდეალურად დაპროექტებული სათბურს ალბათ არ ექნება საკმარისი ენერგია, რათა გამოყენებული იქნეს სახლის გათბობის დამატებით წყაროდ. მაქსიმალური ეფექტურობა დაქანებული შემინვით, მცენარეების უმნიშვნელო რაოდენობითა და შეუმინავი (ყრუ) გვერდითი კედლებით (ტორეცები) მიიღწევა.

საცხოვრებელი სივრცე

თუ სათბური საცხოვრებელ სივრცეს წარმოადგენს, მაშინ ენერგეტიკულ ეფექტურობასთან ერთად გასათვალისწინებელია კომფორტი და მოხერხებულობა. იგი ზამთარში თბილი, ზაფხულში გრილი, ზომიერად განათებული და ტენიანობის მქონე უნდა იყოს. რიგი მიზეზების გამო დამპროექტებლების მნიშვნელოვანი ნაწილი უპირატესობას სათბურის ვერტიკალურ შემინვას ანიჭებს. დახრილი შემინვა მეტ სითბურ ენერგიას იჭერს, მაგრამ იგი აგრეთვე ზამთარის ღამეებში დიდი რაოდენობის ენერგიას კარგავს, რაც დღის განმავლობაში მიღებულ სითბოს ანეიტრალებს. დაქანებული შემინვის გამოყენებამ ძირითადად გაზაფხულისა და შემოდგომის თბილ ამინდში, როცა გათბობაზე მოთხოვნა შემცირებულია, გადახურება შეიძლება გამოიწვიოს. სამხრეთის კედლის ვერტიკალური შემინვა, გათბობის დატვირთვას (მოთხოვნებს) უფრო მეტად შეესაბამება. იგი ეფექტურია ზამთარში, როცა მზე ჰორიზონტის თავზე დაბლაა დაწეული, და ზაფხულში, როცა მზე ზენიტის მახლობლადაა მზის სითბოს შემოდინების შემცირების შესაძლებლობას იძლევა. საცხოვრებლად გათვალისწინებული სათბური თერმომასის გულდასმით განთავსებას საჭიროებს.

პროექტირების ძირითადი პრინციპები

საპროექტო სტრატეგიიდან დამოუკიდებლად, არსებობს რამდენიმე განსხვავებული კრიტერიუმი, რომლებიც განსახილველად მნიშვნელოვანია.

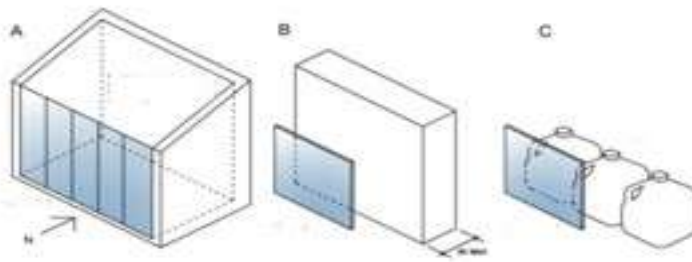
შემინვა

სათბურის შემინვის იდეალური ორიენტაცია - სამხრეთია, თუმცა აღმოსავლეთით ან დასავლეთით 30°-იანი გადახრა სავსებით დასაშვებია. მზის მაქსიმალური თბოენერგიის მისაღებად მინა

ჰორიზონტთან 50-60°-ით უნდა იყოს დახრილი. ბევრი დამპროექტებელი, თავიანთ საპროექტო

სტრატეგიაში უპირატესობას ვერტიკალურ შემინვას ან ვერტიკალურ და დახრილ კომბინირებულ შემინვას ანიჭებს. რაიონებში, სადაც თოვლის საფარი ხანგძლივი პერიოდის განმავლობაშია, თოვლის მაღალი არეკვლადობის უნარის გამო უფრო ეფექტური შეიძლება აღმოჩნდეს ვერტიკალური შემინვა.

უკუ დახრის მქონე, ქვედა სავენტრალაციო ფანჯრებიანი, დახრილი შემინვის სამხრეთის კედლის სათბური (A). გვერდითა სავენტრალაციოფანჯრებიანი, ვერტიკალური შემინვის სამხრეთის კედლის (მოსრიალე კარებები), დახრილი შემინულსახურავიანი სათბური (B) (არქიტექტორ დენის ჰოლოუეის პროექტი Dennis Holloway). სათბურში სითბოს აკუმულირება (A). ყოველ 1კვ.მ შემინვაზე საჭიროა 3კვ.მ ბეტონი (B) ან 14 ლიტრი წყალი (C)

სითბოს აკუმულირება

თუ სათბურის სიღრმე მის სიმაღლეს აღემატება, თერმული მასის ზედაპირი, მისი მუქ ტონებში გადაწყვეტის შემთხვევაში დაცემული სხივის ენერგიის 70% შთანთქავს. მასალებს, რომლებიც სითბოს აკუმულირებისთვის არ გამოიყენება, მზის პირდაპირი სხივს მოფარებული თერმომასისკენ სინათლის არეკვლის მიზნით ღია შეფერილობა უნდა ჰქონდეთ. სითბოაკუმულირებადი მასისთვის კარგი ადგილია იატაკი, ჩრდილოეთის კედელი, აღმოსავლეთის და დასავლეთის გვერდითა კედლები. მათში კარგი თბოგამტარი მასალები უნდა იყოს გამოყენებული, როგორცაა: ბეტონი, წყალი, აგური, ალიზი. ქაფბეტონი თბოაკუმულირებად მასალად არ გამოიყენება, ხოლო ბეტონი ყველაზე ეფექტური-100 მმ-დან 150 მმ-მდე სისქისაა. ღრუტანიანი ბეტონის ბლოკების (ცოკოლის ბლოკები) გამოყენების შემთხვევაში ყველა სიცარიელე ცემენტის

ხსნარით უნდა იქნეს შევსებული. შენობაში სითბოს აკუმულირებისთვის მხოლოდ მასიური კედლებისა და ქვის იატაკის შემთხვევაში – 3კვ.მ., ქვის წყობაზე 1კვ.მ. სამხრეთის ორიენტაციის შემინვა, რეკომენდებული თანაფარდობაა, ხოლო თუ სითბოს აკუმულირებისათვის ერთადერთ საშუალებას კონტეინერში დაგროვილი წყალი წარმოადგენს, რეკომენდირებული თანაფარდობაა 14 ლიტრი წყალი 1კვ.მ. სამხრეთის ორიენტაციის შემინვაზე.

სითბოს შენახვა

სათბურის საცხოვრებელ სივრცედ ან მცენარეების გასაზრდელად გამოიყენების შემთხვევაში, რეკომენდებულია მინიმუმ ორმაგი შემინვა. ერთშრიანი შემინვის გამოყენების შემთხვევაში ღამით თბოდანაკარგი მნიშვნელოვნად დიდია, რაც შენობას ადამიანებისა და მცენარეებისათვის არაკომფორტულს ხდის.

სითბოს განაწილება

სათბურიდან სახლის დანარჩენ სივრცეში გამთბარი ჰაერის განაწილების მიზნით სათბურსა და დანარჩენ სახლს შორის არსებულ გამყოფ კედელში განთავსებულია სავენტილაციო არხები. სითბო ჰაერის თერმოსიფონის ცირკულაციით გადაიცემება. გამთბარი ჰაერი სათბურის ჭერში ადის და ზედა სავენტილაციო ლიობების მეშვეობით გადის მომიჯნავე სივრცეში, ხოლო ცივი ჰაერი გასათბობად და ციკლის გასამეორებლად მომიჯნავე სივრციდან ქვედა სავენტილაციო ხვრელების გავლით გამოიწოვება.

მართვის საშუალებები

სათბურში ჰაერი შესაძლოა ძლიერ გახურდეს სისტემის არასწორად დაპროექტების შემთხვევაში. შედეგი - მკვდარი მცენარეები და საცხოვრებლად უვარგისი გარემო. გადახურების საფრთხე ყველაზე მეტად ზაფხულის ბოლოს ან ადრეულ შემოდგომაზეა, როცა მზე ცის კამარაზე არც ისე მაღლაა აწეული, ხოლო ჰაერის ტემპერატურა დღის განმავლობაში გარეთ კვლავ მაღალია.

„საკვამლე მილის“ ეფექტის შესაქმნელად სავენტილაციო ღიობები განთავსებულია სათბურის ზედა ნაწილში, სადაც ტემპერატურა ყველაზე მაღალია, და ქვედა ნაწილში, სადაც ტემპერატურა ყველაზე დაბალია. ამ სავენტილაციო ღიობების ფართობი ზუსტად უნდა შეესაბამებოდეს გაანგარიშებებს. სავენტილაციო ღიობის ფართობი დამოკიდებულია:

- მინის დახრის კუთხეზე;
- მანძილზე ზედა და ქვედა სავენტილაციო ღიობებს შორის;
- შიდა დასაშვებ ტემპერატურაზე;
- სავალდებულო ვენტილაციის შემთხვევაში, ვენტილატორის ძრავის სიმძლავრეზე;

კარგად დაპროექტებულ და ზედმიწევნით ზუსტად აშენებულ სათბურში შესაძლებელია ესთეტიკური მიმზიდველობისა და ეკონომიური მიზანშეწონილობის სინთეზის მიღწევა. ხარჯი უფრო გონივრულად იქნება გაწეული, თუ პროექტი კომპიუტერული ანალიზისთვის წინასწარ გადაეცემა შესასწავლად მზის ინჟინერს ან არქიტექტორს.

მზის არაპირდაპირი გათბობა

პასიური მზის სახლის კიდევ ერთ ტიპს წარმოადგენს სახლი არაპირდაპირი გათბობით, რომელშიც ენერგია იკრიბება და გროვდება ერთ ზონაში, დანარჩენი ზონების გასათბობად კი სითბოს ბუნებრივი გადაადგილება გამოიყენება. არაპირდაპირი გათბობის ერთ-ერთ ყველაზე შემოქმედებით პროექტში გამოიყენება თბოაკუმულირებადი კედელი ან ტრომბის კედელი, რომელიც განთავსებულია – – სამხრეთის ორიენტაციის შემინვიდან 75-100 მმ მოშორებით. კედელი, რომელსაც ფრანგი გამომგონებლის ფელიქს ტრომბის სახელი ჰქვია, შედგება მაღალი სიმკვრივის მასლისგან: ქვა, აგური, ალიზის აგური, წყლით სავსე კონტეინერები და მზის ენერგიის უფრო ეფექტურად

შთანთქმისთვის შეღებილია მუქ ტონებში (შავი, მუქი წითელი, ყავისფერი, მწვანე ან იისფერი). დღის განმავლობაში კედელში დაგროვილი და აკუმულირებული სითბო შესაძლებელია 24 საათის განმავლობაში ნელ-ნელა იქნეს გამოფრქვეული.

ტრომბის ვენტილირებადი კედელი

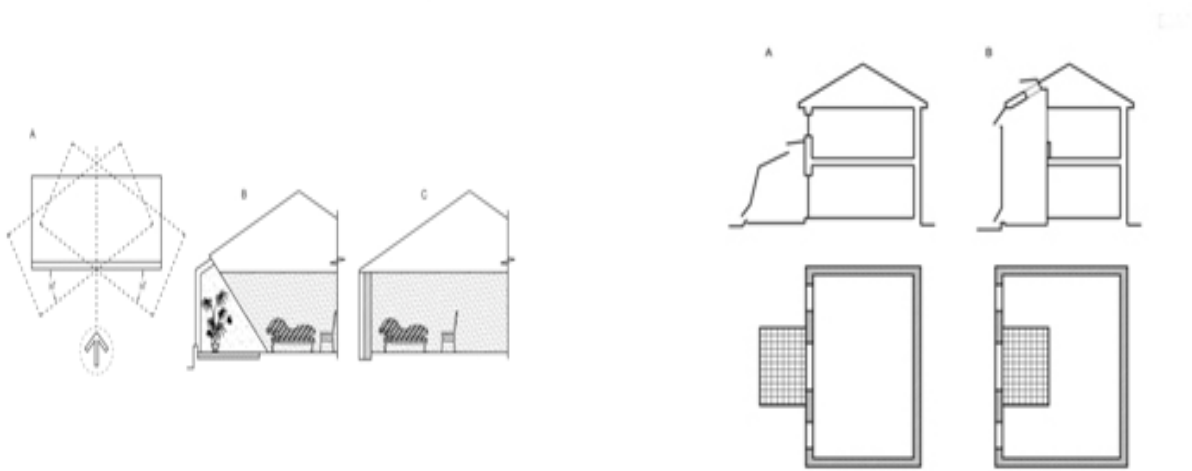
ტრომბის კედლიანი სახლების შესახებ ადრინდელ პუბლიკაციაში აღნიშნული იყო, რომ ყველაზე მეტი სავენტილაციო მიწები კედლის ზედა და ქვედა ნაწილებში გამოიყენებოდა; კედელსა და შემინვას შორის არსებულ სივრცეში გახურებული ჰაერი ზევით გადაადგილებისას კედლის ზედა ნაწილში არსებული ღიობებიდან ოთახის ზედა ნაწილში ვრცელდება მაშინ, როცა გათბობის კონვენციური წრის შესაქმნელად ოთახში არსებული ცივი ჰაერი ტრომბის კედელსა და შემინვას შორის არსებულ სივრცეში კედლის ქვედა ღიობებიდან გაიწოვება. ზოგიერთი მკვლევარი ვენტილირებადი ტრომბის კედლის დიდ ეფექტურობაზე მიუთითებს.

პასიური მზის სახლის პროექტირება

დუგლას ბალკომბმა ლოს-ალამოსას ლაბორატორიის მკვლევართა ჯგუფთან ერთად 1983 წელს აშშ-ის ტერიტორიაზე განთავსებული პასიური მზის სახლის გათბობის სისტემისთვის დაამუშავა პირდაპირი და არაპირდაპირი გათბობის ფუნდამენტური პრინციპები. მასში ჩართული იყო ინფორმაცია ინფილტრაციის კოეფიციენტის და კედლების, იატაკისა და ჭერის თბოწინალობის არჩევის შესახებ. აგრეთვე შემოთავაზებული იყო აღმოსავლეთის, დასავლეთისა და ჩრდილოეთის ორიენტაციის შემინვის სახეობები და მზის კოლექტორების ოპტიმალური ფართობი. შემოთავაზებული მეთოდი არ წარმოადგენს პროფესიონალი ინჟინრის მიერ კომპიუტერზე

მოდელირებულ ზუსტ თბურ ანალიზს, მაგრამ თვითშემოქმედ მშენებელ-სახლისმფლობელს სწორი საპროექტო არჩევანისთვის მყარ ბაზას აძლევს. ეს ელევანტური გამარტივებული მეთოდი თბური ენერჯის ეკონომიის ღონისძიებებთან ერთად კარგ შედეგს იძლევა.

მზის ენერჯით პირდაპირი გათბობის სისტემის ფანჯრები სახლში მზის სხივების შეუფერხებელი შეღწევის საშუალებას იძლევა. მზის ენერჯის მნიშვნელოვანი ნაწილი რაიმე თბოაკუმულირებადი მასალით (მაგ. ქვის წყობა) უნდა იქნეს შთანთქმული; მზის ჩასვლის შემდგომ ამ მასალით აკუმულირებული მზის ენერჯია სახლში სითბოს შენარჩუნებას უზრუნველყოფს. მზის პირდაპირი გათბობის სისტემის ფანჯრები სამხრეთით უნდა იყოს ორიენტირებული, ორიენტაციის 30°-იანი ცვლილება აღმოსავლეთით ან დასავლეთით სისტემის ეფექტურობას მცირედით შეამცირებს. საამშენებლო მიწის ნაკვეთის შერჩევისას სამხრეთის მიმართულებით თვალწარმტაცი ხედები შეიძლება წარმოადგენდეს მნიშვნელოვან ფაქტორს.

სამხრეთით ორიენტირებული დიდი შემინული კედელი და ეფექტური ვენტილაცია (A);

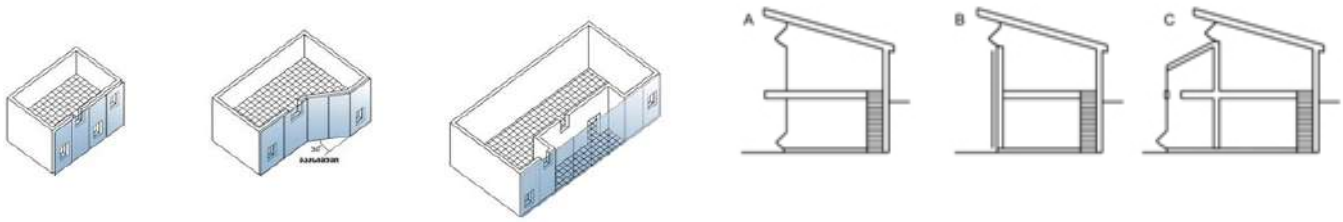
ტრომბი კედელი (B); ორსინათლიანი სათბური (C). ნახატზე შავი ლაქები - თერმომასა.

პასიური მზის სახლის სამხრეთის ორიენტაცია მზის გათბობის სისტემის საერთო ეფექტურობის მცირედი დანაკარგის ხარჯზე შესაძლებელია აღმოსავლეთით ან დასავლეთით 30°-ით იქნეს შეცვლილი (A). პირდაპირი გათბობის სისტემა (B) შენობას მზის პირდაპირი სხივებით ავსებს, რასაც ქსოვილისა და მოფარდაკების გახუნება შეიძლება მოჰყვეს. ირიბი გათბობის სისტემა, მაგ. ტრომბის კედელი (C) გადასცემს მზის ენერგიას და ბლოკავს მზის სინათლეს.

პირვანდელ პროექტებში (A) სათბური სახლის სამხრეთის ფასადზე გარედანაა მიდგმული. ახალი სათბურები (B) ხშირად სამხრეთის ფასადზე ორსინათლიანი და ჩაშენებული პროექტირდება.

ტრომბის კედელი - ქვის კედელი რამდენიმე სანტიმეტრით დაშორებული შემინვით. მზის სითბო შემინვასა და ქვის წყობას შორის იჭრება და სახლში ქვის კედლის გავლით აღწევს იგი რეკომენდებულია ისეთ გარემოში, სადაც არ არის სახარბიელო ხედი. სამხრეთის მხარეს ხედის ქონის შემთხვევაში შესაძლებელია ტრომბის კედელში ფანჯრის ღიობების მოწყობა. ტრომბის კედელი შესაძლებელია იყოს ფანჯრებით, ჩაშენებული ბუხრით ან, სახლის გეგმარებიდან გამომდინარე, კუთხით მობრუნებული.

შესაძლებელია ტრომბის კედელი იმგვარად იყოს დაპროექტებული, რომ იგი ინტეგრირებული იყოს სამხრეთის ორიენტაციის ნებისმიერი კონფიგურაციის ფასადთან.

პასიური მზის სახლის მოწინავე მკვლევარმა დუგლას ბალკომბმა თავის ინტერვიუში განაცხადა, რომ პასიური მზის სახლის პროექტების მიზანშეწონილობა შემდგარი ფაქტია და პირდაპირი მზის გათბობის სისტემები, სათბურები და ტრომბის კედლები ჩვენ მიერ კიდევ დიდი ხნის განმავლობაში იქნება გამოყენებული.

Energy Efficient Buildings - Architecture and Modern technologies in combination

G. Bzekalava

RESUME

The article includes the analysis of the important problem of the modern world, namely the issue of housing as a main energy consumer in terms of increasing the energy efficiency.

It provides simple method of passive solar home design and the construction experience as well as arrangement of the few examples through the proper planning considering the building orientation, solar energy and natural cooling system with the use of maximum ventilation. In addition, article explains the basic

requirements of the engineering solutions and architecture for the formation of the passive solar house architecture.

Простой метод проектирования индивидуальных пассивных солнечных домов

Бзекалава Г.

Резюме

Рассмотрены повышение энергоэффективности жилища как одного из основных потребителей энергии; общие аспекты пассивных солнечных домов; простой метод проектирования систем отопления и вентиляции пассивных солнечных домов на основе принципов прямого и косвенного обогрева.

პროექტის აქსესუარების ფორმირება CAD სისტემებში

ზ. კიკნაძე

*სტუ, არქიტექტურის ურბანისტიკის
და დიზაინის ფაკულტეტის სრული პროფესორი*

თ. ჩიგოგიძე

*სტუ, არქიტექტურის ურბანისტიკის
და დიზაინის ფაკულტეტის ასისტენტ პროფესორი*

კომპიუტერული გრაფიკის ძირითადი სახეებიდან, 3D ვექტორულის პრიორიტეტი, ავრომატიზირებულ პროექტირებაში ცნობილია, მაგრამ როგორც წესი, საქმე გვაქვს „ჰიბრიდულ“ მეთოდებთან. თუ პროექტის ძირითადი სტრუქტურული შემადგენლების ვექტორული მოდელირება, ცალსახად, პრიორიტეტულად არის განსაზღვრული, პროექტის გაფორმების დამხმარე საშუალებების, ანოტირებული სიმბოლოებისა და ობიექტების ფორმირება მეტ-ნაკლებად პრობლემატურია და სხვადასხვა მიდგომებით რეალიზდება. პირობითად, ზემოხსენებულ ობიექტებს ჩვენ ვუწოდებთ აქსესუარებს, რომელთაგან ზოგიერთი (ხშირად გამოყენებადი) განხილულია წინამდებარე სტატიაში. პროექტის აქსესუარებში მოიაზრება: 1. ანოტირებული სიმბოლოები და ობიექტები – პირობითი აღნიშვნები, შენიშვნები, ტექსტური ობიექტები და პროექტის ელემენტები, რომლებიც ინფორმაციულ ხასიათს ატარებენ; 2. ფონი (Background) – ობიექტის განთავსების გარემო, რომლის გამოყენებაც მაქსიმალურად რეალისტურ გამოსახვასთანაა ასოცირებული; 3. რასტრული გამოსახულება (Image) – ძალიან ფართო საშუალებებს იძლევა, როგორც წესი, რთული, არაკომპაქტური ობიექტების „მსუბუქად“ ასახვისას (მაგალითად, გამწვანება, არქიტექტურული მცირე ფორმები, სატრანსპორტო საშუალებები და ა. შ.); 4. დეკოლი – სიბრტყისეული ნივთები, წარწერები, აფიშები, აბრები და სხვ.); 5. პეიზაჟი (Landscape) – როგორც წესი, მცენარეებია, შეიძლება იყოს რაიმე ნიშნები და ინფრასტრუქტურის ელემენტები (მაგალითად განათების სვეტი და ა.შ.); 6. კონტენტი, როგორც ფართო შინაარსის მომცველი ტერმინი, რომელიც გულისხმობს ავეჯს, შენობათა ნაწილებსაც კი და ა.შ. უმეტეს შემთხვევაში ისინი არ არიან

პროგრამული პაკეტის ძირითადი ტექნოლოგიური ალგორითმის ობიექტები და ემსახურებიან შრომის წარმადობის ამაღლებას და ფაილის ზომის მინიმიზაციის ინტერესებს და გამოსახულების ოპტიმიზაციას.

Autodesk-ის გამოყენებითი პაკეტების განუხრელი ინტეგრაცია საშუალებას იძლევა ვივარაუდოთ, რომ ამ სფეროშიც მიღებული იქნება ობიექტებისა და მეთოდების უნიფიკაცია (ამის მაგალითია უკვე არსებული Autodesk - ის მასალების ერთიანი ბიბლიოთეკა).

ისტორიულად, ავტომატიზებული პროექტირების სფეროში პროექტის აქსესუარები არ განიხილებოდა ასე ფართოდ და დეტალიზებურად. პროექტირების ხარისხის ამაღლებისა და სამუშაო დროის შემცირების საჭიროებამ დღის წესრიგში დააყენა ეს საკითხი.

ისეთი გულუბრყვილო მიდგომა, რომ 3D მოდელირებით შესაძლებელია ყველაფრის ასახვა, არა- რაციონალურია. ეს შეეხება, ძირითადად, გეომეტრიულ ნაწილს, რომელიც 3D მოდელირების არსია. მაგრამ მრავალი აქსესუარი, თავისი თვისებების გამო ძნელად ექვემდებარება ამგვარ ასახვას (მაგალითად მცენარეები). არსებული OLE მეთოდები იძლევა ნებისმიერი ფაილის შემოტანის საშუალებას, ასევე ვგულისხმობთ უფრო სპეციალიზებულ, ხელსაყრელ მეთოდებს (იმპორტ-ექსპორტი, ინსერტი და ე.წ. ჰიპერლიკი).

ხარისხიანი საპროექტო მოცემულობის შედგენა აქსესუარების გარეშე წარმოუდგენელია. CAD სისტემების განვითარებასთან ერთად ვითარდება მათი ნომენკლატურა და გამოსახვის საშუალებები. ტენდენცია ასეთია: ზოგიერთ შემთხვევაში ძირითადი ფუნქციური ალგორითმების საშუალებებით ფორმირდება, რიგ შემთხვევაში ეს არის ე.წ. მიბმული/ჩანერგილი ობიექტები. ამასთანავე აღსანიშნავია, რომ „სადემარკაციო“ ხაზის გავლება დამხმარე ობიექტებსა და ძირითად ფუნქციურ ალგორითმის პროდუქტებს შორის ძნელია.

თუ ადრე Landscape ოფციით შემოტანილი ობიექტი ვერ რედაქტირდებოდა ჩვეულებრივი პრიმიტივივით, ახლა CAD-ში გაჩნდა 3D დამხმარე ობიექტების შეტანის საშუალებები. უკვე

არსებული მასალებისა და ფერების ერთიანი ბიბლიოთეკის მსგავსად ლოგიკურია, ახლო პერსპექტივაში, განვითარდეს მწვანე მშენებლობის 3D ობიექტების ფორმირება.

Revit-ში კონტენტ ელემენტებად არის შესული ადრეულ პერიოდში მოაზრებული დიზაინ-ელემენტები, რომლებიც გამოირჩევიან დეტალიზაციით (რთულსტრუქტურულიანი ელემენტები, ფურნიტურა და სხვ.). დაწყებული Revit 2010-ის ვერსიიდან შესაძლებელი გახდა ინტერნეტ კომპონენტების ბიბლიოთეკის გამოყენება. Revit 2010 Content Distribution Center – ეს არის Autodesk Seek სისტემის ლოკალური ვერსია საერთაშორისო ბიბლიოთეკური ელემენტების ძებნისა. მრავალი კორპორატიული და ფიზიკური პირი აქვეყნებს ინფორმაციას Autodesk Seek სისტემაში, მათ შორის 3D მოდელებს, სპეციფიკაციებს, ნაკეთობათა და კომპონენტების აღწერას.

ე. წ. „კონტენტის მიმომხილველი“ აერთიანებს პროექტის მასალებს კონტენტის მართვის სამსახურის მიერ მითითებულ სხვადასხვა ფოლდერებიდან მონიტორინგისთვის. მისი საშუალებით შესაძლებელია პროექტის შემადგენლობის ინდექსაცია, მისი სწრაფი მოხმარებისთვის, ასევე ყოველ ფაილში ობიექტების კატალოგის შექმნა და მათი მოძებნა ლოკალურ და ქსელურ ფოლდერებში, ასევე Autodesk Seek-ის ბიბლიოთეკაში.

„კონტენტის მიმომხილველში“ შესაძლებელია შემდეგი პროცედურების შესრულება:

- პროექტის კომპონენტების ძიება და დათვალიერება ლოკალურ და ქსელურ ფოლდერებში, ასევე Autodesk Seek -ის ბიბლიოთეკაში, სწრაფი დაკავშირება ფაილებსა და ობიექტებთან AutoCAD-ის სივრცეში ;

- DWG ფაილების მოძიება, დათვალიერება; ბლოკების, შრეების, ხაზის ტიპების, სტილების და ა.შ. ჩასმის განხორციელება;

- ობიექტების, ტექსტის, ატრიბუტების (ბლოკის ატრიბუტის ჩათვლით) და ფაილების მოძებნა მითითებულ ლოკალურ და ქსელურ ფოლდერებში;

- ბლოკებისა (ზუსტად რომ ვთქვათ, მათი ანარეკლების – referent) და ტექსტური სტრიქონების ზუსტი განსაზღვრა და ავტომატური გადასვლა მათში შენახულ ფაილში;

- ნებისმიერი ფაილის გახსნა კონტენტის მიმომხილველში და მასში ნებისმიერი ატრიბუტის ზუმირების შესაძლებლობა;

- ძეზნის პარამეტრების შენახვა პროექტირების კომპონენტთან სწრაფი მოძიებისთვის, მომხმარებელთა სურვილების შესაბამისად;

- ძეზნის შედეგების გამოსახვის პრინციპის ადაპტაცია, სამუშაო გარემოს ოპტიმიზაციისთვის.

კონტენტის მართვის სამსახური არის ძიების კლიენტის თანმხლები კომპონენტი კონტენტის მიმომხილველში, Autodesk AutoCAD-ის და მისი ვერტიკალური დანართების მეშვეობით დაყენებული.

კონტენტის მიმომხილველში ძიებისას, კონტენტის მართვის სამსახურის მიერ მხარდაჭერილი ინდექსი მოწმდება ძიების კრიტერიუმებთან შესატყვისობაზე. რადგანაც კონტენტის მართვის სამსახურის მიერ ინდექსი მუდმივად ახლდება, ძიების შედეგები მომენტალურად გამოსახება. ასეთი საშუალებით შესაძლებელია პროექტირებისთვის აუცილებელი ათასობით ფოლდერის და პროექტირების ობიექტების სამომხმარებლო მაძიებლის შექმნა რეალური დროის მასშტაბში.

როგორც ცნობილია AutoCADArchitecture -ის ანოტაციები არის შემდეგი ტიპის:

- მრავალსტრიქონიანი ტექსტური შენიშვნები, ერთსტრიქონიანი ან მრავალსტრიქონიანი გამოტანის ხაზებით;

- სიმბოლური ატრიბუტიანი შენიშვნები;
- მითითებების ძირითადი შენიშვნები;
- ფურცლების ძირითადი შენიშვნები;

- გაწყვეტების მარკერი.

ზემოთ ჩამოთვლილი ანოტაციური ობიექტების ნახაზში ჩასამატებლად გამოიყენება ერთი და იგივე ამწყობი ანოტირების ინსტრუმენტი.

ობიექტი	AutoCAD Architecture-ის ინსტრუმენტი	ანოტაციური თვისებების წარმოშობა
მრავალსტრიქონიანი ტექსტი	ანოტაცია	გამოტანების ხაზის განზომილების სტილის თვისებები
ბლოკი	ანოტაცია/გამოტანის ელემენტი ანოტაცია/გამოტანის ელემენტის მარკა დასახელების მარკა	ბლოკის სტილის განსაზღვრა
გამოტანის ხაზები	ანოტაცია/გამოტანის ელემენტი/ანოტაცია/გამოტანის ელემენტის მარკა დასახელების მარკა	გამოტანის ხაზების ინსტრუმენტების თვისებები
მრავალხედიანი ბლოკები	მრავალხედიანი ბლოკების ინსტრუმენტი/სპეციფიკაციის მარკის ინსტრუმენტი	ბლოკის სტილის განსაზღვრა
მრავალხედიანი ბლოკები	მმართველის ცენტრის შემადგენელი ინსტრუმენტი/ მმართველის ცენტრის ბრძანებათა ინსტრუმენტი	ანოტაციური თვისებების დადგენა გამოსახული ბლოკებისათვის
AD-ზომები	ზომების ინსტრუმენტი	AutoCAD-ის ზომათა სტილი განსაზღვრული AD (AutoCAD Architecture-ის სპეციფიკა) ზომათა გრაფიკული თვისებებით

ანოტირების ინსტრუმენტები საშუალებას იძლევა მრავალსტრიქონიანი ტექსტური ანოტაციების შექმნისა, როგორც მითითებებით, ისე მათ გარეშე, ასევე შენიშვნების, რომლებიც მოიცავენ მასშტაბისა და ფენის ავტომატიზირებულ დანიშნულებას, აგრეთვე ჭრილის ხაზის ჩვენებას, ერთმაგი ან ორმაგი წყვეტით.

ანოტაციის მასშტაბირება საშუალებას იძლევა ერთი და იგივე სიმაღლისა ან სიღიძის ანოტაციის ბეჭედისა, ხედვის ეკრანის მასშტაბის მიუხედავად. AutoCAD Architecture-ში შესაძლებელია ანოტაციის მასშტაბი დაკავშირდეს ანოტაციურ ობიექტებთან, რათა შესაძლებელი იყოს ამ ობიექტების ზომის ცვლილება ანოტაციის მოცემული მასშტაბის შესაბამისად როგორც

მოდელის, ასევე ფურცლის არეში. ასევე შესაძლებელია იმ ობიექტების ანოტაციის გამოსახვის ჩართვა ან გამორთვა, რომლებიც არ შედის მიმდინარე ანოტაციის მასშტაბში.

წყაროები: <http://www.revit-content.com/>
<http://www.autodesk.ru/adsk/servlet/pc/item?siteID=871736&id=15373339>
<http://www.bionatics.com/natFX/>

Formation of the accessories of a project in CAD systems

**Z. Kiknadze,
T. Chigogidze**

Resume

Vector modeling of the main structural components of the project is unambiguously defined in CAD systems as priority. Formation of additional resources of registration of the project, the annotated symbols and objects are more or less problematic, and we realize them by various methods. Conditionally, we call above objects accessories and in this article we consider those often used, such as: 1. The annotated symbols and objects; 2. Background; 3. Image; 4. Decal; 5. Landscape; 6. Content is a term, which contains subjects of wide range, including furniture, even parts of the building, etc. In most cases, they are not subject of the main technological algorithm of a software package and serve for increasing labor productivity, minimizing file sizes and optimizing images.

Формирование аксессуаров проекта в САД системах

**Кикнадзе З.,
Чигогидзе Т.**

Резюме

Векторное моделирование основных структурных составляющих проекта в САД системах однозначно приоритетно определено. Формирование дополнительных средств оформления проекта, аннотированных символов и объектов более или менее проблематично и реализуется различными методами. Условно мы именуем вышеуказанные объекты аксессуарами. В данной статье рассматриваются часто использованные из них, такие как: 1) аннотированные символы и объекты; 2) фон (Background); 3) растровое изображение (Image); 4) деколь; 5) пейзаж (Landscape); 6) контент – термин, вместивший в себя широкий спектр предметов, в том числе мебель, даже части здания и т.п. В большинстве случаев они не являются предметом основного технологического алгоритма программного пакета и служат повышению производительности труда и минимизации размеров файлов и оптимизации изображений.

მოქალაქის ყოფითი არეალი და თანამედროვეობა (ქ.თბილისის მაგალითზე)

მ. მაისურაძე

სტუ. არქიტექტურის ურბანისტიკის

და დიზაინის ფაკულტეტის ასოც. პროფესორი

ცნობილია, რომ, მიუხედავად საქართველოს სხვა ქალაქების ისტორიულად უფრო ძველი წარმოშობისა, საქართველოში მცხოვრები ყოველი ადამიანი ე.წ. „ქალაქად“ მხოლოდ თბილისს მოიაზრებდა. აი, რას წერდა 1900 წ. №208 „ივერია“: „ ისტორიულმა დიდებამ ტფილისს სახელი იმდენად გაუთქვა, რომ იგი დღეს ყოველი ქართველის თვალში მართო ქ ა ლ ა ქ ი ა - უხსენებლადაც ადვილ საგრძნობელ და საცნაური. ქუთაისიც ქალაქია, უფრო ძველიცაა ვიდრე ტფილისი, მაგრამ ქართველი რომ იტყვის „ქალაქს მივდივარ“, „ქალაქში ვიყავი“ და „ქალაქიდან მოვდივარ“, მხოლოდ ტფილისს იგულისხმებს და არა სხვა რომელიმე ქალაქს“. ¹ ასეთივე აზრი აქვს გამოთქმული ვეიდენბაუმს „ Путеводитель по Кавказу“-ში, კერძოდ: „Если в разговоре упоминается о „Калаки“, То всякий без объяснений понимает, что речь идет о Тифлисе“. ²

თბილისი იმ ქალაქთა რიცხვს მიეკუთვნებოდა, სადაც მუდამ სუფევდა პოეტური ფანტაზიისა თუ ოცნების ბოფემური არსის მატარებელი ატმოსფერო. გავიხსენოთ, იოსებ გრიშაშვილის „ძველი თბილისის ლიტერატურული ბოჰემა“, რომელიც ბევრი საინტერესო კვლევითი საკითხის მომცველია. კერძოდ, ერთი საინტერესო ჩანართია წინასიტყვაობიდან: „თბილისის ვიწრო ქუჩებს არაერთი მოგზაური უნახავს, მაგრამ შინდაბრუნებულს, მეტი მოგონება და შთაბეჭდილება რჩება იმ ბნელქუჩებიდან, სადაც ქიმომტვრეული სახლის იაქათ ალიერიბათაა გაწოლილი, ეს „აზიატსკაია ჩასტ ტიფლისა“ უფრო მეტ მასალას აძლევს მათ მემუარებს, ვიდრე გაევროპიელებული ფართე ქუჩები და ქვისთეჯირები. აქ ხალხი ინტენსიურად განიცდის სიხარულსაც და მწუხარებასაც“. მართლაც, ეს ნააზრევი კარგად ესატყვისება თბილისელთა ყოფით არეალს. თბილისში მცხოვრები ადამიანი, თავისი გეოკლიმატური თავისებურებებით სამხრეთული ორიენტაციისაა და მისი შინაგანი განწყობა

ყოველთვის მეტ არტისტულობას მოიცავს. აქედან გამომდინარე, თბილისელის გარემოს აუცილებელი ატრიბუტი არტისტულობაა, რის შესანიშნავ მაგალითს წარმოადგენს ძველი თბილისის თეატრალიზებული ქუჩები საკუთარი ტრადიციებით, ქუჩის მხარეს გადმოფენილი აივნებით და შიდა ღია ეზოებით, რომელიც ერთ დიდ თეატრალურ საურთიერთობო სივრცეს ქმნიდა. უბნები ცხოვრობდნენ ურთიერთობის პრინციპით, რაც საშუალებას აძლევდა მათ, მთელი განმავლობაში უშუალო თანამონაწილენი ყოფილიყვნენ უბნის ცხოვრებისა. მათ მოსწონდათ მუდმივად მრავალრიცხოვანი მაყურებლის წინაშე მსახიობის როლში ე.წ. სცენაზე ყოფნა, ცხოვრება, თამაში. ქალაქში უბანი თავისებურ ფენომენად გვევლინებოდა, რომელიც მთლიანობაში ქმნიდა იქ მაცხოვრებლის სახეს, ეხმარებოდა მის ფორმირებას - ჩამოყალიბებას. იყო დრო, როდესაც ქალაქი ერთი მაჯისცემით ცხოვრობდა, ყოველი მოქალაქე, ინდივიდი იყო ქცევით, საკუთარი სულიერი სამყაროთი, დამოკიდებულებით მეორე მოქალაქისადმი და აქედან გამომდინარე, საერთოდ ქალაქისადმი. საცხოვრებელი გარემოს ჩამოყალიბებაში გათვალისწინებული იყო ყველაზე მთავარი ფაქტორი მოქალაქის სახით, რომელიც ცხოვრობდა და სიცოცხლის უნარიანს ხდიდა გარემოს, სადაც თვითონ მოქმედებდა. ხდებოდა ინდივიდის ჩამოყალიბება, ის კი, თავის მხრივ, გარემოს აყალიბებდა - განსაზღვრავდა ადამიანის სულიერ სამყაროს. ამ გარემოცვაში ყალიბდებოდა როგორც ინდივიდი და ხდებოდა მისი ორგანული ნაწილი მოქალაქის სახით - ამ გარემოში ხდებოდა კონცენტრირება ქალაქური ელემენტებისა. ადამიანთა ჯგუფები თავისი ყოფით - ინდივიდუალიზმით და კოლექტივიზმის საერთო სურვილით, ყოველ ცალკეულ უბანში ერთმანეთისაგან განსხვავებული სტილით ყალიბდებოდა და წარმოქმნილი უამრავი კომბინაცია იქნდა თითოეული უბნისათვის განსაკუთრებულ ხასიათს.

თბილის-ქალაქისთვის ასე დამახასიათებელი გვიანფეოდალური ეკონომიკური ბირთვი-განვითარებული სავაჭრო-სახელოსნო-საინფორმაციო ცენტრით, წარმოადგენდა დუქნებითა და ქარვასლებით მოშენებული ქუჩებისა და მოედნების სისტემას. “ქვედაუბნის” სავაჭრო ცენტრი ე.წ. “თათრის მოედანი” დაკავებული იყო სასურსათო ბაზრით გარშემორტყმული სავაჭრო რიგებით.

იოსებ გრიშაშვილი ნაწარმოებში აღნიშნავს ქალაქური ყოფის ერთ პატარა დეტალს: „სოფლიდან მოსული საქონელი ჯერ ქალაქის მცხოვრებლებს უნდა ეყიდათ და შემდეგ ქორვაჭრებს. როცა ყაფანზე ბაირადი იყო ამართული, მაშინ მცხოვრებლებს უნდა ევაჭრათ. სრულ 12 საათზე ბაირადს აუშვებდნენ და ეს იმას ნიშნავდა, რომ ამის შემდეგ უნდა დაწყებულიყო ვაჭართა და სოფლელთა აღებ-მიცემობა“.³ მიხეილ ჩოდრიშვილი თავის მოგონებებში ასე მოგვითხრობს: „...დავინახე შუა მოედანზე მაღალი ჭრელი ბოძი, რომელზედაც წითელი ბაირადი იყო ჩამოკიდებული. ამ ბოძის ძირში დიდი ყაყანი იყო, სადაც ბუზივით ირეოდა ხალხი ზოგი ფქვილის საცალოებს სწონავდა, ზოგი მარილს და სხვ...შუადღის ზარბაზანიც გავარდა და მოედნის ბაირადიც ჩამოიღეს“.⁴ მოედანთან არსებული ქუჩების ქსელი, მოშენებული სავაჭრო და სახელოსნო რიგებით, წარმოადგენდა მთელი ქალაქის ტყუილ-მართალი ამბების თავისებურ საინფორმაციო-საკომუნიკაციო ცენტრს ე.წ. „სალაყბოს“, საიდანაც ხდებოდა ინფორმაციის გავრცელება ქალაქის მთელ დანარჩენ სივრცეზე. ეპოქის ცვლასთან ერთად, ეს სიტუაცია ნელ-ნელა იცვლება - ქალაქის ცხოვრებაში შემოდის ახალი საინფორმაციო-საკომუნიკაციო საშუალებები, მაგრამ უშუალო ურთიერთობით ინფორმაციის გავრცელებას მიჩვეული მოქალაქე, იცხოვროს ცოცხალი ურთიერთინფორმაციით ე.წ. „ჭორის“ გავრცელების იდეა-ფუნქციით, დღემდე იმავეს ცდილობს. თბილისს უყვარს „ჭორი“ და ეს ჩვევა, თუ თვისება, მომდინარეობს იმ ტრადიციიდან, რასაც ყოველთვის ქმნიდა თბილის-ქალაქის თეატრალიზებული გარემო, მოქალაქის მიერ ქვეცნობიერად ქალაქისადმი “ოჯახური” დამოკიდებულება. ქალაქის ერთ დროს ერთი მწყობრი მთლიანობა ძველდება - იშლება. სიკვდილი ისევე ზუსტად ამარცხებს შრომის ნაყოფს (ნაწარმოებს), როგორც ცოცხალ არსებებს. ჯერ კიდევ მე-19 ს-ის დასაწყისში, აი, რას წერდა ილია ჭავჭავაძე იმდროინდელი ქალაქის იერსახის ცვლილებებზე, „გადაგვარებულ ტფილისზე“: “ხომ ჩვენი ქალაქია, მაგრამ იქ გული არ მიდგება, თითქოს ჩვენები აბარგებულან, გახიზნულან და სხვები დასახლებულანო; გული გულს აღარ ეკარება და სურვილი სურვილსა. ლეჩაქი რა არის, ლეჩაქიც კი ვერსად დაგვინახავს. თითქო ნამუსთან ერთად ისიც მოუხდიათ და გადაუგდიათო“.⁵

დღეს, 21-ე საუკუნის თანამედროვეობის ტემპი არღვევს ათასწლიან წონასწორობას, სასიკვდილო დარტყმას აყენებს ქალაქის ჩამოყალიბებულ სტრუქტურას. სოფელი დააცარიელა, ქალაქი დაანაგვიანა. გაშმაგებულმა რიტმმა დაარღვია სიცოცხლის ჩვეული პირობები, დააპირისპირა ჰარმონია ძირითადი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას, გაწყვიტა კავშირი ჩვეულ ოჯახურ გარემოსა და სამუშაო ადგილს შორის. მოხდა ადამიანის ფსიქოლოგიური წყობიდან გამომდინარე, მიუღებელი რამ - იძულებითი მოკვეთა იმ ფესვებიდან, საცხოვრებელი სივრციდან, სადაც ხდებოდა მისი ფორმირება როგორც პიროვნების, ასევე მოქალაქის. ჩვეული სასიცოცხლო სივრციდან იძულებით გადაადგილებული, ახალ, შედარებით კომფორტულ, მაგრამ მათთვის უცხო, აუთვისებელ, სივრცეში იწყებს ცხოვრებას, მოქმედებას. სივრცეში, სადაც უგულვებელყოფილია მათთვის ასე ნაცნობი გეგმარებითი თუ ყოფითი ტრადიციები და არაფრით არ ხდება მათთვის შეთავაზებული სტრუქტურის ცოცხალ ორგანიზმად ჩამოყალიბება. მოქალაქე თავისი სურვილებით რჩება მისთვის ჩვეული ტრადიციების გარეშე. ადამიანი, დარჩენილი ჩვეული გარემოს გარეშე, უმწეო ხდება ახალ სივრცეში და როგორც მოქალაქე, კარგავს სიცოცხლის უნარს, ის საბოლოოდ განწირულია მარტოობისთვის. ძირითადი ცხოვრებისეული წესებისა და ტრადიციების რღვევა თავისთავში ატარებს მომწამვლელ ნაყოფს - ავადმყოფობას, აღშფოთებას, უგუნურებას, სიბოროტეს, რაც ქალაქის ყოველდღიურობაში ვლინდება საზოგადოებისათვის სხვადასხვა სახით. არავითარი ღონისძიება არ შეიძლება იყოს გონივრული, თუ ის ქალაქის ცხოვრებასთან ჰარმონიულად არ არის დაკავშირებული. ქალაქი, მოქალაქისათვის მოსახერხებელი რომ გახდეს, მისი სამომრავო არეალი ცოცხალი უნდა იყოს, ამისთვის კი აუცილებელია მოქალაქის დამოკიდებულება სივრცისადმი, მისი შემადგენელი ყველა კომპონენტით. ქალაქის საცხოვრებელი სივრცე მაშინ იძენს მუდმივობას, როდესაც მოქალაქეები ერთიანობის სულისკვეთებით სიმბოლიზირდებიან, როდესაც ნაგებობებს შორის სივრცე ცოცხალ არტერიად გადაიქცევა და გამოირჩევა თეატრალურობით აღსავსე სცენებით.

საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ფონდმა 2005 წელს ძველი თბილისის რეაბილიტაციის სახელმწიფო პროგრამით ჩაატარა თბილისის ისტორიული უბნების მოსახლეობის

გამოკითხვა-ანკეტირება. გამოკითხვის მიზანი იყო საცხოვრისი გარემოს მიმართ მოზინადრეთა მოთხოვნილებებისა და შეხედულებების გათვალისწინება. თბილისის ძველ უბნებში გამოკითხული იყო დაახლოებით 2100 რესპოდენტი; ქ.თბილისის ისტორიული უბნების მოსახლეობის გამოკითხვა-ანკეტირება ჩატარდა შემდეგ უბნებში: კალა და აბანოთუბანი, ავლაბარი, სოლოლაკი. ანკეტის კითხვარში ფიგურირებდა სხვადასხვა სახის პუნქტები და პასუხების შედეგებმა კიდევ ერთხელ უჩვენა მოსახლეობის ერთსულოვანი დამოკიდებულება უბანთან, მის ყოფასთან მიმართებით. პასუხები ყველა ძველ უბანში იყო იდენტური. მაგალითად კითხვებზე :

1. გსურთ თუ არა შეიცვალოთ საცხოვრებელი? პასუხი იყო მხოლოდ უარყოფითი - არა;
2. თუ სახელმწიფო გეგმის გამო საჭირო გახდება თქვენთვის საცხოვრებლის შეცვლა, შემოთავაზების შემთხვევაში, რომელ უბანში გადახვიდოდით? პასუხი იყო - არსად არ გადავალ;
3. როგორი ტიპის შენობა მოგწონთ საცხოვრებლად? - საკუთარი სახლი მიწის ნაკვეთით;- თანამედროვე მრავალსართულიანი სახლი თუ ე.წ. თბილისური სახლი (აივნებითა და შიდა ეზოთი) თანამედროვედ აღჭურვილი - პასუხი იყო – ე.წ. თბილისური სახლი;
4. დაახლოებით რამდენ ადამიანს იცნობთ თქვენს უბანში და სამეზობლოში? პასუხი იყო – 50-დან 100-მდე;
5. მათგან დაახლოებით რამდენს შეგიძლიათ მიმართოთ რაიმე მნიშვნელოვანი თხოვნით (მაგალითად, ფულის სასესხებლად)? პასუხი იყო – 50-დან 100-მდე;
6. თვლით თუ არა რომ თქვენი სახლი აუცილებლად შესანარჩუნებელია (არ უნდა დაინგრეს). პასუხი იყო - შეიძლება დასანგრევია, მაგრამ მიყვარს და მენანება;
7. გთხოვთ 1-დან 5 ქულის ფარგლებში შეაფასოთ რამდენად მოგწონთ თქვენი უბნის....ისტორიულობა, სახლების არქიტექტურა, სიმყუდროვე, ჰაერი, ხედი, ადგილმდებარეობა, სავაჭრო ობიექტების განლაგება, სალოცავების განლაგება, მეზობლობა, სხვადასხვა ეროვნების მოსახლეობის თანაარსებობა, მოსაწონი თითქმის არაფერია.....

პასუხად ყველა პუნქტი შეფასებული იყო 5 ქულით ერთი კითხვარის გამოკლებით, კერძოდ - მოსაწონი თითქმის არაფერია.

მხოლოდ ეს მასალაც კი საკმარისია იმის აღსანიშნავად, რომ ძველ უბნებში მოქალაქეები, მიუხედავად გაუსაძლისი ყოფითი პირობებისა, სულიერი განწყობის უპირატესობას არ თმობენ და თვითმყოფადობის მთავარ პრიორიტეტად მიიჩნევენ „უბანში“ ცხოვრებას, საურთიერთობო არეალის აუცილებლობით. ჩატარებული კვლევის შედეგებიდან გამომდინარე, ქალაქის ახალი განაშენიანება, მცხოვრებლებში, ასევე იწვევს ძველი თბილისის ჩამოყალიბებული უბნებისადმი ნოსტალგიურ განწყობას, რომელიც გამოწვეულია მოქალაქის ცნობადობით. თანამედროვე თბილისის ტიპური (თბილისისის, საბურთალოს რაიონის ერთ-ერთი თანამედროვე დასახლება), ერთსახოვანი განაშენიანების მონოტონურობის განხილვისას იკვეთება ჩამოყალიბებული სივრცისადმი უარყოფითი დამოკიდებულება. - გარემო დამორგუნველად მოქმედებს მოქალაქეზე, როგორც პიროვნებაზე და მასში დებს გარკვეულ კოდს, რომლითაც შემდგომში ეს პიროვნება მოქმედებს.

რატომ ხდება, რომ ჩვენ, საზოგადოება, შეწუხებული ვართ თბილისის ახალი საცხოვრებელი უბნების გაუცხოებით და თბილისის ძველი უბნების ხელოვნურობით – იმიტომ ხომ არა, რომ დღეს საცხოვრისი არ იძლევა ოჯახისათვის საიმედო თავშესაფარს. მეზობლური ურთიერთობების ცხოვრებისეული ტრადიციებიდან გამომდინარე, დღეს, თანამედროვე ოჯახი მარტო რჩება თავისთავთან, რაც მისთვის აშკარად მიუღებელია. ხოლო რღვევა ძირითადი ცხოვრებისეული წესების, ტრადიციების, თავისთავში ატარებს მომწამვლელ ნაყოფს – ავადმყოფობას, აღშფოთებას, უგუნურებას, ბოროტებას რაც მოქალაქის ყოველდღიურ ქცევებში ვლინდება საზოგადოებისათვის სხვადასხვა სახის არაჯანსაღი გადახრებით. ცნობილია, რომ ის სამყარო, რომელიც მოქალაქის ყოფით არეალშია, უვითარებს გარკვეულ ჩვევებს ან პირიქით, დამორგუნველად მოქმედებს მასზე, როგორც პიროვნებაზე და მასში დებს გარკვეულ კოდს, რომლითაც შემდგომში ეს პიროვნება მოქმედებს. არანაირი ღონისძიება არ შეიძლება იყოს გონივრული თუ მისი შეთავაზება ჰარმონიულ კავშირში არ ხდება მოქალაქის და ზოგადად ქალაქის ცხოვრებასთან. ქალაქის განუმეორებელი სული ყალიბდება

შთამომავლობით, წლობით და იმისათვის რომ ქალაქი იყოს „მოსახერხებელი“, აუცილებელია მისი სამოძრაო არეალი – სივრცე, ცოცხალ ორგანიზმად ჩამოყალიბდეს. მუდმივი მოქმედების ცვლით მუდმივ მოძრაობაში ქალაქი იწყებს გენეტიკური განახლების კოდით დამუხტვას და მომავალი თაობის მიზანსწრაფვა სიახლისაკენ განაპირობებს ინდივიდის, ადამიანის იმგვარადვე ფორმირებას, როგორც კლიმატი, ადგილმდებარეობა, რასა, ჩვევები და ა.შ.

თანამედროვე თბილის-ქალაქს, უკვე XXI ს-ში გადასულს, მრავალი ახალი თუ ძველი პრობლემა აქვს გადასაჭრელი. დღეს, სხვა პოლიტიკური სისტემის ზემოქმედებაა, სხვა ეკონომიკური კანონებია და თავისთავად ქალაქი სწორედ იმ ორგანიზმად გვევლინება, რომელიც ყველაზე აქტიურადაა ამ ცვლილებებში ჩაბმული.

ქალაქის თვითმყოფადობა და სიცოცხლისუნარიანობა იმაზეა დამოკიდებული, თუ რამდენად სწორედ შევძლებთ საქალაქო სივრცის აღმშენებლობის სტრუქტურისათვის მიმართულების მოძებნას და განმარტებას. მაგრამ, ქალაქის პრობლემებს უფრო ღრმად თუ ჩაუკვირდებით, ჩვენ შევიგრძნობთ ქალაქს, როგორც ცოცხალ ორგანიზმს, რომლის სიცოცხლისუნარიანობა მრავალ ფაქტორზეა დამოკიდებული, ხოლო მათ შორის ერთ-ერთი უმთავრესი მაინც მოქალაქეა. კულტურა შეიძლება განვსაზღვროთ როგორც საზოგადოების მიერ ადამიანის მოღვაწეობის დაპროგრამებული პროდუქტი. კულტურა მოიცავს ცოდნას, რომელსაც ადამიანი მოიპოვებს საზოგადოების მოღვაწეობის ისტორიული განვითარების მთელ პერიოდში და ადამიანს უვითარებს განსაზღვრულ ღირებულებებს განსაზღვრულ გარემოში გადარჩენისათვის, როგორცაა, მაგალითად, ადამიანისათვის საურთიერთობო ფორმის უნარი.

ეს ცოდნა აყალიბებს სინამდვილის საზოგადო მხატვრულ-ესთეტიურ ნორმებს და ფუნქციურ-სივრცობრივ მოდელებს, თანმდევეს კონკრეტული ისტორიული პერიოდისათვის. ხოლო არქიტექტურა, კულტურის მძლავრ, შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს და, აქედან გამომდინარე, აქტიური ქალაქი, მისი არქიტექტურა, ყოველთვის განიცდის ცვლილებებს და მუდამ დგას დიდი პრობლემების წინაშე - ძველისა და ახლის შერწყმის პრობლემებით, ახლის დაბადებისა და ძველის

გარდაქმნის ან სიკვდილისა. და სწორედ, პროფესიონალი არქიტექტორის მოვალეობაა გაითვალისწინოს ქალაქის ერთ-ერთი მთავარი ელემენტი - გენეტიკური თავისთავადობა. XXI საუკუნის დასაწყისის თბილისში მოქალაქე კონფლიქტში აღმოჩნდა საქალაქო სივრცესთან და სურვილებით დარჩა ქალაქის გარეშე. იმედია, მომავალში ქალაქის, ახალი, არქიტექტურული სტრუქტურის წარმოქმნა, საშუალებას მისცემს დედაქალაქს ახლებურად წარმოჩინდეს და მუდმივ კავშირში იყოს ტრადიციასთან.

ამას ყველაფერს განაპირობებს როგორც დამკვეთის, ასევე შემსრულებლის - არქიტექტორის პროფესიონალიზმი, მოქალაქეობრივი დამოკიდებულება და შთამომავლობისადმი მოვალეობის გრძნობა.

ლიტერატურა:

1. ჟურნალი „ივერია“; 1900წ. №208.
2. ე.ვეიდეზაუმი. Путеводитель по Кавказу, 1888წ; გვ.304.
3. ი.გრიშაშვილი, თხზულებათა კრებული, ტომი III, გვ.128;გვ.132.
4. ჟურნალი „რევოლუციის მატთანე“, 1924 წ. №2-3, გვ.313.
5. ი. ჭავჭავაძის ნაწერები, „ქართული წიგნის“ გამოცემა 1958 წ., ტომი III, გვ.309.
6. Шубович С.А.Введение в архитектурный мониторинг городской среды:Монография. Харьков: Нац. акад. 2009. – 67 с.
7. მ.მაისურაძე, თ.ჭანტურია. თანამედროვე თბილისის ქალაქგეგმარებითი განვითარების არქიტექტურულ-მხატვრული მნიშვნელობა; სტუ. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფ.: „ქალი და XXI საუკუნე“; თბილისი, 2011. გვ.54-58.
8. ქ.თბილისის ისტორიული უბნების მოსახლეობის გამოკითხვის ანკეტა; საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ფონდი; ძველი თბილისის რეაბილიტაციის სახელმწიფო პროგრამა; თბილისი 2005.

Residential space of citizen and modernity (on Example of Tbilisi)

M. Maisuradze

RESUME

There is considered the role of citizen in context of Tbilisi city planning, also problems associated with constant changes of city structural space, lost traditions and citizenship perspectives

Современность и обитель гражданина (на примере г.Тбилиси)

Маисурадзе М.

Резюме

Рассматривается вопрос о роли гражданина в контексте городского планирования, на фоне постоянных изменений режима структурного пространства города, забытых традиций, и о перспективах гражданина в городской среде.

განწყობის როლი არქიტექტურაში

მ. მელქაძე

*სტუ, არქიტექტურის ურბანისტიკის
და დიზაინის ფაკულტეტის ასოც. პროფესორი*

ა.ქურდიანი

*სტუ, არქიტექტურის ურბანისტიკისა
და დიზაინის ფაკულტეტის დოქტორანტი*

E-mail: akurdiani@dynasty.ge

საინტერესოა ადამიანი და გარემო, ადამიანი, როგორც პიროვნება და ინდივიდი, მისი სურვილები და განწყობა რა ასახვას პოულობს ხელოვნების ისეთი დარგის სივრცეში, როგორც არის არქიტექტურა.

არქიტექტურა ცნობილია, როგორც სივრცის ორგანიზების ხელოვნება. მაგრამ თვით არქიტექტურის ორგანიზების სულისჩამდგმელი ხელოვანი - ხუროთმოძღვარი, თუ არახელოვანი, ადამიანი დამკვეთი რა ფენომენია? ვიცით კი რა განაპირობებს ადამიანთა ამა, თუ იმ ჯგუფის ქმედების მოტივაციას?

სწორედ, ამ კითხვებზე პასუხების მოძიება არის ჩვენი სტატიის, მოხსენების ფორმატი.

დიდი ქართველი მეცნიერის დიმიტრი უზნაძის „განწყობის თეორია“, ჩვენი აზრით, გახდა რა ფსიქოლოგიური ანალიზის საერთაშორისო ჩარჩო-სისტემა, შეიძლება გამოვიყენოთ არქიტექტურული აზროვნების, შემოქმედებითი მუხტის კოორდინატთა სისტემის ანალიზის მეთოდად.

1. განწყობის ანტროპული თეორია.

შემოქმედება ეს ის საიდუმლოებაა, რომლის ზედაპირი, მისი გამოხატულება, იერსახე, სახის მეტყველება ჰგავს აისბერგის წყლის ზედა ხილულ ნაწილს, რომლის 9/10 ოკენის წიაღში იმალება და მისი არსის შესახებ არ იცის არავინ. როგორ? რა მიზეზით? რატომ? - და კიდევ, სხვა ამგვარი კითხვები ჩნდება, როდესაც უყურებ ამა თუ იმ ნაწარმოებს.

შეფასების კრიტერიუმები, რომ გამოვიდეს სუბიექტურის განწყობილებიდან, ჩვენ გადავწყვიტეთ, განვიხილოთ ობიექტური ანალიზის სისტემის განწყობის თეორია სივრცის პრიზმაში.

განწყობის ცნება დაახლოებით 140 წლის წინათ შევიდა მეცნიერებაში. ამ ცნებით ხდებოდა ცალკეული ფსიქიკური პროცესების ახსნა. დ.უზნაძემ ჩამოაყალიბა განწყობის ზოგადფსიქოლოგიური თეორია, რითაც მან სცადა ინდივიდის მიზანშეწონილი ქცევის და მასთან დაკავშირებული პროცესების ახსნა და გაგება. უზნაძე უკვე პირველ ეტაპზე გრძნობდა განწყობის მოქმედებაში ცნობიერების როლის გათვალისწინების აუცილებლობას. იგი წერდა: [1], „ადამიანის სპეციფიკური თავისებურება და ამავე დროს მისი უდიდესი მონაპოვარი სწორედ ისაა, რომ მას ძალა შესწევს თავისი ქცევა განწყობის უშუალო ბატონობას ხელიდან გამოგლიჯოს, რათა იგი ცნობიერების აქტივობით გაშუალებულ განწყობას დაუმორჩილოს: ცნობიერება ადამიანის ქცევის უსპეციფიკურესი ფაქტორია“ [2].

განწყობის თეორიის სოციოლოგირება, სოციალური განწყობების ფორმირების საკითხზე აქცენტის გაკეთება, მოხდა დ. უზნაძის მოსწავლის, პროფესორ შოთა ნადირაშვილის შემოქმედებაში.

შ. ნადირაშვილს შემოაქვს ცნებები: სიტუაციური და დისპოზიციური განწყობა.

ჩვენ გვინდა დისპოზიციური განწყობის, დროში დაგროვილი გამოცდილებების საფუძველზე შექმნილი ადამიანის შინაგანი „მე“-ს არსისა და სიტუაციური განწყობის, აქ ამ დროს, ამ კონკრეტულ

სიტუაციაში შესაბამისი განწყობის ურთიერთგანპირობებისა და კორექტივების საფუძველზე გავანალიზოთ ესა თუ ის არქიტექტურული ქმედების ხასიათი.

„ირკვევა, რომ დისპოზიციური განწყობის მაგიერ ადამიანის ქცევას, ზოგჯერ, განსაზღვრავს მოცემულ ვითარებაში აღმოცენებული სიტუაციური განწყობა“[3].

2. რაიტი

ამ კონტექსტში განვიხილოთ ფრენკ ლოიდ რაიტის არქიტექტურული შემოქმედების ეპიზოდები ორგანული არქიტექტურის პარამეტრებში. ჩვენთვის განწყობის ათროპული თეორიის მსჯელობა დისპოზიციური და სიტუაციური განწყობის შესახებ არის შემოქმედებითი მოღვაწეობის ანტროპული არსის ახსნის საშუალება.

როგორ იქმნება ესა თუ ის შედეგრი, რა იმპულსები იყო ამა თუ იმ შემოქმედის გონსა და ფშვინვიერში, ეს მის გარდა არავინ იცის.

თუმცაღა, არაერთი ანალიზი წაგვიკითხავს მწერლებისა იმის შესახებ, თუ რა პროცესები მიმდინარეობდა მათ არსში შემოქმედებითი აქტის დროს.

თუნდაც, უკვე ყველასთვის ცნობილი გ. ფლობერის გამონათქვამი: „მადამ ბოვარი ეს მე ვარ“. ანდა, ლევ ტოლსტოის თხრობა იმის შესახებ, თუ ფსიქოლოგიურად არაცნობიერი მდგომარეობისას, ის როგორ გარდაიქმნებოდა ანა კარენინად. წინააღმდეგ შემთხვევაში, წერს ტოლსტოი, როგორ შევძლებდი ქალის ფსიქოლოგიის გახსნას. ამის შესახებ წერდა თავის ფილოსოფიურ მონოგრაფიაში როსტისლავ რაზმაძე. აგრეთვე, ცნობილია, რომ დოსტოევსკი თავისი რომანების გენიალურ ადგილებს ბნედის შემოტევებისას წარმოთქვამდა, რასაც მისი მეუღლე იწერდა.

ერთმანეთს შემოქმედებით პროცესში, როგორც ამბობს როსტისლავ რაზმაძე, არ უნდა დავუპირისპიროთ სახისმეტყველებითი და ლოგიკური აზროვნება. არ შეიძლება თქმა, რომ ერთია „უკეთესი“ და მეორეა „უარესი“. ეს ორივე ერთი მთელის ნაწილებია[4].

ამრიგად რაიტს, როგორც „ორგანული არქიტექტურის“ მამას, რა განსაკუთრებულობა ახასიათებდა? – რაიტის მიერ წამოყენებული „ორგანალური არქიტექტურის ფილოსოფიის“ ერთ-ერთი პოსტულატაგანი იყო მსჯელობა იმის შესახებ, რომ შენობა – ეს არის მის ირგვლივ არსებული ბუნებრივი გარემოს ელემენტი, საგნები კი არსებულ ინტერიერში – შენობის ელემენტებია.

„ორგანულ არქიტექტურაში - ამბობდა ის, საერთოდ შეუძლებელია სახლი განვიხილოთ როგორც ერთი, ავეჯი – როგორც მეორე, ბუნებრივი გარემო კი როგორც სხვა. ყოველივე უნდა გახდეს ერთი მთლიანის დეტალები“[5].

ეს გამონათქვამები მოკლედ ასახავს რაიტის შემოქმედებითი „მე“-ს არსს, როგორც მის მიერ შემოქმედებაში დაგროვილი არქიტექტურული გამოცდილების პროექციას არქიტექტურული ფილოსოფიის კოორდინატა სისტემაში, რაც მისი შემოქმედებითი კონცეფციის ქვაკუთხედიცაა. ე.ი. ეს არის მისი დისპოზიციური განწყობა დაგროვილი და ჩამოყალიბებული დროსა და სივრცეში. მაგრამ თუ განვიხილავთ მისი შემოქმედების ამა თუ იმ ეპიზოდებს – იქნება ეს ე.კაუფმანის ვილა „სახლი ჩანჩქერზე“, თუ გუგენჰაიმის მუზეუმი ნიუ-ორკში – ჩვენ დავინახავთ, რომ მისი დისპოზიციური განწყობა, როგორ ჩამოიქნება ყოველი კონკრეტული ადგილისა და სიტუაციის მიხედვით შესაბამისად დროსა და სივრცეში. ამრიგად, აქ ნათლად ჩნდება სიტუაციური განწყობის მექანიზმის მუშაობის პრინციპები.

„სახლი ჩანჩქერთან“ – ტყეში აშენებული საგარეუბნო ვილა, ხასიათდება იმით, რომ მშენებლობისას ხელშეუხებელი იქნა ბუნებრივი გარემო: ნაკადულის კალაპოტი, ტყე, ლანდშაფტი.

აქ ნათლად ჩანს ის, რომ რაიტის მთელ შემოქმედებას ლაიტმოტივად გასდევს ანტროპოგენული გარემოს ბუნებრივ გარემოსთან ჰარმონიული თანაარსებობა.

ეს ის სიმფონიაა ხელთუქმნელსა და ხელთქმნილს შორის, რომელიც სისადავის უმაღლეს ნიშნულს – სრულყოფილებას აღწევს.

გუგენჰაიმის მუზეუმის ისტორია, ძალიან კარგი მაგალითია, როდესაც დისპოზიციური განწყობა ავტორისა სიტუაციურ განწყობასთან კონფლიქტში მოდის, რადგან მუზეუმის შენობა პროექტდებოდა 1943-56 წლების განმავლობაში. მისი მშენებლობა დასრულდა და მუზეუმი გაიხსნა რაიტის გარდაცვალების (1959 წ. აპრილი) შემდეგ, 1959 წლის 21 ოქტომბერს.

რაიტმა მუზეუმის არაერთი ესკიზი შექმნა, მაგრამ არც ერთმა არ დააკმაყოფილა მისი და დამკვეთის მოთხოვნები. საბოლოო „იერსახე გუგენჰაიმის მუზეუმისა ნიუ-ორკში უცნაურია. მკვეთრად უარყოფითად იყო რა განწყობილი ამ ქალაქის არქიტექტურის მიმართ.... რაიტი არ ფიქრობდა ანსამბლზე. ეს შენობა ერთადერთია ცნობილი არქიტექტორის შემოქმედებაში, რომელიც მთელი თავისი იერით უჩვენებს თავის მტრულ განწყობას გარემოსადმი“ [6].

აქ აშკარად იკვეთება შოთა ნადირაშვილის კვლევის ერთ-ერთი ასპექტი: „ემპირიული გამოცდილებიდან მრავალი მაგალითის მოყვანა შეიძლება, როცა ადამიანი თავისი დისპოზიციური განწყობის საწინააღმდეგოდ სიტუაციური განწყობის საფუძველზე მოქმედებს. ამით იგი მოცემული მომენტისათვის მომგებიან საქმეს აკეთებს“ [7].

ნამდვილად, რაიტის გუგენჰაიმის მუზეუმი ეს არის ნიუ-ორკის არსებულ ქარგილში ის დისონანსი, რომელიც ხაზს უსვამს და უფრო მეტად წარმოაჩენს მანჰეტენის ქალაქგეგმარებითი ხასიათის ავთენტურობას. დისონანსური აქცენტი – დისჰარმონიის ჰარმონია, ბახის ფუგების ტოლფასი ჰანგია და განწყობის ანტროპული თეორიის საოცარი ილუსტრაციაა აქტიურად დადებით კონტექსტში.

3.საქართველოს რეალობა

ახლა გადმოვინაცვლოთ საქართველოსა და კონკრეტულად თბილისის რეალობაში და განწყობის ანტროპული თეორიის კონტექსტში განვიხილოთ ჩვენი დედაქალაქის ყველაზე სადაო არქიტექტურული „მოვლენები“.

მარჯვენა სანაპიროზე იუსტიციის სამინისტროს შენობა (ავტორი მასიმილიანო ფუქსასი). რიყეზე - „მუსიკალური კომედიის“ თეატრი(ფუქსასი), ფუქსასი და მიქელე დე ლუკას „ხიდი“.

რა საერთო აქვს ამ არქიტექტურულ ობიექტებს ერთმანეთთან? რა აერთიანებს მათ? ორ პირველს - ავტორი, და სხვა არაფერი? პასუხი ამგვარია: მათი დამოკიდებულება არსებული ისტორიული და ბუნებრივი გარემოს მიმართ, უფრო სწორედ რომ ვთქვათ, დამოკიდებულების უქონლობა. რატომ? ეს რთული საკითხია, რადგან ჩვენ ვიცით ავტორების ემოციები გამოხატული მათ მწირ გამონათქვამებში და სხვა არაფერი.

ჩვენი მიზანი არ არის ემოციურად ამ ნაგებობების შეფასება „მომწონს“, „არ მომწონს“ დონეზე.

ჩვენ გვსურს კვლავ განწყობის ანტროპული თეორიის კონტექსტში ანალიზის ჩატარება.

დე ლუკა ცნობილი იტალიელი დიზაინერია, რომელმაც ძალები მოსინჯა ჩვენთან არქიტექტურის სხვა სფეროში, პოლიტიკური ნებიდან გამომდინარე. მას, როგორც შემოქმედს გააჩნია ესკლუზიური დისპოზიციური განწყობა ჩამოყალიბებული ათწლეულების განმავლობაში. რაც აშკარად იკვეთება მის მიერ შექმნილი ხიდის დეკორატიული ხასიათიდან გამომდინარე. მას თბილისის ისტორიული სივრცის ანალიზის საფუძველზე ცხოვრებაში ჩამოყალიბებული დისპოზიციური განწყობა უნდა შეცვლოდა კონკრეტული გარემოს შესაბამისი სიტუაციური განწყობით. მაგრამ ეს პროცესი იგნორირებული დარჩა. ისევ ნადირაშვილს უნდა მივმართოთ, სადაც იგი ასე აყალიბებს განწყობისა და ქცევის ურთიერთობას:

„ამ მონაცემის მიხედვით, „განწყობა - ქცევის“ ურთიერთობის საკითხი განხილული უნდა იყოს არა ორი, არამედ სამი ფსიქიკური მოვლენის კონტექსტში. აღნიშნული საკითხის

გადაწყვეტისათვის უნდა გაირკვეს სიტუაციური განწყობის ქცევისა და დისპოზიციური განწყობის ურთიერთობა“.

„დისპოზიციურ განწყობასა და ქცევას შორის სხვადასხვა სახის კავშირი შეიძლება არსებობდეს. ერთმნიშვნელოვანი ურთიერთობა მხოლოდ სიტუაციურ განწყობასა და ქცევას შორის არსებობს“ [8].

მიქელე დე ლუკასა და მასიმლიან ფუქსასის სიტუაციური განწყობა ქცევაში გამოიხატა - არსებული ისტორიული და ბუნებრივი გარემოს იგნორირება, მასშტაბის შეცვლა და ისტორიული გარემოს მნიშვნელობის დამცრობა.

რატომ მოხდა ქცევისა და სიტუაციური განწყობის პირდაპირი ხისტი კავშირი გარემოს იგნორირების კონტექსტში? ამ ავტორების მსოფლიო შემოქმედებითი ავტორიტეტი თითქოს უნდა მოიაზრებდეს მათ დისპოზიციურ განწყობაში პროფესიონალიზმის აუცილებელ მყოფობას.

ისინი, მათი არქიტექტურა, მათთვის ჩვეული, მათ ეროვნულ გარემოში ადექვატურობის დამდას ატარებს. მაგრამ როგორია მათი ავთენტური გარემო?

ა. ფუქსასი – ნეიტრალური პეიზაჟი, თუ მის წარმოშობას გავიხსენებთ.

მ. დე ლუკა – ინტერიერის ხასიათი.

ფუქსასის შემთხვევაში აი აქ ჩანს ძირი და საფუძველი მათი არქიტექტურის შეუსაბამობისა – ჩვეული ნეიტრალური ფონის დისპოზიციური განწყობის დონეზე პროეცირება თბილისის რეალურ სივრცეში და შესაბამისად ჩვეული ინერციის დონეზე – არქიტექტურის პრიორიტეტი – არსებულზე, რაც საერთოდ არ ეწერება, თუნდაც რაიტის ორგანული არქიტექტურის ფილოსოფიაში, - რომ არაფერი ვთქვათ არქიტექტურული სივრცის ორგანიზების, ქალაქგეგმარებითი კონტექსტის შესაბამისი სწორი გადაწყვეტილების მიღებაზე.

რიყის ანალიზისას, როგორც ლანდშაფტური ძეგლის სტატუსის მქონე სივრცისა, გამოიკვეთა ერთი ფუნდამენტური ტენდენცია. რიყეზე უნდა ყოფილიყო 100.000 თბილისელი მოწამის სახელობის ტაძარი და პარკი. ეს არ მოხდა. უხსოვარი დროიდან არსებული არქიტექტურის კანონებით ნიშანდობლივი, მნიშვნელოვანი შინაარსის ნაგებობა ყოველთვის წამყვანი და მასშტაბური იყო. ყველა კონფესიაში ეს გახლდათ ტაძრები. ტაძრები იყო გარემოს ქალაქმაფორმირებლები. კომუნისტების მოსვლით მოხდა ამ არქიტექტურული კანონების სივრცეში ფასეულობათა მონაცვლეობა. ტაძრების როლი თავის თავზე აიღო იდეოლოგიურმა ნაგებობებმა. ისინი გახდნენ მასშტაბურები და წამყვანები სივრცეში – ტაძრები ან დაინგრა, როგორც გუნების მოედანზე ალექსანდრე ნეველის სახელობის ტაძარი, ან დამცრობილ იქნა, როგორც ქაშვეთი მის წინ აღმართული მთავრობის სახლის შენობით.

რა ხდება ახლა რიყის ე.წ. ანსამბლით და იუსტიციის სახლის შენობით თბილისში?

იგივე პროცესი, პოლიტიკური ნების განცხადება და – ფასეულობების მონაცვლეობა, მასშტაბის ნგრევა, უცხო, ცრუ აქცენტების შექმნა და ავთენტური რეალური ფასეულობების გაქრობა-დამცრობა, უკანა პლანზე გადაყვანა.

რა განსხვავებაა კომუნისტურ მეთოდებსა და XXI საუკუნის საქართველოს რეალობას შორის? აქაც და იქაც პოლიტიკური ნების აბსოლუტიზაცია და არქიტექტურულ სარკვეში არეკვლა.

აქაც განწყობის თეორიის სრული ილუსტრაციაა – დისპოზიციური განწყობის სიტუაციური შეცვლა, სიტუაციურით განწყობის ქცევაში გამოხატვა, პოლიტიკური ნების დაყოლისა და აღსრულების სახით.

ლიტერატურა:

1. ნადირაშვილი შოთა. განწყობის ანტროპული თეორია. თბილისი, 2001, გვ.3.
2. უზნაძე დიმიტრი. განწყობის თეორია. 1940 წელი, გვ.95.
3. ნადირაშვილი შოთა. განწყობის ანტროპული თეორია. თბილისი, 2001, გვ.119.
4. რაზმაძე რ. ვირტუალური ფილოსოფია. თბილისი, 1993, გვ.98.
5. გოლდშტეინ ა.ფ. ფრენკ ლოიდ რაიტი. მოსკოვი, 1973 წ. გვ.60.
6. გოლდშტეინ ა.ფ. ფრენკ ლოიდ რაიტი. მოსკოვი, 1973 წ. გვ.107.
7. ნადირაშვილი შოთა. განწყობის ანტროპული თეორია. თბილისი, 2001, გვ.118.
8. ნადირაშვილი შოთა. განწყობის ანტროპული თეორია. თბილისი, 2001, გვ.120.

The role of “Set and Attitudes” in architecture

M. Melkadze,

A. Kurdiani

Resume

A human and environment, human as a being and individual with wishes and perceptions, and how does it imbed within the sphere of art known as architecture.

Architecture is known as art to organize space. But what is the phenomenon of relationship between the architect as an artisan, being the inspirer and source for organizer architecture on one hand and the contractor, a non-artisan on the other hand? Do we know absolutely, what are the conditions for motivating actions of various groups of humans?

Finding answers to the above questions is the aim of our article.

The “Theory of Set and Attitude” by the greatest Georgian scientist/researcher Dimitri Uznadze, which serves as an international framework for psychological analysis, in our opinion, can be used as a method for analyzing the system of axis for architecture’s creative-humane charge.

**Антропологическая теория установки и архитектурное творчество
(На примере «Песков» в Тбилиси).**

**Мелкадзе М.,
Курдиани А.**

РЕЗЮМЕ

Человек и окружающая его среда, человек как личность и индивид – его желания и установки.

Интересно, как всё вышеперечисленное отражается на архитектуре.

Известно, что архитектура – это искусство организации пространства. Но сам организатор этого пространства – творец, зодчий, или не творец – просто человек, как заказчик, какими феноменами являются?

Знаем ли мы что обуславливает мотивацию действия тех или иных групп людей?

Вот те вопросы, на которые мы попытаемся ответить в нашей статье. «Теория Установки» великого грузинского учёного Дмитрия Узнатдзе, став международной системой психологии, даёт возможность в её ключе проанализировать механизм глубинных истоков творческого процесса в форме метода системного анализа архитектурного мышления.

მდგრადი განვითარების არქიტექტურის პრობლემები
სამშენებლო კონსტრუქციების და თბოეფექტური
მასალების ურთიერთგანლაგების ცვალებადობისას

გ. მიქიაშვილი

*სტუ, არქიტექტურის ურბანისტიკის და დიზაინის
ფაკულტეტის სრული პროფესორი*

ვ.გიორგაძე

*სტუ, არქიტექტურის ურბანისტიკის და დიზაინის
ფაკულტეტის დოქტორანტი*

ბოლო დროს მსოფლიოში საკმაოდ აქტუალური მდგრადი განვითარების არქიტექტურა საქართველოში დღეს იკიდებს ფეხს. საქართველოში ამ პრინციპების დეკლარირებით რამდენიმე შენობაა აგებული, მაგრამ თითქმის ვერც ერთი მათგანი ვერ აკმაყოფილებს მდგრადობის მოთხოვნებს იმ მიზეზის გამო, რომ მათი განხორციელებისას დაშვებულია თვალშისაცემი შეცდომები, რაც მკვეთრად ამცირებს მდგრადი განვითარების არქიტექტურის პრინციპებისთვის

დამახასიათებელ

ენერგოეფექტურობას. ასეთი ტიპის შენობები ხშირ შემთხვევაში მხოლოდ ვიზუალურ ეფექტს ახდენენ, რაც, ძირითადად, ფასადების ხის მასალით შეფუთვაში გამოისახება. ამავე დროს მათი თბოენერგეტიკული მაჩვენებლები მნიშვნელოვნად განსხვავდება ზემოთ აღნიშნული

პრინციპების სრული დაცვით შესრულებული შენობების მახასიათებლებისაგან. ამ ჰიპოთეზის დასამტკიცებლად ჩავატარეთ კვლევა, რათა დაგვედგინა შენობის თბოეფექტურობის რიცხვითი

მაჩვენებლები სხვადასხვა სამშენებლო კონსტრუქციების განლაგების და მასალების გამოყენების ცვალებადობისას. მაგალითისთვის აღებულ იქნა ვაკის რაიონში, აბულაძის ქუჩაზე განლაგებული ერთ-ერთი საცხოვრებელი სახლი (სურათი 1).

ამ შენობის ფასადზე არქიტექტორის მიერ გამოყენებული ხის სენდვიჩ პანელების და ბეტონის კონსტრუქციების შერწყმა საკმაოდ მაღალმხატვრულად და ეფექტურად გამოიყურება, თუმცა ეს მხოლოდ ვიზუალური ეფექტია და სენდვიჩ პანელების მთელი რიგი დადებითი თვისებები გაბათილებულია მათი და კარკასის მზიდი კონსტრუქციების (კოლონები, რიგელები) არაოპტიმალური განლაგებით სითბოს კარგვის თვალსაზრისით. ბეტონის კონსტრუქცია, რომელიც შიშვლად არის გამომზეურებული ფასადზე, უშუალოდ განიცდის გარემოს ტემპერატურულ ზეგავლენას, რაც მნიშვნელოვნად მოქმედებს შენობაში არსებული სათავსების გათბობა-გაგრილებისთვის გაწეულ ხარჯებზე.

როგორც ამერიკული გამოცდილება ცხადყოფს, იმ შემთხვევაში, თუ სენდვიჩ პანელები გარედან იქნებოდა დამონტაჟებული და გადაფარავდა რკინა-ბეტონის მზიდ კონსტრუქციას, მაშინ სათავსის ენერგო- ეფექტურობა 30 - 40%-ით გაიზრდებოდა და თავიდან იქნებოდა აცილებული ენერგიის ზედმეტი ხარჯვა. ამერიკული ტექნოლოგიით დამზადებული კედლის 200 მმ სისქის სენდვიჩ პანელი არა მხოლოდ სრულიად აკმაყოფილებს საქართველოს კლიმატური პირობებისათვის დადგენილ ნორმებს, არამედ აღემატება კიდევ მათ. მაგალითისთვის, ყინვის დროს, გათბობის გათიშვის შემთხვევაში, ტემპერატურული დანაკარგი დღე-ღამეში მხოლოდ 2-4 გრადუსია, ხოლო მაღალი სიციხეებისას სახლის შიდა და გარე ტემპერატურათა სხვაობა შეადგენს 8-10 გრადუსს.

განსახილველ შენობაში არის 16 დაახლოებით 100 მ² ფართის ბინა. საცხოვრებელი სივრცის ჯამური ფართი შეადგენს 1580 მ², ხოლო მოხმარებული ენერგიის ღირებულება – 3800 ლარს თვეში. მთლიანი ზამთრის პერიოდში (ნოემბრის შუა რიცხვებიდან აპრილის შუა რიცხვებამდე) ხარჯი გათბობაზე აღწევს 19000 ლარს. ვინაიდან განსახილველი შენობა აღჭურვილია ცენტრალური

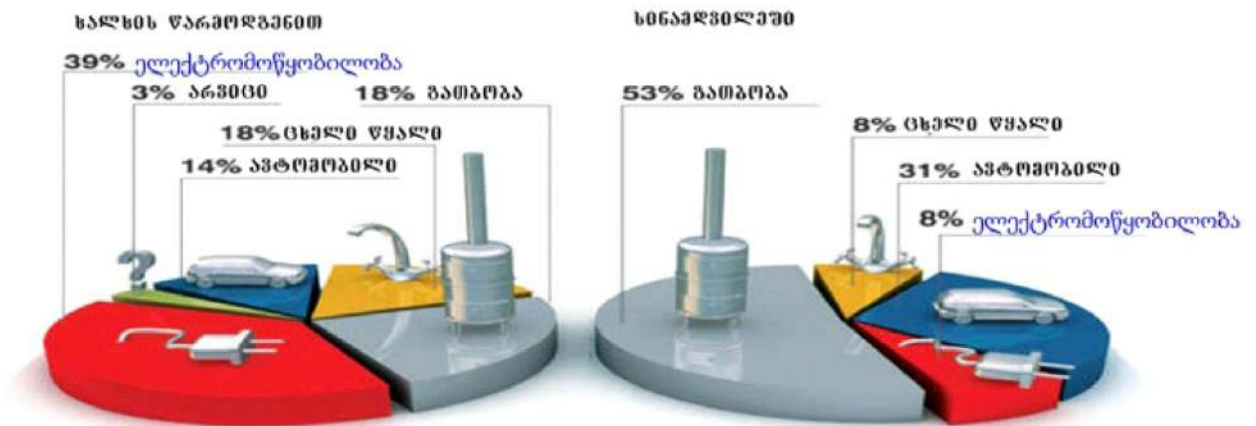

გათბობის სისტემით და ერთიანი მრიცხველით, მარტივად მოხდა 1 მ²-ზე მოხმარებული ენერჯის და, შესაბამისად, მისი ღირებულების დადგენა, რამაც დღე-ღამეში ზამთრის პერიოდში 0,08 ლარი (ანუ 8 თეთრი) შეადგინა.

რაც შეეხება კონდიციონერს, ზაფხულის პერიოდში (ივნისი, ივლისი, აგვისტო, სექტემბერი) თითოეულ ბინაში ინდივიდუალურად დაახლოებით 50 კვ.მ კონდიციონერდება, რაზეც მოხმარებული ენერჯის ღირებულება 4 თვის განმავლობაში 300-340 ლარამდე აღწევს, რაც იმას ნიშნავს, რომ დანახარჯი თვეში შეადგენს 75-85 ლარს (1 კვ.მეტრზე გადაანგარიშებით შეადგენს 0,05 ლარს დღე-ღამეში).

როგორც ცნობილია, ენერგომატარებლების ფასები მსოფლიოში განუხრელად იზრდება და საეჭვოა ეს ზრდა უახლოეს მომავალში შეჩერდეს. ამავ დროს დღითიდღე იღვევა ენერგორესურსების მარაგი. ამიტომ აუცილებელი ხდება ენერგომარაგების დაზოგვა და ეფექტური გამოყენება. ასეთ შემთხვევაში შენობის დათბუნება-იზოლაციას მეტად მნიშვნელოვანი როლი ეკისრება, რაც ადამიანს ზამთარ-ზაფხულ კომფორტულ კლიმატურ პირობებში ზედმეტი ფინანსური დანახარჯების გარეშე ცხოვრების საშუალებას აძლევს. საინტერესოა ადამიანის მიერ მოხმარებული ენერჯის ხარჯვის რეალური და წარმოდგენითი მაჩვენებლები, რაც მოცემულია თბოსაიზოლაციო მასალების მწარმოებელი ფირმა „Rockwool“-ის ქვემოთ მოტანილ დიაგრამა N1-ზე.

დიაგრამა N1. მოხმარებული ენერჯის მაჩვენებლები

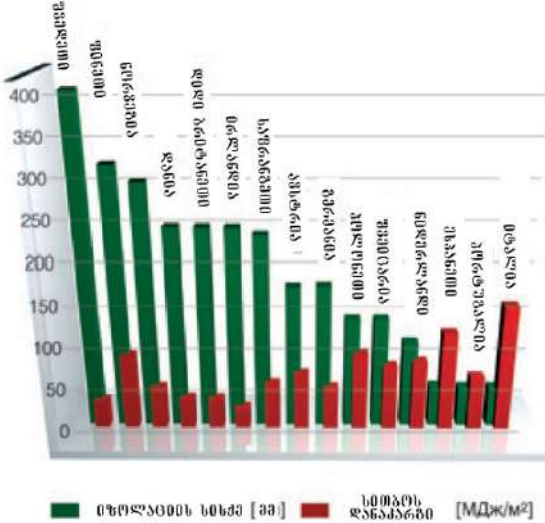

როგორც დიაგრამიდან ჩანს, რესპოდენტთა აზრით მათ მიერ მოხმარებული ენერჯიდან წილობრივად ყველაზე დიდი ნაწილი მოდის ელექტროენერჯობებზე. ამ ფაქტს შეიძლება მოემბნოს ახსნა იმ თვალსაზრისით, რომ ელექტროენერჯობების მოქმედება ხილულია და ადამიანის თვალწინ მიმდინარეობს, ამდენად მას გარკვეული ქვეცნობიერი ზემოქმედება გააჩნია. რეალურად კი კვლევები ცხადყოფს, რომ ენერგორესურსების ყველაზე დიდი ხარჯი გათბობაზე მოდის და ის დაახლოებით სამჯერ აღემატება ადამიანთა წარმოდგენას.

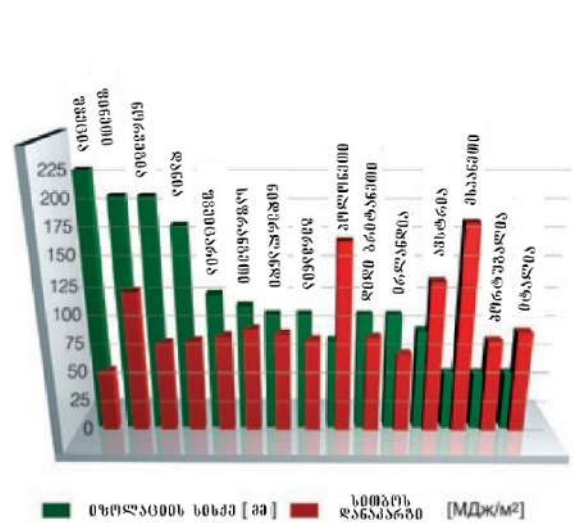
მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნები განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობენ თბოსაიზოლაციო მასალების წარმოებას. მეცნიერთა ჯგუფები განუწყვეტლივ მუშაობენ ამ მასალების თბომახასიათებლების გაუმჯობესებაზე. ამ მხრივ საინტერესოა ქვემოთ, დიაგრამა N2-ზე მოცემული სხვადასხვა ქვეყანაში წარმოებული თბოსაიზოლაციო მასალების სისქის და თბოდანაკარგების სიდიდის ურთიერთდამოკიდებულება.

დიაგრამა N2. თბოსაიზოლაციო მასალების სისქის და თბოდანაკარგების სიდიდის

სითბოს დანაკარგი სახსრავიდან

სითბოს დანაკარგი კედლებიდან

Место для формулы. ურთიერთდამოკიდებულება.

ცივი ქვეყნების, კერძოდ სკანდინავიის, მაგალითზე ვრწმუნდებით, რომ გატარებული სამშენებლო პოლიტიკის საფუძველზე, თბოსაიზოლაციო მასალების სისქის ზრდის ტენდენციის გათვალისწინებით, აგებულ შენობებში სითბოს დანაკარგები ამ ქვეყნებში მინიმალურია.

იმისთვის რომ კედლების და ჭერის სითბოგამტარობის წინააღმდეგობა R (თერმული წინააღმდეგობა) 2,0 (m² · C/vt)- დან 3,25 (m² · C/vt) გავზარდოთ, საკმარისია მათ დავამატოთ 5 სმ. სისქის (Rockwool)-ის მინერალური ბამბის თბოიზოლაცია. ამის შედეგად ჩვენ შევამცირებთ სითბოს წლიურ დანაკარგს მხოლოდ ამ კონსტრუქციების 1 მ² ზედაპირზე 164 J/m² დან 98 J/m²- მდე ანუ 40%-ით და მეტით. თბოიზოლაციის ფენის სისქის გაზრდისას ეს დანაზოგი 60-68%-მდე შეიძლება გაიზარდოს.

ქვემოთ მოცემულია Rockwool-ის მინერალური ბამბის თბოიზოლაციის ტექნიკური მახასიათებლები მასალის სხვადასხვა სისქის პირობებში.

სისქე [მმ]	80	100	120	150	180
სითბოგამტარობის წინააღმდეგობა $R = m^2 \text{ } ^\circ\text{C}/vt$	2,05	2,55	3,25	4,05	4,85

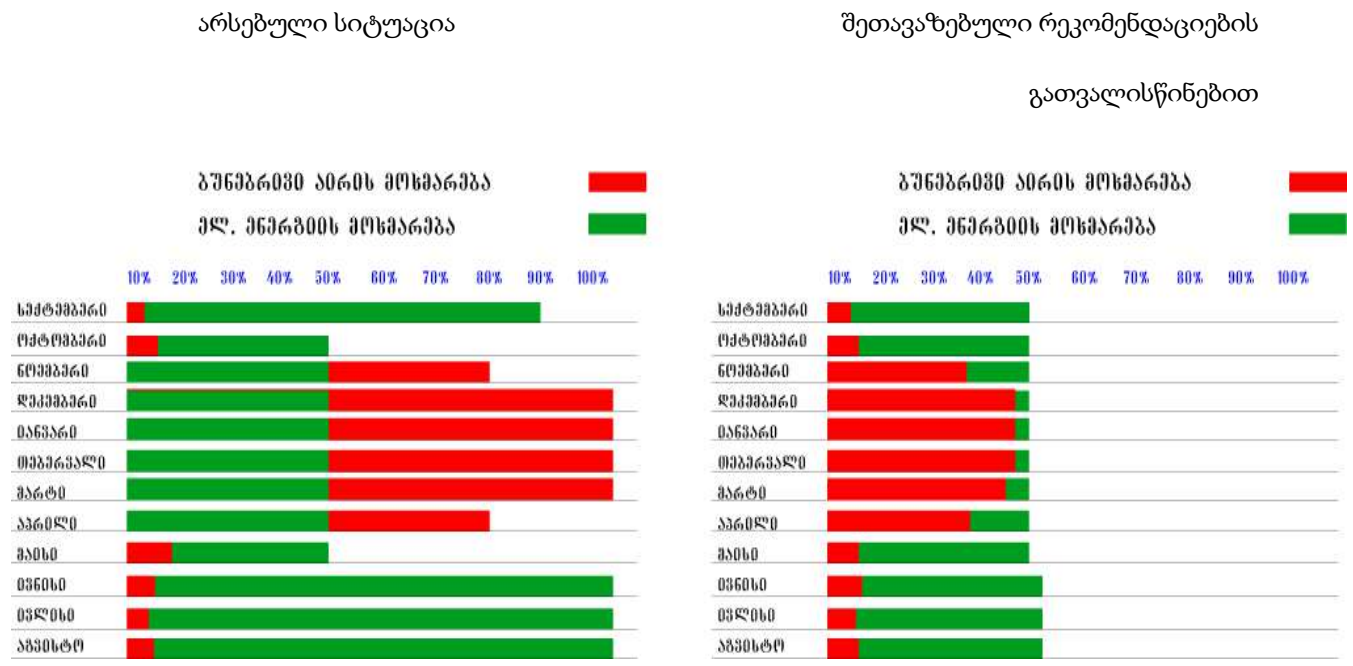
ცეცხლგამძლე, უსაფრთხო მინერალური ბამბა (Rockwool) უზრუნველყოფს შენობის ცეცხლმედეგობას. ცეცხლისთვის მინერალური ბამბა წარმოადგენს წინაღობას. ის არ იწვევს კვამლის და მტვრის ნაწილაკების გავრცელებას. ისეთ პოპულარულ თბოსაიზოლაციო მასალას, როგორცაა ქაფპლასტი („პენოპლასტი“), არ შეუძლია შეაკავოს ხმაური. ის თავისი მკვრივი შემადგენლობით ხმაურგამტარია. მინერალური ბამბა (Rockwool) კი თავისი ბოჭკოვანი სტრუქტურით ხმაიზოლატორია. თბოსაიზოლაციო მასალის უმეტესობა თავისი მყარი შემადგენლობით ქმნის წყლის ორთქლის გაუმტარ შრეს, რის გამოც წყლის ორთქლი გარეთ ვერ აღწევს და კედელზე იქმნება სოკოს წარმომქმნელი მიკრობების კერები. მინერალური ბამბის დამსახურება კი ისაა, რომ ორთქლის გამწოვის ვენტილატორის უკმარისობის შემთხვევაშიც კედლები სუნთქავენ და წარმოქმნილ წყლის ორთქლს შიგნიდან გარეთ უშვებენ, რაც შიგა სათავსებში ქმნის ჯამრთელ მიკროკლიმატს. ამავე დროს ეს მასალა ეწინააღმდეგება გარედან შიგნით ნესტის შეღწევას.

იმ შემთხვევაში თუ მოხდება შენობის სრული დათბუნება (ტიხრების, სართულშა ფილის, გარე შემავსებლების, სახურავის და ა.შ.) როქვულის (Rockwool) თბოსაიზოლაციო მასალით, შენობის

ენერგოეფექტურობა გაიზრდება 60-68%-ით, რაც იმას ნიშნავს, რომ მოზინადრეს მნიშვნელოვნად შეუმცირდება გათბობა-გაგრილებისთვის გაწეული ხარჯები. ამ ჰიპოთეზის გასამტკიცებლად გამოვიკვლიეთ შენობის მიერ გათბობა-გაგრილებისთვის დღევანდელი მდგომარეობით გაწეული დანახარჯები, ხოლო შემდეგ გავიანგარიშეთ იგივე დანახარჯები სწორედ დათბუნების შემთხვევაში.

ქვემოთ დიაგრამა N3-ზე მოტანილია წელიწადის თვეების მიხედვით გაზის და ელექტროენერჯის მოხმარების პროცენტული მაჩვენებლები გამოსაკვლევ შენობისათვის.

დიაგრამა N3 ბუნებრივი აირის და ელექტროენერჯის მოხმარება

საქართველოსთვის თბოგამტარობის წინააღმდეგ სიდიდის ნორმატიულ სიდიდედ მიღებული $R=2,1$ ვტ/მ². გამოსაკვლევ შენობის ფასადზე შიშვლად გამომზეურებული ბეტონის კონსტრუქციის ფართობი არის 670 კვ.მ;

თერმული წინააღმდეგობის R კოეფიციენტის საანგარიშოდ გამოიყენება ფორმულა:

$$R = \frac{1}{\alpha_2} + \frac{b_1}{\lambda_1} + \frac{b_2}{\lambda_2} + \dots + \frac{b_n}{\lambda_n} + \frac{1}{\alpha_3} = R,$$

სადაც:

$\alpha_{\text{შ}}$ არის თბოგაცემის კოეფიციენტი სათავსსა და შემომზღული კონსტრუქციების შიგა ზედაპირებს შორის და $\alpha_{\text{შ}} = 8,7$;

$\alpha_{\text{გ}}$ – შემომზღული კონსტრუქციის გარე ზედაპირთან თბოგაცემის კოეფიციენტი $\alpha_{\text{გ}} = 23,2$;

$\beta_{\text{კ/კ}}$ – მასალის თერმული წინაღობა;

შესაბამისად მივიღეთ $R_0 = 0,358$ ვტ/მ².

იგივე კოეფიციენტი ჩვენ მიერ გაანგარიშებული იქნა კონსტრუქციის შემავსებლისთვის, კერძოდ, ცალ-ცალკე დათბუნებული და დაუთბუნებელი აგურისთვის.

მინაბამბით დათბუნებული აგურის ფართი არის 780 კვ.მ, λ აგურის = 0,7, λ მინაბამბის = 0,05 . შესაბამისად, ამ მასალისათვის თბოგამტარობის წინაღობის კოეფიციენტი მივიღეთ $R_0 = 1,35$ ვტ/მ².

კონსტრუქციის შემავსებელი დაუთბუნებელი აგურის ფართი არის 300 კვ.მ. მისთვის თბოგამტარობის წინაღობის კოეფიციენტი მივიღეთ $R_0 = 0,75$ ვტ/მ².

სახურავის ფართობი არის 600 კვ.მ; λ ბეტონის = 2,04.

იმისთვის, რომ გაგვეანგარიშებინა შენობის თბოდანაკარგები, გამოვიყენეთ შემდეგი ფორმულა:

$$Q = FK(t_{\text{შ}} - t_{\text{გ}}) = x \text{ ვტ},$$

სადაც: F არის შემომზღული კონსტრუქციის ის ფართობი, საიდანაც ხდება სითბოს დაკარგვა;

k - არის შემომზღული კონსტრუქციის თბოგაცემის კოეფიციენტი;

$t_{\text{შ}}$ - სათავსის ჰაერის ტემპერატურა;

$t_{\text{გ}}$ - გარე ჰაერის საანგარიშო ტემპერატურა;

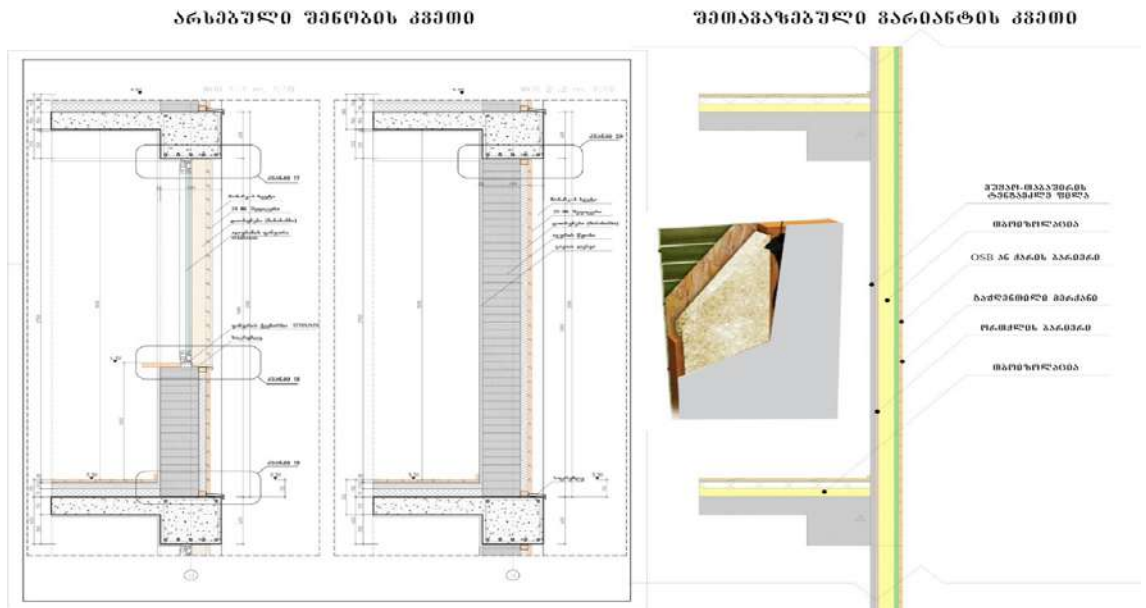
$$Q = FK(t_{\text{შ}} - t_{\text{გ}}) = 139825 \text{ ვტ ანუ } 140 \text{ კვტ}.$$

შეთავაზებული რეკომენდაციის შემთხვევაში ეს მაჩვენებლები სხვაგვარად გამოიყურება: 20–სანტიმეტრიანი სენდვიჩ პანელის შემთხვევაში, სადაც (rockwool)-ის თბოსაიზოლაციო მასალის სისქე შეადგენს 10 სანტიმეტრს, პანელების საერთო ფართი ფასადზე 1750 კვ.მეტრია.

სენდვიჩ პანელის $\lambda = 0,039$ შესაბამისად $R_0 = 2,7$ ვტ/მ²-ია.

$$Q_1 = FK(t_{\text{შ}} - t_{\text{გ}}) = 26982 \text{ ვტ ანუ } 27 \text{ კვტ.}$$

როგორც თბოდანაკარგების შედარება ცხადყოფს, ჩვენ მიერ შეთავაზებული რეკომენდაციებით მშენებლობის განხორციელების შემთხვევაში მნიშვნელოვანი იქნება სითბური

ენერჯის აღდგენაზე გაწეული დანახარჯების ეკონომია. მე-2 სურათზე ნაჩვენებია გამოსაკვლევი შენობის არსებული ჭრილი და ჩვენი რეკომენდაცია, რომელიც თბოდანაკარგების შემცირებასთან ერთად ცვლის შენობის ფასადის არქიტექტურას, რამაც შეიძლება მიიღოს მე-3 სურათზე მოცემული იერსახე.

ჩვენ მიერ შეთავაზებული რეკომენდაციების შემთხვევაში თუ მოხდება პანელების შეთავაზებული ფორმით ინსტალაცია და როქვულის თბოსაიზოლაციო მასალით დათბუნება, ამ შემთხვევაში რადიკალურად შემცირდება შენობის გათბობა-გაგრილების ხარჯები, კერძოდ, ზამთარში გათბობაზე 7000-8000 ლარამდე, ხოლო ზაფხულის პერიოდში კონდიციონერზე – 140-160 ლარამდე. დანაზოგი შეადგენს 11200 ლარს წელიწადში. ამ შემთხვევაში თბოსაიზოლაციო მასალაზე გაწეული ხარჯი მშენებლობისას შეიძლება სრულად ანაზღაურდეს 10-12 წელიწადში.

ჩვენ მიერ ჩატარებული კვლევა კიდევ ერთხელ ცხადყოფს სპეციალური დამათბუნებელი მასალების გამოყენების უპირატესობებს და მიზანშეწონილობას.

წყარო: <http://www.rockwool.com/>

Problems of sustainable architecture in case of changeability of mutual disposition of building constructions and thermo effective materials.

G. Mikiashvili,

V.Giorgadze

RESUME

As it is known, the price of energy resources rises constantly and becomes more and more doubtful, that this process will stop in the nearest future. At the same time, the stock of energy resources significantly reduces.

That's why, effective use of energy resources as well as saving these resources becomes vital. So, thermoinsulation of building becomes more and more important and gives possibility to people to live without extra expenses in the climatic comfort of their houses in winter or in summer. The developed world pays particular attention to the production of thermal insulation. Groups of scientists work constantly on the improvement of the thermal characteristics.

**Проблемы устойчивой архитектуры во при изменении взаиморасположения
строительных конструкций и теплоизоляционных материалов**

Микиашвили Г.,

Гиоргадзе В.

РЕЗЮМЕ

Как известно, цены на энергоресурсы постоянно растут во всём мире и маловероятно, что в самом ближайшем будущем это практически прекратится. В то же время, запас энергоресурсов с каждым днем значительно уменьшается. Поэтому сбережение энергоресурсов, а также их эффективное использование становится неизбежным. В этом случае теплоизоляция зданий становится всё более значительной и даёт человеку возможность жить зимой и летом в климатически комфортных условиях, без лишних финансовых затрат. В развитых странах мира особое внимание обращают на производство теплоизоляционных материалов. Группы учёных постоянно работают над дальнейшим улучшением технических характеристик этих материалов.

ეკოლოგიური ჰუმანიზმის პრინციპები

გ. სალუქვაძე

სტუ. არქიტექტურის ურბანისტიკისა

და დიზაინის ფაკულტეტის სრული პროფესორი

თანამედროვე ბუნებრივ გარემოში მიმდინარე გლობალური ეკოლოგიური ცვლილებები საზოგადოების სერიოზულ წუხილს იწვევს, რამეთუ ადამიანისა და ბუნების ურთიერთობის საკითხებში განსაკუთრებით შესამჩნევი გახდა ეკოლოგიური კრიზისის ნიშნები, გამოწვეული ბუნებაზე ტექნოგენური ევოლუციის შედეგად, რომლის მიხედვითაც ძლიერი ანთროპოგენური ზემოქმედების გამო ბუნება „უკან იხევს“, წინა პლანზე გამოდის ინტენსიური ბუნებათსარგებლობა, ადამიანი ნელ-ნელა დაშორდა ფიზიკურ ბუნებას და კაცობრიობა რეალურად ემუქრება ბიოსფეროს მდგრადობას, რომ ადამიანი კარგავს ჰუმანიტეტის ხედვის უნარს და გვევლინება, როგორც მძლავრი ბიოლოგიური და გეოლოგიური ძალა [1], რომელიც ცდილობს დაეუფლოს ბუნებას, გაბატონდეს მასზე, დაიქვემდებაროს და გამოიყენოს ის.

XX საუკუნის დასაწყისში ხმელეთის ბუნებრივი ეკორესურსების 20% იყო დარღვეული. ამჟამად ის შეადგენს ტერიტორიის 63%-ს [2]. ამდენად, მართო ბუნებრივი რეგულირების იმედზე ყოფნა აღარ შეიძლება, ბუნებრივი მექანიზმი არ არის საკმარისი ბიოსფეროს შესანარჩუნებლად. საზოგადოებამ უნდა იცხოვროს სხვა წესებით. ადამიანი, წარმოადგენს რა ერთადერთ გონიერ ცოცხალ არსებას დედამიწაზე, კაცობრიობის წინაშე იღებს ყველა პასუხისმგებლობას თავის თავზე, ანუ პასუხისმგებელი უნდა იყოს „პლანეტაზე უსფრთხოების წესების“ დაცვაზე [3].

XX საუკუნის მაგალითებმა განადიდეს ადამიანი და მისი შესაძლებლობები სამყაროს ჩაწვდომასა და გადასხვაფერებაში; ჩამოუყალიბეს ცოდნის, როგორც პოზიტიური ასევე ნეგატიური პრინციპები; შეიქმნა ადამიანის სახე როგორც ადამიანი-მომხმარებელი, რომლის მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად ზიანდება ბუნება. მთელი XX საუკუნის განმავლობაში მისი საქმიანობა ძირითადად მიმართული იყო მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. როგორც ვხედავთ, ამ მოთხოვნებს არა აქვს საზღვრები და, სამწუხაროდ, ხშირად არც გონივრულია.

დღეს საერთაშორისო ეკოლოგიური პრობლემების გადაწყვეტის ორი ყველაზე უფრო ცნობილი სტრატეგიული კონცეფციაა გამოკვეთილი: „მდგრადი განვითარება“ და სწავლება ნოსფეროს შესახებ.

პირველი კონცეფცია განვითარდა დასავლეთევროპიული და ამერიკული ლიტერატურის წიაღში. თანამედროვე სახით ის ჩამოაყალიბა ბრუტლანდის კომისიამ, რომელიც გაერთიანებული ერების კომისიის ეგიდით მუშაობდა, ხოლო შემდეგ 1992 წელს გაჟღერდა, როგორც პერსპექტიული სტრატეგია, იმავე კომისიის მიერ გარემოს დაცვის პრობლემებისადმი მიძღვნილ სპეციალურ კონფერენციაზე.

მეორე კონცეფცია, რომლის არსის სრულყოფილად გახსნა და ჩამოყალიბება ვ. ვერნადსკიმ ვერ მოასწრო (ის მხოლოდ მის ძირითად კონტურებს შეეხო) ეხება სწავლებას ნოსფეროს შესახებ, კერძოდ, გონიერებამ უნდა იტვირთოს პლანეტის ბედზე ის პასუხისმგებლობა, რომელიც მილიარდი წლის წინ აიღო თავის თავზე ცხოვრებამ და წარმატებით ასრულებდა არენაზე ადამიანის, როგორც მძლავრი ბიოლოგიური და გეოლოგიური ძალის გამოჩენამდე [1]*

---

* ნოსფერო (ბერძნულიდან *νόσος* - გონიერება-სფერო) არის თანამედროვე ეპოქის ბიოსფერო, როდესაც კაცობრიობის გონივრული საქმიანობა ხდება საზოგადოებისა და ბუნების ერთიანი სისტემის განვითარების წამყვანი ფაქტორი (43).

ტერმინი ნოოსფერო აღნიშნავს პლანეტის იმ ნაწილს, რომელიც ატარებს ადამიანის გონივრული საქმიანობის კვალს. ტერმინი ნოოსფერო ასევე აღნიშნავს „გაკულტურებული ბუნების“ მომავალ მდგომარეობას, რომლის დროსაც ადამიანი უნდა ისწრაფოდეს, რათა სამყაროსთან ჰქონდეს ჰარმონიული დამოკიდებულება, ანუ ადამიანი და ბუნება განვითარდეს ორგანულად. ტერმინი „ნოოსფერო“ ვ. ვერნადსკიმ გამოიყენა და განავითარა ე. ლერუასა და პ. ტეიარა დე შარდენისაგან.

ნოოსფერო, ვ. ვერნადსკის აზრით, სხვა არაფერია 116-ე არა ბიოსფერო, მართული ადამიანის მიერ, რომ საკითხი ბიოსფეროს გადასვლისა ნოოსფეროში არის მეცნიერული აზროვნების პლანეტური მოვლენა. ნოოსფერო ისეთი გარემოა, რომელშიც საზოგადოება იქნება ერთნაირად მძლავრი და ახალი მატერიალური ღირებულების შემქმნელი, რათა შესაძლებელ იქნეს გლობალური ბუნების დაცვის ღონისძიებების გატარება იმისათვის, რომ შევინარჩუნოთ დედამიწაზე სიცოცხლის პირველწყარო–ბიოსფერო.

თანამედროვე ეკოლოგიური მდგომარეობის შეფასებიდან ჩანს, რომ ჩვენს ქვეყანაში საზოგადოება არ არის მზად ნოოსფერული საქმიანობისათვის, რასაც სჭირდება ეკოლოგიური აზროვნების ჩამოყალიბება და ეკოლოგიური ცნობიერების განვითარება. ეს კი დროსა და მეთოდურად ჩამოყალიბებულ მუშაობას მოითხოვს. მთლიანობაში შეიძლება ჩავთვალოთ, რომ ნოოსფერო არის მუდმივგანვითარებადი ნეგენტროპიული ბიოტექნოსფერო კაცობრიობის შესაძლებლობებისა და მოთხოვნილებების შესაბამისი.

თანამედროვე ადამიანის ბუნებაზე დამოკიდებულება არ არის მხოლოდ „ცხოვრების საშუალებაზე“ დამოკიდებულება, ის არის აგრეთვე „წარმოების საშუალება“ იმის გამო, რომ ადამიანი ეუფლება ბუნების გამოყენების ახალ მეთოდებსა და საშუალებებს საჭირო ხდება ბუნების მიმართ დამოკიდებულება ახლებურად იქნეს გააზრებული. ისიც ცნობილია, რომ ბუნების ცნებაც,

როგორც ცხოვრების საშუალება, დღეს უფრო ფართოდ წარმოგვიდგება, ვიდრე პირველყოფილი ადამიანის დროს.

ადამიანის ზემოქმედება ბიოსფეროზე ექსპონენციალურად იზრდება და ეს წარმოიქმნება შეიძლება ისე გაიზარდოს, დაგროვდეს, რომ ბოლოს გამოიწვიოს გარე სამყაროზე ნეგატიური შედეგები. პრობლემის დასაძლევად შეიძლება დავეყრდნოთ ფ. ენგელსის ცნობილ თეზისს, რომ „ჩვენი ყველა ბატონობა მასზე (იგულისხმება ბუნებაზე-გ.ს.) მდგომარეობს იმაში, რომ ჩვენ განსხვავებით ყველა სხვა არსებისაგან შეგვიძლია შევიცნოთ ყველა მისი კანონი და სწორად გამოვიყენოთ ის“. ე.ი. ჩვენი ამოცანაა გონივრული შერწყმა საზოგადოებრივი საქმიანობისა ბუნებრივ გარემოსთან, ბუნებრივისა და ხელოვნურის ურთიერთობის საკითხი, ბიოსფეროს ორ კონტინენტს შორის შეთანხმებულობის საკითხი, მათ შორის დიალექტიკური ერთიანობისა და განსხვავებულობის გათვალისწინებით.

ადამიანი ბუნებრივი არსებაა, ცხოვრობს ბუნებაში, მის გარეშე არ შეუძლია არსებობა. სხვა ცოცხალი არსებისაგან განსხვავებით მეტი უნარი აქვს აჯობოს ბუნებას და ცდილობს, რომ გამოიყენოს ეს თვისება. ასეთი სწრაფვა ადამიანში ბუნებრივადაა ჩადებული. ერთი მნიშვნელოვანი მომენტიცაა, ადამიანის ეს უპირატესობა მყდავნიდება სწორედ ბუნებასთან ურთიერთობაში, როდესაც არსებობს სურვილი მისი გაუმჯობესებისა ან პირიქით, ვმოქმედებთ მის საზიანოდ. ე.ი. ადამიანის საქმიანობა არის საფუძველი ბუნებასთან ურთიერთობისა, სწორედ მასზეა დამოკიდებული ბუნებრივი გარემოს ცვლილებების ხასიათი. ადამიანმა ბუნებით უნდა ისარგებლოს, მისი შესაძლებლობები გამოიყენოს, მაგრამ აქ მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ რისთვის და როგორი წინაპირობით, რა საშუალებებით, რამდენად და ა. შ.

ნახევარი საუკუნის წინ შესანიშნავმა ბიოლოგმა ჯულიან სორელ ჰაქსლიმ (1887-1975) შეაერთა ცნებები: გამოცდილება და ჰუმანიზმი. ე.ი. სამეცნიერო ცოდნა განიხილა არა მარტო როგორც გონების პროდუქტი, არამედ ჰუმანურ იდეებზე დაქვემდებარებული სოციალური საქმიანობის

განსაკუთრებული ფორმა, რაც განსაკუთრებით აუცილებელია დღევანდელი სიტუაციისათვის. ჯ.ჰაქსლის ჰუმანიზმი დაკავშირებულია ცოცხალი სამყაროს, ადამიანის, საზოგადოებისა და კულტურის ევოლუციის ერთიან და მრავლისმომცველ იდეასთან და კიდევ ერთხელ გვარწმუნებს ადამიანისა და სამყაროს ერთიანობაში. საინტერესოდ წარმოაჩენს ა. გორელოვი [5] ადამიანისა და ბუნების ურთიერთობის საკითხს და განიხილავს ფილოსოფიური თვალთახედვის სამ წრეში: პირველ წრეს უწოდებს ანთოლოგიურს და აკავშირებს მას ადამიანსა და ბუნებას შორის დიალექტიკური წინააღმდეგობების გაცნობიერებასთან, ფილოსოფიური პრინციპების განხილვასთან, რომლის საფუძველზეც ეს წინააღმდეგობები შეიძლება დაძლეულ იქნეს ისე, რომ არ აისახოს მისი შედეგები მწვავედ, უარყოფითად ადამიანსა და ბიოსფეროს ურთიერთობებზე.

მეორე წრეს უწოდებს გნოსეოლოგიურს (ანუ უნარი, ადამიანმა შეიცნოს სინამდვილე), რამდენადაც ის ეხება ადამიანისა და ბუნების ურთიერთმოქმედების შეცნობის საკითხს სუბიექტ-ობიექტის დამოკიდებულების კონტექსტში. პრობლემის მესამე წრე გამოწვეულია თანამედროვე ეკოლოგიური სიტუაციიდან და ეხება ადამიანის ბუნებასთან გარკვეული ზნეობრივი და ესთეტიკური დამოკიდებულებების გადაფასებას ეკოლოგიური ცნობიერების ნიშნით. რა თქმა უნდა, ასეთი დაჯგუფება რაღაც გარკვეულ დონემდე შესაძლებელია და ის პირობითია, რადგან ანთოლოგიური საკითხები გარკვეულწილად დაკავშირებულია გნოსეოლოგიურ საკითხებთან. მიუხედავად ამისა, საჭიროა ამ დამოკიდებულებებში მეტი სინათლე შევიტანოთ და უფრო მკაფიოდ განვიხილოთ.

ცნებებმა „ეკოლოგიამ“ და „ჰუმანიზმმა“ შემოღებიდან დღემდე ძირეული ცვლილებები განიცადა. ტრადიციული გაგებით ეკოლოგია, როგორც ცოდნის განსაკუთრებული სფერო იკვლევდა ბუნების ეკოლოგიას, ბიომების შიგნით დამოკიდებულებას და მისი კვლევის საგანი იყო პოპულაციები და ბიოლოგიური სახეები. ის გამოიყენებოდა ბიოლოგთა ვიწრო წრის მიერ, მაგალითად მე-20 საუკუნის შუაწლებამდე. დღეისათვის კი მან მნიშვნელოვანი მეტამორფოზა

განიცადა და კერძო ბიოლოგიური დისციპლინიდან გარდაიქმნა მეცნიერების მნიშვნელოვან სფეროდ. მისი ანალიზის ობიექტი არის უკვე ეკოსისტემა და ბიოცენოზი, მთლიანად დედამიწის ბიოსფერო. ეკოლოგიამ დაგვანახა მსოფლიო პრობლემები, მისი გლობალური მნიშვნელობით და, შესაბამისად, გლობალური კრიზისის ნიშნებით.

მეცნიერებისა და ტექნიკის პროგრესმა ადამიანს ბუნების გარდაქმნისა და მისი სიმდიდრის გამოყენების არნახული შესაძლებლობები მისცა. ამასთან, გაიზარდა ბუნებაში არსებული და მოსალოდნელი ანთროპოგენური ზემოქმედებით გამოწვეული საშიშროება. ადამიანი ბიოსფეროს ნაწილია, ახასიათებს დუალიზმი, როგორც ბიოლოგიური სახე, და სოციალური არსება, ამ დუალიზმში წარმოდგება ის სირთულე, რომელიც აქვს ბუნებასთან დამოკიდებულებაში. ცვლილებები, რომელიც შეაქვს ბიოსფეროში თანამედროვე ადამიანს მისი სამეურნეო საქმიანობის შედეგად, უდიდესია. ადამიანი დეფორმირებას უკეთებს ბიოსფეროს, მომავალში კი, როგორც მისი შემადგენელი ნაწილი, თავის თავზე იღებს ამ დეფორმაციის შედეგს. ე.ი. ფაქტობრივად ცვლის საკუთარ ბუნებას. ბუნებასთან ბრძოლა გარკვეულწილად მის წინააღმდეგაა მიმართული, ხოლო ბუნების მიმართ გაკეთებული მავნებლობა არის მავნებლობა საკუთარი თავის წინააღმდეგ. ადამიანის ურთიერთობა ბუნებასთან ატარებს წინააღმდეგობრივ ხასიათს: ღებულობს რა ბრძოლის პროცესში გარკვეულ მატერიალურ კეთილდღეობას, ზარალს აყენებს თავის თავს. ამ დამოკიდებულებას ვერსად გავექცევით, მაგრამ სჭირდება განხილვა და გარკვეული საშუალებებით დარეგულირება. არ შეიძლება გამოვიდეთ იმ მოთხოვნილების წინააღმდეგ, რომელიც აუცილებელია, მხოლოდ უნდა გვახსოვდეს, რომ გადავაჭარბებთ რა გარკვეულ ჩარჩოებს და გადავალთ მომხმარებლის პოზიციაში, იწყება დანაშაული. აქ უნდა გვახსოვდეს ანტიკურ ფილოსოფიაში ჩამოყალიბებული დამოკიდებულება: „იცხოვრე ბუნებასთან თანხმობაში“. ჩვენ მცდელობა არ უნდა დავაკლოთ ამ მოწოდებას, მაგრამ ისიც ხომ ცნობილია, რომ ბუნებასთან იდეალური მდგომარეობის, აბსოლუტური ჰარმონიის მიღწევა პრინციპში არ შეიძლება, რამდენადაც ადამიანის ბუნებასთან დამოკიდებულება ფუნდამენტურად დიალექტიკურია.

ამდენად, სწორედ ეკოლოგიური პრობლემის დიალექტიკურმა განხილვამ უნდა მოგვცეს ის შესაძლებლობები, რომ დავსახოთ ამ მიმართულებით ძიების გზები.

ჰუმანიზმი, როგორც ცნობილია ლათინურად ნიშნავს (humanismus) „ადამიანურობას“, კაცთმოყვარეობას. შუა საუკუნეებში ეს ცნება გამოიყენებოდა, როგორც სინონიმი ადამიანის ბუნებრივი თვისებების ერთობლიობისა. რენესანსმა ააღორძინა ამ ტერმინის ანტიკური გაგება, humanitas, რაც ნიშნავს განათლებულობას, სწავლულობას, მაღალ ზნეობრიობას. ეს ცნება, როგორც ჰუმანიტარები თვლიან, თავიდანვე ჩადებული იყო ადამიანებში. ჰუმანოსფეროზე ორიენტირებულმა ჰუმანიზმის პრობლემამ მე-20 საუკუნეში მიიღო სოციო-ბუნებრივი, გლობალურ-კოსმიური განზომილება (დ. ლიხაჩოვი). ჰუმანიზმი ხალხის თვითშეგნებასა და საყოველთაო ღირებულებებზე ამახვილებს ყურადღებას და დღეს არსებულ გარემოებაში ჰუმანიზმი და ჰუმანური პასუხისმგებლობის გაცნობიერება ნებისმიერი ადამიანისათვის გახდა კაცობრიობის გადარჩენის აუცილებელი პირობა.

თანამედროვე ჰუმანიზმმა თავისი ასახვა უნდა პოვოს ეკო-ჰუმანიზმში, რამეთუ ერთ-ერთი პირობა, თუ მთავარი არა, თანამედროვე კაცობრიობის გადარჩენისა დევს სწორედ ეკოლოგიისა და ჰუმანიზმის იდეის გაერთიანებაში. ჰუმანიზმი უნდა იყოს საზოგადოების უმრავლესობის იდეოლოგია. ადამიანი ვალდებულია პასუხისმგებლობა იკისროს ბუნებრივ-ანთროპოგენური პროცესების მართვაზე და იზრუნოს იმ ანთროპოგენური გარემოს ჰარმონიზაციაზე, რომელიც მისი ჩარევით შეიქმნა. ყველაზე მნიშვნელოვანი დღეს ის არის, რომ ეკოლოგიური კრიზისის გამო აუცილებელია ღირებულებების ფუნდამენტური შეცვლა და ანთროპოცენტრიზმიდან ჰუმანურ მსოფლმხედველობაზე გადასვლა, როდესაც ადამიანის გონივრული ცხოვრების წესები ჰარმონიაში მოვა საერთოსაკაცობრიო თანაცხოვრების ნორმებთან. გარემოს დაცვა ბუნებასა და ადამიანს შორის ჰარმონიის დამყარებაა (რ. გახოკიძე). ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ ადამიანის წინაშე დღეს რთული ამოცანა დგას, მან უნდა უზრუნველყოს საზოგადოება და ბუნების ერთობლივი ევოლუცია,

მაგრამ ამისათვის საჭიროა განახლებული ზნეობრიობა (ნ. მაისევი), ანუ უნდა შეიცვალოს დამოკიდებულება ბუნების მიმართ. დამოკიდებულებაში კი პირველ რიგში უნდა ვიგულისხმოთ პასუხისმგებლობა ბუნების მიმართ, რაც იმავდროულად თავისთავისადმი პასუხისმგებლობას და პატივისცემას ნიშნავს. დღეს საყოველთაო კეთილდღეობის პრინციპებზე დაფუძნებით პასუხისმგებლობა და ჰუმანიზმი ბუნებრივ გარემოსთან საზოგადოების ურთიერთობის მართვის ძირითადი საშუალება უნდა გახდეს და არა, როგორც საზოგადოების ინტელექტუალური საკუთრება. ჰუმანიზმი და ადამიანთა პასუხისმგებლობა აუცილებელი ვალდებულებაა კაცობრიობის წინაშე ბუნების გადარჩენისათვის ზრუნვის საქმეში, რამეთუ „ადამიანი ატარებს განსაკუთრებულ პასუხისმგებლობას ცოცხალი ბუნებისა და მისი გარემოს პროდუქტების შენარჩუნებასა და გონივრულ მართვაში, რომელიც დღევანდელ დღეს იმყოფება სერიოზული საშიშროების ქვეშ მთელი რიგი არასასურველი ფაქტორების გამო“ (სტოკჰოლმის დეკლარაციის მე-4 პრინციპი, 1972).

მართალია ჰუმანიზმი აღმოცენდა XIV საუკუნეში, მაგრამ ის განვითარებას, ტრანსფორმაციას, ინტელექტუალურ სრულყოფას დღემდე განიცდის და ერთხელ კიდევ აღვნიშნავთ, რომ უმრავლესობის იდეოლოგია ხდება. ჰუმანიზმი, როგორც არასდროს, დღეს მსოფლიო მოთხოვნილებაა. თეორიულად თანამედროვე ჰუმანიზმის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მისია ეს არის ეკოჰუმანიზმი, როგორც კაცობრიობის პროგრესული ცხოვრებისეული პოზიცია, დაფუძნებული საზოგადოების მორალურ პასუხისმგებლობაზე მომავლის წინაშე. კაცობრიობის მოწოდება ჰუმანიზმისაკენ ეს არის მოწოდება ეკოლოგიური წონასწორობისაკენ.

ამრიგად, ეკოლოგისა და ჰუმანიზმის ერთობა, დამყარებული არსებობის ნოსფერულ პრინციპებზე, არის თანამედროვეობის ობიექტური აუცილებლობა, აუცილებლობა კაცობრიობის წინაშე იმისათვის, რომ შევინარჩუნოთ დედამიწაზე სიცოცხლის პირველწყარო – ბიოსფერო.

ლიტერატურა:

1. Воронков Н.А. Экология, М., 1999.
2. Данилов-Данильян В.И., Лосев К.С. Проблемы устойчивого развития человечества. Россия в окружающем мире. (Аналитический ежегодник). М.: МЭПТУ, 1999.
3. Марфенин Н.Н. Сейчас ситуация в корне изменилась.
4. სალუქვაძე გ. ქალაქთმშენებლობითი ეკოლოგია. გამომცემლობა „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, 2007 წ.

Principles of ecological humanism

G. Salukvadze

RESUME

There is said, that the ecological humanism is based on principle of harmony between man and nature and the recognition of the equal value of all living things.

If we want to overcome ecological crisis it is necessary to learn non-violent interaction with nature, first of all renounce from the desire to conquer it.

Принципы экологического гуманизма

Салуквадзе Г.

РЕЗЮМЕ

В статье говорится, что экологический гуманизм основан на принципе гармонии человека и природы и признании равноценности всего живого.

Если мы хотим преодолеть экологический кризис, нужно учиться ненасильственному взаимодействию с природой, прежде всего, отказу от желания покорить ее.

დიზაინის ახალი მიმართულება – ფსიქოდიზაინი

ნ. ქოჩლაძე

სტუ, არქიტექტურის, ურბანისტიკის და დიზაინის

ფაკულტეტის

მოწვეული ასოცირებული პროფესორი

ფსიქოდიზაინი არის ინტერიერების, არქიტექტურული და ლანდშაფტური ფორმების ადაპტაცია კონკრეტული ადამიანისათვის, მისი ფსიქოლოგიური თავისებურებებისა და მოთხოვნებისათვის. ფსიქოლოგიური დიზაინის თეორია ეფუძნება იდეას, რომ ინტერიერს შეუძლია როგორც სტიმულირება, ასევე ნგრევა, წარმატებაზე, სიმშვიდეზე ან აქტიურობაზე ორიენტირება, ადამიანის, ოჯახის, კოლექტივის შინაგანი პრობლემების მოხსნა ან გამდაფრება, შემოქმედებითი პროცესის გააქტიურება.

პრაქტიკაში ამა თუ იმ ადამიანის შესაფერისი განსაზღვრული ინტერიერის მოდელის შექმნა სუბიექტის, მისი თავისებურებების, ხასიათის ზედმიწევნით შესწავლით და შემდგომ დიზაინისა და სხვადასხვა ფსიქოლოგიური რეაქციის ურთიერთკავშირის ძირითადი პრინციპების ცოდნის საფუძველზე განხორციელებული ინტერიერით შეიძლება.

ფსიქოდიზაინი ყოველ ადამიანს მისი საცხოვრისისგან განუყოფლად განიხილავს, რადგან, მისი თვალსაზრისით, ისინი ერთი მთლიანის ორგანული ელემენტები არიან. არა მარტო ადამიანს შეუძლია ინტერიერზე ზემოქმედება, არამედ ინტერიერსაც აქვს ადამიანზე ფსიქოლოგიური ზემოქმედების შესაძლებლობა. ფსიქოდიზაინერების აზრით, თუ გავითვალისწინებთ ინტერიერის სხვადასხვა ელემენტების ადამიანზე ზემოქმედების პრინციპს, მაქსიმალურად ჰარმონიულად და ორგანიზებულად ავაგებთ ურთიერთობებს გარშემომყოფებთან და სამუშაოსაც უფრო პროდუქტიულად შევასრულებთ.

სივრცისადმი ფსიქოლოგიური მიდგომის საფუძველში დევს აღმოსავლური და დასავლური გეომანტიური ტრადიციები, ფენ-შუის დაოსური ტრადიციები, სივრცესთან მუშაობის უძველესი მეთოდები, სივრცის გასუფთავების და გაჯანსაღების ხერხები, ეკოდიზაინი, ფსიქოლოგიური სამუშაო და საავტორო მეთოდები.

ფსიქოდიზაინერები თავიანთ „სულიერ მამად“ თვლიან ჰოლანდიელ პიტერ ვან გოგს. იგი იყო ოპტიმალური ცხოვრებისეული კლიმატის მქონე საცხოვრებელი გარემოს შექმნის იდეოლოგი. მე-20 საუკუნის 60-იან წლებში იყო „ბედნიერი კლიმატის“ ქალაქის პროექტის შექმნის თანამონაწილე. ამ პროექტში მონაწილეობდა ბევრი ევროპელი არქიტექტორი, ფსიქოლოგი, ექიმი, სოციოლოგი. სწორედ ამ პროექტის შედეგად წარმოიშვა ფსიქოდიზაინი, რაც მთელი რიგი პარამეტრების გათვალისწინებას მოითხოვს:

- დამკვეთის ასაკი, სოციალური მდგომარეობა, პროფესია და ჰობი;
- ადამიანის ანთროპომეტრია: სხეულის და გარემოს გაბარიტები და პროპორციები, ინტერიერის საგნების კომფორტი და სიმყუდროვე, შეხამებული ფუნქციონალურობასთან.
- პიროვნების ტემპერამენტი და ტიპი, ფერის ფსიქოლოგია, ოპტიკური ილუზიები, ფერის, ფორმის, ინტერიერის სტილის ზეგავლენა ჯანმრთელობასა და ემოციურ მდგომარეობაზე. სხვადასხვა ოთახის – ბავშვის, საძინებლის, სამზარეულოს, სასტუმროს და აბაზანის პროექტირების თავისებურებები, ვიზუალური ეკოლოგია, არტ-თერაპია;

ქოლერიკული ტიპის ადამიანისათვის შექმნილი ინტერიერი

- აღქმის ფიზიოლოგიური საფუძველი;
- მხატვრული სტილის მრავალსახეობა და კლიენტის მიერ მათი აღქმა, ინტერიერში უტილიტარულისა და დეკორატიულის ორთაბრძოლა;
- ტერიტორიის ინსტინქტი და „პირადი სივრცის“ გრძნობა, ინდივიდუალური და კოლექტიური უსაფრთხოების კრიტერიუმი;
- საცხოვრებელი გარემოს ფორმირების ბუნებრივ-კლიმატური ფაქტორები, ლანდშაფტის და ინტერიერის ურთიერთკავშირი;
- ფლორა და ფაუნა ინტერიერში – მცენარეების და ცხოველების ურთიერთშეთავსება სახლში;
- მართვადი გარემო, როგორც საცხოვრებელი გარემოს კომფორტულობის ფაქტორი, მობილურობა და ფუნქციურობა;
- ფენ-შუი: ტერიტორიის, სათავსის, ადამიანის ენერგეტიკული მდგომარეობის ანალიზი.

თანამედროვე ფიზიკამ, განსაკუთრებით კი მისმა იმ მიმართულებამ, რომელიც ტორსიულ ველებს შეისწავლის, დაამტკიცა, რომ ადამიანზე მის გარშემო არსებული ყველა საგანი მოქმედებს.

თითქოს უმნიშვნელო ინფორმაციულმა ზემოქმედებამაც კი ადამიანის თვითშეგრძნებასა და განწყობაზე შეიძლება დიდი გავლენა იქონიოს. ფსიქოლოგებმა კი დიდი ხანია დაადგინეს, რომ გარემოს ისეთი ელემენტები, როგორცაა ფერი, ფორმა, ხაზი, ტექსტურა, ხმა, სუნი, სხვადასხვა სახეები და სიმბოლოები, გავლენას ახდენს ადამიანის მდგომარეობაზე, განწყობაზე, ფსიქოლოგიურ მახასიათებლებზე. გარემოს სხვადასხვა კომპონენტები და შექმნილი ატმოსფერო გავლენას ახდენს გადაწყვეტილებების მიღებაზე, ადამიანებს შორის კომუნიკაციების თავისებურებებზე, ფსიქოლოგიურ განწყობაზე, საქციელზე. გარდა ამისა, ყველა ამ ელემენტს შეუძლია ამა თუ იმ ნიჭის, თვისების, შესაძლებლობის განვითარებას შეუწყოს ხელი.

ფსიქოდიზაინერები დაპროექტებისას შემდეგი პრინციპებით ხელმძღვანელობენ:

სტრუქტურის მრავალეროვნება – ადამიანის გარემომცველი სტრუქტურების მრავალფეროვნება განისაზღვრება ადამიანის აღქმის 4 ძირითადი სისტემით (მე-5 – გემოვნების სისტემა გამორიცხულია ამ კონცეფციაში გამოსაყენებლად მეცნიერული დასაბუთების არაარსებობის გამო), რომლებიც განსაზღვრავენ ფიზიოლოგიური და ფსიქოლოგიური პროცესების მიმდინარეობას;

მხედველობითი (ზემოქმედებს: ფერი, ფორმა, ხაზი) – მხედველობითი აღქმა ადამიანის ფსიქიკის განვითარების ერთ-ერთი უმძლავრესი ფაქტორია. ბავშვი არსებობის პირველივე საათებში გარემოს მხედველობითი შეგრძნებებით და შთაბეჭდილებებით შეიცნობს. ნებისმიერი ვიზუალური სახე აღწევს ადამიანის ცნობიერებაში და ამა თუ იმ გამოცდილებას ტოვებს, ამით წინაპირობას აყალიბებს შემდგომი განვითარებისათვის. აღქმული ობიექტის ან სივრცის ფერი, ფორმა, ხაზი და ტექსტურა დიდ გავლენას ახდენს ისეთ ფსიქოლოგიურ მახასიათებლებზე, როგორცაა ცნობიერების, განწყობის, ყურადღების, მეხსიერების ჩამოყალიბება. ინტერიერი, რომელშიც გვიწევს ყოფნა, უპირველესად არის ის, რასაც მუდმივად თვალწინ ვხედავთ. ამიტომ ყველაზე მნიშვნელოვანია ინფორმაცია, რომელსაც ჩვენი თვალებიდან ვღებულობთ. ინტერიერის ფერთა გამის და გეომეტრიული გადაწყვეტის სწორად შერჩევა – უმთავრესი ამოცანაა;

ტაქტილური (ზემოქმედებს: ფორმა, ტექსტურა) – ტაქტილური შეგრძნებები ასევე ძალზე მნიშვნელოვანია ადამიანისათვის სამყაროს სახის ფორმირებისათვის, სამყაროს აღქმის გრძნობელობითი ნაწილისათვის, განსაკუთრებით განვითარების საწყის ეტაპებზე. იმაზე, თუ რა ფორმებთან და ტექსტურებთან აქვს შეხება ადამიანს, როდესაც სამყაროს შეიცნობს, დამოკიდებულია, თუ რა პიროვნული და ფიზიკური მახასიათებლები ექნება მომავალში. მაგალითად, ნერვიული და აგრესიული ადამიანისათვის ან ჰიპერაქტიური და გაუწონასწორებელი ბავშვისათვის უმჯობესია მომრგვალებული ფორმები და რბილი ტექსტურები, ხოლო არაემოციური, შენელებული ადამიანისათვის ან ზანტი, უმოძრაო ბავშვისათვის კუთხოვანი ფორმები, უსწორმასწორო ზედაპირებია მიზანშეწონილი, რაც ტაქტილურ დონეზე შეძლებს ნერვული სისტემის აღზუნებას, ფიზიკურ მოქმედებას და ფსიქოლოგიურ მდგომარეობას გაააქტიურებს;

სმენითი (ზემოქმედებს: ხმაური, ბგერები, მუსიკა) – ადამიანისათვის ბგერების სამყარო განსაკუთრებული რეალობაა, რომელშიც მისი ფსიქიკა ფორმირდება, რომლის აღქმაზეც მისი ემოციური მდგომარეობა, განწყობა, ენერგეტიკული მუხტია დამოკიდებული. გარემოში ბგერების და მელოდების ტემპი, რიტმი, ტონალურობა, სიხშირე უეჭველად ზემოქმედებს ადამიანის ფსიქოლოგიაზე. ამიტომ ინტერიერის შექმნისას ფსიქოდიზაინერები არ ივიწყებენ მუსიკის, ბუნებრივი ხმების, ხმის გამომცემი ეზოთერული საგნების გამოყენებას;

ყნოსვითი (ზემოქმედებს: არომატი) – სხვადასხვა არომატი ასევე თავის როლს თამაშობს განწყობის და ემოციური მდგომარეობის ფორმირებაზე. არსებობს უამრავი სხვადასხვა არომატი, რომლებიც სიხარულის და ეიფორიის გრძნობას იწვევს, ან პირიქით, აწყნარებს და ამშვიდებს, ზოგიერთი არომატი მადას აღძრავს, ზოგიერთი სწრაფად დაძინებას უწყობს ხელს, ზოგი ფიზიკურ ტონუსს წევს და ა.შ. საჭირო გარემოს შექმნა არომატული ლამპების, ბალიშების, ზეთების საშუალებით შეიძლება;

ზონალურობა – ამგვარი მიდგომის გამოყენება ძალზე სასარგებლოა მცირეგაბარიტიან, პატარა სათავსებში. სივრცე, რომელშიც დროის დიდი ნაწილს ვატარებთ, განსაზღვრულ ზონებად უნდა გაიყოს. ეს მახასიათებელი ძალზე მნიშვნელოვანია, რადგან საცხოვრებელი გარემოს გამდიდრებაში, ამავედროულად ადამიანის მოღვაწეობის გამრავალფეროვნებასა და მოწესრიგებაში გვეხმარება.

ბავშვის ოთახის ზონირების მაგალითი

ეს მომენტი განსაკუთრებით ბავშვის ოთახისთვისაა მნიშვნელოვანი, სადაც ბავშვს უნდა ჰქონდეს სათამაშო სივრცე, კუთხე გაკვეთილების მოსამზადებლად, სავარჯიშოდ, პატარა სორო – ინდივიდუალური ადგილი, სადაც ბავშვი მარტო ყოფნას შეძლებს, დაიმალება და იოცნებებს;

წარმოსახვა და სიმბოლიზმი – ჩვენს გარშემო სივრცეში უამრავი სიმბოლოა. ზოგიერთი მათგანი უნივერსალურია მთელი კაცობრიობისათვის, ზოგიერთი განსაზღვრულ კულტურას ან სოციალურ ფენას მიეკუთვნება. არსებობს თანდაყოლილი და შეძენილი სიმბოლოები. თანდაყოლილი სიმბოლოები თაობიდან თაობას გენეტიკის დონეზე გადაეცემა, ისინი ნებისმიერ ადამიანში სტერეოტიპულ რეაქციას იწვევს. შეძენილ სიმბოლოებს ადამიანი შთაბეჭდილების შედეგად ღებულობს და ისინი იქცევა მამოძრავებელ ძალად განსაზღვრული რეაქციისა და ქცევის დროს, რადგანაც ფსიქიკაში შთაბეჭდილ მოდელად იქცევა. სიმბოლოები ავტომატური ღილაკებივით

მუშაობს, რომლებიც იწვევენ რეაქციას და შემდეგ მას განსაზღვრულ წერტილში მიმართავენ.

ინტერიერის დიზაინში სხვადასხვა სიმბოლოების ჩართვით ადამიანში სასურველი ემოციები და განწყობა შეიძლება ჩამოვაყალიბოთ, საჭირო მოქმედებისაკენ და საქციელისკენ ვუბიძგოთ, მოვუწყოთ კომფორტული გარემო;

ინტერიერის მობილურობა – ადამიანისათვის ხანდახან საჭიროა გარემოს შეცვლა, რათა ახალი შთაბეჭდილებები და ემოციები მიიღოს. კარგია, თუკი იქნება ინტერიერის სივრცის შეცვლის საშუალება, ამის გაკეთება შესაძლებელია ავეჯი ტრანსფორმერის, მოძრავი შირმის, ეკრანის, შპალერი–ქამელეონის და სხვა გადაწყვეტების საშუალებით. ამგვარი მიდგომა, საცხოვრებელი ინტერიერის გარდა, შეიძლება გამოვიყენოთ:

სასწავლო ცენტრებში – სწავლის დონის ასამაღლებლად, მეხსიერების და ყურადღების მობილიზაციისათვის.

მაღაზიებში – ყიდვითუნარიანობის გაზრდა, მყიდველის ინტერესის გაძლიერება სწორედ ამ ადგილისადმი, მოცემული პროდუქციისადმი.

რესტორნებში, ბარებში, კაფეებში – მადის მომატება, დამამშვიდებელი ეფექტი.

კაზინოში, კლუბებში – გახალისება, აზარტის გაძლიერება.

სამუშაო კაბინეტებში – შრომისუნარიანობის, ფიზიკური ტონუსის მომატება.

საკონფერენციო ოთახებში – ნდობის ატმოსფეროს შექმნა, კომუნიკაბელურობის ზრდა.

ფსიქოდიზაინერი თარჯიმანია ფსიქოლოგიის ენიდან პროექტირების ენაზე, იგი ორი სპეციალისტის ცოდნას ითავსებს. ამგვარი სპეციალობა პროფესიათა კადასტრში ჯერჯერობით არ არსებობს. ამიტომ, თავდაპირველად მუშაობას ფსიქოლოგი იწყებს. იგი ესაუბრება დამკვეთს, თვალს ადევნებს მის ქცევას, უტარებს ტესტირებას, ანალიზებს მის კალიგრაფიას და ნახატებს, ცდილობს მის

ქვეცნობიერში იპოვოს ის, რაც შესაძლოა ადამიანმა თვითონაც არ იცის და ქმნის ბინის მეპატრონის პორტრეტს. შემდეგ უკვე დიზაინერი ერთვება სამუშაოში და ფსიქოლოგის რეკომენდაციების საფუძველზე ქმნის არა მარტო ფსიქოლოგიურად „სასარგებლო“, არამედ ლამაზ ინტერიერს, რაც ასევე არანაკლებ მნიშვნელოვანია.

ფსიქოდიზაინის დანერგვაზე დიდი გავლენა იქონია სამედიცინო-ბიოლოგიური პრობლემების ინსტიტუტმა და საავიაციო-კოსმოსური მედიცინის ინსტიტუტმა. ხელოვნური გარემოს, მაგალითად, კოსმოსური და პოლარული სადგურების კონსტრუირების სპეციალისტები მუშაობდნენ კონკრეტული ადამიანის შესაფერისი ექსტრემალური ინტერიერების შექმნაზე.

მეცნიერების დასკვნით ადამიანის სიცოცხლის ხანგრძლივობა 60-70% –ით დამოკიდებულია სათავსის განათებულობაზე, ჰაერის და წყლის ხარისხზე, 7-10% –ით გარემოს ტემპერატურაზე, 5-7%–ით სხვადასხვა ფონურ გამოსხივებებზე და 5-10% –ით თავისი საცხოვრებელი გარემოს სუბიექტურ აღქმაზე. ხშირად ფსიქოდიზაინი უარყოფითი გარემოს ნეიტრალიზაციის ერთადერთი საშუალებაა. დროის მეტი წილის დადებითი ზემოქმედების მქონე გარემოში გატარებით 5-10 წელი გვემატება.

ლიტერატურა

1. Лакшми Б. Дизайн и время. Стили и направления в современном искусстве и архитектуре. – М.: АРТ-РОДНИК, 2006.
2. Мердель Н.И. Психодизайн – интерьер по науке. Сибирский федеральный университет, 2012.
3. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VKhdadm/2009_9/09aamamt.pdf

A new trend in the design – psychodesign

N.Kochladze

Resume

Psychodesign is a contemporary design style, which means adapting interior, architectural and landscape forms to a specific person, his psychological characteristics and demands.

Psychodesign discusses a person and his inhabitancy inseparably, as organic elements of integrity. Human creatures affect space of inhabitation, but the design of inhabitation has a psychological power over the humans.

The diversity of the surrounding structures is defined by 4 major systems of perception, which determine the physiological and psychological processes, these perceptions are: vision, audition, tactile presentation, sense of smell considering these senses, psychodesigners create interiors for a person or a specific group of people.

Новое направление дизайна – психодизайн

Кочладзе Н.

Резюме

Психодизайн – это современное направление в дизайне, которое подразумевает адаптацию интерьера, архитектурных и ландшафтных форм для конкретного человека, для его психологических нужд и особенностей.

Психодизайн рассматривает человека и его жилье как единое целое. Не только человек воздействует на интерьер, но имеется обратная связь, интерьер может психологически воздействовать на человека или на группу людей.

Все разнообразие окружающих человека структур определяется 4-мя основными системами восприятия человека, которые определяют физиологические и психологические процессы. Это – зрение, тактильное восприятие, слух и обоняние. На основе изучения этих восприятий создается среда для конкретного человека или группы людей.

მცირე ქალაქების მნიშვნელობა ქვეყნის ურბანულ განვითარებაში

ნინო ჩაჩავა

*სტუდენტურის ურბანისტიკის
და დიზაინის ფაკულტეტის ასოც. პროფესორი*

ნინო თავდუმბე

*სტუდენტურის ურბანისტიკის
და დიზაინის ფაკულტეტის დოქტორანტი*

ქალაქების მრავალსაუკუნოვანი ისტორია მეტყველებს მათი განვითარების კანონზომიერების შესწავლის აუცილებლობაზე. ისინი, ისევე, როგორც ცოცხალი ორგანიზმები, იზადებიან, იზრდებიან, ვითარდებიან, წყვეტენ არსებობას ან გადადიან სხვა ფორმაციაში.

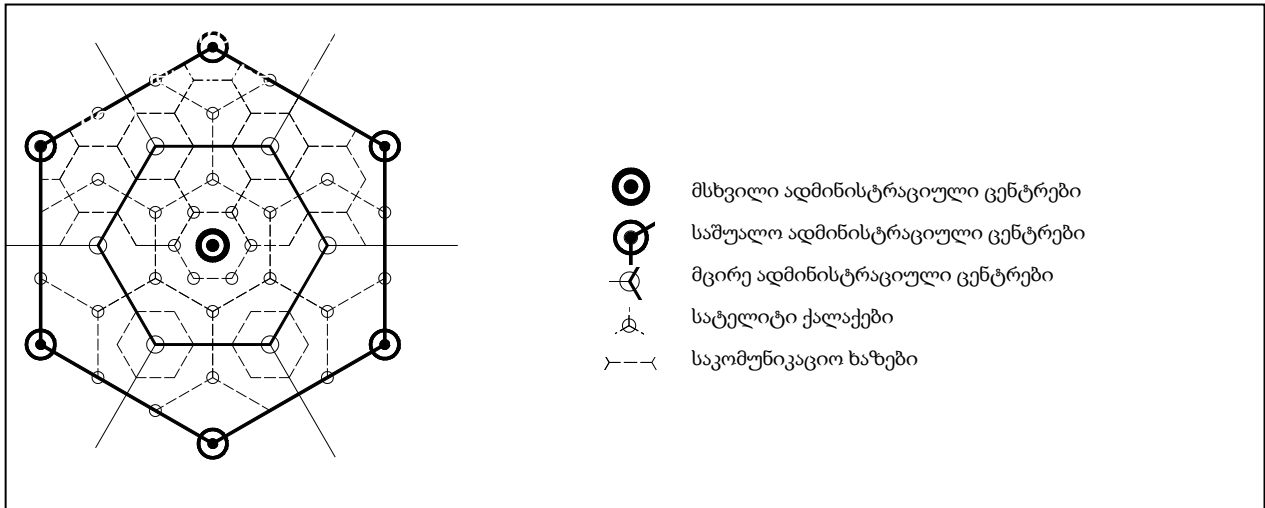
ამის მაგალითი მრავლადაა: რომაული საფორტიფიკაციო ქალაქები (ზოგიერთი მათგანი – ფუნქცია- დაკარგული) დღეისთვის მიტოვებული და გავრანებულია; თანამედროვე და ისტორიული ინფრასტრუქტურის მქონე წარმატებული ბარსელონა; ადამიანური და უმაღლესი თანამედროვე ტექნოლოგიებითა და ინფრასტრუქტურით აღჭურვილი ნიუ-იორკი¹ და იდეალურ საცხოვრებელ გარემოზე გათვლილი, ცივი და კრიმინალური ქალაქი ბრაზილია. ყოველივე ეს გვიბძგებს იმ სტრუქტურული ელემენტების ძიებისკენ, რომლებიც განსაზღვრავენ ქალაქების უსაფრთხოებას და განვითარების პერსპექტივას, რასაც დღეს ურბანული სივრცის მდგრად განვითარებას (Sustainable urban Development) უწოდებენ.

უნდა აღინიშნოს, რომ დღეს ერთიანი საკომუნიკაციო და ტექნოლოგიური სივრცის პირობებში, ქვეყნებს შორის ვრცელდება ერთიანი ურბანული ქსოვილი, რომლის საკვანძო ელემენტებია მსხვილი რეგიონული ან სხვა მსოფლიო მნიშვნელობის ქალაქები² მაგალითად, ნებისმიერი საერთაშორისო პროექტი იწყება საკვლევი ქალაქის მდებარეობით ერთიან მსოფლიო კოორდინატთა სისტემაში.

მსოფლიო გლობალურ ქსელში ქალაქები იძენენ საერთაშორისო ფუნქციას და მნიშვნელობას, როგორც, მაგალითად, ქ.თბილისის შემთხვევაში. დღეს ის არის არა მხოლოდ საქართველოს დედაქალაქი, არამედ ძლიერი მრავალფუნქციური რეგიონული ცენტრი, რომელიც იზიდავს მსოფლიო მომხმარებელს, ინვესტორს და ა.შ. ანუ უზრუნველყოფს ქვეყანას დამატებითი „საინვესტიციო და სხვა სასიცოცხლო მნიშვნელობის რესურსით“.

თბილისის რეგიონული და სახელმწიფო სტატუსი იწვევს მოსახლეობისა და განაშენიანების სიმჭიდროვეს, ქალაქის მნიშვნელოვან ტერიტორიულ ზრდას უცხოური შენაკადებისა და საქართველოს ქალაქების და დაბების დაცლის ხარჯზე. ეს, საბოლოო ჯამში, უარყოფითად მოქმედებს ქვეყნის ეკონომიკური ზრდის მაჩვენებლებზე, იწვევს ეკონომიკური და ფიზიკური ინფრასტრუქტურის განვითარების მნიშვნელოვან შენელებას.

სწორედ ამ საშიშროებისა და საფრთხის შემცირებისთვის აუცილებელია მსხვილი ქალაქების განტვირთვა და ზოგიერთი ფუნქციის გადანაწილება სატელიტ ან ქვეყნის შიგნით არსებულ სხვა ქალაქებს შორის (ნახ: 1⁴).

ნახ.1. ურბანული ბადის ფრაგმენტი

სწრაფი ურბანიზაციის პირობებში ურბანული დაბალანსებისთვის სასურველია განსახლების სისტემაში შეიქმნას საწარმოო, აგრარული, საგანმანათლებლო და სხვა ტიპის სპეციალიზებული ან შერეული ტიპის ქალაქები, რომლებიც განსაზღვრავენ ქვეყნის ურბანული სისტემის ფუნქციონირებას, მისი მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის განვითარებას.

სახელმწიფო ტერიტორიის მოწყობის სქემა შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ ბადის სახით. რომლის შემადგენელ ნაწილებად გვევლინება კვანძები (ადმინისტრაციული ცენტრები, ქვედა მუნიციპალური დონეები..), მათი შემაერთებელი საკომუნიკაციო ხაზები და ქსოვილი (მცირე ურბანული დასახლებები, აგრარული გამოყენების მიწები და ლანდშაფტი)(ნახ.1).

უნდა აღინიშნოს, რომ ქვეყნის სწრაფი ეკონომიკური განვითარებით შესაძლებელია ადგილობრივი თვითმყოფადობის როგორც გაძლიერება, ასევე განადგურებაც. თუმცა კულტურული და ინტელექტუალური საფუძველი ხელს უწყობს ადგილობრივი ფასეულობების შენარჩუნებას და განვითარებას.

იქიდან გამომდინარე, რომ მცირე ქალაქები განსაზღვრავენ 21-ე საუკუნის ურბანული სისტემის სახეს, ამიტომ აუცილებელია ჩანასახშივე, ქვეყნის ურბანული განვითარებისა და განსახლების სისტემაში მათი განვითარების კონცეფციაში განისაზღვროს ურბანული ტერიტორიების როლი ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების სისტემაში. ჯანმრთელი საცხოვრებელი გარემოს შესაქმნელად აუცილებელია ქვეყნის ტერიტორიის სივრცითი მოწყობის კონცეფციაში ჩაიდოს ისეთი მოთხოვნები, როგორცაა ქალაქების კულტურული, ინტელექტუალური, ტექნოლოგიური განვითარება. ამ მიზნით მცირე ქალაქების ბაზაზე უნდა გაძლიერდეს სამეცნიერო-კვლევითი, ტექნოლოგიური ცენტრები, შეიქმნას მძლავრი საგანმანათლებლო სისტემის ქსელი.

ყოველივე ეს ხელს შეუწყობს ქვეყნის შიგნით ადგილობრივი თვითმყოფადობის შენარჩუნებასა და განვითარებას თანამედროვე მოთხოვნების შესაბამისად, ჯანმრთელი საზოგადოების განვითარებას.

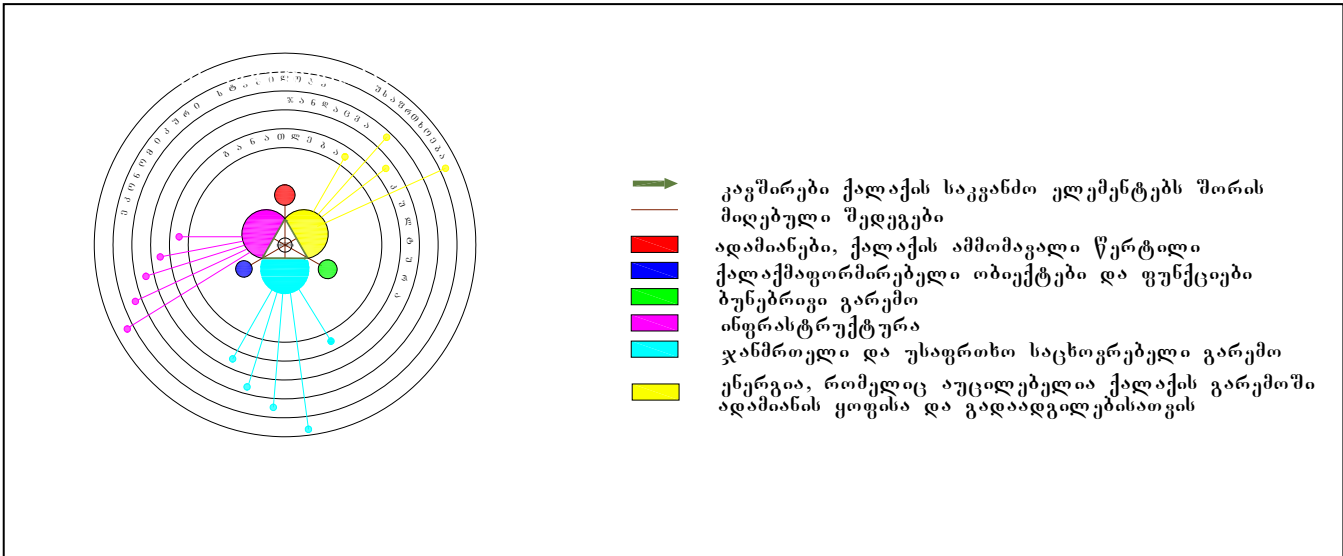
შუალედური რგოლების მნიშვნელობა ქვეყნის განსახლების სისტემაში აისახება ქვეყნის უსაფრთხოების სტრატეგიაშიც. მცირე ქალაქებით შექმნილი ძლიერი ურბანული სისტემით სათადარიგო სასიცოცხლო მნიშვნელობის გზების გაძლიერება მნიშვნელოვანია რეგიონული და სახელმწიფო კრიზისის ან რეგიონული უბედურების დროს. ამის მაგალითია 2008 წელს გორის მონაკვეთის გადაკეპვით გამოწვეული სახელმწიფო კრიზისი, ქვეყნის დასავლეთი და აღმოსავლეთი ნაწილების ერთმანეთისგან გათიშვა (რაც, შესაძლებელია, გამოწვეული იყოს არა მხოლოდ საომარი მოქმედებებით, არამედ ბუნებრივი კატასტროფებით, უღელტეხილის ჩახერგვით და სხვ.). ამ შემთხვევაში თავისი როლი შეასრულა ბათუმი -ახალციხე - თბილისის მონაკვეთმა, რომელიც იყო ერთადერთი დამაკავშირებელი ხაზი ქვეყნის ორ მხარეს შორის.

თბილისი-ახალციხე-ბათუმის მონაკვეთზე დღეს ხორციელდება მნიშვნელოვანი რეგიონული გადაზიდვები და გადაადგილებები. აქედან გამომდინარე სწრაფად იზრდება ამ მონაკვეთზე მდებარე მცირე ქალაქების მნიშვნელობა.

მათ შორის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ახალციხე, სამცხე -ჯავახეთის ადმინისტრაციული ცენტრი, რომელიც დასაბამს იღებს მე-12 საუკუნიდან. წარსულში ახალციხე წარმოადგენდა საქართველოს უმნიშვნელოვანეს ადმინისტრაციულ-რეგიონულ ცენტრს, რომელიც განაპირობებდა ქვეყნის უსაფრთხოებას მის სამხრეთ-დასავლეთ ნაწილში. სწორედ ამ ქალაქის დაპყრობით მე-19 საუკუნეში თურქეთმა შეძლო სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში დამკვიდრება. საბჭოთა პერიოდში ახალციხის რაიონი მოექცა იზოლაციაში საზღვრისპირა ქალაქის სტატუსიდან გამომდინარე, რამაც განაპირობა მისი რეგიონული კარიბჭის სტატუსის დაკარგვა და პერიფერიად გადაქცევა. დამოუკიდებელი საქართველოს პირობებში საზღვრების გახსნის შედეგად ახალციხე ისევ ჩნდება მთავარი რეგიონული გზაჯვარედინის მდგომარეობაში, ჩნდება მისი სწრაფი განვითარებისა და მნიშვნელოვან ურბანულ კვანძად ჩამოყალიბების პერსპექტივა, რაც ქვეყნის სწრაფი ეკონომიკური განვითარების ტალკვესი და რეგიონული ურბანული ქსოვილის გაძლიერების წინაპირობაა.

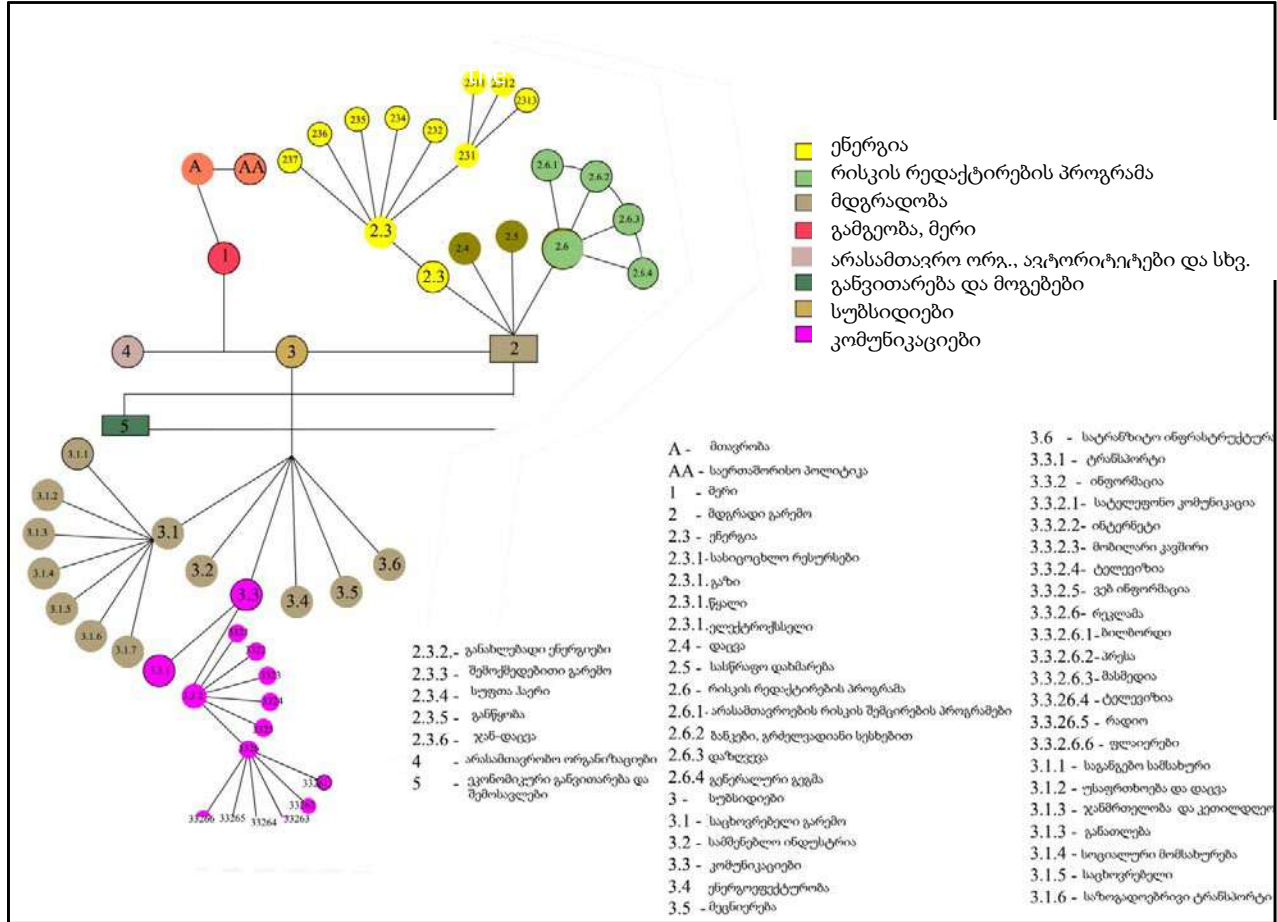
21-ე საუკუნის წარმატებული ურბანული სისტემა შესაძლებელია შეიქმნას დღეისათვის არსებული მცირე ქალაქების ბაზაზე. ქალაქებს შორის კარგად ორგანიზებული სწრაფი საკომუნიკაციო სისტემა, მკვეთრად განსაზღვრული ფუნქციებით (აგარარული, საუნივერსიტეტო, საწარმოო, სატრანსპორტო გამანაწილებელი, სასაწყობო და ა.შ) და ზოგიერთი არსებული კვანძის მნიშვნელოვანი განვითარებით გაძლიერებული ურბანული ქსოვილები ქმნიან სახელმწიფოს კეთილდღეობის წინაპირობას და მნიშვნელოვანწილად არეგულირებენ ქვეყნის განსახლების სისტემას.

ასე რომ, ახალციხე მცირე ქალაქების ის ერთ-ერთი მაგალითია, რომელიც შექმნილ ვითარებაში სასიცოცხლო კომუნიკაციების გზაჯვარედინზე (ადგილმდებარეობა) ატარებს ქვეყნის ეკონომიკური

ნახ. 2. 21-ე საუკუნის ქალაქების მდგრადი განვითარების წყაროები. მათი ურთიერთქმედების მართვის მოდელი

განვითარების შინაგან პოტენციალს. ამ პოტენციალის განვითარებისა და 21-ე საუკუნის წარმატებულ ქალაქად ჩამოყალიბებისათვის მნიშვნელოვანია წარმატებული ქალაქების ურბანული

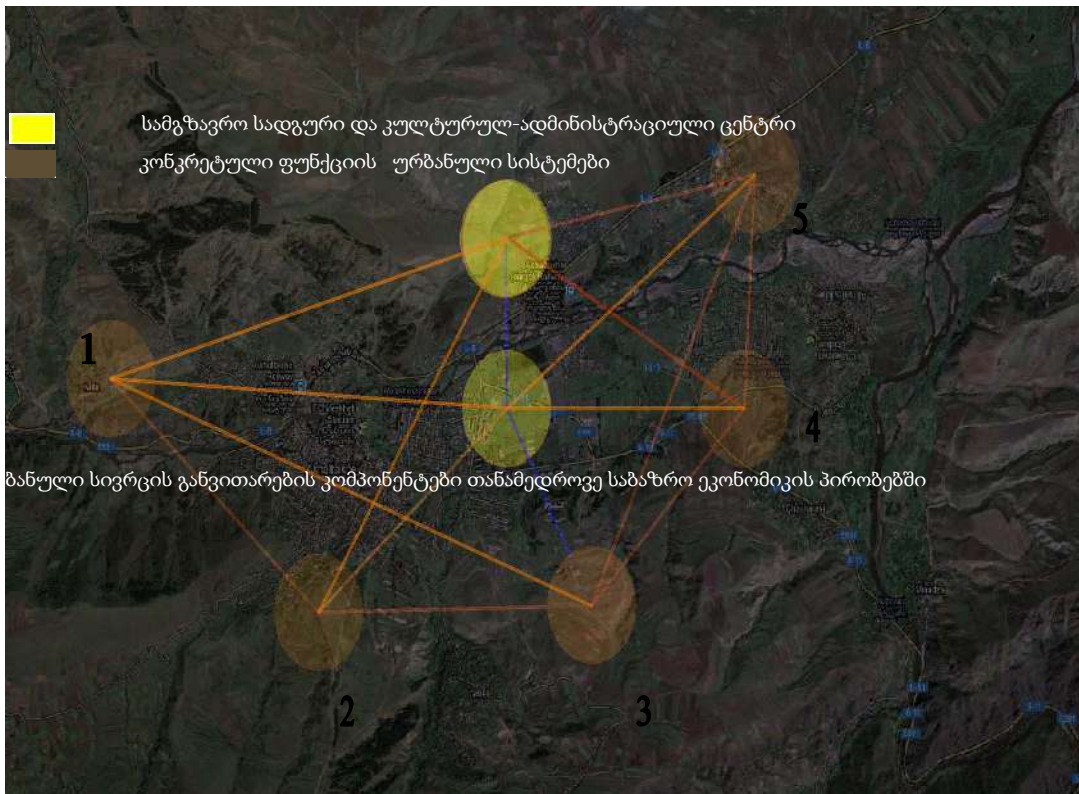

ნახ. 3. ურბანული სივრცის განვითარების კომპონენტები თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკის პირობებში

სივრცის ძირითადი კომპონენტებისა და მათი ფუნქციონირების მექანიზმების განსაზღვრა და გამოყოფა (ნახ. 2).

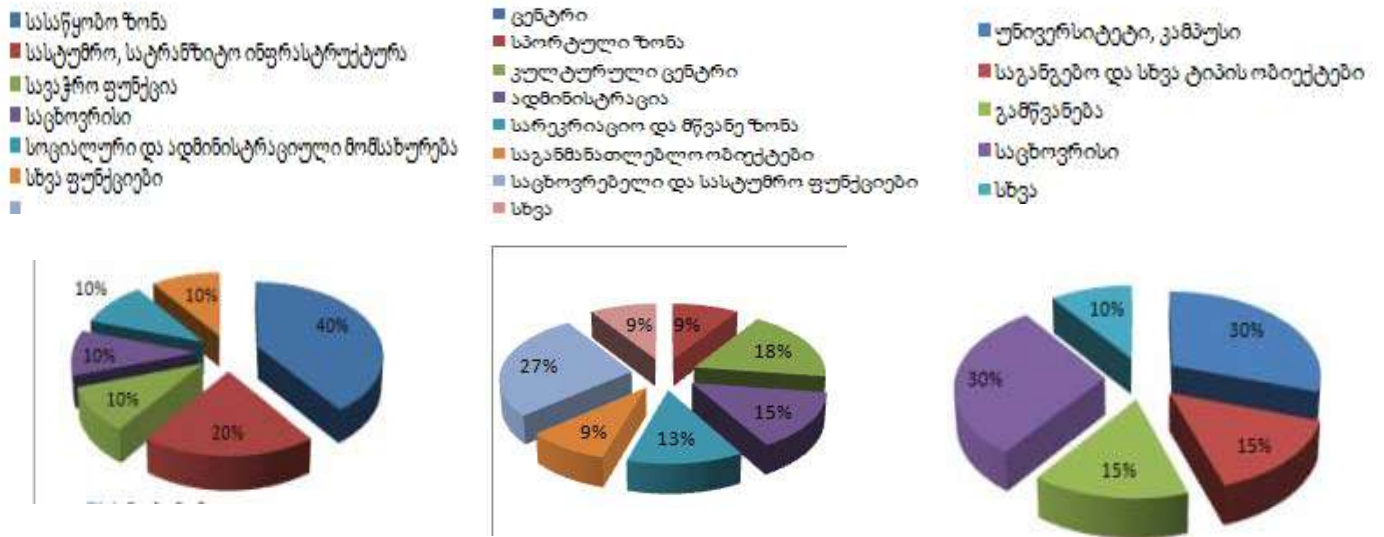
ამის საფუძველზე ჩვენ შევიმუშავეთ ახალციხის ახალი ურბანული სისტემა, რომელიც დაფუძნებულია სატელიტი მიკროდასახლებების მჭიდრო და სათადარიგო კავშირებზე 17-წლიანი განვითარების პერსპექტივით (ნახ.4, 5).

აღნიშნული კვლევა არის მხოლოდ დასაწყისი იმ ძიებებისა, რომელიც აუცილებელია საქართველოსთვის 21-ე საუკუნის პირობებში საკუთარი თვითმყოფადობის შენარჩუნებისა და გაძლიერებისთვის.

ნახ. 4. ქალაქის პერსპექტიული განვითარების კონცეფცია. ეტაპობრივი განვითარება

1-სასაწყობო ზონა, სავაჭრო ზონა, სატრანზიტო ინფრასტრუქტურა და საცხოვრებელი; 2-სტატისტიკური ცენტრი, ქალაქის გამგეობა, საცხოვრისი; 3- სამედიცინო ცენტრი, საავადმყოფო, პოლიკლინიკა და საცხოვრებელი ზონა; 4-ტექნოლოგიური უნივერსიტეტი და საცხოვრებელი ზონა; 5 - ინდუსტრიული და სასაწყობო ზონა, საცხოვრისი.

ნახ. 5. უბნების მრავალფუნქციურობა და ქალაქის ბიუჯეტის ეტაპობრივი გათვლა 17-წლიანი შუალედისთვის

მცირე ქალაქების სისტემური და კონკრეტული მაგალითების შესწავლის საფუძველზე ჩამოვყალიბეთ შედეგები და რეკომენდაციები:

1. მცირე ქალაქები რანჟირებული უნდა იყოს განვითარების პოტენციის მქონე შუალედურ, სატელიტ და დამოუკიდებელ ურბანულ სისტემებად.
2. აუცილებელია გადაიხედოს მცირე ქალაქების სტატუსი თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკის პირობებში და განისაზღვროს მათი მნიშვნელობა ქვეყნის განსახლების სისტემაში უახლოესი

20-25 წლის პერსპექტივით. მხოლოდ ამ შემთხვევაში იქნება შესაძლებელი ჯანმრთელი მდგრადი ურბანული ქსოვილის ჩამოყალიბება.

3. აუცილებელია მცირე ქალაქების განვითარების კონცეფციის შესამუშავებლად ურბანული სტრუქტურის მაქსიმალური დეტალიზაცია სოციალურ-ეკონომიკური, კულტურული და მდგრადი განვითარების სხვა ფაქტორების მიხედვით.
4. აუცილებელია მცირე ქალაქების რანჟირება განსახლების საერთო სისტემაში და მათი განვითარების კონცეპტუალური გეგმის შემუშავება, რაც უნდა დაედოს საფუძვლად კანონს განსახლების შესახებ.

ლიტერატურა:

1. Jacobs, Jane (1961): The kind of problem a city is (ch. 22), in: The Death and Life of Great American Cities. New York (Vintage).
2. Saskia. Cities in a World Economy. London: Pine Forge (4th ed.).
3. Jones LangLaSalle, IPM Georgia, Munic of Tbilisi, National Investment Agency. Summary Report. Georgia Real Estate Market Overview 2012
http://www.economicforum.ge/upload/files/georgia_real_estate_market_overview_2012_final.pdf
4. Baykan Guney. Gestalt Theory and City Planning Education.. METU JFA 2007/1 (24:1) 93-113
5. <http://en.wikipedia.org/wiki/Akhaltshkhe>
6. საქართველოს საფინანსო პოლიტიკა და რეგიონის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პრობლემები იმერეთის მხარეში. http://www.atsu.edu.ge/geo/sadoqtoro%20disertacia/disertacia_lominaSvili.pdf
7. საქართველოს ადგილობრივი თვითმმართველობის სისტემის განვრცობილი კონცეფცია. კონსტანტინე კანდელაკი, დავით ლოსაბერიძე, ირაკლი მელაშვილი, თენგიზ შარგელაშვილი. საქართველოს განვითარების კვლევითი ინსტიტუტი. თბილისი 2012. http://www.slideshare.net/gdri_ge/koncefcia-1

The Small Cities Importance in the Sustainable Development of the Country

N. Chachava,

N. Tavdumadze

RESUME

The small cities development is very important to balance the large Cities (especially if they have regional and international meaning) influence inside the country urban system. Small Cities protect the country from strong attacks of the world trade market and help to keep the country identity. The far-sighted vision of country defines the prevention strategy - risks minimization, policy making during the rude intervention of economical crises, technologies, climate changes, ecological problems, natural disasters, etc. In our work we try to investigate the directions of the society development not only to economical profit, health environment but to its humanity. It becomes real to drive the XXI century city concepts, through the time by the tools of conceptual urban development of small cities in a whole state urban system, where the rule of the Urban Planner is very important. There are evaluated the conceptual plans of small cities preliminary, according to the needs of state urban system, creating the scheme of the development step-by step and thus creation the good basement for the XXI century urban system, with a health the society and strong economical basement.

Роль малых городов в устойчивом развитии страны

**Чачава Н.,
Тавдумадзе Н.**

Резюме

Значение малых городов заключается в том, чтобы балансировать влияние крупных городов (особенно если они имеют региональное или международное значение) при развитии урбанизированной системы страны. Малые города защищают страну от мощного натиска мирового торгового рынка и способствуют сохранению самобытности страны. Дальновидная стратегия позволяет минимизировать риски, определить политику развития, чтобы защитить общество от грубой интервенции экономического кризиса на мировом рынке, климатических и экологических проблем. При этом формы регулирования не догматичны, а способствуют регулированию и уменьшению проблем. В работе затронута тема городов XXI века. Представлены схемы и структура городов будущего. Именно малые города и их сеть способствуют созданию гуманного общества, основанного на базе прочного экономического развития. Для достижения этих целей необходимо активное участие градостроителей в установлении урбанизированной политики страны и определении концепции развития малых городов в общей системе расселения.

არქიტექტურისა და დიზაინის არსის გაგებისათვის

ტ.ჩიგოგიძე

არქიტექტორი

E-mail: chigo.gio@gmail.com

„თავდაპირველად იყო სიტყვა“ - ამბობს ბიბლია, „სიტყვა - ყოფიერების სახლია“ - წერს ცნობილი ფილოსოფოსი მ. ჰაიდეგერი, ანუ სიტყვით ხდება სამყაროს აღქმა. რადგან სიტყვა წარმოქმნის აზრს, აზრი აყალიბებს რეალობას, რეალობა კი ცხოვრებად იქცევა, საჭიროა სიტყვათა დიდი მარაგი, ე.ი. დიდი არჩევანი. „სიტყვა - ეს ყველაზე ძლიერი ინსტრუმენტია, რომელიც კი ადამიანმა შექმნა“ - წერს ცნობილი ამერიკელი არქიტექტორი რ. ბაკმინსტერ ფულერი. მცოდნესა და უცოდინარს შორის მხოლოდ ერთი განსხვავებაა - ერთს აქვს სიტყვის საჭირო მარაგი, მეორეს კი - არა.

როცა რაიმე ხელობას ეუფლები, მიზნის მისაღწევად საჭიროა გაიფართოო პროფესიული ლექსიკა, ჩამოაყალიბო ზუსტი განმარტებანი, რათა შეძლო პარტნიორთან ერთ ენაზე საუბარი.

პროფესიული ლექსიკის დაუფლება შესაბამისი პროფილის უმაღლეს სასწავლებელში უნდა ხდებოდეს. თუკი სტუდენტი უმაღლესი სასწავლებლის დამთავრებისას ვერ ფლობს მას, იგი არ შეიძლება წარმატებული პროფესიონალი გახდეს.

პროფესიონალიზმსა და პროფესიულ ლექსიკას შორის სრული თანაფარდობაა: რაც უფრო ფართოა პროფესიული ლექსიკა, პროფესიული განმარტებანი, მით უფრო მაღალია სპეციალისტის კვალიფიკაცია.

როგორც წესი, გაუგებრობის მთავარი მიზეზი ხდება ხოლმე არა იმდენად სიტყვის განმარტების არცოდნა, რამდენადაც მისი არასწორი გამოყენება.

პირველი ნაბიჯი პროფესიონალიზმისაკენ - ეს არის პროფესიული ინტელექტის ამაღლება. ინტელექტი არის რაციონალური აღქმის უნარი, ნიჭი, ნებისმიერი საკითხის განხილვისას შეამჩნიო და გაარჩიო ერთი შეხედვით უმნიშვნელო განსხვავებანი. რაც უფრო მეტ განსხვავებას აღმოაჩენ შენს პროფესიაში, მით უფრო მეტი ტერმინი გჭირდება _ მით უფრო მაღალია შენი ინტელექტი.

შეუძლებელია ვინმემ გასწავლოს როგორ გახდე განსწავლული, გამოცდილი არქიტექტორი, კარგი პროფესიონალი.

მხოლოდ შენ თვითონ შეგიძლია ისწავლო და გახდე იგი.

სწავლა არის საშუალება, შენს თავში აღმოაჩინო ის, რასაც ეძებ - საშუალება და არა თვითმიზანი.

მთავარია შეძენილი ცოდნის გამოყენება და არა მისი დაგროვება.

ცოდნა და ინფორმაცია სხვადასხვა რამ არის. მხოლოდ გააზრებული ინფორმაცია შეიძლება იქცეს ცოდნად.

კათოლიკური ეკლესიის ცნობილი მოღვაწე, იტალიელი ფილოსოფოსი და თეოლოგი ანტონიო როზმინი სერბიტის (1797-1855 წწ.) განმარტებით: ინფორმაცია, რომელიც სულს ამსუბუქებს, ათავისუფლებს ტანჯვისაგან არის ცოდნა, ანუ, აზრისა და სულიერების შერწყმა, ერთიანობა არის ცოდნა.

ინფორმაცია საწყისი მასალაა, ზოგჯერ მშრალი, ზოგჯერ მეტყველი, ცოდნა კი გააზრებული, დალაგებული, ლოგიკური აზროვნების შედეგია.

ასეა ნებისმიერ ხელობაში, ასეა არქიტექტურაშიც.

ახლა განვიხილოთ არქიტექტურის არსი ისტორიულ ასპექტში.

ცნობილი რუსი არქიტექტორის ანდრეი ბუროვის აზრით, თავდაპირველად არქიტექტურა მოიცავდა ყველა ნაგებობას, რომელიც კაცობრიობამ შექმნა თავისი განვითარების პერიოდში, ხოლო არქიტექტორი ერთდროულად იყო: მშენებელი, მხატვარი. ფილოსოფოსი, რომელიც ფლობდა დიდ ცოდნას დაწყებულს პითაგორას კოსმოგონიიდან, დამთავრებულს დემოკრიტეს სწავლებამდე.

„ტექნოს“ აღნიშნავდა ერთდროულად როგორც ხელოვნებას, ისე ტექნიკას. იგი სრულად მოიცავდა თეორიულ და პრაქტიკულ მექანიკას, ჰიდრავლიკას, მასალათა გამძლეობას, სკულპტურას, ფერწერას, მათემატიკას და მუსიკის თეორიასაც კი.

არქიტექტურად იწოდებოდა ყველა სახის მშენებლობა: ქალაქის, აკროპოლისის, ტაძრის, თეატრის, საცხოვრებლის, არხის, აკვედუკის, საზღვაო პორტის, გემის.

შესანიშნავი არქიტექტორის ფილონ ათონელის მაგალითზე, რომელმაც შექმნა ისეთი შესანიშნავი ნაგებობა როგორცაა პირეის არსენალი, აგრეთვე დაწერა ტრაქტატი სატყორცნ მანქანათა აგების შესახებ, ტრაქტატი მექანიკაში და ნაწარმოები ტაძართა ურთიერთთანაზომობის შესახებ, შეიძლება განვსაზღვროთ ბერძენი ხუროთმოძღვრის ადგილი მეცნიერებასა და ხელოვნებაში.

შემდგომში, კაცობრიობის მიერ დაგროვილი ცოდნის მოცულობის ზრდასთან ერთად, იწყება იმ მეცნიერებათა დიფერენციაცია, რომლებიც ადრე არქიტექტურაში მოიაზრებოდა. ისინი იწყებენ დამოუკიდებელ არსებობას და განვითარებას.

ზუსტ მეცნიერებათა გამოგონასთან ერთად დაიწყო არქიტექტურიდან ხელოვნების გამოყოფაც: ფერწერა ჩამოდის კედლიდან და მონუმენტურიდან დაზგურად იქცევა, სკულპტორი არქიტექტორისაგან დამოუკიდებლად იწყებს მუშაობას. თუმცა ლეონარდო და ვინჩი ისევ აგებს არხებს, წერს ტრაქტატს აერონავტიკის შესახებ და შრომებს მექანიკასა და ანატომიაში. მაგრამ ლეონარდო გამონაკლისია და ერთადერთია ცივილიზაციის ისტორიაში.

მექანიკა, ჰიდრავლიკა, ფორტიფიკაცია, საბრძოლო მანქანათა მშენებლობა სწრაფად იძენს დამოუკიდებლობას და იწყებს სწრაფ განვითარებას. მე-17 საუკუნეში არქიტექტურას გამოეყო ფორტიფიკაცია.

გემთმშენებლობა, სხვა დისციპლინებთან შედარებით, დიდხანს იყო არქიტექტურის ნაწილი. ჯერ კიდევ მე-18 საუკუნის ტრაქტატში არქიტექტურასა და ხუთი ორდერის შესახებ, ამ ტრაქტატის ბოლო ნაწილი გემთმშენებლობას ეძღვნება.

მე-19 საუკუნეში არქიტექტურას გამოეყო ხიდების მშენებლობა და ბოლოს მატერიალური არსი – კონსტრუქცია ჩამოვიდა (ეიფელი). ნაგებობის კონსტრუქცია ხდება საინჟინრო და არა არქიტექტურის საგანი. დიფერენციაციის პროცესი შემდგომშიც გაგრძელდა.

ეს არის მცირე ექსკურსი, მიმოხილვა არქიტექტურის განვითარების ისტორიისა, რომელიც საკმაოდ რთული და საინტერესო საგანია, ამიტომ ჩვენ არ მივყვებით მის დეტალურ ანალიზს და დავუბრუნდებით იმ ელემენტარულ განმარტებათა ჩამოყალიბებას, ურომლისოდაც შეუძლებელია არქიტექტურა განიხილო როგორც მეცნიერულად ჩამოყალიბებული დისციპლინა.

„არცკიტექტონ“ ბერძნულად მთავარ აღმშენებელს ნიშნავს. ქართულად მისი შესატყვისია „ხუროთმოძღვარი“. იგი ზუსტად განსაზღვრავს არქიტექტორის საქმიანობას, ხუროთმოძღვარი მოძღვრავს ხუროს – რა აკეთოს, როგორ აკეთოს, რაც გაცილებით მეტია, ვიდრე აღმშენებელი.

რა არის არქიტექტურა? ამ ცნებაში ხშირად აერთიანებენ როგორც საქმიანობას, ისე ამ საქმიანობის შედეგს. უნდა გავარჩიოთ ორი ცნება:

1. არქიტექტურა, როგორც ადამიანის მოღვაწეობის ერთ-ერთი ფორმა, ერთ-ერთი დარგი და
2. არქიტექტურული ნაწარმოები (ნაგებობა, შენობა, შენობათა კომპლექსი), როგორც მშენებლობაში რეალიზებული არქიტექტურული მოღვაწეობის შედეგი, რადგან არარეალიზებული პროექტი არ არის არქიტექტურული ნაწარმოები, იგი მხოლოდ არქიტექტურული პროექტია.

არსებობს არქიტექტურის მრავალგვარი განმარტება, მოგახსენებთ ჩემებურ ვარიანტს:

არქიტექტურა არის ხელოვნების ერთ-ერთი უძველესი დარგი, რომელიც ქმნის ადამიანისათვის კომფორტულ ხელოვნურ გარემოს და სრულად ასახავს კონკრეტული დროის კონკრეტული საზოგადოების განვითარების დონეს.

არქიტექტურა პასუხობს არა მარტო თანამედროვე საზოგადოების უტილიტარულ მოთხოვნებს, არამედ წყვეტს მის იდეოლოგიურ, ესთეტიურ და სოციალურ საკითხებსაც.

თუკი ეს დებულება ლოგიკურია, მაშინ სახელმწიფო ტოტალური დიქტატის პირობებში, ხდება უმეცრების აღზევა, რომელთანაც აზრს კარგავს რაიმე სახის შებრძოლება, რადგან თუ დიქტატი არ დაემხო, ნებისმიერი პროფესიული კრიტიკა რჩება უაზრობად.

არქიტექტურა, როგორც ნაწილი საზოგადოების მატერიალური კულტურისა, ამავე დროს წარმოადგენს მონუმენტური ხელოვნების ნიმუშს, რომლის ფორმაშიც აღბეჭდილია თანამედროვე საზოგადოების ცხოვრება.

იგი შედის ხელოვნების ძირითად ტრიადაში: ფერწერა, სკულპტურა, არქიტექტურა.

იგი, ერთი შეხედვით, წააგავს დიდი სიმფონიური ორკესტრის დირიჟორს, რომელიც კომპოზიტორის მიერ დაწერილ ნაწარმოებს ნოტებით ასრულებს, ანუ იგი შემსრულებელია, ხოლო არქიტექტორი, მისგან განსხვავებით, „ნოტებსაც“ თვითონ ქმნის, ანუ იგი შემოქმედა!

ამის დასტურად გამოდგება საბჭოთა არქიტექტურის ბრწყინვალე თეორეტიკოსის ანდრეი ბუროვის გამონათქვამი: „არქიტექტურა არის შემოქმედებითი ხელოვნება და არა სახვითი, იგი საგანს კი არ ასახავს, არამედ ქმნის“. ისევე, როგორც დიზაინი, ანუ მხატვრული კონსტრუირება.

რაც შეეხება დიზაინისა და არქიტექტურის ურთიერთობას, მათ ძალიან ხშირად ურევენ ერთმანეთში. შეიძლება იმითომ, რომ დიზაინის ფუნქციონირება ცნობილი არქიტექტორები იყვნენ (ვალტერ გროპიუსი, ლუდვიგ მის ვანდერ როე და ლე კორბუზიე), რომლებმაც შემოქმედებითი მოღვაწეობის დიდი პერიოდი დიზაინს მიუძღვნეს.

საკმაოდ რთული გასამიჯნია დიზაინი და არქიტექტურა, რადგან მე-20 საუკუნის დასაწყისამდე დიზაინერის ფუნქციას არქიტექტორი ასრულებდა. ეს გამოიწვინა განსაკუთრებით ძნელია შენობის ინტერიერის დამუშავებისას. გარემო, დაკავშირებული ინტერიერის არქიტექტონიკასთან, მის კონსტრუქციასთან, ალბათ, მაინც არქიტექტურის პრეროგატივაა, ხოლო ამ გარემოსთვის აუცილებელი ატრიბუტიკა და დეტალები კი - დიზაინისა, როგორცაა ავეჯი, განათების არმატურა, ფარდები და ა.შ.

მიუხედავად იმისა, რომ ხშირ შემთხვევაში ინტერიერში მთელ სამუშაოს არქიტექტორი ასრულებდა, დიზაინი მაინც ჩამოყალიბდა როგორც დამოუკიდებელი დარგი, რადგან არქიტექტურული ნაგებობის გარეთ/გარდა არსებობდა უამრავი ნივთი თუ საგანი, რომელიც მოითხოვდა ფუნქციურ, მხატვრულ დამუშავებასა და სამრეწველო, სერიულ წარმოებას, რის გამოც მას „ინდუსტრიულ დესიგნ“-სამრეწველო დიზაინი ეწოდა.

აღნიშნული ანგლო-საქსონური ტერმინი წარმოიშვა გამოყენებითი ხელოვნების სფეროში. ტერმინი „დიზაინი“ თავდაპირველად აღნიშნავდა ხელოსნურ და გრაფიკულ ხელოვნებას, ხოლო ინგლისელმა მხატვარმა დ. სინელმა, მე-20 საუკუნის დასაწყისში, პირველმა დაარქვა სამრეწველო ნიმუშს „ინდუსტრიულ დესიგნი“. მან ტერმინს მისცა პრინციპულად ახალი მნიშვნელობა, რითაც განვითარებული მანქანური ტექნოლოგიის მასიურ წარმოებაში აღინიშნა ისტორიულად ახალი სფეროს, მრეწველობაში მხატვრული შემოქმედების შეჭრა-წარმოჩენა.

ამიტომ დიზაინი გასცდა არქიტექტურას, ჩამოსცილდა მას, მიუხედავად იმისა, რომ ზოგ შემთხვევაში მათი მიზანი და ამ მიზნის მისაღწევად საჭირო საშუალებებიც ძალიან მსგავსია.

მაინც რა არის დიზაინი, ანუ მხატვრული კონსტრუირება?

დიზაინი არის ადამიანის შემოქმედებითი მოღვაწეობის ერთ-ერთი დარგი, რომლის მიზანია ადამიანისთვის შექმნას გამოყენების თვალსაზრისით სრულყოფილი ესთეტიური ნივთი თუ საგანი (ავტომანქანა, ჩაიდანი, ავეჯი, ტანსაცმელი, ჩაქუჩის ტარი და მრავალი სხვა), ხოლო მეცნიერებას დიზაინის შესახებ ტექნიკური ესთეტიკა ეწოდება.

რა უფრო ადრე წარმოიშვა - არქიტექტურა თუ დიზაინი?

რა უფრო ადრე დასჭირდა პირველყოფილ ადამიანს: გამოქვაბული, როგორც თავშესაფარი, თუ კეტი და ქვა, როგორც იარაღი?

ეს კვერცხისა და ქათმის პრობლემას მაგონებს! ალბათ ერთდროულად: ერთმა წაწვეტებული ქვა ხის ტარს მიაბა და იარაღად გამოიყენა, ხოლო მეორემ ერთი გამოქვაბული მეორეს ამჯობინა და თავი შეაფარა.

ახლა ისევ არქიტექტურას მივუბრუნდეთ.

არქიტექტურას, რომელიც ქმნის ცალკეულ შენობასა და ნაგებობას, მოცულობითი არქიტექტურა ეწოდება, ხოლო არქიტექტურა, რომელიც ქმნის შენობათა და ნაგებობათა კომპლექსს, ქალაქგეგმარება.

არქიტექტურა არის პრაქტიკული საქმიანობა, ხოლო არქიტექტურის ისტორიისა და თეორიის შესწავლა _ მეცნიერება.

ეს არის თანამედროვე კომფორტული ინტერიერისა და თანამედროვე მასალით ნაგები ექსტერიერის ერთობლიობა.

რადგან შენობის პლასტიკა დამოკიდებულია მასალაზე, შესაბამისად, თანამედროვე არქიტექტურული ნაწარმოები დამოკიდებულია თანამედროვე მასალაზე, ე.ი. მასალა განაპირობებს შენობის არქიტექტონიკას, მის პლასტიკას (აქედან გამომდინარე, არ შეიძლება ბეტონისა და მეტალის ეპოქაში ქვის კანონიკით აშენო!).

უბნის, ქალაქის იერს განსაზღვრავს შენობის გარე ფორმა, მისი ფასადი, ინტერიერი კი ძირითადად მის უშუალო მომხმარებელს აინტერესებს.

ამიტომ ფასადი სტუმრისაა, ინტერიერი კი მოზინადრის!

თანამედროვე არქიტექტურული ნაგებობის შესაქმნელად საჭიროა თანამედროვე მასალა, მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ ტრადიციული მასალა აღარ გამოვიყენოთ. ყველაფერს თავისი ადგილი აქვს.

დღევანდელი მოჭარბებული ინფორმაციის პირობებში საჭიროა მსოფლიოში აპრობირებული ისეთი სამშენებლო მასალისა და ტექნოლოგიის შერჩევა, რომელიც ჩვენ გამოგვადგება. მოვირგოთ და ვაშენოთ. ვაშენოთ ბევრი. გამოცდილება საქმეს ძალიან წაადგება.

დღევანდელ დღეს დღევანდელი მასალა სჭირდება!

დაბოლოს, არქიტექტურა არ შეიძლება იყოს მოდური: შენობა დიდხანს დგას, მოდა კი სწრაფად იცვლება. ამიტომ არქიტექტურა უფრო ფრთხილად და ფაქიზად მოსარგებია სივრცესთან, გარემოსთან, დროსთან.

თუკი თვალს გადავაკლებთ დღევანდელ ქართულ არქიტექტურას, მასში მკაცრი სწორხაზოვანი „პურიზმი“ შეცვალა შენობათა მომრგვალებულმა კუთხეებმა, წრიულმა ერკერებმა, აივნებმა და გაჩნდა გემის არქიტექტონიკისათვის დამახასიათებელი ელემენტები - თეთრი კედლები, ბრტყელი სახურავები, მრგვალი ფანჯრები და კასკადურად განლაგებული ტერასები.

ამ ტიპის არქიტექტურა მსოფლიოში წინა საუკუნის 30-იან წლებში გაჩნდა და შეიძლება მსოფლიოს ნებისმიერ ქალაქში იხილოთ თელ-ავივში, ამსტერდამში, ლოს-ანჯელესში, მოსკოვსა და ბათუმშიც კი (სასტუმრო „ინტურისტი“).

60-იანი წლებიდან დასავლეთის ლიტერატურაში იგი დამოუკიდებელ არქიტექტურულ მიმართულებად „სტრიმლაინად“ მონათლეს (ინგლისური შტრეამლინე - მომრგვალებული, კვერცხისებრი; რუსულად - обтекаемая форма) და თანამედროვე არქიტექტურის ისტორიაში არტ-დეკოსა და მოდერნიზმს შორის ბალანსირებულ სტილად ჩათვალეს.

ამიტომ ჩვენთან, დროში ცოტა დაგვიანებული „სტრიმლაინი“ შეიძლება აიხსნას როგორც სოციალისტური არქიტექტურის მიერ დამკვიდრებულ სწორხაზოვან ფორმათა მიმართ გამოხატული პროტესტი (მაგ., ხრუმჩოვის დროინდელი კოლოფები „ხრუმჩოვები“).

სრული თავისუფლება ძნელი მოსანელებელია, მითუმეტეს არქიტექტურაში.

მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ აღარ ვაშენოთ: არქიტექტურაში მხოლოდ ბევრის შენებისას და ექსპერიმენტირებისას მიაგნებ ჭეშმარიტებას.

არქიტექტურული ექსპერიმენტი მეტად ძვირადღირებული სიამოვნებაა, მაგრამ რას იზამ, ამას ვერ ავცდებით, საჭიროა ბევრის შენება.

ძნელია დროს და კაპიტალს აღუდგე წინ. მაგრამ იმედია, ეს პროცესი დიდხანს არ გაგრძელდება, რადგან შეუძლებელია არქიტექტურა ასეთი ამორფული და უსახური იყოს: როგორც კი დალაგდება სახელმწიფო და საზოგადოება, როგორც კი ჩამოყალიბდება საზოგადოებრივი აზრი, მაშინვე მოხდება არქიტექტურული აზროვნების დახვეწა, ჭეშმარიტი არქიტექტურული ნაწარმოების შექმნა, რადგან პოსტულატი - რაც საზოგადოებაა, ის არქიტექტურაა - დღესაც ძალაშია. საუბედუროდ თუ საბედნიეროდ, არქიტექტურა ამ ქვაკუთხედზეა დაფუძნებული და არა მგონია, როდესმე შეიცვალოს.

არქიტექტურა თავისი დროის და საზოგადოების სარკეა.

ლიტერატურა:

1. Буров А.К.. Об архитектуре. М., 1960г.
2. Ле Корбюзье. Архитектура XX века. М., 1970.
3. Ле Корбюзье. Модульор. М., 1976.
4. Данаилов Г.. Не убить Моцарта.
5. გ. ჩიგოგიძე. არქიტექტურის არსის გაგებისათვის // საბჭოთა ხელოვნება, №10, 1986წ.
6. გ. ჩიგოგიძე. არქიტექტურის ტერმინოლოგიის თანამედროვე პრობლემა // საბჭოთა ხელოვნება, №10, 1974წ.
7. გ. ჩიგოგიძე. სიმართლე ხუროთმოძღვრებაში // საბჭოთა ხელოვნება, №10, 1962.
8. Первый международный семинар ИКСИДа по художественно-конструкторскому образованию в г. Брюгге (Бельгия) (сокращенная стенограмма) 21-24 марта 1964г.

To the question of understanding of the essence of architecture and design

Chigogidze T.

Resume

The represented article deals with the issue of interrelation between architecture and design.

The environment connected with the architectonics and interior constructions still should be considered as the prerogative of architecture, while necessary attributes and details of the interior, such as furniture, lighting fittings, curtains etc. – the prerogative of design.

Respectively, design is the one of kinds of creative activity of the human, which aim is the creation of esthetic object (car, tea-pot, furniture, clothes, handle of the hammer and many other things), valuable from the consumption's view-point, while the science of design is called technical esthetics.

К вопросу понимания сущности архитектуры и дизайна

Т. Чигогидзе

Резюме

Данная статья рассматривает вопрос взаимоотношения архитектуры и дизайна.

Среда, связанная с архитектурой и конструкцией интерьера, наверно, все же является прерогативой архитектуры, а необходимая атрибутика и детали этого интерьера, такие, как мебель, арматура освещения, гардины и т.д. – прерогативой дизайна.

Соответственно, дизайн является одним из видов творческой деятельности человека, целью которого является создание для человека полноценного, с точки зрения потребления, эстетического предмета (автомашина, чайник, мебель, одежда, рукоятка молотка и многое другое), а наука о дизайне называется технической эстетикой.

თანამონაწილეობითი დაგეგმვის პრობლემები ქართულ ქალაქთმშენებლობაში

ნ. ჩხეიძე

*სტუ, არქიტექტურის ურბანისტიკისა
და დიზაინის ფაკულტეტის ასისტ. პროფესორი*

ნ. ჭალაგანიძე

*სტუ, არქიტექტურის ურბანისტიკისა
და დიზაინის ფაკულტეტის დოქტორანტი*

დღეს უკვე აშკარაა, რომ პოსტსაბჭოური საქართველოს ქალაქების ურბანული გარემოს წარმატებული რეკონსტრუქცია წარმოუდგენელია დაინტერესებულ მხარეთა მობილიზაციისა და მათი ინტერესების გათვალისწინების გარეშე. ამასთან, მოსახლეობის თანამონაწილეობაზე დაფუძნებული ქალაქთმშენებლობა წარმოადგენს იმ სფეროს, რომლის ადეკვატური წარმართვისათვის მზად არ აღმოჩნდნენ არც სხვადასხვა დონის ხელისუფალნი, არც პროფესიონალი ქალაქმგეგმარებლები და არც ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობა.

აღსანიშნავია, რომ ქალაქთმშენებლობის დღეს არსებული სისტემა მოქალაქეთა

თანამონაწილეობის უპირატესობების შესახებ ინფორმაციის ნაკლებობას განიცდის. აღინიშნება საზოგადოების მონაწილეობის მკაფიო ფორმების, პროცედურებისა და ტექნოლოგიების სიმწირე, არსებული კი, უმეტესწილად, ყველა მოთხოვნას არ აკმაყოფილებს. სახელმწიფო დონეზე არსებობს საზოგადოებრივი მონაწილეობის მხოლოდ ორი სათანადო ფორმა: რეფერენდუმი და საზოგადოებრივი ეკოლოგიური ექსპერტიზა, სხვა ფორმებს მკაფიო რეგლამენტაცია არა აქვს. ეს პრობლემა განსაკუთრებით აქტუალურია საქართველოში, სადაც ჩამოყალიბებულია საზოგადოების მონაწილეობის კულტურა და აღინიშნება შესაბამისი ტრადიციების სიმწირე. საკანონმდებლო დონეზე განმტკიცებული მექანიზმების არარსებობის შედეგი ისაა, რომ საზოგადოების მონაწილეობის უფლება დეკლარაციის დონეს არ სცდება.

პრაქტიკა ასევე გვიჩვენებს, რომ თანამედროვე პირობებში სოციალური მართვის მიმართულებით ჯერ არ არის ინსტიტუციონალიზებული მოქალაქეთა და იმ პირთა ურთიერთქმედების მექანიზმები, რომლებიც უშუალოდ არიან ჩართულები ქალაქმშენებლობითი პროექტებისა და პროგრამების შემუშავების პროცესში. ეს იმას ნიშნავს, რომ არ არსებობს თვითონ ინსტრუმენტი მოქალაქეთა უფლებების რეალიზებისა პრაქტიკაში. ამ ინსტრუმენტებს კი რეალურად წარმოადგენენ სოციალური მონაწილეობის დაკანონებული და მრავალმხრივ აპრობირებული ტექნოლოგიები.

ამასთანავე, მოქალაქეები ცდილობენ სხვადასხვა ხერხებით ამა თუ იმ გადაწყვეტილებებზე ზემოქმედების მოხდენას, მაგრამ ხშირ შემთხვევაში სახელმწიფო ორგანოების მხრიდან ეჯახებიან სირთულეებს. შედეგად ხდება ადგილებზე საკონფლიქტო სიტუაციების ესკალაცია, რომლებიც წარმოშობის სიხშირის გამო აღარ ატარებენ ლოკალურ ხასიათს და წარმოადგენენ საერთო სახელმწიფოებრივ პრობლემას. ამგვარი მდგომარეობის მიზეზი, როგორც უკვე ავღნიშნეთ, ქმედითი მექანიზმების უქონლობაა, რომლებიც რეალურად უზრუნველყოფენ მოქალაქეთა უფლებას, მონაწილეობა მიიღონ და ზემოქმედება მოახდინონ ქალაქმშენებლობითი პროექტების შემუშავებისა და რეალიზაციის პროცესზე. უფრო მეტიც, ჯერ არ არსებობს სრული და სისტემატიზებული ცოდნა

და ტექნოლოგიები მოქალაქეთა თანამონაწილეობის სოციალურად მნიშვნელოვან პროექტებსა და პროგრამებში; თეორიულ-მეთოდოლოგიური და სამეცნიერო-პრაქტიკული თვალსაზრისით არ არის განსაზღვრული მათი სტატუსი სოციალური მართვის სისტემებში. ძალზე მნიშვნელოვანი და გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ ამგვარი მექანიზმების არარსებობის პირობებში საზოგადოების მონაწილეობა არა მარტო ნაკლებად ეფექტურია, არამედ თავად იდეის დისკრედიტაციას უწყობს ხელს. გადაწყვეტილებათა მიღებაში საზოგადოების მონაწილეობის რეალური სამართლებრივი უზრუნველყოფის თვალსაზრისით ასეთი ფორმებისა და პროცედურების შემუშავება ყველაზე გადაუდებელი და აქტუალური საკითხია.

მოქალაქეთა ჩართულობა გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში წარმოადგენს დემოკრატიის ერთ-ერთ ძირითად პრინციპს, რომელიც აყალიბებს სივრცითი დაგეგმვის ზოგად ჩარჩო პირობებს. ეს პრინციპი იმაში მდგომარეობს, რომ მოქალაქეებმა დროული ინფორმაცია უნდა მიიღონ ქალაქგანვითარების წინადადებების, გეგმებისა და პოლიტიკის თაობაზე; მათ შესაძლებლობა უნდა მიეცეთ ამ საკითხზე შეხვდნენ გადაწყვეტილებების მიმღებ ოფიციალურ პირებს, მონაწილეობა მიიღონ ურბანული განვითარების პროექტების განხილვებში და წარმოადგინონ თავიანთი დასაბუთებული წინადადებები ამა თუ იმ გადაწყვეტილებების გაპროტესტების ჩათვლით.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, საქართველოს დემოკრატიული განვითარების ერთ-ერთი მთავარი პირობაა მოქალაქეთა მონაწილეობის უზრუნველყოფა ქვეყნის მშენებლობისა და მართვის პროცესში. მაგრამ როგორ უნდა ჩაერთონ მოქალაქეები გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, რა პრობლემები უშლის ხელს მოქალაქეთა ჩართულობას, რა გამოცდილება არსებობს ამ მხრივ ევროპაში, რა ფორმები და მეთოდები არსებობს საამისოდ, როგორია საკანონმდებლო უზრუნველყოფა?

წინამდებარე სტატიის მიზანი სწორედ ამ კითხვებზე პასუხის გაცემის მცდელობაა.

ცნობილია, რომ კონკრეტული კონტექსტი – პოლიტიკის, მმართველობის, სამართლის, ეკონომიკის, განათლების, აკადემიური სისტემის მემკვიდრეობითობა – საზოგადოების

მონაწილეობის ჩარჩოებს ქმნის. დაგეგმარების ჩარჩოების ფორმირებისა და გარდაქმნის პროცესის შეცნობა კი უმნიშვნელოვანესია მოქალაქეთა მონაწილეობის წარმატებული სტრატეგიის ჩამოყალიბებისთვის. აქედან გამომდინარე, თანამონაწილეობითი დაგეგმვა ვერ განხორციელდება იზოლირებულად ადგილობრივი საზოგადოების, პოლიტიკური, იურიდიული, აკადემიური კულტურისა და ინსტიტუციების შესწავლის გარეშე [1].

ქალაქთმშენებლობით სფეროში გადაწყვეტილებათა მიღების პროცესში მოქალაქეთა მონაწილეობის უფლების რეალიზაცია მჭიდროდ უკავშირდება საზოგადოების დემოკრატიულ ტრადიციებს. ცხადია, რომ ამ მხრივ პოსტსაბჭოთა საქართველოს მოქალაქეთა თანამონაწილეობაზე დაფუძნებული ქალაქგანვითარების წარმართვის არაეფექტურობაზე დიდი გავლენა მოახდინა საქართველოს ისტორიულმა წარსულმა. საბჭოთა ქალაქგეგმარებამ, როგორც ტოტალიტარული იდეოლოგიის გამომატველმა, ერთმანეთისაგან გამიჯნა ქალაქის არქიტექტურულ-გეგმარებითი გარემო, ადამიანური არსი და, შესაბამისად, ქალაქის მოსახლეობას ჩამოაცილა ბუნებრივი უფლება, გადაწყვეტილება მიეღო თავისსავე საარსებო გარემოს ფორმირებაში. საყოველთაოდ ცნობილია, რომ სწორედ ამ ორი კომპონენტის განუყოფელი ერთობა ქმნის სრულფასოვან ქალაქურ გარემოს [2].

ამასთან, წინა ისტორია განსაზღვრავს არა მარტო სამართლებრივ ველს, არამედ ქვეყნის სოციალურ და კულტურულ სტერეოტიპებსაც. ხელისუფლებას, მოსახლეობასა და სხვადასხვა სოციალურ ჯგუფებს შორის ურთიერთობის კულტურა კიდევ უფრო ნელა ვითარდება, ვიდრე სამართლებრივი ველის შემქმნელი კანონებისა და მათი გამოყენების პრაქტიკა. თუ ევროპული დემოკრატიის ქვეყნები კლასიკური ლიბერალური დემოკრატიიდან „მონაწილეობის დემოკრატიისაკენ“ გადავიდნენ პლურალისტური დემოკრატიის გზით, თანაც ეს გადასვლა რამდენიმე თაობათა ცვლის პირობებში მიმდინარეობდა ახალ დამოუკიდებელ სახელმწიფოთათვის, ისეთის, როგორიცაა საქართველო, ათვლის წერტილი გახდა სრულიად განსხვავებული კოლექტივისტური დემოკრატიის ტრადიცია.

აქედან გამომდინარე, კოლექტივისტური დემოკრატიის ტრადიციულ გარემოში, ევროპული ცნობიერებისაგან განსხვავებით, სახელმწიფო მოხელეთა მიერ პრაქტიკულად არ აღიქმება თეზისი მოსახლეობის ინტერესების გატარების შესახებ. სახელმწიფო აღიქმება, როგორც „ძალა“ და „ძალა“, საკუთარი ინტერესების მქონე დამოუკიდებელი მოთამაშე და არა, როგორც სხვადასხვა კერძო და საზოგადოებრივი ინტერესების ურთიერთქმედების მარეგულირებელი. ჩამოყალიბებული პოლიტიკური კულტურა მონაწილეობას უკავშირებს უფრო პოლიტიკურ გადაწყვეტილებათა შემუშავებას და არა კონკრეტული საქმიანობის სოციალური შედეგებისათვის მოსახლეობის მიერ საკუთარ თავზე პასუხისმგებლობის აღებას. აღსანიშნავია, რომ ეს თავისებურებები ახასიათებს როგორც სახელმწიფო სტრუქტურებისა და უწყებების წარმომადგენლებს, ისე საპროტესტო მოძრაობის მონაწილეებს. ასე რომ, ლაპარაკია არა მარტო სახელმწიფო მოხელეთა პოზიციის შეცვლაზე, არამედ მასობრივი ცნობიერების სტერეოტიპებზეც, რაც ძალზე რთული ამოცანაა.

აქვე დროული იქნება აღვნიშნოთ, რომ მოქალაქეთა თანამონაწილეობის სრულიად განსხვავებულ სურათს წარმოადგენს ქალაქგანვითარების დასავლური გამოცდილება, სადაც მოქალაქეთა ჩართულობა ქალაქთმშენებლობითი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საყოველთაოდ მიღებულ ნორმად, საკანონმდებლო სისტემის სავალდებულო მოთხოვნად იქცა.

აღსანიშნავია, რომ თანამონაწილეობითი დაგეგმვის მეცნიერულ გააზრებას საფუძველი ჩაეყარა ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 20-იან წლებში შოტლანდიელი სოციოლოგის პატრიკ გედსის (P. Geddes) მიერ, სადაც მან სათავე დაუდო „სოციალური დაპროექტების“ მიმართულებას, რაც გულისხმობდა მოსახლეობის როლს ურბანული გარემოსადმი მოთხოვნილებების ჩამოყალიბებაში, შეფასებასა და რეალიზაციაში. ეს იდეები დასავლეთში ნელ-ნელა განვითარდა XX ს-ის 30-50 წლებში; განსაკუთრებულ აღმავლობას კი გასული საუკუნის 60-70-იან წლებში მიაღწია. ამ დროისათვის ევროპასა და აშშ-ში ყალიბდება ქალაქთმშენებლობით გადაწყვეტილებებში მოსახლეობის მონაწილეობის კონცეფციები, ფორმები და პროცედურები, რამაც საზოგადოებრივი მონაწილეობის

ანუ „პარტიციპაციის“ სახელწოდება მიიღო. ამ კონცეფციებმა 70-იანი წლებისთვის დასავლეთის ბევრ ქვეყანაში კანონების ფორმა შეიძინა.

ამ წლებში, ამერიკის შეერთებულ შტატებში ქალაქმშენებლობითი პროცესი, ტრადიციულ მიზნებთან ერთად, უკვე ითვალისწინებს სხვადასხვა სოციალური ჯგუფების ზოგჯერ წინააღმდეგობრივ ინტერესებსაც. შედეგად, ქვეყნის ფედერალურმა მთავრობამ „მოქალაქეთა მონაწილეობის“ მოთხოვნა დაუმატა ქალაქგანვითარების, საცხოვრისისა და საზოგადოებრივი კეთილდღეობის პროგრამებს. ამ მხრივ წინ გადადგმული ნაბიჯად შეიძლება ჩაითვალოს საზოგადოებრივი განხილვები, რომელიც, როგორც წესი, წინ უსწრებს ქალაქმშენებლობითი დოკუმენტაციის ოფიციალურ დამტკიცებას. 1978 წელს რეგიონულ საქმეთა ფედერალურმა საბჭომ (Federal Regional Council) გამოსცა 140 გვერდიანი სახელმძღვანელო „მოქალაქეთა აზრი“ (დედანში – „Citizen Rectification“), რომლის უზრუნველყოფა აუცილებელი გახდა ყველა ფედერალური პროგრამისათვის. სახელმძღვანელო აღწერს საზოგადოების ჩართვის სტიმულირების რამდენიმე ათეულ ახლებურ ტექნოლოგიას, თუმცა, უნდა ითქვას, რომ პრაქტიკაში ძირითად ფორმად მაინც საჯარო განხილვა აღიქმებოდა; ქალაქგეგმარება რჩებოდა საზოგადოებისთვის, და არა საზოგადოებასთან ერთად, მოაზრებულ საქმიანობად[3].

„პარტიციპაციის“ შემდეგ ნაბიჯად ქალაქგანვითარებას მოევლინა კონსესუსის მიღწევის მოთხოვნა (აშშ-ის ტრადიცია უფრო ორიენტირებულია ვერდიქტზე, ეს უფრო ევროპულ მოდელს წარმოადგენს). ხსენებულ კონტექსტში კონსესუსის მიღწევა მოიაზრება, როგორც პროცესი, რომლის მეშვეობითაც, გარკვეულ დროში და განსხვავებული ინტერესების მქონე ადამიანებს შორის მიიღწევა საზოგადოებრივი თანხმობა. დამუშავდა კონსესუსის მიღწევის ტექნოლოგია და ჩამოაყალიბა კონსესუსის მიღწევის ძირითადი პრინციპი.

„პარტიციპაციის“ ყველაზე მოწინავე და პროგრესული დემოკრატიული პირობებით გამოირჩეოდა ჰოლანდია, დანია და დიდ ბრიტანეთი. ჰოლანდიაში მოსახლეობას, უკვე პერიოდში

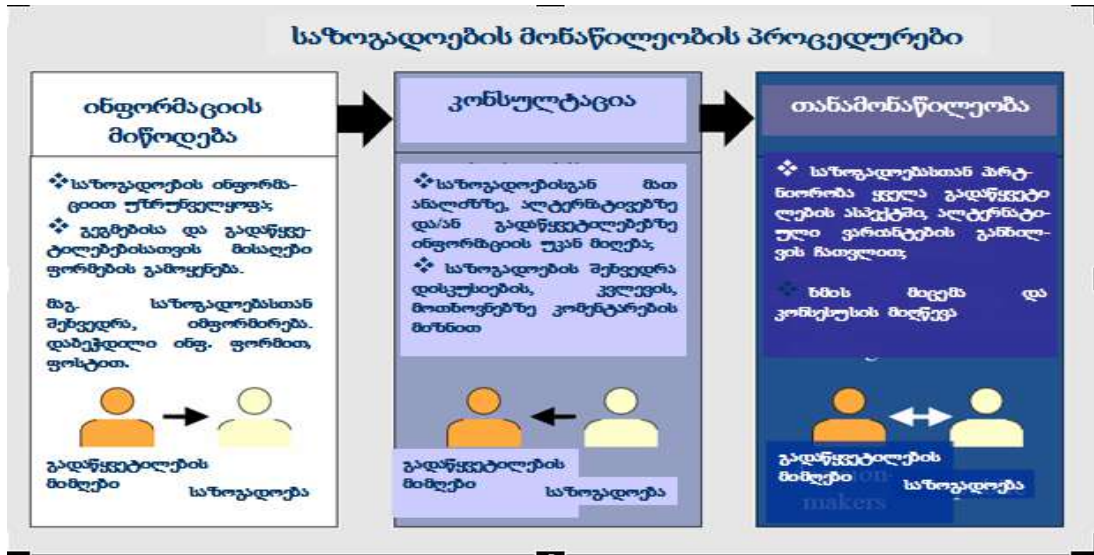
ჰქონდა ვეტოს დადების უფლება რეკონსტრუქციის პირობებში. დანიაში თანამონაწილეობითი პროცედურები უფრო დეტალურად გაწერილი იყო, მაგრამ ნებისმიერ შემთხვევაში, სოციალური დაგეგმვის გარეშე არც ერთი მსხვილი ქალაქმშენებლობითი პროექტი ევროპის ქალაქებში არც მაშინ და არც ახლა არ ხორციელდება.

„პარტისიპაციის“ განვითარებამ ინგლისში – დაწყებული ცალკეული ენთუზიასტების მცდელობიდან ერთობლივად განვითარებულ პრაქტიკამდე – აშკარა გავლენა იქონია სახელმწიფო და პროფესიულ ინსტიტუტებზე, რაც გამოიხატა სახელმწიფოს ორგანიზაციულ სტრუქტურებში სპეციალური ქვედანაყოფების შექმნით, მოსახლეობის მონაწილეობის პრობლემების სამეცნიერო სფეროს კვლევების დაფინანსებით, გარემოს დაცვის სპეციალიზებული საბჭოების შექმნით[4].

გერმანიაში მხოლოდ ფედერალური სამშენებლო კოდექსის (Baugesetzbuch) მიღების შემდეგ (23 ივნისი 1960 წ.) მოქალაქეთა მონაწილეობა გახდა საჯარო პოლიტიკის ცენტრალური პრინციპი. ფედერალური სამშენებლო კოდექსი, რომელიც აყალიბებს გეგმარებით პროცესს ადგილობრივ დონეზე. უზრუნველყოფს მოქალაქეთა მონაწილეობას მიწათსარგებლობის გეგმების შემუშავებისა და გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში. ეს პროცესი ორსაფეხურიანია:

1. საზოგადოებრივი მონაწილეობა ადრეულ სტადიაზე;
2. ფორმალური საზოგადოებრივი მონაწილეობა (იხ. სქემა 1).

სქემა 1. საზოგადოების მონაწილეობის პროცედურები გერმანიაში,

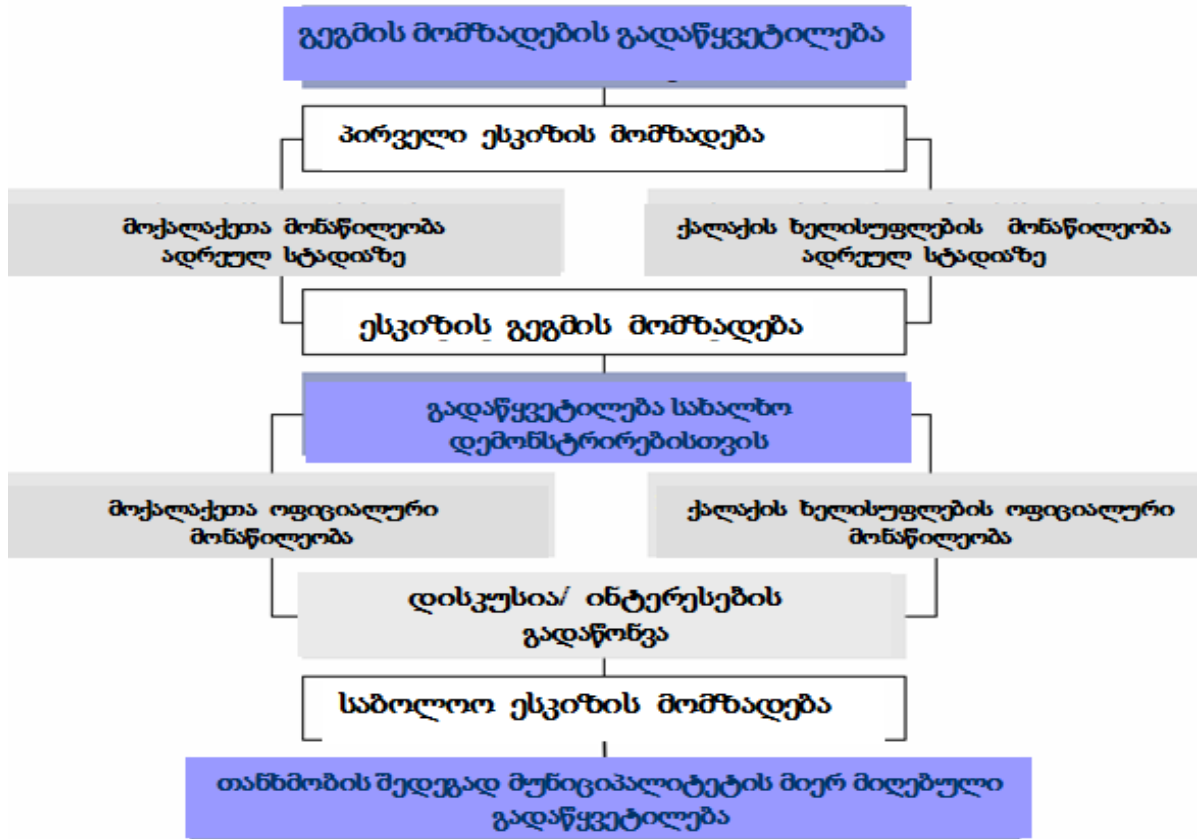
წყარო: Public Participation in Urban Development Projects – A German Perspective. Germany: 2011.

პირველი საფეხური უზრუნველყოფს საზოგადოების ინფორმირებულობას ადრეულ სტადიაზე სარეკლამო განცხადების ფორმით, სადაც აღნიშნულია დასაგეგმარებელი ტერიტორიის განვითარებისა და რეორგანიზაციის ზოგადი მიზნები, ასევე შეთავაზებული გეგმები და მათი ალტერნატივები, გეგმების შესაძლო ზემოქმედება. ამ ეტაპზე საზოგადოებას აქვს შესაძლებლობა გამოთქვას თავისი შეხედულებები და მიიღოს მათზე განმარტება. ამ დროს მუნიციპალიტეტი იღებს მოსაზრებებსა და კომენტარებს სხვა საჯარო სამსახურებისა და საზოგადოებრივი სააგენტოებიდან, რომლებიც ასევე დაინტერესებულნი არიან მიწათსარგებლობის გეგმებით (ფედერალური და „მიწების“ სააგენტოები, სამრეწველო პალატები, ეკლესიები, გარემოსდაცვითი ასოციაციები, სარკინიგზო კომპანიები და სხვა). მაშინ, როდესაც ყველა კომენტარი იქნება შეგროვებული, მუნიციპალიტეტი შეიმუშავებს პროექტის გეგმას.

საზოგადოებრივი მონაწილეობის მეორე ეტაპზე მიწათსარგებლობის გეგმა, თანმხლებ განმარტებით ბარათთან ერთად, იდება განსახილველად ერთი თვის ვადით. გეგმების ინსპექტირების დრო და ადგილი საჯაროა. საზოგადოებას, საჯარო სამსახურებს და სხვა საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს შესაძლებლობა აქვთ შესთვაზონ რეკომენდაციები და საჭიროებისამებრ გამოხატონ თავიანთი პროტესტი გეგმების მიმართ, რომლებიც შემდგომ, ინტერესთა შეფასების საფუძველზე, მხედველობაში უნდა იყოს მიღებული. ინტერესების შეფასების (შეწონილობის) პრინციპი გულისხმობს როგორც საჯარო, ისე პირადი ინტერესების ჩართვას მომავალ მიწათსარგებლობის გეგმებში. თუ გამოირკვა, რომ გეგმა უნდა გადაიხედოს, ამ შემთხვევაში საჯარო განხილვები უნდა განმეორდეს. საბოლოოდ მომზადებული მიწათსარგებლობის გეგმა წარედგინება ადმინისტრაციულ ორგანოს განსახილველად. მიწათსარგებლობის იურიდიულად სავალდებულო გეგმა, რომელიც ფორმალურად მიღებულია საკრებულოს მიერ, არის კანონქვემდებარე აქტი. ის წარმოადგენს იურიდიულად სავალდებულო დოკუმენტს ადმინისტრაციისა და ფართო საზოგადოებისთვის.

ამრიგად, წინასაპროექტო და მიწათსარგებლობის სავალდებულო გეგმის შეთანხმების პროცედურები, მოქალაქეთა მონაწილეობის სტადიების ჩათვლით, გამოხატავს გადაწყვეტილების მიღების პროცესს (იხ. სქემა 2).

სქემა 2. მიწათსარგებლობის დაგეგმვის პროცედურები გერმანიაში.

წყარო: Public Participation in Urban Development Projects – A German Perspective. Germany: 2011.

ამასთანავე, გერმანიასა და ევროპის სხვა ქვეყნებში არსებობს არაფორმალური „სოციალური ტექნოლოგიების“ – „საზოგადოებრივი კონფერენციების“ სხვადასხვა ტიპები და მიდგომები. მათ შორისაა:

- სამოქალაქო ჟიური (Citizens' Juri - ამერიკული ვარიანტი);
- კონფერენციები კონსენსუსის მისაღწევად (Consensus Conferences - ევროპული ვარიანტი);
- სამოქალაქო მოსმენები (Civic Hearings);
- სამოქალაქო კონფერენციები (Citizens' Conferences).

„საზოგადოებრივი კონფერენციების“ პროცედურების აგების კონცეპტუალურ საფუძველს წარმოადგენს, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში მოქალაქეთა ინფორმირებულობის, გადაწყვეტილებებში მონაწილეობის მიღებისა და, ასევე, თავისი ინტერესების დაცვისთვის მართლმსაჯულების უფლება. ამ უფლებების რეალიზაციისათვის იქმნება სამთავრობო სააგენტოები და კომისიები. მათ, როგორც წესი, აქვთ სოლიდური ბიუჯეტი, მუდმივი შტატი, მათი საქმიანობა რეგულირდება სპეციალური კანონებით, რომლებიც განსაზღვრავენ მათ დამოუკიდებლობას აღმასრულებელი ხელისუფლების წინაშე. ამგვარი კომისიები და სააგენტოები შექმნილია დანიაში - The Danish Board of Technology (<http://www.tekno.dk>) და კანადაში, კერძოდ, კვებეკში (<http://www.bape.gouv.qc.ca/index.htm>). მათი საქმიანობა ორიენტირებულია საზოგადოებრივ მოსმენების ორგანიზებასა და გადაწყვეტილებების მიღებაზე.

ამასთანავე, საზოგადოებრივი მოსმენის პროცედურები იყოფა ორ კატეგორიად: ისინი რომლებიც ორიენტირებულია დაინტერესებულ საზოგადოებაზე („stakeholders“) და სპეციალისტებზე (lay people).¹

ყველა პროცედურაში დიდი ყურადღება ექცევა pro & contra პოზიციის თანაბარი წარმომადგენლობითობის დაცვას. „კონსესუსის კონფერენციების“ ორგანიზებისას ამას აკონტროლებს სპეციალური სადამკვირებლო საბჭო, ხოლო ამერიკულ ვერსიაში, ექსპერტები ავსებენ ფორმას, რომელიც ადასტურებს, რომ მათ მისცეს საკუთარი აზრის სრულყოფილად გამოთქმის შესაძლებლობა და მათზე არ მოხდა ზეწოლა.

ჩვენი აზრით, აშშ-ის თუ სხვა დასავლური ქვეყნების მდიდარი პრაქტიკული გამოცდილების განხილვა ცხადყოფს, რომ მოქალაქეთა მონაწილეობის ტექნოლოგიზაცია გადაწყვეტილებების

---

¹ „Отечественный и зарубежный опыт проведения общественных слушаний по вопросам законодательного регулирования социальных проблем с участием общественных экспертов“. ინფორმაცია განთავსებულია საიტზე: <http://ngo.kirovnet.ru/otchestvennyj-i-zarubezhnyj-opyt-provedeniya-obshhestvennyx-slushanij-po-voprosam-zakonodatelnogo-regulirovaniya-socialnyx-problem-s-uchastiem-obshhestvennyx-ekspertov/>.

მიღების პროცესში, ეს არის უმნიშვნელოვანესი საკითხი სუბიექტურად ორიენტირებული ქალაქგეგმარებითი სფეროს ჩამოყალიბებისათვის, რომელიც უზრუნველყოფს გადაწყვეტილებათა მიღებაში მაღალეფექტურობასა და სოციალურ სამართლიანობას. ეს საკითხი კი ძალზე მნიშვნელოვანია დღევანდელი საქართველოსათვის.

თანამედროვე პირობებში საქართველოში, საზოგადოების მონაწილეობის მარეგულირებელი ნორმებისა და ფორმების უქონლობის მიუხედავად, შექმნილი სამართლებრივი ველი საკმაოდ ფართოა და მონაწილეობისა და ინფორმაციის უფლების შესაძლებლობებს მოიცავს. მაგრამ იმის გამო, რომ ჩვენში დემოკრატიული ტრადიციები განვითარებული არ არის და მონაწილეობის კულტურა ჩამოყალიბებულია, ზოგადი სახით შექმნილი საზოგადოების მონაწილეობა, როგორც წესი, ხორციელდება ფორმალურად.

მოსახლეობის უფლება, დროულად მიიღოს მიუკერძოებელი ინფორმაცია სამუშაო და საცხოვრებელი გარემოს შესახებ, წარმოადგენს ჩვენი კანონმდებლობის ცალსახა მოთხოვნას.

„5. ადამიანს უფლება აქვს მიიღოს სრული, ობიექტური და დროული ინფორმაცია თავისი სამუშაო და საცხოვრებელი გარემოს მდგომარეობის შესახებ.“

ამ უფლების განმტკიცებას ემსახურება საქართველოს მიერთება „ორჰუსის კონვენციაზე“, თუმცა აღნიშნულ ნორმატიულ დოკუმენტს აქვს ძირითადად ბუნებრივი გარემოსადმი მისადაგების განწყობა, ურბანული გარემო კანონმდებლის ინტერესების მიღმა რჩება.

ისტორიული გარემოსა და კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის საკითხებში მოსახლეობის თანამონაწილეობის ვალდებულებებზე დეკლარირებას ახდენს ევროპის არქიტექტურული მემკვიდრეობის დაცვის კონვენცია (გრენადა 03.10.1985) და არქეოლოგიური მემკვიდრეობის დაცვის ევროპული კონვენცია (ლა, ვალეტა – 16.01.1992) (რატიფიცირებულია საქართველოს პარლამენტის მიერ 2000 წ.).

საქართველოს ორგანული კანონი „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ (2005 წ.) ადგენს მთელ რიგ ზოგად ნორმებს „პარტისიპაციის“ მიმართ: „საქართველოს მოქალაქეებს უფლება აქვთ: დ) წინასწარ გაეცნონ ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს გადაწყვეტილების პროექტებს; მონაწილეობა მიიღონ მათ განხილვაში; მოითხოვონ გადაწყვეტილებათა პროექტების გამოქვეყნება და საჯარო განხილვა“(მ.2,პ.1);

საქართველოს სპეციალური ქალაქგანვითარების პრობლემატიკის მარეგულირებელი ორი კანონი – „სივრცითი მოწყობისა და ქალაქთმშენებლობის საფუძვლების შესახებ“ (2005 წ.) და „კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ“ (2007 წ.) – ასევე ხაზს უსვამს საჯაროობის უზრუნველყოფას სივრცითი მოწყობისა და ქალაქთმშენებლობის პროცესში: „ყველა დაინტერესებულ პირს აქვს უფლება მონაწილეობა მიიღოს დაგეგმვის დოკუმენტების მიზნების ფორმირების, შემუშავების, განხილვისა და შეთანხმების პროცესში ორგანიზებულ საჯარო განხილვაში“ (მუხლი 7, პარაგრაფი 3). ამ უფლების პრაქტიკაში რეალიზების მექანიზმი კი ასახულია: „დასახლებათა სივრცით-ტერიტორიული დაგეგმვის მიზნების ფორმირების, შემუშავებისა და განხილვის პროცესში საჯაროობის უზრუნველყოფის მექანიზმები კონკრეტდება შესაბამის დასახლებათა ტერიტორიების გამოყენებისა და განაშენიანების რეგულირების ძირითადი დებულებებითა და წესებით“ (მ. 7, პ. 6).

მოქალაქეების მონაწილეობის კუთხით მნიშვნელოვან დოკუმენტს წარმოადგენს „ქ თბილისის ტერიტორიების გამოყენებისა და რეგულირების წესები“ (2009 წლის 27 მარტი), სადაც, წინა თაობის ანალოგიურ დოკუმენტთან შედარებით, თანამონაწილეობის შესაძლებლობა კიდევ უფრო შეზღუდულია. ის ახდენს მხოლოდ სივრცით-ტერიტორიული დაგეგმვის დოკუმენტების მიზნების ფორმირების, შემუშავებისა და განხილვის საჯაროობის დეკლარირებას და ინფორმაციის გამოქვეყნების ვალდებულების დაკისრებით იფარგლება. აქაც ვერ ხერხდება ფორმებისა და პროცედურების კონკრეტიზება.

კანონში „კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ“ (2007 წ.), სადაც საკმაოდ დეტალურადაა გაწერილი ურბანული მემკვიდრეობის დაცვის სამართლებრივი პირობები, აქაც საზოგადოების თანამონაწილეობა იფარგლება და ორიენტირებულია ფიზიკური და იურიდიული პირების მოვალეობებზე.

როგორც ვხედავთ, ურბანული გარემოს მარეგულირებელი საქართველოს ეროვნული კანონმდებლობა არ შეიცავს თანამონაწილების კონკრეტულ მექანიზმებს, ფორმებსა და ტექნოლოგიებს, უფრო მეტიც, ამგვარი მექანიზმები დღემდე შემუშავებულიც არ არის. ეს ფაქტორი კი მნიშვნელოვნად აფერხებს პრაქტიკაში „პარტისიპაციის“ რეალიზებას.

ამრიგად, თანამონაწილეობითი დაგეგმვის პრაქტიკაში განხორციელების უზრუნველყოფაზე დიდადაა დამოკიდებული ჩვენი ქვეყნის მომავალი დემოკრატიული და მდგრადი განვითარება.

ლიტერატურა:

1. ვან აშენ კ.; ვერშრეგენი გ.; სალუქვაძე ი. ტრანსფორმაციის ჩარჩოები: საზოგადოების მონაწილეობა და სოციალური სისტემები ქართულ ქალაქგეგმარებაში. თბილისი ცვლილებების ხანაში - ურბანული სივრცისა და ქალაქდაგეგმარების სოციალურ-კულტურული განზომილებანი. თბილისი, 2010.
2. ვარდოსანიძე ვ. ქალაქგანვითარების სოციალური განზომილება პოსტსაბჭოურ საქართველოში. თბილისი ცვლილებების ხანაში - ურბანული სივრცისა და ქალაქდაგეგმარების სოციალურ-კულტურული განზომილებანი. თბილისი: 2010, გვ. 205-229.

3. ვარდოსანიძე ვ. „ქალაქთმშენებლობითი დაგეგმვის გზამკვლევი“ ქალაქ ამბროლაურის მაგალითზე. თბილისი, ამბროლაური: 2011, გვ. 23-25;
4. Роль городского населения в градостроительстве. gorodbis.blogspot.com/2011/03/blog-post.html

Participation Planning Problems in the Georgian Town Planning System

N. Chkheidze,

N. Chalaganidze

RESUME

The present work is dedicated to demonstration importance of the cities of independent Georgia, involvement of population in the process of formation of their living environment.

As the analyses showed existing system of urban planning does not have enough information regarding to importance of public involvement. The lack of clear forms, procedures and technologies of public participation is absolutely obvious. The problem is especially urgent in Georgia, where public participation culture is not developed and the lack of appropriate traditions is obvious. The result of non - availability of strong mechanisms on legislative level is that the right of public participation does not go beyond declaration, in terms of real legal provision of public participation in decision making process. Development of such procedures is the most urgent and important issue.

Проблемы планирования соучастия в грузинском градостроительстве

Чхеидзе Н.,

Чалаганидзе Н.

РЕЗЮМЕ

На современном этапе развития независимой Грузии представленная статья подчеркивает важность участия населения в процессе формирования их среды обитания.

Как показывает анализ, в существующей системе градостроительного планирования недостаточно информации о преимуществах участия граждан в принятии градостроительных решений. Отмечаются отсутствие и нехватка различных форм, процедур и технологии общественного участия, а существующие формы не отвечают всем требованиям. Эта проблема особенно остро стоит в Грузии, где еще не сформулирована культура и не существуют соответствующие традиции общественного участия. На законодательном уровне отсутствие четких механизмов приводит к тому, что право участия общественности остается на уровне декларирования. Обеспечение реальных правовых форм, технологий и процедур участия общественности в процессе принятия градостроительных решений является наиболее актуальной и неотложной задачей.

**სულიერი და კულტურული ფასეულობების მსხვერვა ტოტალიტარული რეჟიმების
ფონზე**

გ. შაიშმელაშვილი

*სტუ, არქიტექტურის, ურბანისტიკისა
და დიზაინის ფაკულტეტის სრული პროფესორი*

1918 წელს დედაქალაქის პეტერბურგიდან მოსკოვში გადმოტანამ და მოსკოვისათვის დედაქალაქის ფუნქციების დაბრუნებამ, დედაქალაქის ინტენსიურ ზრდასთან ერთად, განაპირობა ქალაქგეგმარებითი მოღვაწეობის გააქტიურება და გენერალური გეგმების შემუშავების გადაუდებელი აუცილებლობა.

მოსკოვის 1935 წლის რეკონსტრუქციის წინა პერიოდში, როგორც ცნობილია, დედაქალაქის ურბანული განვითარების პრობლემებისადმი მიძღვნილი არაერთი კონცეფცია არსებობდა.

აქტუალურ საკითხებს შორის, განიხილებოდა: ქალაქის მთელი გეგმარებითი სტრუქტურის რადიკალური გარდაქმნის, ქალაქის ახალ ტერიტორიებზე განვითარების, ცენტრის კონსერვაციისა და ურბანული განვითარების სხვა საკითხები.

„ახალი მოსკოვის“ პროექტი (1918–1922 წწ) საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ფუნქციების დეცენტრალიზაციისაკენ იყო მიმართული. იგი ითვალისწინებდა ახალი პოლიტიკური ცენტრის ფორმირებას მოსკოვის ისტორიული ცენტრისაგან მოშორებით, დედაქალაქის ჩრდილო-დასავლეთით (ე.წ. ხოდინკის ველზე). რაც შეეხება კრემლს, იგი განიხილებოდა, როგორც ბოლშევიკური მთავრობის დროებითი განთავსების ადგილი.

„დიდი მოსკოვის“ 1921–26 წლების გეგმა, სრულად იზიარებდა რა წინა პროექტის პრინციპებს, მიზნად ისახავდა კრემლისათვის სამუზეუმო კომპლექსის ფუნქციის მიკუთვნებასა და მოსახლეობისათვის კრემლის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფას.

ახალი მოსკოვის ზრდის პრინციპული სქემა დასაბუთებული იყო არქიტექტორ ნ. ლადოვსკის მოხსენებაში - “მოსკოვი ისტორიული და სოციალისტური“ (1929 წ).

მოსკოვის რგოლურ-რადიალური გეგმარებითი სტრუქტურის უკიდურესად ნეგატიური შეფასებისას, ლადოვსკი, უპირველეს ყოვლისა, მის სტატიკურობასა და ორგანული განვითარების მეტისმეტად შეზღუდულ შესაძლებლობას ეფუძნებოდა.

განსაკუთრებული აქცენტები ცენტრის განვითარების სიმნიშვნელობაზე კეთდებოდა. როგორც ლადოვსკი აღნიშნავდა: „...დედაქალაქის ისტორიულად ჩამოყალიბებული ცენტრალური ნაწილი, რომელიც ზრდისა და განვითარებისაკენ ისწრაფვის, არსებული გეგმარებითი სტრუქტურის მხრიდან უზარმაზარ და გადაულახავ წინააღმდეგობას აწყდება“.

იგი თვლიდა, რომ ცენტრს ზრდის შესაძლებლობა უნდა ჰქონოდა არა მარტო სიმაღლეში, არამედ ჰორიზონტალურ პროექციაშიც. აქედან გამომდინარე, - საქალაქო ცენტრი უნდა ყოფილიყო არა სტატიკური წერტილი, არამედ დინამიკური ხაზი - ღერძი.

ერთ-ერთ მონაკვეთზე რგოლების გაწყვეტისა და მათთვის ნალისებრი ფორმის მიცემით, ლადოვსკი განვითარების საშუალებას აძლევს, როგორც საქალაქო ცენტრს, ასევე გაწყვეტილი რგოლების შესაბამის შტოებს.

ლადოვსკის დინამიკური ქალაქის გეგმარებითი სქემა „პარაბოლა“ თავის თავში აერთიანებდა რადიალურ-რგოლურ და ხაზოვანი სქემების ღირსებებსა და უპირატესობებს მაშინ, როდესაც მათი ნაკლოვანებისაგან თავისუფალი იყო.

სთავაზობდა რა მოსკოვის რეკონსტრუქციისათვის განვითარებადი ქალაქის გეგმარებით სქემას, ლადოვსკი „პარაბოლის“ ღერძად მიჩნევდა მაგისტრალს ტვერის ქუჩისა და ლენინგრადის გზატკეცილს უწყვეტი მთლიანობის სახით. დედაქალაქის ჩრდილო-დასავლეთით ტერიტორიულ-სივრცითი განვითარების ლადოვსკისეული მოდელი მიზნად ისახავდა დროთა განმავლობაში მოსკოვის ქალაქ ლენინგრადთან შერწყმას.

მეოცე საუკუნის დასაწყისში, მოსკოვის გეგმარებითი სტრუქტურის ფორმირება ე.წ. პოლიცენტრული განვითარებით ხასიათდებოდა.

ამ ტენდენციის მატარებელი იყო 20-იანი და 30-იანი წლების პროექტების დიდი უმრავლესობა, რომელიც წინააღმდეგობაში მოდიოდა არსებულ რადიალურ-რგოლური გეგმის კონცეფციასთან.

შეიძლება ითქვას, რომ პოლიცენტრულ და მონოცენტრულ ქალაქგანვითარების მოდელებს შორის არჩევანი ქალაქის მემკვიდრეობის შენარჩუნებასა და მის განადგურებას შორის არჩევანის ტოლფასია.

ქალაქის ისტორიული ზონის განვითარებაზე აქცენტირებული ქალაქგანვითარების მონოცენტრული მოდელი ისტორიული ცენტრს მიუღებელი მასშტაბის სამშენებლო აქტივობის საფრთხეს უქმნის.

პოლიცენტრული ქალაქგანვითარების მოდელი ასეთი აქტივობის დელეგირებას ახდენს ისტორიული ცენტრის ფარგლებს გარეთ ფორმირებულ მიზიდულობის ახალ პოლუსებზე. ამით უზრუნვეყოფს ისტორიული ცენტრისათვის მიუღებელი ახალმშენებლობებისა და ჭარბი სატრანსპორტო ნაკადების საფრთხის არიდებას.

ბოლშევიკური ხელისუფლების პოლიტიკური მიზნებისათვის მიუღებელი აღმოჩნდა როგორც საზოგადოებრივ-პოლიტიკური დეცენტრალიზაცია, ასევე კრემლის ისტორიულ-კულტურული ფუნქციით გამოყენების იდეა. სწორედ ამ პოლიტიკურ მიზნებთან შეუსაბამობა იქცა პროექტის ავტორების ანტიკომუნისტურ იდეოლოგიაში დადანაშაულებისა და მოსკოვიდან გასახლების მიზეზი.

რეჟიმის მიერ მეთოდურად იქნა უარყოფილი მოსკოვის ურბანული განვითარების ყველა ის პროექტი, რომელიც ეწინააღმდეგებოდა მოსკოვის ისტორიულად ჩამოყალიბებული ცენტრის სამშენებლო პოლიგონად გადაქცევის იდეას.

XX ს-ის 20–30–იან წლებში მოსკოვის ქალაქგეგმარებითი მემკვიდრეობა ხანგრძლივი დროის განმავლობაში 1935 წლის რეკონსტრუქციის გენერალური გეგმის ჩრდილში იყო მოქცეული. ბოლშევიკური ხელისუფლების მიერ სწორედ ის იყო მიჩნეული იმ პირველ ქალაქთმშენებლობით დოკუმენტად, რომელმაც საკანონმდებლო დონეზე განაპირობა მოსკოვის რეკონსტრუქციის პროცესი.

ტოტალიტარული რეჟიმი საგანგებოდ მალავდა ინფორმაციას იმის შესახებ, რომ 1930–იანი წლების დასაწყისამდე მოსკოვის სარეკონსტრუქციო სამუშაოები „ახალი მოსკოვისა“ და „დიდი მოსკოვის“ გენერალური გეგმებით რეგულირდებოდა.

როგორც ცნობილია, მოსკოვის 1935 წლის რეკონსტრუქციის წინა პერიოდში მოსკოვის გარდაქმნისა და განვითარების უამრავი კონცეფცია იყო წარმოჩენილი. მათგან ბოლშევიკური ხელისუფლების მიერ შერჩეულ იქნა რადიალურ-რგოლური გეგმარებითი სტრუქტურის შენარჩუნებისა და იმავდროულად ისტორიული ცენტრის ახალი პოლიტიკური ფუნქციებით გაჯერებისაკენ მიმართული ურბანული განვითარების იდეა-პროგრამა.

მოსკოვის 1935 წლის რეკონსტრუქციის გენერალური გეგმა, რომელიც „სტალინური მოსკოვის გეგმის“ სახელითაა ცნობილი, პირადად სტალინის მიერ იყო დამტკიცებული.

ბოლშევიკების ხელისუფლებამ მოიწონა კრემლის ფარგლებში მოსკოვის პოლიტიკური და გეგმარებითი ცენტრების შეთავსების, როგორც 1935 წლის გენგეგმის ერთ-ერთი სტრატეგიული მნიშვნელობის, იდეა.

ქალაქგანვითარების ვექტორის არა ისტორიულად ჩამოყალიბებული ცენტრისაკენ, არამედ ქალაქის ახალი ტერიტორიების ათვისებისაკენ წარმართვა მკაცრი პარტიული კრიტიკის საგანი გახდა. ბოლშევიკური იდეოლოგიის თვალსაზრისით ისტორიული იერსახის შენარჩუნება რევოლუციამდელი მოსკოვისადმი ნოსტალგიის გაძლიერების საფრთხეს შეიცავდა.

როგორც წესი, რეჟიმის მიერ ბევრი ძეგლის ისტორიული და კულტურული მნიშვნელობა ან გამიზნულად კნინდებოდა ან სრულად იყო იგნორირებული.

ავტორიტარული რეჟიმის ერთ-ერთ უპირველეს ამოცანას შეადგენდა ის, რომ სრულად დაენგრიათ ხალხის ცნობიერებაში ჩამოყალიბებული მოსკოვის ძველი იერსახე. არანაკლები მნიშვნელობა ენიჭებოდა ახალი მოსკოვის, როგორც იდეოლოგიური, პოლიტიკური და ეკონომიკური თვალსაზრისით პრინციპულად განსხვავებული სახელმწიფოს მთავარი ქალაქის მშენებლობას. როგორც „მოსკოვის რეკონსტრუქციის გენერალური გეგმის შესახებ“ 1935 წლის 10

ივლისის ბოლშევიკური ხელისუფლების დადგენილება აღნიშნავდა „საჭიროა, რომ დედაქალაქის არქიტექტურული გაფორმება სრულად ასახავდეს სოციალისტური ეპოქის დიდებულებასა და სიდიადეს“.

კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პლენუმმა მხარი დაუჭირა პოლიტიკური ცენტრის კრემლში განთავსებას.

ამ გადაწყვეტილებამ გზა გაუხსნა ისტორიული ცენტრისათვის შეუსაბამო პოლიტიკურ-ადმინისტრაციული ფუნქციის მსხვილმასშტაბიანი შენობა-ნაგებობების კრემლის მიმდებარე გარემოში ინტერვენციას და სახელმწიფო ბიუროკრატული სტრუქტურების მიერ კრემლის „აღყაში მოქცევას“.

საბჭოთა მთავრობა კრემლში ჯერ კიდევ, 1918 წელს გადადის. სწორედ ამ პერიოდიდან ჩვეულებრივი მოქალაქეებისათვის კრემლის ტერიტორიაზე შეღწევა იკრძალება, ტაძრები დაიხურა და კრემლის ზარები დიდი ხნით დადუმდნენ.

საბჭოთა ხელისუფლების პერიოდში მოსკოვის კრემლის არქიტექტურულმა ანსამბლმა გაცილებით მეტი ზიანი განიცადა, ვიდრე მისი არსებობის მთელი ისტორიის განმავლობაში. XX საუკუნის დასაწყისისათვის კრემლის გალავნის შიგნით 54 ნაგებობა იყო. მათგან 28 ადარ არსებობს.

კრემლის გარშემო საკვანძო პოზიციები დაიკავეს კომუნისტური ძალაუფლების საყრდენმა უწყებებმა: ლუბიანკის ისტორიულ ქუჩაზე განთავსდა სახელმწიფო უსაფრთხოების კომიტეტი; კრემლის ჩრდილო – დასავლეთით შინაგან საქმეთა სამინისტრო დამკვიდრდა.

ქალაქგანვითარების მონოცენტრული სისტემისათვის დამახასიათებელმა ნეგატიურმა თვისებებმა, რამაც ისტორიული ცენტრის რღვევის საფრთხეში პოვა ასახვა, სამი ათეული წლის შემდგომაც იჩინა თავი. იგულისხმება 1960-იანი წლების ერთ-ერთი გრანდიოზული პროექტის – კალინინის პროსპექტის რეალიზაცია. აღნიშნული პროექტი ჯერ კიდევ 1935 წლის გენერალურ გეგმაში იყო მონიშნული. იგი დედაქალაქის დასავლეთი ნაწილის მთავარ ქუჩას (კუტუზოვის

პროსპექტს) მოსკოვის ცენტრთან აკავშირებდა. სწორედ კალინინის პროსპექტის რეალიზაციას უკავშირდება 1960-იან წლებში გაჩენილი ჰიპერტროფული საგზაო საცობები. მათ ძირითად განმაპირობებელ ფაქტორს შეადგენს ქალაქის მონოცენტრული სისტემის თავისებურება. ისტორიულ ცენტრში რადიალური მაგისტრალების მეშვეობით შეჭრილი მრავალრიცხოვანი ცენტრისკენული სატრანსპორტო ნაკადები, საბოლოო ჯამში კრემლს ებჯინებოდა.

ეკლესია-მონასტრების ნგრევის პროცესი 1920-იანი წლებიდან იწყება.

ქუჩების გაფართოება ითვალისწინდება შენობა-ნაგებობების ნგრევის შესაძლებლობას ქუჩის ორივე მხარეს 5-10 მეტრის მანძილზე. სატრანსპორტო მოძრაობის გაუმჯობესობის მიზნებს უამრავი ისტორიისა და კულტურის ძეგლი შეეწირა. ტოტალიტარული რეჟიმი ამ მიზნებს ეკლესია-მონასტრების განადგურების ინსტრუმენტად იყენებდა.

ძეგლების ნგრევის პროცესში „გარდამტეხი“ იყო 1929 წელი. ამ წლიდან იცვლება ეკლესია-მონასტრების განადგურების ტექნიკა. ხელისუფლებამ დაიწყო მათი აფეთქება.

1930 წლიდან ანტირელიგიური ისტერიის ფონზე, ლოზუნგით „უღმერთო მოსკოვისათვის,“ მიმდინარეობდა აღდგომისა და შობის დღესასწაულების საწინააღმდეგო კამპანიები.

1931 წლის 18 ივლისს გამოქვეყნდა ბოლშევიკური მთავრობის დადგენილება ქრისტე მსხნელის ტაძრის ადგილზე ყრილობათა სასახლის მშენებლობის შესახებ.

ბედმა დამთავრება არ არგუნა საბჭოების სასახლის მშენებლობას, რომელიც 1937 წელს დაიწყო. 1942 წელს ხელისუფლება იძულებული იყო დაეშალა დაუმთავრებელი შენობა და მშენებარე ყრილობათა დარბაზის ფოლადის კონსტრუქციები ომის საჭიროებისათვის გამოეყენებინა.

შედეგი ვერ გამოიღეს 1957-59 წლებში გამართულმა არქიტექტურულმა კონკურსებმაც. 1960 წელს შეწყვეტილ იქნა ყრილობათა სასახლის საპროექტო სამუშაოები. იმავე წელს ქრისტე მსხნელის ტაძრის ადგილზე ფუნქციონირება დაიწყო ღია საცურაო აუზმა „მოსკოვმა“.

უშუალოდ რევოლუციის შემდეგ იქნა გაუქმებული ვნების ქალთა მონასტერი, რომელიც 1654 წელს მეფე ალექსი მიხეილის-ძე რომანოვის მიერ იყო დაფუძნებული. ბოლშევიკურმა

ხელისუფლებამ 1937 წელს მონასტერი დაანგრია. მოტივად გორკის ქუჩისა და პუშკინის მოედნის გაფართოება იქნა მიჩნეული. იმავე წელს „ვნების მოედანს“ სახელი შეეცვალა და „პუშკინის მოედანი“ დაერქვა.

რუსული საეკლესიო ხუროთმოძღვრული მემკვიდრეობის ეს უნიკალური ნიმუში შეადგენდა ისტორიულად ჩამოყალიბებული ურბანული ძეგლის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს კომპონენტს. ვნების სამრეკლო, მთელ კომპლექსთან ერთად, ტვერის ბულვარის ძირითად არქიტექტურულ-კომპოზიციურ ნიშანსვეტს წარმოადგენდა.

ვნების მოედანი და მისგან განუყოფელი ვნების ქალთა მონასტერი თითქმის სამასი წლის განმავლობაში ინარჩუნებდა გეგმარებითი სტრუქტურის სტაბილური ელემენტისა და დედაქალაქის მხატვრული ინდივიდუალობის განმაპირობებელი ფაქტორის მნიშვნელობას.

ვნების ქალთა მონასტრის ადგილას 1950 წელს გაშენდა სკვერი შადრევნებით.

1917 წლამდე მონასტრის წინამდებარე მოედანზე იმართებოდა სახალხო სეირნობები ხატობის საეკლესიო დღესასწაულზე, აგვისტოში და ვნების ხატის თაყვანისცემის დღეს, აღდგომის შემდგომ მეექვსე კვირას.

1880 წელს ტვერის ბულვარის დასაწყისში, ვნების მონასტრის მოპირდაპირე მხარეს, დაიდგა პუშკინის ძეგლი.

იმ პერიოდისათვის გავრცელებული ნარატივის მიხედვით, როცა მოედანზე პუშკინის ძეგლისათვის პოსტამენტი მიჰქონდათ, პოსტამენტით დატვირთული ცხენებიანი საზიდავი ანა კერნის გასვენების სამგლოვიარო პროცესიას შეეყარა. სწორედ მას მიუძღვნა პოეტმა თავისი ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი ლექსი *“Я помню чудное мгновение”*. იმასაც ამბობენ, თითქოს საზიდარში შებმული ცხენები თვითონ შეჩერებულან, რათა პროცესიისათვის გზა დაეთმოთ.

რევოლუციამდე მონასტერში ფუნქციონირებდა სამი ტაძარი, მათ შორის ღვთისმშობლის ვნების ხატის ტაძარი. ამ ადგილას XVII საუკუნეში დიდი პატივი მიაგეს ნიჟეგოროდის ოლქიდან

რუსეთის დედაქალაქში გადმოტანილ ღვთისმშობლის სასწაულმოქმედ ვნების ხატს. სწორედ ამ ისტორიული შეხვედრით იყო განპირობებული ვნების მონასტრის დაფუძნების ადგილი.

1919 წლის დასაწყისში ბოლშევიკურმა ხელისუფლებამ მოსკოვის ვნების მონასტერი გააუქმა. 1928 წელს მონასტრის ყველა სათავსი სამხედრო კომისარიატს გადაეცა. ერთი წლის შემდეგ კი ყოფილ ვნების მონასტერში ცენტრალური ანტირელიგიური მუზეუმი გაიხსნა.

1937 წელს დაანგრიეს მონასტრის ყველა შენობა-ნაგებობა.

ვნების მონასტრის ისტორია და ბედი, როგორც რევოლუციამდე, ისე რევოლუციის შემდგომ, განუყოფლად უკავშირდება ტვერის ქუჩას.

ტვერის ქუჩა მოსკოვის მთავარ ქუჩად უკვე XVII საუკუნეში ხდება აღიარებული. ტვერის ქუჩაზე, როგორც მოსკოვიდან ტვერისაკენ მიმავალ სამეფო, გზაზე ხორციელდება მეფისა და უცხო ქვეყნების ელჩების სადღესასწაულო გამოსვლები, ამ ქუჩითვე ხდება მოსკოვის კრემლში მოხვედრა.

100 წლის შემდეგ, ტვერის ქუჩა იქცა მოსკოვის რუსეთის ახალ დედაქალაქთან - პეტერბურგთან დამაკავშირებელი გზის დასაწყისად.

სწორედ ვნების მონასტრის სამრეკლოს ზარების რეკვამ ამცნო პირველად მთელ მოსკოვს ნაპოლეონის უკანდახვევის შესახებ, სწორედ ამ მონასტრის კედლებში აღევლინა ქრისტე მხსნელის სამადლობელი პარაკლისი.

შეუძლებელია მოსკოვის ისტორიული იერსახის იმ აუნაზღაურებელი დანაკარგების დავიწყება, რომლებიც ფაქტობრივად 1935 წლის გენერალური გეგმით იყო დაგეგმილი. 1940 წლისათვის მოსკოვში განადგურებული იყო არსებული არქიტექტურულ-ისტორიული ძეგლების ნახევარზე მეტი.

მოსკოვის 1935 წლის რეკონსტრუქციის გენარალური გეგმის რეალიზაციის პროცესში რელიგიური და კულტურული დანაკარგების შეფასებისას განცვიფრებას იწვევს ამ დანაკლისის მასშტაბები. მოსკოვის ექს-მთავარი არქიტექტორის გ.ვ.მაკარევიჩის აზრით: „არც ერთ ხალხს XX

საუკუნეში ისე არ დაუნგრევია თავისი დედაქალაქის ისტორიული ცენტრი, როგორც ეს ჩვენ მოვახერხეთ.“

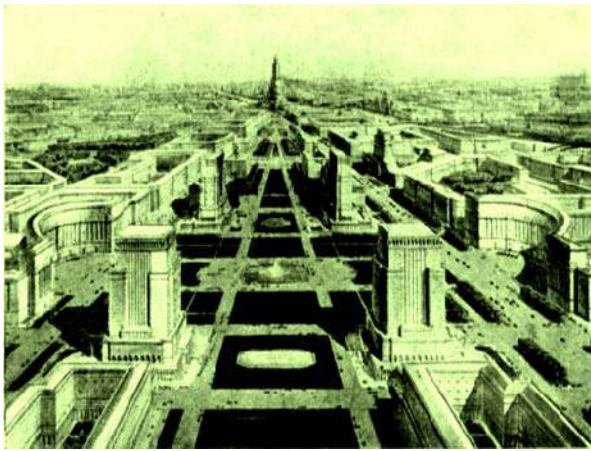
მოსკოვის 1935 წლის გენერალურ გეგმას საფუძვლად დაედო გეგმარებითი სტრუქტურის მონოცენტრული მოდელი. თავიანთი პოლიტიკური მიზნებისათვის ბოლშევიკებმა უარი თქვეს XX საუკუნის დასაწყისში დამკვიდრებულ დედაქალაქის პოლიცენტრული განვითარების ტენდენციაზე. რეჟიმის მიერ ურბანული განვითარების მონოცენტრული მოდელი გამოყენებულ იქნა, როგორც რუსული ეროვნული, სულიერი და კულტურული მემკვიდრეობის განადგურების ინსტრუმენტი.

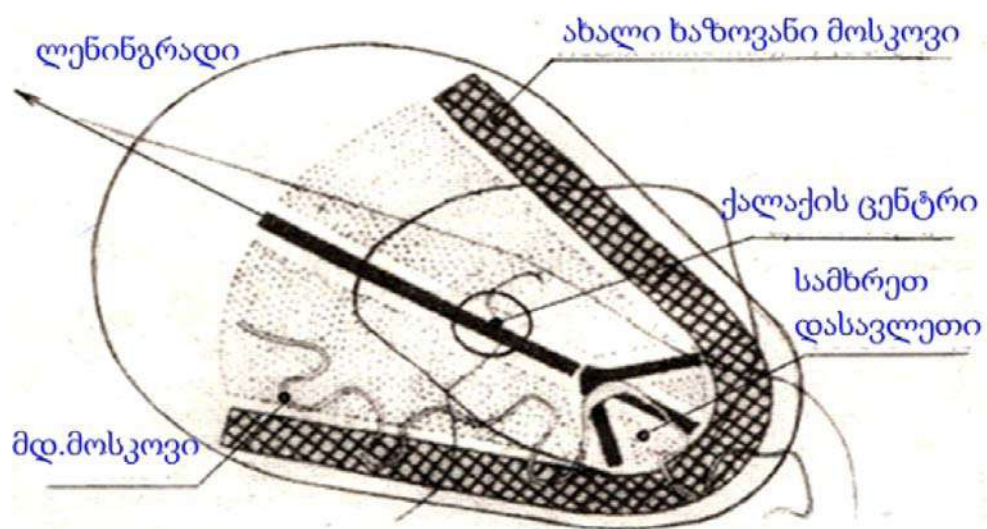

ტვერის ქუჩის რეკონსტრუქცია 1930-იანი წლები.

“ქრისტე მხსნელის
ტაძრის აფეთქება იქცა
რუსი ხალხის
უკიდურესი
დამცირების
სიმბოლოდ, ხერხვისა
და ძალადობის
აპოგეად.”

ლიტერატურა:

1. Сиренко Е.А. Преобразование планировочной структуры Москвы. М., 2004.
2. Лебедева Е. Страстной монастырь в Москве. М., 1998г.

Destruction of Spiritual and Cultural values on the Background of Totalitarian

Regim

G. Shaishmelashvili

RESUME

There is considered tendency of forming planning structures and creation of general plan of the capital of 1935 year. Given model of development Moscow was used with the power, as an instrument for destruction of spiritual and cultural values of Moscow.

Дробление духовных и культурных ценностей на фоне тоталитарных режимов

Шаишмелашвили Г.

РЕЗЮМЕ

Рассматриваются тенденции формирования планировочной структуры и создания генерального плана столицы 1935 года. Данная модель развития Москвы была использована властью в качестве инструмента уничтожения духовного и культурного наследия Москвы.

საქართველოში ქალაქგეგმარების დარგში არსებული მდგომარეობა.

საბჭოთა და გერმანული ანალოგების ანალიზი

გ.ყიფიანი

*სტუ, არქიტექტურის ურბანისტიკის და
დიზაინის ფაკულტეტის დოქტორანტი*

gkipiani@hotmail.com

საქართველოში სივრცითი დაგეგმარების, ქალაქმშენებლობის სფეროში მდგომარეობა, რბილად რომ ვთქვათ, არადამაკმაყოფილებელია. ამ მოსაზრებას იზიარებს პრაქტიკულად ყველა, ვისაც ერთხელ მაინც ჰქონია შეხება მშენებლობასთან. უკმაყოფილონი არიან არქიტექტორები, ინვესტორები, დეველოპერები. უკმაყოფილონი არიან სხვადასხვა რანგის მოხელეები. შედეგად, დროდადრო, სხვადასხვა ეგიდით იქმნება სხვადასხვა ფორმატის ჯგუფები, რომელთა მიზანია დაიხვეწოს არსებული კანონმდებლობა. სამწუხაროდ, დღემდე ამ ჯგუფების მუშაობამ რაიმე რეალური შედეგი არ გამოიღო (ამ განცხადებას თვითკრიტიკული ელემენტიც გააჩნია, რადგან რამდენჯერმე ასეთი ჯგუფის წევრი ამ მოხსენების ავტორიც გახლდათ). რა არის ამის მიზეზი? ჩემი აზრით, მიზეზი რამდენიმეა:

1. პირები თუ ორგანიზაციები, რომელთა ეგიდით იქმნება ჯგუფები, ვერ იღებენ რა სწრაფ ხელშესახებ შედეგს, კარგავენ ინტერესს და ჯგუფი ნელ-ნელა წყვეტს არსებობას.
2. მუშაობა იწყება არა ზოგად პრინციპებზე მსჯელობით, მათზე შეთანხმებით და ამ შეთანხმების აპრობაციის მიზნით მისი საჯაროდ გაცხადებით, არამედ არსებული ნორმატიული აქტის მუხლობრივი განხილვით. მუხლობრივი განხილვა მისაღებია, როდესაც საჭიროა ისედაც კარგის კიდევ უფრო გაუმჯობესება, მაგრამ არ ვარგა პრინციპული გადამუშავების

აუცილებლობის შემთხვევაში.

3. მთავარი მიზეზი მაინც ისაა, რომ არქიტექტურულ საზოგადოებაში არ არის ერთიანი აზრი იმის შესახებ, თუ შედეგად ქალაქთმშენებლობის რეგულირების როგორი სისტემის მიღება გვინდა .

საქართველოში დღეს ერთდროულად 3 ტიპის ქალაქგეგმარების მოდელი არსებობს:

ა) ძველი საბჭოთა ქალაქგეგმარება, რომელიც არსებობს არქიტექტორთა მენტალობაში და რომლის აღდგენა ბევრს საუკეთესო ვარიანტად მიაჩნია; ბ) უფლებრივი ზონირების ტიპის სისტემა, რომლის პროტოტიპია გერმანული სივრცითი დაგეგმარების კანონმდებლობა; გ) ჰიბრიდული სისტემა, რომელიც წინა ორის ნაჯვარია და რომელიც პრაქტიკულად მოქმედებს.

ჩემი აზრით, მნიშველოვანია, თუნდაც მოხსენების შეზღუდულ ფორმატში, მოკლედ განვიხილოთ ზემოთ მოყვანილი ქალაქგეგმარებითი მოდელები.

2001 წლამდე საქართველოში მოქმედებდა საბჭოთა ქალაქგეგმარებითი სისტემა, რომელის ნორმატიული რეგულირება ხორციელდებოდა ორი ძირითადი დოკუმენტით: “Инструкция о составе, порядке разработки, согласования и утверждения схем и проектов районной планировки, планировки и застройки городов, поселков и сельских населенных пунктов” ВСН 38-82 და “Планировка и застройка городских и сельских поселений” СНиП 2.07.01. აქედენ პირველი განსაზღვრავდა პროექტების დამუშავების, შეთანხმებისა და დამტკიცების წესებს, პროექტების სახეობების (სტადიების) ჩამონათვალს, მათ შინაარსსა და შემადგენლობას. მეორე იყო ქალაქთმშენებლობითი ნორმებისა და წესების კრებული.

ძირითად განხილვამდე მინდა შევეხო ერთ კერძო საკითხს: ლოკალური დაგეგმარების პროექტების სტადიურობაზე საუბრისას სამაგალითოდ მოჰყავთ საბჭოთა ლოკალური დაგეგმარების სამი სტადიურობა. ერთი შეხედვით, მართლაც განაშენიანების პროექტი ლოკალური დაგეგმარების მესამე სტადიად შეიძლება ჩაითვალოს, მაგრამ ВСН 38-82-ში

(შემდეგში: ინსტრუქცია) მოცემული დებულებების ანალიზი აშკარას ხდის, რომ ეს ასე არ არის.

კერძოდ: 1. ინსტრუქციის მიხედვით ქალაქგეგმარებითი პირობების გაცემა უნდა განხორციელდეს დღპ-ს საფუძველზე (მუხლი 6.3) და მათ გასაცემად არ არის საჭირო რამე დამატებითი პროექტის დამუშავება. 2. მართალია განაშენიანების პროექტს გააჩნია მნიშვნელოვანი ქალაქგეგმარებითი მდგენელი, მაგრამ ის არ ამზადებს პირობებს მოცულობითი პროექტირებისათვის, ის თავად წარმოადგენს ტიპური და ხელმეორედ გამოყენებული პროექტებით შედგენილი ქალაქგეგმარებითი კომპლექსის რეალიზაციის პროექტს (მაგ. BCH38-82 მუხლი 8.14-ის მიხედვით განაშენიანების პროექტის შემადგენლობაში უნდა შედიოდეს: ყველა შენობის ძირითადი ნახაზები 0.00-ის აბსოლუტური ნიშნულის ჩვენებით, შენობების ფასადები 1: 200 მასშტაბში, გზების, გასასვლელებისა და ბაქნების კონსტრუქციის ჭრილები, მასშტ. 1: 20 და სხვა).

მოხსენების ფორმატი არ გვამღვეს საბჭოთა სისტემის დეტალური ანალიზის საშუალებას. გვინდა შევჩერდეთ მხოლოდ ლოკალური გეგმარების რამდენიმე საკითხზე, მით უფრო, რომ მან მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა ქალაქგანვითარების რეგულირების დღევანდელი სახით ჩამოყალიბებაში.

საბჭოთა ქალაქგეგმარების ამოცანა იყო, კერძო საკუთრების არ არსებობის და ყველა მატერიალური თუ ადამიანური რესურსის სახელმწიფოს ხელში თავმოყრის პირობებში, ტერიტორიების განვითარების რეგულირებისთვის სათანადო გეგმარებითი დოკუმენტაციის დამუშავება. ამასთან, ვინაიდან სახელმწიფო დაფინანსება-დაპროექტება-მშენებლობის ციკლს სრულად აკონტროლებდა, ოპტიმალური იყო ქალაქგეგმარებითი პროექტის ტერიტორიის დაგეგმარება კომპლექსურად, მათ შორის, განაშენიანების მხატვრულ-ესთეტიკური საკითხების გადაწყვეტის ჩათვლით განეხორციელებინა. ამ სამუშაოს შესრულებას არქიტექტორ-ქალაქგეგმარებლის პროფესიის მქონე სპეციალისტი ესაჭიროებოდა. BCH 38-82 ცხრილი 2-ის მიხედვით გენგეგმის შემადგენლობაში უნდა დამუშავებულიყო ცენტრის სივრცით-მოცულობითი

კომპოზიციის ესკიზი, ხოლო დღპ-ს ძირითად ნახაზს განაშენიანების ესკიზი და წითელი ხაზების გეგმა წარმოადგენდა (BCH38-82ცხრილი 5). თუ განვიხილავთ როგორ იცვლებოდა სამშენებლო ნორმები და წესები (СНиП-2.07.01) 70-იანიდან 90-იან წლებამდე, აქ აშკარაა წინასწარ დადგენილი ნორმატივებიდან აქცენტის საპროექტო გადაწყვეტებზე გადატანის ტენდენცია. კერძოდ: გაუქმდა შენობათა ტიპების მიხედვით დადგენილი შენობათა შორის დაშორების ნორმატიული მანძილები, შესაძლებელი გახდა მიკრორაიონის ბადის და პირველი საფეხურის ცენტრის მოცულობათა გადანაწილება, გაუქმდა ნეტო და ბრუტო სიმჭიდროვეები, სიმჭიდროვის დათვლა მ2/ჰა-ს ნაცვლად კაცი/ჰა გახდა, რაც კაცზე საცხოვრებელი ფართის ნორმის განსხვავებული მაჩვენებლის გამოყენების საშუალებას იძლეოდა და სხვა. ყოველივე ზემოთქმული ზრდიდა არქიტექტორის პროფესიის მნიშვნელობას. მით უფრო თუ გავითვალისწინებთ, რომ ქალაქგეგმარებითი პირობების გამცემი მოხელე პროფესიით არქიტექტორი და ქალაქგეგმარებითი საბჭოს ყველა წევრი ასევე არქიტექტორები უნდა ყოფილიყვნენ.

მეორე მხრივ, საბჭოთა ქალაქგეგმარებამ ვერ დაძლია 60-იან წლებში ტიპურ პროექტირებაზე და ექსტენსიურ განვითარებაზე აღებული კურსი. შედეგად შეიქმნა ქალაქგეგმარებითი პროექტირებისადმი ორგვარი მიდგომა. ტერიტორიებზე, რომელნიც შერჩეული იყო ახალი მშენებლობის განსათავსებლად, გეგმარება უნდა განხორციელებულიყო მაქსიმალურად ეკონომიურად და მხოლოდ იმ ტიპური პროექტებით, რომელთა და რა რაოდენობით მიწოდება შეეძლო სახლმშენებელ კომბინატებს. ქალაქების ცენტრალური უბნებისთვისაც მუშავდებოდა დღპ, მაგრამ ვინაიდან მათი რეალიზაციის ვადები არ დგინდებოდა, აქ წახალისებული იყო თამამი, ქალაქგეგმარებითად საინტერესო, ეფექტური, თუმცა ეკონომიკურად სათუო და პრაქტიკაში ნაკლებად რეალიზებადი გადაწყვეტები.

ქალაქის განაშენიანებული ტერიტორიების თანმიმდევრული რეკონსტრუქციით სიმჭიდროვის გაზრდა და, შესაბამისად, ინტენსიურ განვითარებაზე გადასვლა საერთოდ არ განიხილებოდა.

ამიტომ, როდესაც დღის წესრიგში ინტენსიური განვითარება დადგა, ჩვენ არც სათანადო ქალაქგეგმარებითი პროექტები გვქონდა და, რაც უფრო მნიშვნელოვანია, არ იყო ასეთი პროექტებით სარგებლობის ჩვევა და, შესაბამისად, არც მათი საჭიროების განცდა.

1997 წელს, სამოქალაქო კოდექსის მიღებით, საქართველოში მიწასა და სხვა უძრავ ქონებაზე კერძო საუთრება დამკვიდრდა. გაჩნდა მიწის მესაკუთრე, რომელსაც სათანადო ქალაქგეგმარებითი უზრუნველყოფა ესაჭიროებოდა.

2001 წელს თბილისის საკრებულომ მიიღო უფლებრივი ზონების ტიპის პირველი ქალაქმშენებლობითი დოკუმენტი: “ქალაქ თბილისის ტერიტორიების განაშენიანების და გამოყენების წესი”(შემდგომში „განაშენიანების წესი“), მაგრამ, მიუხედავად იმისა, რომ ეს მომქმედი ნორმატიული დოკუმენტი იყო, თავიდან ხდებოდა მისი სრული იგნორირება, ხოლო შემდეგ, ცალმხრივი, მისი დანიშნულების მაკომპრომეტირებელი გამოყენება. საინტერესოა, რატომ არ მოხდა ამ დოკუმენტის პრაქტიკაში ადეკვატური რეალიზება? ჩემი აზრით, ამის მიზეზებია:

1. წესების ზოგიერთი დებულება იძლეოდა ინტერპრეტაციის და, შესაბამისად, მათი არსისგან განსხვავებული გამოყენების საშუალებას;
2. არ გვქონდა რეკონსტრუქციის პირობებში ინტენსიური განვითარების უზრუნველყოფი ქალაქგეგმარებითი პროექტების დამუშავების და გამოყენების ჩვევა;
3. მოხელეები და სამშენებლო პროცესში ჩართული სხვა აქტორები დაინტერესებულნი იყვნენ არა მკაცრად მარეგლამენტირებელი დოკუმენტის მიღებით, არამედ გარკვეული ორიენტირების გაჩენით, რომლებიც, ერთი მხრივ, წესრიგის ელემენტებს შექმნიდა და ამავე დროს საჭიროების შემთხვევაში მათი დარღვევა არ იქნებოდა პრობლემატური;
4. ახლად გაჩენილი კერძო მესაკუთრეები თავიანთ თავს განიხილავდნენ არა ქვეყნისა და საზოგადოების ძირითად საყრდენ ძალად, არამედ ზოგი ნაჩუქარი, ზოგიც მოპარული ცხენის პატრონად და შესაბამისადაც იქცეოდნენ. სამწუხაროდ, ამ მიზეზთაგან ზოგი დღესაც მოქმედებს.

ზემოხსენებული „განაშენიანების წესის“ პროტოტიპი უფლებრივი ზონირების სამართლებრივი დოკუმენტებია, რომელთა მეშვეობითაც ხორციელდება ქალაქგანვითარების რეგულირება კონტინენტალური ევროპის პრაქტიკულად ყველა ქვეყანაში, მაგრამ ყველაზე სრულად ის წარმოდგენილია საფრანგეთში და მით უფრო – გერმანიაში.

ამ ქვეყნებში უფლებრივი ზონირების ტიპის დოკუმენტაციას საფუძვლად უდევს განცდა იმისა, რომ კერძო საკუთრების პატივისცემა არის ის, რამაც სხვასთან ერთად ჩამოაყალიბა დღევანდელი დასავლური ცივილიზაცია. უძრავი ქონების საკუთრება აქცევს მაცხოვრებელს მოქალაქედ, რომელიც თავის კერძო საკუთრებასთან ერთად, თავისი ქუჩის, ქალაქის, ქვეყნის მესაკუთრედ მიიჩნევს თავს და მზად არის მათი მოვლისა და დაცვისათვის. ამავე დროს ასეთი მოქალაქე ავალდებულებს სახელმწიფოს, უზრუნველყოს მისი კანონიერი ინტერესები.

ქალაქგეგმარების თვალსაზრისით, ეს ინტერესი ითვალისწინებს, რომ მისი ნაკვეთის განვითარების პირობები დადგენილი იყოს წინასწარ, სანდოობის მაღალი ხარისხით, მისი მონაწილეობით და დამტკიცებული მის მიერ არჩეული ადამიანების მიერ. მისთვის ასევე მნიშვნელოვანია, რომ ეს იყოს საზოგადოებრივ ინტერესებთან შეთანხმებული და, შესაბამისად, ხანგრძლივმოქმედი, პროგნოზირებადად ცვალებადი პირობები.

მოკლედ განვიხილოთ თუ როგორ პასუხობს ზემოთ მოყვანილ მოთხოვნებს გერმანული დაგეგმარების სისტემა. როგორც ცნობილია, გერმანია ფედერალური სახელმწიფოა და ცალკეული მიწებისგან შედგება. მიწების უმრავლესობა შედგება რეგიონებისა და ქვერეგიონებისაგან, ბოლო საფეხურია მუნიციპალიტეტი. კანონი ავალდებულებს ყველა ჩამოთვლილ დონეზე (მუნიციპალიტეტის გარდა) არსებულ მმართველობის ორგანოს სათანადო ტერიტორიის ზელოკალური სივრცული დაგეგმარების დოკუმენტების დამუშავებას, რისთვისაც თითოეულ დონეზე არსებობს სპეციალური დაგეგმარების ბიურო, რომელიც პასუხისმგებელია ამ სამუშაოს შესრულებაზე.

ამჯერად ყურადღება შევაჩეროთ ლოკალურ დაგეგმარებაზე, რაც მუნიციპალიტეტის დონეზე ხორციელდება. გერმანიაში დასახლებები არ იყოფა ქალაქებად, დაბეზად, სოფლებად. ყველა ისინი იურიდიულად ე.წ. “გემაიდეს” ანუ მუნიციპალიტეტს წარმოადგენენ. რამდენიმე მცირე სოფლის გამაერთიანებელი და დიდი ქალაქის მუნიციპალიტეტები ადმინისტრაციულად და უფლებრივად თანაბარი ერთეულებია. მუნიციპალიტეტის დონეზე მუშავდება ლოკალური გეგმარების ორი დოკუმენტი, რომლებიც ერთმანეთთან იერარქიულ დამოკიდებულებაში იმყოფებიან. ესენია: ე.წ. “მიწის ნაკვეთების გეგმა”, სხვაგვარად, მიწათსარგებლობის მოსამზადებელი გეგმა (შემდგომში მ.მ.გ.) და “განაშენიანების გეგმა”, სხვაგვარად, მიწათსარგებლობის კანონიერი გეგმა (შემდგომში მ.კ.გ.).

მიწათსარგებლობის მოსამზადებელი გეგმა (მშენებლობის ფედერალური კოდექსი, FBC-სექცია 5) მუშავდება სივრცითი განვითარების რეგიონალური გეგმით დადგენილ ფარგლებში, რაც მოიცავს მუნიციპალიტეტის მთელ ტერიტორიას, სრულდება 1:10 000 ზოგჯერ 1:20 000 მასშტაბში, წარმოადგენს ქალაქგანვითარების საერთო სქემას და აწესებს ზოგად ზონებს. ზონების საზღვრებს სამართლებრივი მნიშვნელობა აქვს. საჭიროების შემთხვევებში მ.მ.გ-ს ფორმატში ცალკეული საკითხების დასაზუსტებლად მუშავდება სამართლებრივი ძალის არ მქონე თემატური გეგმები. თუ მ.მ.გ-ის საბჭოთა გენგემას შევადარებთ, აშკარაა, რომ მას უფრო მარტივი სტრუქტურა აქვს. მისი არსიდან გამომდინარე მას შეიძლება მიღებული ზოგადსაქალაქო ქალაქდაგეგმარებითი გადაწყვეტილებების დამაფიქსირებელი გეგმა ვუწოდოთ.

შედარებით დაწვრილებით განვიხილოთ მიწათსარგებლობის კანონიერი გეგმა, რადგან ის უფლებრივი ზონირების საკვანძო დოკუმენტია და მასში ყველაზე კარგად ვლინდება უფლებრივი ზონირების სისტემის არსი. დღეს საქართველოში ყველაზე მეტი კითხვა სწორედ მისი ქართული ანალოგის: “განაშენიანების რეგულირების გეგმის” ადგილის გააზრებისა და გამოყენების პრაქტიკის მიმართ ჩნდება.

მიწათსარგებლობის კანონიერი გეგმა (FBC -სექცია 8), როგორც წესი, მუშავდება მუნიციპალიტეტის ტერიტორიის ნაწილისთვის. მისი მიზანია თითოეული საკადასტრო ერთეულისათვის განვითარების პირობების დადგენა. ის დამტკიცების შემდეგ წარმოადგენს ადგილობრივი მნიშვნელობის კანონს და სავალდებულოა ყველასთვის (განსხვავებით მ.მ.გ-ისაგან, რომელიც სავალდებულოა ძირითადად მუნიციპალიტეტის მოხელეებისათვის). მუნიციპალიტეტი ვალდებულია დაამუშავოს და საჯაროდ გამოსცეს მ.კ.გ-ები მუნიციპალიტეტის მთელი ტერიტორიისათვის. თუ მუნიციპალიტეტი რაიმე ტერიტორიისათვის მ.კ.გ-ის დამუშავებას არ თვლის საჭიროდ, მან ეს სპეციალურად უნდა დაასაბუთოს. მ.კ.გ-ით დადგენილი ნაკვეთის განვითარების პირობები უნდა შეიცავდეს მინიმალურად აუცილებელ შეზღუდვებს, ანუ არა იმ შეზღუდვებს, რომელთა დაწესებაც სასურველია, არამედ იმათ, რომელთა არ დაწესება არ შეიძლება. ამავე დროს ახალ სადევლოპერო ტერიტორიებზე დევლოპერს შეუძლია დააწესოს მისთვის სასურველი დამატებითი მოთხოვნები და მათთან ერთად გაყიდოს ნაკვეთები.

მ.კ.გ-ს, რომელიც დამუშავებულია სრულყოფილად, ეწოდება “კვალიფიციური” მ.კ.გ. ზოგ შემთხვევაში მუნიციპალიტეტს შეიძლება ჰქონდეს დასაბუთებული მიზეზი, რომ მ.კ.გ დამუშავდეს გამარტივებული ვარიანტით (მაგ. საინჟინრო ქსელების გარეშე). ასეთი ფორმით დამუშავებულ მ.კ.გ-ს “არაკვალიფიციური” მ.კ.გ. ეწოდება. ის ასევე წარმოადგენს სამართლებრივ დოკუმენტს და სავალდებულოა შესასრულებლად (ხაზი მინდა გავუსვა - გერმანიაში მუნიციპალიტეტი ვალდებულია დაამუშავოს სათანადო ქალაქგეგმარებითი დოკუმენტები, ხოლო მათ არ დამუშავებას სპეციალური დასაბუთება სჭირდება.

მ.მ.გ-ის და მ.კ.გ-ის დასამუშავებლად მუნიციპალიტეტის შემადგენლობაში შედის სპეციალურ დამგეგმარებელთა ჯგუფი (მცირე მუნიციპალიტეტები შეიძლება გაერთიანდნენ საერთო ჯგუფის გარშემო), რომელთა მოვალეობაში შედის აღნიშნული პროექტების ხელმძღვანელობა და ძირითადი სამუშაოს შერულება. სამუშაოს ნაწილი შეიძლება დაეკვეთოს კერძო ფირმებსაც. აქ უნდა აღინიშნოს, რომ უფლებრივი ზონირების ტიპის ქალაქგეგმარებითი დოკუმენტების დამუშავებას

ახორციელებენ ე.წ. დამგეგმარებლები. ეს არის სპეციალობა, რომელიც გეოგრაფის, იურისტისა და არქიტექტორის სპეციალობათა გადაკვეთაზე მდებარეობს. ის ნაკლებად შემოქმედებით და უფრო სკრუპულოზურ სამუშაოს შესრულებას გულისხმობს. არის შემთხვევები, როდესაც ტერიტორიის მნიშვნელოვანი გადაგეგმარება ხდება. ასეთ დროს კანონიერი გეგმის შესრულებამდე მუშავდება არასტადიური, არასამართლებრივი ე.წ. „ჩარჩო გეგმა“, რომლის მიზანია სხვა და სხვა ქალაქგეგმარებითი გადაწყვეტების აპრობაცია. „ჩარჩო გეგმის“ ფარგლებში შეიძლება საჭირო გახდეს განაშენიანების 3-განზომილებიანი მოდელის ან ცალკეული დეტალის ესკიზირება შესაბამისად „ჩარჩო გეგმას“, როგორც წესი, არქიტექტორები ამუშავებენ.

დამტკიცებული მ.კ.გ. არის საფუძველი ქალაქგეგმარებითი პირობების გაცემისათვის. პირობებს გასცემს მუნიციპალიტეტის ტექნიკური ზედამხედველობის ორგანო, რომლის მოვალეობაა ამოკრიფოს პირობები მ.კ.გ –დან. ვინაიდან მ.კ.გ. ხელმისაწვდომია, მოქალაქეს შეუძლია ეს თვითონაც გააკეთოს და შევიდეს ზედამხედველობით ორგანოში განცხადებით, რომ ის დადგენილი პირობებით აპირებს მშენებლობას. შემდეგ მოქალაქე ამუშავებინებს პროექტს სერტიფიცირებულ არქიტექტორს და თუ პროექტის თანხვედრა მ.კ.გ-ის მოთხოვნებთან დასტურდება, ის იღებს მშენებლობის ნებართვას. არავითარი დამატებითი პირობის წაყენება ზედამხედველობის ორგანოს არ შეუძლია. გერმანიაში ყოფნისას სხვადასხვა ქალაქის ტექნიკური განყოფილების უფროსებს ვეკითხებოდით: “ვთქვით პროექტი მოთხოვნილ პირობებს და არსებულ ნორმებს აკმაყოფილებს, მაგრამ არქიტექტურულად უხარისხია”, პასუხი ყველგან ერთი იყო: “თუ ცუდია გეგმარება, მესაკუთრის პრობლემაა, თუ ცუდია ექსტერიერი – მესაკუთრის სირცხვილი”.

ჩვენ არაფერი გვითქვამს დაგეგმარების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობაზე და კიდევ ბევრ სხვა საკითხზე, მაგრამ ნათქვამიც, იმედი მაქვს, გარკვეულ წარმოდგენას გვიქმნის გერმანული მოდელის შესახებ.

საქართველოში ფორმალურად მოქმედი „სივრცითი დაგეგმარების, ქალაქთმშენებლობის კანონი“ და „ქ.თბილისის ტერიტორიების განაშენიანების რეგულირების წესები“ უფლებრივი ზონირების ტიპის დოკუმენტებია, მაგრამ რეალობაში მოხდა უფლებრივი ზონირების და საბჭოთა ტიპის ქალაქგეგმარებითი სისტემების შერწყმა, რის შედეგად ჩამოყალიბდა, ასე ვთქვათ, „ჰიბრიდული“ სისტემა, რომელმაც წინა ორისაგან ამოკრიფა და უარყოფითად განავითარა იქ არსებული ცალკეული დებულებები. კერძოდ: დ.დ.პ -ს სარეკომენდაციო ხასიათი შეუერთდა არაკვალიფიცირებული მ.კ.გ-ს არასწორად გაგებულ იდეას და მივიღეთ ზონირების გეგმა, რომელმაც დაკარგა კანონიერი გეგმის ძალა, რადგან მასში მოცემული პირობები შემდგომში დაზუსტებას საჭიროებს და მნიშვნელოვან ცვლილებებს განიცდის; საბჭო, რომელიც უფლებრივი ზონირების სისტემაში ძირითადად, ზოგად საკითხებს უნდა იხილავდეს, შეეჯავრა კონკრეტული საკითხების განმხილველ საბჭოთა საბჭოს, ოღონდ უკანასკნელისგან განსხვავებით, აქ ავტორს არა აქვს საბჭოს წევრებთან სრულფასოვანი ოპონირების საშუალება; ნორმები, რომლებიც სამართლებრივ სისტემაში ეხმარება დამპროექტებელს, გადაიქცა თვითკმარ, პირდაპირი მოქმედების ნორმებად და პრაქტიკულად ჩაანაცვლა ქალაქგეგმარებითი პროექტირება; უფლებრივი პროექტების დამუშავების პასუხისმგებლობის სახელმწიფოდან კერძო პირზე გადატანამ დააკნინა მათი საზოგადოებრივი ღირებულება; დადგენილისგან განსხვავებული პირობების მისაღებად საზოგადოების სასარგებლოდ ქმედების აუცილებლობა გადაიზარდა კოეფიციენტის ყიდვის გაუმართლებელ პრაქტიკაში. მოხდა არაფორმალური პროექტის “პერსპექტიული განვითარების გეგმის” გარკვეული ფორმალიზება, ოღონდ, ორიგინალისგან განსხვავებით, ის განვითარების მიმართულებების დასახვის ნაცვლად, ძირითადად, ასახავს უკვე მომხდარ ცვლილებებს.

ზემოთქმული გვიჩვენებს, რომ სიტუაციის გამოსწორება, წმინდა საკანონმდებლო საკითხებთან ერთად, პრაქტიკისა და კანონმდებლობის სწორ განვითარებაზე ორიენტირებული ურთიერთმიმართების უზრუნველყოფას საჭიროებს.

მიუხედავად სირთულისა, თუ არ იქნება სწრაფი შედეგების მიღების მცდელობა და იარსებებს მდგომარეობის გაუმჯობესების პოლიტიკური ნება, ჩემი აზრით, შესაძლებელი გახდება, თანმიმდევრული ცვლილებების გზით, ისეთი სისტემის ჩამოყალიბება, რომელიც თანწყობილი იქნება ქართულ რეალობასთან, შექმნის კერძო და საზოგადო ინტერესების შეჯერების პირობებს, უზრუნველყოფს ჩვენი საარსებო გარემოს მდგრად განვითარებას.

ლიტერატურა:

1. Инструкция о составе, порядке разработки, согласования и утверждения схем и проектов районной планировки, планировки и застройки городов, поселков и сельских населенных пунктов, ВСН 38-82.
2. Планировка и застройка городских и сельских поселений, СНиП 2.07.01-89.
3. “ქ. თბილისის ტერიტორიების განაშენიანების და გამოყენების წესი.”
4. “საქართველოს კანონი ტერიტორიულ სივრცითი დაგეგმარების, ქალაქმშენებლობის შესახებ.”
5. “გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის მშენებლობის ფედერალური კოდექსი”, FBC.

Current condition of the urban planning system in Georgia.

Some aspects of the Soviet and German urban systems.

G.Kipiani

Resume

There is considered the current condition of the urban planning system in Georgia, analyzed some aspects of the Soviet urban planning system and the German Law on space arrangement, shown the specifics of reflection of the Soviet and German system's single statements on the Georgian urban planning system.

Ситуация в области планировки городов в современной Грузии. Некоторые аспекты советской и немецкой градостроительных моделей

Кипиани Г.

Резюме

Рассмотрена ситуация в области градостроительства в современной Грузии, дан анализ некоторых аспектов советской градостроительной системы и немецкого закона по пространственному планированию; показаны особенности отображения отдельных положений советской и немецкой градостроительных систем в градостроительной системе Грузии.

არქიტექტურა გარემოს ესთეტიური სრულყოფის ხელოვნება

ბ.თინიკაშვილი, მ.ჯავახიშვილი

სტუ, არქიტექტურის, ურბანისტიკის და

დიზაინის ფაკულტეტის დოქტორანტიები

თბილისი განეკუთვნება იმ ქალაქებს, სადაც ბუნება, მთიანი პეიზაჟი განსაკუთრებულ ზემოქმედებას ახდენს არქიტექტურაზე. ყოველი შენობის, ქალაქის ცალკეული ნაწილის აღქმა ხდება გარემოსთან მთლიანობაში. ბუნებრივი ტერასების სიმაღლეთა მონაცვლეობის გამო განსაკუთრებით იზრდება შორი ხედების ვიზუალური აღქმა, რომელნიც უშუალოდ მონაწილეობენ ცალკეული შენობათა ჯგუფის, უბნის და საერთოდ ქალაქის სივრცობრივ-მოცულობითი სახის ჩამოყალიბებაში. „არქიტექტურაში აქსიომაა -- ადგილმდებარეობა გვეკარნახობს ასაგები ობიექტის ფორმას და შინაარსს“. არქიტექტურა და გარემო -- დღეს ეს ურთიერთობა კონფლიქტში აღმოჩნდა ერთმანეთთან. გავხდით მოწმენი დედაქალაქში მიმდინარე არქიტექტურულ-სამშენებლო პროცესებით გარემო ლანდშაფტის უგულვებელყოფის. არაერთმა ობიექტმა შეიტანა დისონანსი ისტორიულ განაშენიანებაში თავისი მასით, განწყობილებით, შინაარსით. დაარღვია უბნის მასშტაბი, უარყოფილია კონტექსტი, მემკვიდრეობისადმი თავაზიანობაზე ხომ ლაპარაკიც ზედმეტია. სახეზეა საყოველთაოდ აღიარებული ნორმების უპატივცემლობა, ისტორიული ძეგლის, ლანდშაფტის ხელყოფა, რის გამოც უკანასკნელ წლებში თბილისში აშენებული შენობა-ნაგებობები ხშირად უცხო სხეულად აღიქმება. შემოგთავაზებთ მცირე ექსკურსს ქალაქში „აღმშენებლობითი პროცესების“ მიმდინარეობის თვალსაჩინოებისთვის.

„თბილისის ომის“ დროს თავისუფლების მოედნის (სურ. 1) განაშენიანების ღიად დარჩენილი შენობის უმნიშვნელოვანესი მონაკვეთი, რომელიც ერთიან ანსამბლს ქმნიდა -- მოედნით, მამადავითის მთა ეკლესიით, ფუნკულორით -- და მშვენივრად შემოდიოდა სივრცეში

თავისუფლების მოედნიდან, სრულად დაიფარა მოედანზე სასტუმრო „მარიოტის“ ჩადგმით (სურ. 2). მალიან მალე, უკვე მთაწმინდის მისასვლელთან, ფუნიკულიორის ქვედა სადგურის წინ წამოიჭიმა ორი საცხოვრებელი სახლი, უსახური არქიტექტურით, სრულიად ამოვარდნილი არსებული განაშენიანებიდან. ესეც არ აღმოჩნდა საკმარისი და თვით პანთეონის მისასვლელთან, მარცხენა მხარეს აღმოცენდა საცხოვრებელი სახლი, რომელსაც არაფერი აქვს საერთო განაშენიანების მასშტაბთან, ხასიათთან, ტრადიციასთან.

მთლიანად დაიფარა მთაწმინდის ფერდობი, გაქრა სილამაზე და ამაღლებული სულიერი განწყობა, რომლითაც ადამიანი იწყებდა სვლას მამადავითის ეკლესიისაკენ მწვანეში ჩაფლული გზით. ჩავუყვეთ მთაწმინდის ფერდობს რუსთაველის პროსპექტისაკენ. 1870-1871 წლებში არქიტექტორ ო. სიმონსონის მიერ ჩატარებული რეკონსტრუქციის შედეგად დღევანდელი სახე მიიღო პირველი კლასიკური გიმნაზიის 1833 წელს აშენებულმა შენობამ. 1991 წელს „თბილისის ომის“ დროს დაზიანებული გიმნაზიის შენობა (სურ. 3) 1992-1993 წლებში აღადგინეს დიდი რუდუნებით. დღეს კი შენობას ფონად თავისუფალი სივრცის ნაცვლად ფარდასავით ამოეფარა მაღლივი საცხოვრებელი სახლი. აბსოლუტურად უცხო სხეული შეიჭრა ჩამოყალიბებულ ისტორიულ გარემოში, შეიჭრა თამამად და მოურიდებლად. არ გაითვალისწინა ქალაქის ინტერესები, საქალაქო ცხოვრების კომფორტულობა -- შენობა შენობას ხელს არ უნდა უშლიდეს.

დღეს ყველა, დამკვეთიც და დამპროექტებელიც მხოლოდ თავისი ნამოღვაწარის „ეფექტიანობას“ განიხილავს და არა იმას, რომ მათი ნამოღვაწარი გახდეს ქართული არქიტექტურის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მოვლენა თბილისის განაშენიანების ესთეტიური სრულყოფისთვის.

უკანასკნელ წლებში თბილისში (და საერთოდ საქართველოში) აქტიურად მოღვაწეობენ უცხოელი არქიტექტორები. სამწუხაროდ მათ ვერ გაიგეს რა ხალხთან და როგორი კულტურის ერთან ჰქონდათ საქმე. ამის მაგალითებია ძველ თბილისში აშენებული ობიექტები: მკრეხელობად და საზოგადოების უპატივცემლობად უნდა ჩაითვალოს ისტორიულ ნაწილში, საპატრიარქოსთან კაზინო „მანგრილას“ შენობის არსებობა (არქ. მიკელე დე ლუკი). რაც შეეხება თვით შენობას, ის

ამოვარდნილია თავისი არქიტექტურით, განწყობილებით და განაშენიანებაში „სიმჭიდროვეს განიცდის“. არსებულისადმი პატივისცემაზე მინიშნებაც არ არსებობს; ულამაზესი ხედები გადაფარა და გადაჭრა მინის ხიდმა, მათ შორის ხედი მეტეხზე, რომელიც არის ტაძრის, ქანდაკების და გარემოს უნიკალური კადრი და ეს მშვენიერი პანორამა ხიდის ერთ თაღში „ჩაეტია“. ხიდი კონფლიქტშია გარემოსთან (არქ. მიკელე დე ლუკი).

„სიახლეები ყველა ეპოქაში არსებობდა, ასე ხდება დღესაც. მაგრამ სიახლეები ზომიერად, თანმიმდევრულად და, რაც მთავარია, ტაქტიანადაა შესატანი. როცა სიახლეს აკეთებ უნდა გაითვალისწინო სად აკეთებ და როგორ აკეთებ. წინააღმდეგ შემთხვევაში ადგილისთვის სრულყოფილ კომპოზიციას ვერ მიიღებ, პირიქით, შეიძლება მშვენიერის ნაცვლად უგემოვნო რამ მიიღო. თუ სიახლე გარკვეულ ტაქტს იჩენს, მაშინ ის ქალაქისთვის ორგანული ხდება. ახლის მასშტაბი ისეთი უნდა იყოს, რომ უკვე არსებული არ დაჩაგროს და მის გარშემო მყოფი განაშენიანების ღირსება მეტად გამოამჟღავნოს. რაც უფრო მდიდარი და მხატვრულად ანგარიშგასაწევია ლანდშაფტი, მით უფრო მეტი სიფრთხილე სჭირდება საიხლის შემოტანას“ როგორც ჩანს სიფრთხილე არ გამოვიჩინეთ და ვიმოქმედეთ პრინციპით „შენ გაიწიე აქ უკვე მე ვარ“{1,140} სწორედ ამ გამონათქვამით მიუუახლოვდით რიყს.

რიყე -- ეს ტერიტორია გარშემოვლებული ბუნებრივი იარუსებით უაღრესად პრობლემატური იყო დედაქალაქისთვის. წლების განმავლობაში ქალაქი დიდ სიფრთხილეს იჩენდა მასთან მიმართებით. მისთვის ფუნქციის მისანიჭებლად არაერთი კონკურსი გამოცხადდა. ვერ გადაწყდა რეალიზება ვერცერთი ობიექტისა. იყო მცდელობა განსაკუთრებული, უზუსტესი სვლის მოსაძებნად და „მოიძებნა“ კიდევაც. რაც ვერ შევძელით ჩვენ, მივანდეთ უცხოელ, თუმცა ცნობილ არქიტექტორს (არქ. ე.ფუქსასი.)

საგამოფენო-სამაყურებლო დარბაზი რიყეზე კონფლიქტურია გარემოს მიმართ (სურ 4). დიდმა მასამ გადაფარა ისტორიული ნაწილის უნიკალური ხედები, ხოლო მარჯვენა სანაპიროდან მნიშვნელოვნად შეცვალა ხედები, პანორამა, რომლის დომინანტი პრეზიდენტის რეზიდენცია იყო.

წინა პლანზე ასეთი დიდი მასისა და უჩვეულო ფორმების არქიტექტურამ ბუნებრივია დაისაკუთრა აქცენტის, დომინანტის როლი. გამოთქმულია მოსაზრებანი რომ, „ნაგებობა გარემოსთან იზოლირებულად საინტერესოა“, „თავისთავად ფორმები ინტერესს იწვევს“, „საკონცერტო დარბაზის არქიტექტურა ძლიერი, ჟღერადი არქიტექტურული აკორდებისგან არის აკრეფილი“ და სხვა, თუმცა ყველა ერთხმად აღნიშნავს შენობის შეუსაბამობას გარემოსთან, მის ძალადობას გარემოზე, მის არაკონტექსტუალობასა და „უტაქტობას“. „შენობა უნიკალურიაო“ ითქვა, მაგრამ შენობას საინტერესოდ, მხოლოდ შესაბამისი გარემო წარმოაჩენს. რიყეზე კი ეს დაირღვა. ვერ მიიღო არქიტექტურამ ან არ მიაღებინა ავტორმა მას გარემოს მიერ ნაკარნახევი ფორმა. არა და რიყე ხომ განსაკუთრებულ გარემოში მოიაზრებოდა და რომ „რიყის, დღეს უკვე არარსებული ისტორიული უბნის შესაძლო რენაიმაციაზე უარიც რომ ვთქვათ და ახლებურად გააზრება მოვინდომოთ, როგორ შეიძლება ანგარიში არ გაუწიოთ იმ მშენიერ, თბილისურ „გვირგვინს“, რომელიც თავს ადგას ამ ადგილს: „რიყეს“ ,“საჩინოს“, „მეტეხს“, „თაბორს“, ბარათაშვილის აღმართს შესანიშნავი კედლით და მის პლატოზე განთავსებულ პრეზიდენტის რეზიდენციას, ამ ადგილის უმნიშვნელოვანეს აქცენტს, წმინდა სამების ტაძარს, ხოლო მტკვრის აყობებით დიდ „უნაგირში“ ჩაწერილ კავკასიონს, მისი ულამაზესი მწვერვალით — „ყაზბეგის“ მთით. ეს მშენიერი ცირკორამა ხომ ჩვენია, თბილისურია, განუმეორებელია, ეს ხომ შემოქმედი ადამიანების და შემოქმედი ბუნების ერთობლივი ნამოღვაწარი გახლავთ“ [1.365]. მართლაც რომ საოცრებაა და ძალიან დასანანი...

სრულიად საპირისპირო მაგალითია 1937 წელს თბილისში, ქალაქის ძველი რაიონის ცენტრალურ ნაწილში, ბალნეოლოგიური კურორტის მშენებლობა (არქ. ბ.კარბინი, ი. ჟიტკოვსკი, მ.კალაშნიკოვი). ეს წელი გახლდათ სტალინური კლასიციზმის ადრეული პერიოდი, როდესაც არქიტექტურა წარმოჩნდებოდა სახელმწიფოს ძლიერების გამოხატვის საშუალებად. ეს იყო დრო მხატვრული ელემენტებისა და დეტალების სიჭარბის არქიტექტურულ ფორმებსა და კომპოზიციებში. დროის შესაბამისად შენობის არქიტექტურა, საერთო კომპოზიცია კლასიციზმის საფუძველზეა დამყარებული, რაზედაც მიაწინებს შიდა ეზო, ორმაგი კოლონა და სხვა. მაგრამ ბალნეოლოგიური

კურორტის მშენებლობისთვის განკუთვნილი ტერიტორია მკვეთრად ჩამოყალიბებული სახის იყო: გარშემო ძველი, პატარა მოცულობის შენობებით, პირდაპირ მტკვრის პირას კლდეზე გადმომდგარი აივნისანი სახლებით და მეტეხის დიდებული ტაძრით, შენობის უკან მთაზე შეფენილი თბილისური აივნისანი სახლებით და სულ ახლოს ნარიყალას ნანგრევებით. ეს კი არქიტექტორებს კარნახობდა ახალი შენობის მასშტაბსა და ხასიათს, ავტორების მიერ გადაწყვეტილია უმთავრესი ამოცანა — შენობა ორგანულადაა ჩაწერილი ძველი ქალაქის ქსოვილში. მიუხედავად დიდი მოცულობისა, სივრცის აღქმისას არ იფარება ქალაქის პეიზაჟი. ამასთან ყურადსაღებია, რომ ეს ძველი ქალაქის რეკონსტრუქციაში ერთ-ერთი პირველი სერიოზული ნაბიჯთაგანია.

დიდი ათსვეტიანი პორტიკი და წახნაგოვანი მაღალი სვეტები, გორელიეფებით დაფარული რელიეფური ფრიზი (მოქანდაკე ი.ნიკოლაძე, თ.აბაკელია), ქვით შემოსილი კედლები, მუქი ფერის ცოკოლი და სვეტები ხაზს უსვამდა „იმელის“ შენობის იდეურ მნიშვნელობას, თუმცა, ის არ მიიჩნეოდა „ზეამაღლებულად“. ესეც სტალინური კლასიციზმის პერიოდი. „იმელის“ შენობას (არქ. ა.შჩუსევი, 1938) მთელი კვარტალი უჭირავს რუსთაველის პროსპექტსა და მის პარალელურ კვალის ქუჩას შორის. ავტორი მაქსიმალურად შეეცადა არ დაერღვია ქალაქის მთავარი პროსპექტის განაშენიანების მასშტაბი, ხელი არ შეეშალა საერთო სივრცის აღქმისათვის. სხვადასხვა დონეზე მდებარე რუსთაველის პროსპექტისა და კვალის ქუჩის ერთმანეთთან დასაკავშირებლად ავტორმა გამოიყენა თბილისის რთული რელიეფისათვის დამახასიათებელი ვიწრო კიბე-ქუჩა. თუ რუსთაველის პროსპექტზე შენობა ხუთსართულიანია, ქვედა მხარეს, კვალის ქუჩაზე ის სამი სართულით გამოდის, რითაც არ არღვევს კვალის ქუჩის მასშტაბს. შენობა ტერასულად ადის რუსთაველის პროსპექტისაკენ, რაც იძლევა მისი აღქმის საშუალებას მარცხენა სანაპიროდან (2006 წელს „იმელს“ ძველის სტატუსი მოეხსნა, არაერთხელ გაიყიდა, შემდეგ „გამოიშინა“ საბოლოოდ გადაეცა ინვესტორს, კვალის ქუჩაზე დანგრეული სამსართულიანი მოცულობის ადგილზე ცათამბჯენის ასაშენებლად.)

არქიტექტურა და გარემო უბრალოდ კი არ უნდა ემტერებოდეს ერთმანეთს, არამედ უნდა შეიქმნას ჭეშმარიტი სინთეზი. ეს გახლავთ წმინდა ხუროთმოძღვრული ამოცანა დამოკიდებული შემოქმედის უნარსა და ნიჭზე. ქართული ხუროთმოძღვრების ყველაზე ღრმა ტრადიციას არქიტექტურული ნაწარმოების დამოკიდებულება გარემოსთან, მხატვრულად და კომპოზიციურად სივრცის ორგანიზება. გარემოსადმი ფაქიზი დამოკიდებულებით შექმნილი გაწონასწორებული, ჰარმონიული ნაგებობები არა თუ რამეს აკლებენ გარემოს, არამედ ალამაზებენ და უფრო სრულყოფილს ხდიან მას. რისი ერთ-ერთი შესანიშნავი მაგალითია პავლიონი ფუნკულიორის ზედა პლატოზე. იგი ერთდროულად ეკუთვნის მთაწმინდის პარკს და ქალაქს (არქ. ზ. და ნ. ქურდიანები, ა. ვოლობუევის მონაწილეობით). პავლიონის სახით გადაწყვეტილი შენობა თითქმის 300 მეტრის სიმალიდან გადმოჰყურებს ქალაქს. შენობის მოცულობა, მასშტაბი, ჰაეროვანი თაღები კარგად ეხმიანება გარემოს. პავლიონი აღიქმება როგორც გარდამავალი მიწასა და ცას შორის (ესეც სტალინური კლასიციზმია).

ყოფილი სასტუმრო „ივერიის“ 20-სართულიანი შენობა (არქ. ო. კალანდარიშვილი, 1967 წ.) კონტრასტულად დაუპირისპირდა გარემოს, მაგრამ მისი განთავსებით მტკვრის ბეჭობის პირზე და მაქსიმალური დაშორებით რუსთაველის გამზირის განაშენიანების ხაზიდან არ დაინგრა პროსპექტის განაშენიანების და მთაწმინდის ფერდის უკვე ჩამოყალიბებული მასშტაბი.

სიცოცხლე შესძინა მტკვრის მარჯვენა კლდოვან სანაპიროს რთულ რელიეფს შესანიშნავად მორგებულმა ყოფილი გზების სამინისტროს შენობამ (არქ. გ. ჩახავა, ზ. ჯალაღანია, 1967 წ.) ეს არის არსებული ლანდშაფტისა და არქიტექტურის უჩვეულო კონტაქტი. აღინიშნა კიდევ, რომ ეს „მიკიბულ-მოკიბული“ შენობა ბეჭდის თვალისით მოერგო ყველასაგან მოძულეებულ და მაყვლის ბარდებით დაფარულ კლდოვან ფერდობს“[3,207]. გახსნილმა კომპოზიციამ არქიტექტურაში „შემოუშვა“ ლამაზი გარემო. ეს შენობა საბჭოთა არქიტექტურის ერთ-ერთი სახე იყო.

გარემოსთან კავშირის თვალსაზრისით ერთ-ერთი ყველაზე წარმატებული ნაგებობა იყო რესტორანი „არაგვი“ (არქ. ო. მაჩაბელი, 1970) მდებარე მტკვრის მარჯვენა სანაპიროზე, ბორცვის

ძირში. შენობის არქიტექტურული სახე ექვემდებარებოდა ამოცანას — შენობა სათუთად ჩამჯდარიყო მრავალწლიან მწვანე მასივში. ის არ აცხადებდა დომინანტის პრეტენზიას. დღეს რესტორანი „არაგვი“ დანგრეულია. მის ადგილი უნდა დაეკავებინა სასტუმრო „ჰაიეტს“. ადარ არსებობს, განადგურებულია ბორცვის ძირი, ბუნებრივი მწვანე მასივიც, რელიეფი გასწორებული და გაბრტყელებულია. სახეზეა არქიტექტურის გარემოსადმი დამოკიდებულების, პატივისცემის უარყოფა. მოისპო ტერიტორიის „ინდივიდუალობა“, რომელსაც შეეძლო შეექმნა დასამახსოვრებელი სივრცითი კომპოზიცია. ხდება არა პროექტის მორგება ლანდშაფტზე, არამედ პირიქით — ლანდშაფტისა პროექტზე დიდი ნგრევის ხარჯზე [2,360].

რელიეფის ხასიათისა და სტრუქტურის მაქსიმალური შენარჩუნება არის არქიტექტურის საწყისი იდეა მთაწმინდის ფერდში ყოფილი ბიზნესცენტრის შენობისა (არქ. ვ. დავითაია). ეს გაწონასწორებული თითქმის სკულპტურული ნაგებობა, დინამიკურად არის გაშლილი ტერასებად შიდა ეზოს ირგვლივ. ათვისებულია მშენებლობისათვის უკიდურესად მოუხერხებელი მთაწმინდის კალთის ნაკვეცი. ათვისებულია გონივრულად, ესთეტურად და, რაც მთავარია, მოკრძალებულად, რელიეფისადი მორჩილად (ამჟამად შენობას ჩაუტარდა რეკონსტრუქცია).

გარემოს სრულიად ახალი ჟღერადობა და მხატვრული სახე მიანიჭა კონცხზე შემომდგარმა ყოფილმა რიტუალების სასახლემ (არქ. ვ.ჯორბენაძე, ვ. ორბელიაძე), სწორედ ამ ადგილზე ითხოვდა არქიტექტურული განაშენიანება ძლიერ აქცენტს. შენობამ ორგანიზება გაუკეთა საკმაოდ ერთფეროვან გარემოს და იგი საინტერესოდ აქცია.

2012 წელს თბილისში აშენდა „სოკარის“ სათავო ოფისი (არქ.გიორგი, გივი, ვასილ ქობულიები) და საქართველოს ეროვნული ბანკის საკასო ცენტრი (არქ. თ. კვანტალიანი). ადგილი მშენებლობისთვის არც თუ ხელსაყრელი იყო. ეს სირთულეები ავტორებმა შესანიშნავად დაძლიეს და შექმნეს საინტერესო შენობები.

თუ პირველ შემთხვევაში, მიუხედავად რაციონალური, ფუნქციურ-ტექნოლოგიური კავშირების „აწყობის“ სირთულისა, ავტორებმა შესძლეს სივრცულ-კომპოზიციური მოულოდნელობების შექმნა,

მეორეში ავტორი ქმნის არაორდინალურ, შთამბეჭდავ არქიტექტურას (ფასადების მოქარგვა წრიული ხვრელებით, შენობის ქიმის ირიბად წაკვეთა და მისი კონსოლად „გადმოკიდება“ წყლის სარკვეზე). ავტორები აქ ეძებდნენ განწყობილებას და მიაღწიეს სასურველ შედეგს, ორივე ობიექტი „ჩაწერილია“ გარემოში და სრულყოფს მას.

ყურადსაღებია, რომ 1980 წელს ქ. თბილისის ისტორიულად ჩამოყალიბებულ ბირთვის რეკონსტრუქცია- რეგენერაციის მიზნით, პირველად ჩატარდა მეცნიერული კვლევა აქ არქიტექტურულ-კომპოზიციური და სივრცობრივ-მოცულობითი კავშირების შენარჩუნებისთვის (არქ. თ. კვიციანი, გ.გეგელია, და პ. ხუხია). კვლევის მეთოდების დამუშავებისას ავტორებისათვის ამოსავალ წერტილად იქცა თბილისის ჩამოყალიბებული სპეციფიკური სახის შენარჩუნება, მისი თავისებურებების ბუნებრივი ხასიათის გამოკვეთა და გარემოსთან ურთიერთკავშირის პრინციპად წარმოჩენა, ურბანული სიტუაციის სწორი შეფასება და ახალი ობიექტების ორგანული ჩართვა ქალაქისა და ცალკეული გარემოს აღნაგობაში. სამწუხაროდ, კვლევა კვლევად დარჩა . . .

ჩვენ მიერ განხილულ ნაგებობებში ნათლად გამოჩნდა, რომ არც დასაქმებული თანამემამულენი და არც უცხოელი მოწვეული არქიტექტორები ვერ ჩასწვდნენ ან არ ისურვეს გარკვეულიყვნენ თბილისის არქიტექტურის ფენომენში, რომ ჩამოყალიბებული ხელოვნური გარემოს პირობებში არქიტექტურული კომპოზიციის აგება უნდა ემყარებოდეს წარსულს, აწმყოს და მომავლის მემკვიდრეობითი ურთიერთობის კულტურას. წინააღმდეგ შემთხვევაში მივიღებთ არსებული გარემოში არსობრივად ანტაგონისტურ არქიტექტურულ ქმნილებებს. ასევე წარმოდგენილია რამდენიმე ნაგებობა „ჩამჯდარი“ ეროვნული ტრადიციის ატმოსფეროში. ყოველი მათგანი წარმოაჩენს მისი განვითარების ბუნებრივ შედეგს. ეს შედეგი კი, თავის მხრივ, გამოხატავს მის საუკეთესო თავისებურებებს - არქიტექტურისა და გარემოს თავაზიან თანაარსებობას. ისინი გამოირჩევიან თავიანთი იერით და, რაც მთავარია, ორგანულად არიან შეზრდილნი ქალაქის ქსოვილს, არ არღვევენ თბილისის არქიტექტურულ სახეს განაშენიანების განსაკუთრებულ სტრუქტურას, რომელსაც თბილისური არქიტექტურული პლასტიკა გააჩნია [4,12].

„თბილისი განსაკუთრებული სამყაროა. თბილისი მშენებელი არამარტო თავისი არქიტექტურისა და ისტორიის გამო, არამედ უძვირფასი ლანდშაფტისა და ხედების გამო. თბილისი არ არის ყველაზე კარგი ქალაქი მსოფლიოში, მაგრამ ის არის ერთადერთი ისეთი, როგორც არის და, როდესაც ლაპარაკია მის განაშენიანებაზე, ძალზე ფრთხილად უნდა ვიყოთ, რომ ეს ძვირფასი არ წაიშალოს და არ დაიკარგოს“ [1,31].

სურ. 1. თავისუფლების მოედანი

სურ. 2. სასტუმრო „ქორთიარდ-მარიოტი“

სურ. 3. თბილისის კლასიკური გიმნაზია.

სურ. 4. საგამოფენო-სამაყურებლო დარბაზი

რიყეზე

ლიტერატურა:

1. გ.ბათიაშვილი. ჩემი ცხოვრება არქიტექტურაში. თბილისი: უსტარი 2013.
2. ვ.დავითაია. არქიტექტურა და სინამდვილე. თბილისი, 2009.
3. ღვინჯიანი თ., Архитектура Тбилиси. Тбилиси: Сабчота Сакартველო 1982.
4. ღვინჯიანი თ., გელია გ., ხუჩია პ., Проектные предложения по адаптации старого Тбилиси. Тбилиси, 1980.

Architecture – an art of environment perfection

RESUME

B. Tinikashvili,

M. Javakhishvili

There is represented the specifics of site development and construction's progress in the last 20 years. There are shown the facts of violence against environment through the architectural-constructing processes. For comparison are shown objects, which esthetically improve the environment with the help of an appropriate composition.

Архитектура - искусство эстетического совершенства окружающей среды

РЕЗЮМЕ

Тиникашвили Б.,

Джавахишвили М.

Представлена специфика развития проектирования и строительства за прошедшие 20 лет. В архитектурно – строительном процессе выявлены факты «насилия» человека над окружающей средой. Для сравнения приведены примеры объектов, которые эстетически улучшают (совершенствуют) окружающую среду с приспособленной к ней композицией.

განათლებისა და შრომის ბაზრების კვლევა – განათლებისა და დასაქმების სააგენტო

ლალი ხვედელიძე

სტუ, არქიტექტურის, ურბანისტიკისა და

დიზაინის ფაკულტეტი

უწყვეტი განათლებისა და არქიტექტორთა

პროფესიული განვითარების ცენტრი

E-mail : Lalik77@yahoo.com

ნებისმიერი ქვეყნის უსაფრთხო და მდგრადი განვითარებისთვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს შრომით კადრებს - მათი მომზადების ხარისხს, კვალიფიკაციის დონეს და, რაც უმთავრესია, შესაბამისობას ეკონომიკის დარგების საჭიროებასთან, ანუ დამსაქმებელთა მოთხოვნებთან როგორც რაოდენობით, ისე სპეციალობათა სპექტრით და საკვალიფიკაციო მახასიათებლებით. კადრების მომზადების ტვირთი ძირითადად განათლების სიტემას, კერძოდ, პროფესიული განათლების სასწავლო დაწესებულებებს აწევს. ამიტომ დიდი მნიშვნელობა აქვს, თუ რამდენად შეესაბამებიან ხარისხობრივად და რაოდენობრივად დასაქმების ბაზარზე არსებულ რეალურ მოთხოვნებს მათ მიერ მომზადებული სპეციალისტები. ასე რომ, კადრების მომზადებისა და მათი დასაქმების საკითხები, შესაბამისად, განათლებისა და დასაქმების ბაზრები მჭიდრო ურთიერთკავშირშია.

ბოლო ორი ათეული წლის განმავლობაში შეიცვალა ქვეყნის სამეურნეო-ეკონომიკური პროფილი, მნიშვნელოვნად შემცირდა წარმოება, გაიზარდა მომსახურების სფეროს მოცულობა. ამ პროცესების შედეგად შეიცვალა დასაქმების ბაზრის სტრუქტურა და მოთხოვნები. სიტუაციას მალევე აუღეს ალღო უმაღლესმა სასწავლებლებმა, სადაც შეიქმნა უპირატესად **საგანმათლებლო ბაზარზე** მოთხოვნადი სპეციალისტების მოსამზადებელი ახალი სასწავლო პროგრამები და კურსები. სამწუხაროდ, მხოლოდ კურსებისა და პროგრამების შექმნამ ვერ დაძლია მაღალი კლასისა და კვალიფიკაციის

სპეციალისტების მომზადების ამოცანა. უმაღლესი სასწავლებლები უფრო მეტად ორიენტირებული იყვნენ არა დამსაქმებელთა (ანუ დასაქმების ბაზრის), არამედ აბიტურიენტებისა და მათი მშობლების უმეტესად გაუცნობიერებელი და საზოგადოებაში გარკვეული სპეციალობების “პრესტიჟულობიდან” მომდინარე მოთხოვნებზე. შედეგად, პროფესიული საგანმანათლებლო დაწესებულებების კურსდამთავრებულთა სპეციალობების სპექტრი (ანუ მიღებული ცოდნა და უნარ-ჩვევები) ისევე, როგორც მათი მომზადების დონე და ხარისხი, უმეტესწილად არ შეესაბამება დასაქმების ბაზრის მოთხოვნებს, არ არის მისი ადეკვატური. თუმცა, აღსანიშნია თავად დამსაქმებელთა გაუცნობიერებლობაც და გულგრილი დამოკიდებულება განათლების სექტორისა და, თუნდაც, მათთვის საჭირო სპეციალისტთა მომზადების პროცესისადმი, მათ შორის კომუნიკაციის არქონა (მცირე გამონაკლისების გარდა), რაც შრომის ბაზრის გაჯერებულობით (დასაქმების მაძიებელთა სიჭარბით) შეიძლება აიხსნას.

აღნიშნულის დასტურია ბოლო წლებში ჩატარებული სხვადასხვა კვლევები [1–7], რომლებიც აჩვენებს, რომ დასაქმების ბაზარი გაჯერებულია სამუშაოს მაძიებელი, უმაღლესი და სხვა საფეხურის განათლების მქონე, მაგრამ დასაქმების ბაზარზე არამოთხოვნადი ან არასათანადოდ კვალიფიცირებული სპეციალისტებით, იმატა პროფესიის არმქონეთა რიცხვმა. ამავე დროს, დაუკმაყოფილებელი რჩება ბევრი მოთხოვნა კონკრეტული პროფესიული ცოდნისა და უნარების მქონე სპეციალისტებზე. ხშირად **მოთხოვნა არის, მიწოდება - არაადეკვატური.**

ზოგადი სურათის წარმოსადგენად ვიტყვით, რომ, მართალია, ოფიციალური მონაცემებით ქვეყანაში უმუშევართა რაოდენობა 15–17%-ის ფარგლებში მერყეობს (რაც საკმაოდ მაღალი მაჩვენებელია), სოციოლოგიური კვლევები აჩვენებს, რომ თავის თავს უმუშევრად მიიჩნევს შრომისუნარიანი მოსახლეობის 67.0% [8]. მაღალია ასევე სტრუქტურული უმუშევრობაც (როცა ადამიანი დასაქმებულია, მაგრამ არა თავისი სპეციალობით).

მოსახლეობის განათლების და დასაქმების პრობლემების გადაჭრას არსებითი მნიშვნელობა აქვს ქვეყნის სტაბილური განვითარებისთვის. სამწუხაროდ, განვლილ წლებში, მიუხედავად მთავრობის რიგი მცდელობებისა (რაც უფრო კამპანიურ და პოპულისტურ ხასიათს ატარებდა), ამ მხრივ პოზიტიური ცვლილებები არ მომხდარა.

კადრების მომზადება და მათი დასაქმება ზოგადად ბაზრის მიერ რეგულირდება. ამ ბაზრის აქტორები არიან კერძო და საჯარო სექტორის დამსაქმებლები, სამუშაოს მაძიებლები და სამსახურის შეცვლის მსურველები, პროფესიული განათლების პროვაიდერი სასწავლო დაწესებულებები, აბიტურიენტები მშობლებითურთ და, რა თქმა უნდა, მთავრობა. თითოეული მათგანისთვის მნიშვნელოვანია იმის ცოდნა, თუ როგორია ყოველ მოცემულ მომენტში კვალიფიციურ კადრებზე დასაქმების ბაზრის კონკრეტული მოთხოვნები და განათლების პროვაიდერთა შეთავაზებები, რათა ჰქონდეთ სწორი სამოქმედო ორიენტირები. ლოგიკურად ჩნდება საჭიროება ერთიანი მონაცემთა ბაზის არსებობისა, სადაც ხსენებული აქტორებისთვის შესაძლებელი იქნებოდა როგორც ორივე ბაზრის მიმართ მათთვის სასურველი მოთხოვნების განთავსება, ისე მიღება.

მიმდინარე წელს განათლების სამინისტრომ და, შესაბამისად, მთავრობამ გარკვეული კორექტივები შეიტანეს განათლების დაფინანსების არსებულ წესში. მათ შეარჩიეს ქვეყნის განვითარებისთვის, მათი აზრით, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი 17 მიმართულება და 7 სახელმწიფო უმაღლესი სასწავლებელი, სადაც 2013-2014 სასწავლო წლიდან სპეციალისტების მომზადებას, შესაბამისი კვოტის ფარგლებში, სრულად დააფინანსებს სახელმწიფო (ანუ დაფინანსდება სტუდენტების საბაკალავრო 4-წლიანი განათლება). საკითხის მნიშვნელობიდან გამომდინარე, გვინდა უფრო დეტალურად შევეხოთ ამ საკითხს.

ქვეყნის ეკონომიკური, სოციალური, კულტურული, უსაფრთხოების თუ ზოგადად სტრატეგიული განვითარების ინტერესებიდან გამომდინარე, სახელმწიფო უთუოდ უნდა ზრუნავდეს, რათა ეკონომიკური ზრდისა და ქვეყნის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანი სტრატეგიული დარგები და

პროექტები უზრუნველყოფილი იყოს მაღალი კვალიფიკაციის პროფესიული კადრებით საჭირო დროს და საჭირო რაოდენობით. ამიტომ მთავრობამ შეიძლება გამოიყენოს საკადრო პოლიტიკის გატარების გარკვეული ეკონომიკური ბერკეტები. ერთ–ერთი ასეთი ბერკეტია სახელმწიფოს მიერ სპეციალისტთა მომზადების მიზანმიმართული დაფინანსება, ანუ, როგორც წინა წლებში უწოდებდნენ – “სახელმწიფო დაკვეთა”.

ჩვენთვის, როგორც მცირემოსახლეობიანი (ანუ მცირე ბაზრის მქონე), 2008 წლის ომის, გლობალური ეკონომიკური კრიზისის და შიდა პოლიტიკურ – ეკონომიკური არასტაბილურობის ზეგავლენისა და შედეგების დაძლევის პროცესში მყოფი ქვეყნისთვის, სახელმწიფოს აქტიურობა და მონაწილეობა ეკონომიკური დარეგულირების, მათ შორის კადრების მომზადების საკითხებში საჭიროდ და აუცილებლადაც მიგვაჩნია. ამიტომ ამ საკითხს საკამათოდ არ ვთვლით.

მაგრამ აქ ჩნდება სხვა მნიშვნელოვანი კითხვები. კერძოდ:

1. თანხვდება თუ არა განათლების სამინისტროს მიერ შერჩეული 17 პრიორიტეტული სპეციალობა ქვეყნის სოციალურ – ეკონომიკური (დარგობრივი) განვითარების სტრატეგიულ მიმართულებებთან (თუ ასეთი არსებობს)?
2. გადაწყვეტილების მიღებამდე შესწავლილი იყო თუ არა დასაქმების და განათლების ბაზრებზე არსებული ვითარება; დადგინდა თუ არა კონკრეტულად რომელი სპეციალობები და პროფესიები იქნება ყველაზე მოთხოვნადი ახლო მომავალსა და უფრო გრძელვადიან პერიოდებში;
3. კადრების დაგეგმვის რა მეთოდოლოგია იყო გამოყენებული. როგორია ის მექანიზმი, რის საფუძველზეც მთავრობა განსაზღვრავს და არეგულირებს თავის მონაწილეობას კადრების მომზადების სფეროში;

4. რა ნიშნით და კრიტერიუმებით შეირჩა პრიორიტეტული სპეციალობები და განისაზღვრა დასაფინანსებელი სტუდენტების რაოდენობა (ანუ ფაკულტეტების მიხედვით სახელმწიფოს ხარჯზე მოსწავლე სტუდენტების ქვოტა);
5. აქვთ თუ არა განათლების დაწესებულებებს საკმარისი რესურსული შესაძლებლობები, რათა საჭირო რაოდენობით და ხარისხით უზრუნველყონ სახელმწიფოს მიერ დაკვეთილი კადრების მოზადება და სხვა...

სამწუხაროდ, დასმულ საკითხებზე პასუხი ჯერჯერობით ვერსად მოვიძიეთ.

“სახელმწიფო დაკვეთის” განსაზღვრის პრობლემებზე ჩვენ მიერ ჯერ კიდევ 2003 წელს გამოქვეყნებულ სტატიაში [9] აღვნიშნავდით, რომ მას შემდეგ, რაც ჩვენი ეკონომიკა დირექტიულ-გეგმურიდან საბაზრო ეკონომიკის პრინციპებით განვითარებაზე გადავიდა, საჭირო იყო სპეციალისტთა კადრების მოზადების საკითხის მიმართ მიდგომების შეცვლა.

საქმე ისაა, რომ რეალური ეკონომიკური გარემო საკმაოდ დინამიკური და ცვალებადია. ამიტომ კადრების მოზადების სისტემაც უნდა იყოს მოქნილი, დინამიკური, რათა სწრაფად და ადვილად შეძლოს რეაგირება შრომისა და საგანმანათლებლო ბაზრების მუდმივად ცვალებად მოთხოვნებზე. ამ ცვლილებათა დაფიქსირებისა და ანალიზისთვის აუცილებელია არსებობდეს რაიმე მექანიზმი, ამ ბაზრების კვლევისა და მონიტორინგის კომპლექსური სისტემა, მონაცემთა ერთიანი ბაზა, რაც არც მთავრობას და არც კერძო სექტორს ჯერ არ შემოუთავაზებია. სადღეისოდ, განათლებისა და დასაქმების ბაზრების კვლევის ერთადერთი დამკვიდრებული პრაქტიკა არის სოციოლოგიური კვლევები, რაც ძირითადად ხორციელდება არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ და ისიც პერიოდულად. მეტად მწირია “საქსტატის” სტატისტიკური მონაცემებიც, რაც ვერ იძლევა საკმარის ინფორმაციას საგანმანათლებლო და დასაქმების ბაზრებზე არსებული რეალური სურათის დასადგენად.

გამომდინარე იქიდან, რომ ბაზრის კვლევა საკმაოდ შრომატევადი და ძვირადღირებული პროცესია, მოითხოვს დროს და ადამიანთა საკმაოდ რესურსს, ჩვენ შევიმუშავეთ საგანმანათლებლო და დასაქმების ბაზრების აქტორთა საკომუნიკაციო სქემა, რომლის საფუძველზეც შესაძლებელი იქნება დასაქმებისა და განათლების სააგენტოს² სტრუქტურის ფორმირება და ამ ბაზრების მუდმივი კომპლექსური კვლევა. ჩვენ მიერ შემოთავაზებული განათლებისა და დასაქმების სააგენტო ისეთი საკომუნიკაციო სისტემაა, სადაც განათლებისა და დასაქმების ბაზრებზე მოქმედ ყველა სუბიექტს (აქტორს) ექნება შესაძლებლობა, განათავსოს და მიიღოს განათლებისა და დასაქმების შესახებ უშუალოდ პირველწყაროს მიერ მიწოდებული, გარკვეული პერიოდულობით განახლებადი ინფორმაცია როგორც ელექტრონული გზით, ისე სააგენტოს მომსახურების მეშვეობით.

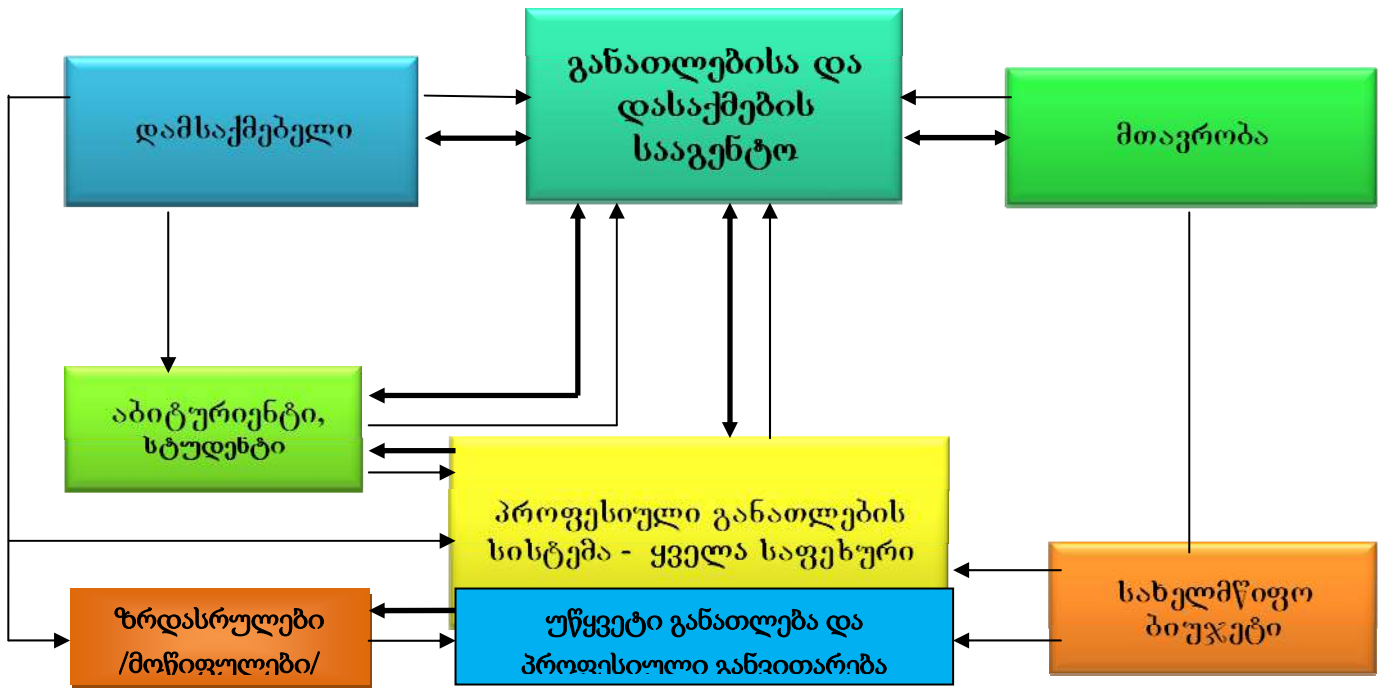
არსებული დასაქმების ელექტრონული პორტალებისგან (www.jobs.ge, www.vacancy.ge და სხვა) განსხვავებით, სააგენტოს ფუნქცია იქნება, თავი მოუყაროს და განათავსოს თავის ელექტრონულ გვერდებზე არა მხოლოდ მიმდინარე პერიოდში ვაკანსიების შესახებ დამსაქმებელთა ინფორმაცია, არამედ მათი სამომავლო მოთხოვნები საჭირო სპეციალისტებზე, თავად დასაქმების მსურველთა განაცხადები და CV-ები, ასევე კერძო პირებისა და კორპორაციების დაკვეთები კონკრეტულ სასწავლო პროგრამებზე, კურსებზე, პროფესიული განვითარების ტრენინგებზე და ა.შ., სასწავლო დაწესებულებათა განაცხადები არსებული და სამომავლო სასწავლო ადგილების, პროგრამების, პროფესიებისა და სპეციალობების შესახებ, პროფესიული განვითარების სასწავლო ცენტრების განაცხადები და ა.შ. სააგენტოს პორტალი იქნება განათლებისა და შრომის ბაზრებზე არსებული რეალური და აქტორთა მხრიდან ნებაყოფლობით მიწოდებული ინფორმაციის დამაკავშირებელი სივრცე. პორტალზე ინფორმაციის განთავსება უნდა იყოს ფასიანი, რაც სააგენტოს ბიუჯეტის ფორმირების უმთავრესი წყარო იქნება და უზრუნველყოფს მის დამოუკიდებლობას.

---

² სააგენტო – დაწესებულება, რომელიც ასრულებს გარკვეულ სახელმწიფო, საზოგადოებრივ, სოციალურ ფუნქციას.

ორივე ბაზრის შესახებ ინფორმაციის ერთიან, სათანადო IT პროგრამებით უზრუნველყოფილ სისტემაში თავმოყრა და მათი დამუშავება შესაძლებლობას მოგვცემს ვაწარმოთ ბაზრის უწყვეტი კვლევა და მონიტორინგი საკმაოდ მცირე რესურსებითა და დანახარჯებით და ნებისმიერ დროს ვიქონიოთ დასაქმებისა და განათლების ბაზარზე არსებული სიტუაციის რეალური სურათი.

განათლების და დასაქმების სააგენტოს საკომუნიკაციო სქემა

- ინფორმაციის მოძრაობის მიმართულება
- ფინანსების მოძრაობის მიმართულება

სისტემის მონაწილე სუბიექტებად მოიაზრებიან დამსაქმებლები, სამუშაოს აქტიურად მაძიებელი ან სამუშაოს შეცვლის მსურველი სპეციალისტები, უნივერსიტეტები, აბიტურიენტები და სტუდენტები, საჯარო და კერძო ორგანიზაციები და სხვა.

რა უპირატესობა შეიძლება ჰქონდეს ერთიან ბაზაში თავმოყრილ ინფორმაციას როგორც შრომის ბაზრის, ისე განათლების ბაზრის აქტორებისთვის.

დამსაქმებელი (კერძო და საჯარო) განათავსებს:

- მიმდინარე და სამომავლო (თუ აქვს განვითარების მოკლე და გრძელვადიანი გეგმები) ვაკანსიებს კონკრეტული პოზიციის აღწერით და შესაბამისი საკვალიფიკაციო მონაცემების მითითებით;
- შეთავაზებას სტაჟიორთა მიღებაზე;
- მოთხოვნას (კონკურსს) სასწავლო პროგრამის, კურსის, ტრენინგის ჩატარებაზე;
- მოთხოვნას (კონკურსს) პროფესიული სასწავლებლების მისამართით კონკრეტული სპეციალისტის/ების მომზადებაზე;
- მიიღებს მისთვის საინტერესო ინფორმაციას უნივერსიტეტების სამეცნიერო-კვლევით პროექტებზე, მათში დროულად ჩართვისა და ტექნოლოგიური სიახლეების გამოყენების მიზნით.

დასაქმების მსურველი:

- გაეცნობა სტატისტიკას ყველაზე მოთხოვნადი პროფესიების შესახებ;
- მოიძიებს სასურველ ვაკანსიას;
- განათავსებს მოთხოვნას კონკრეტულ პოზიციაზე საკუთარი CV-ით და სხვა მონაცემებით;

- მოიძიებს სასურველ სასწავლო პროგრამებს, კურსებს, ტრენინგებს და განათლების პროვაიდერებს დამატებითი განათლების და კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით;
- განათავსებს მოთხოვნას პროფესიული განვითარების ან გადამზადების სასწავლო კურსის გავლაზე.

პროფესიული სასწავლო დაწესებულებები (ყველა საფეხურის) და განათლების სხვა პროვაიდერები:

- განათავსებენ სტანდარტულ ინფორმაციას ძირითადი და დამატებითი სასწავლო პროგრამების, კურსების და სპეციალობების შესახებ შესაბამისი კვოტების და სხვა საჭირო ინფორმაციის მითითებით;
- მიიღებენ დამსაქმებლების (მათ შორის – მთავრობის), ასევე სააგენტოს მიერ მიწოდებულ კრებსით ინფორმაციას სამომავლოდ საჭირო სპეციალობებსა და პროფესიებზე, რათა დროულად დაიჭირონ თადარიგი (მომზადონ პედაგოგები, სასწავლო კურსები და სხვა);
- განათავსებენ განაცხადებს მიმდინარე და სამომავლო სამეცნიერო-კვლევითი პროექტების შესახებ სხვადასხვა ფონდებისა და მეწარმეების დაინტერესებისა და მათგან დაფინანსების მოპოვების მიზნით;
- მიიღებენ დამსაქმებელთა ინფორმაციას სტუდენტთა სტაჟირების პროგრამების შესახებ მათში ჩართვის მიზნით.

აბიტურიენტები და მათი მშობლები:

- მიიღებენ განათლებისა და დასაქმების ბაზრების შესახებ სააგენტოს ვებგვერდზე განთავსებულ საანალიზო ინფორმაციას, რათა შეარჩიონ მათთვის საინტერესო სფეროში ყველაზე მოთხოვნადი ან სასურველი პროფესიები და კონკრეტული განათლების მისაღებად შესაფერისი სასწავლებელი და სასწავლო პროგრამები.

დაბოლოს, მთავრობა:

- სააგენტოში თავმოყრილი ინფორმაციის პროგრამული დამუშავების შედეგად, მიიღებს დასაქმებისა და განათლების ბაზრებზე დროის კონკრეტული პერიოდისთვის არსებული სიტუაციის რეალურ სურათს, რაც მისცემს შესაძლებლობას, შეიმუშავოს სწორი პოლიტიკა და სტრატეგია როგორც განათლებისა და დასაქმების რეგულირების, ისე ქვეყნის ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული განვითარების სხვადასხვა მიმართულებით.

ლიტერატურა:

1. HR პროფესიონალთა გილდიის (HRPG), ადამიანის რესურსების ეროვნული ასოციაციის (HR&IPR) და განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს 2013 წ. 8 აპრილის სამმხრივი შეხვედრის მასალები.
2. გიორგი ფანოზიშვილი. ევროპის შრომის საერთაშორისო ბაზარი და საქართველო. სადოქტორო დისერტაცია. თბილისი, 2012.
3. ქეთევან მარშავა, ნინო დურგლიშვილი, თსუ-ის კონკურენტული გარემო და ძირითადი პრობლემები – გამოკითხვებისა და მეორადი ინფორმაციის ანალიზი. თბილისი, 2011.
4. დასაქმებისა და უმუშევრობის ტენდენციები საქართველოში. ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრის ანგარიში. ნოემბერი, 2011.
5. საქართველოს შრომის ბაზრის კვლევა. ეროვნულ-დემოკრატიული ინსტიტუტი [www.ndi.org].
6. ლობჯანიძე მ., ახალგაზრდობის დასაქმების პრობლემები და რეგულირების ძირითადი მიმართულებები. თბ., 2006.
7. შრომის ბაზარი საქართველოში 1998–2003, სტატისტიკური კრებული, თბ., 2004.
8. სადოქტორო პროგრამები ევროპასა და შეერთებულ შტატებში. ტენდენციები, გამოწვევები და საუკეთესო პრაქტიკა. „AS2PHD - საქართველოსა და უკრაინის უნივერსიტეტებში სტრუქტურირებული სადოქტორო პროგრამების განვითარების“ პროექტის ანგარიში, 2011.
9. განათლების დარგში სახელმწიფო დაკვეთის განსაზღვრის სრულყოფა. ეკონომიკის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის შრომების კრებული, ტ. VI, 2003.

Markets study of education and labour - the Agency of Education and Employment.

L. Khvedelidze

Resume

There is raised questions of incompatibility of labour and educational markets in Georgia, the problems of their research. Presented the idea of creating a new organizational structure in the form of a comprehensive **“Agency of Education and Employment”**, relevant scheme of communications of the actors, participating in the markets of labor and education and movement of funds between them. There are listed the positive results, obtained by these actors in co-operation with the agency.

Исследование рынков образования и труда – агентство по образованию и занятости

Хведелидзе Л.

Резюме

В статье поставлены вопросы несоответствия рынков труда и образования в Грузии, проблемы их исследования. Представлены идея создания новой организационной структуры в виде комплексного **«Агентства образования и трудоустройства»**, соответствующая схема коммуникации субъектов, участвующих на рынках труда и образования и движения финансовых средств между ними. Перечислены позитивные результаты, получаемые этими субъектами в сотрудничестве с агентством.